

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

DIPLOMOVÁ PRÁCE

JIHOČESKÁ VRCHOLOVÁ CYKLISTIKA A JEJÍ PROMĚNY
V LETECH 1948 – 1989

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Rauchová, Ph.D.

Autor práce: Bc. Eva Šuláková

Studijní obor: Historie navazující

Ročník: 2.

2019

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 1. května 2019

.....
Bc. Eva Šuláková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především PhDr. Jitce Rauchové, Ph.D. za výjimečnou ochotu a péči, kterou věnovala této práci. Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům Státního okresního archivu České Budějovice, zejména pak Mgr. Jiřímu Cukrovi. Díky jeho trpělivému hledání v nezpracovaných archivních fondech jsem mohla nahlédnout i do pramenů, které by mi jinak zůstaly skryty. Děkuji také všem pamětníkům, kteří byli tak laskaví a věnovali mi svůj čas. Velké díky patří mé rodině a zejména mému snoubenci za to, že mi byli pevnou a trpělivou oporou po celou dobu studia.

Anotace

Předkládaná práce se zabývá jihočeskou vrcholovou cyklistickou a jejími proměnami v letech 1948-1989. Mapuje vývoj jednotlivých oddílů v tomto období v Českých Budějovicích, Táboře a Milevsku s ohledem na vnitřní, ale i vnější podmínky. Kromě oddílového života se soustředí také na každodennost cyklisty v socialistickém Československu. Analyzuje vývoj cyklistického vybavení, tréninkových metod a stravovacích návyků, a jejich vliv na výkonnost závodníků. Stranou pozornosti nezůstala ani základní vojenská služba, která byla důležitým článkem v systému socialistického sportu.

Annotation

The submitted thesis deals with South Bohemian cycle sport and its transformations between 1948 and 1989. It examines the development of individual clubs in České Budějovice, Tábor and Milevsko with regard to internal and external factors. Beside the club activities, it also focuses on cyclist's everyday life in socialist Czechoslovakia and analyses the development of cycling equipment, training methods, eating habits and their effect on the performance of the cyclists. Another important factor the thesis investigates is compulsory military service as it played an important part in forming the cycle sport in socialist Czechoslovakia.

Úvod.....	8
Prameny a literatura	10
1. Historie tělesné výchovy a sportu v českých zemích	20
2. Armádní tělovýchova a sport.....	26
3. Drezína a zrod moderní cyklistiky.....	30
4. Každodennost.....	33
4. 1. Vybavení a strava.....	33
4. 1. 1. Strava.....	33
4. 1. 2. Vybavení.....	38
4. 2. Trénink	46
4. 2. 1. Zimní příprava	48
4. 2. 2. Letní příprava	52
4. 3. Financování	54
5. Jihočeská vrcholová cyklistika a její proměny	60
5. 1. České Budějovice.....	70
5. 1. 1. KC Vpřed.....	73
5. 1. 2. Pracovní zálohy	77
5. 1. 3. Spartak Motor	78
5. 1. 4. Dynamo JČE.....	81
5. 1. 4. 1. Úspěchy	83
5. 1. 4. 2. 1. Závody	84
5. 1. 4. 2. 2. Cyklokros	86
5. 1. 5. ČSAD České Budějovice	88
5. 1. 5. 1. Úspěchy	89
5. 2. Tábor	91
5. 2. 1. Spartak Sezimovo ústí	91
5. 2. 2. Lokomotiva Tábor	93

5. 2. 2. 1. Závody	93
5. 2. 3. JčPSM.....	94
5. 2. 3. 1. Úspěchy	96
5. 2. 3. 2. Závody	96
5. 2. 4. ČSAD Tábor.....	97
5. 2. 4. 1. Úspěchy	99
5. 2. 4. 2. Závody	101
5. 2. 4. 2. 1. Mistrovství ČSSR v cyklokrosu 1984.....	102
5. 3. Milevsko.....	104
5. 3. 1. Spartak Milevsko.....	104
5. 3. 2. ZVVZ Milevsko	105
5. 3. 2. 1. Úspěchy	106
5. 3. 2. 2. Závody	109
6. Závody	111
6. 1. Krajský přebor.....	111
6. 2. České Budějovice – Linec.....	114
6. 3. Závod míru.....	120
Závěr	129
Seznam pramenů a literatury	134
Seznam příloh	146

Úvod

V roce 1948 převzala Komunistická strana Československa moc v zemi. Tato moc nebyla pouze souhrnem zákonů a nařízení. Jednalo se o komplexní ovládnutí jedince, jež vycházelo ze všech složek společnosti a zároveň částečně odráželo společenskou náladu.¹ Hlavním cílem komunistické strany bylo vytvoření socialistické společnosti podle sovětského vzoru prostřednictvím systémových zásahů do všech součástí života obyvatelstva.² Jednou z těchto složek, jež byla důkladně sledována a přizpůsobována socialistickým ideálům i politickým účelům, byl vrcholový sport. Právě sport byl součástí nemilitantních prostředků v politickém boji studené války, využívaných zejména východními státy. Ty se, prostřednictvím výkonů svých sportovců, snažily propagovat socialistickou myšlenku amatérského sportu.³ Jednou z bašt vrcholového sportu, konkrétně cyklistiky, byly a dodnes jsou jižní Čechy. V této oblasti vyrostlo několik talentovaných cyklistů, kteří se postavili na stupně vítězů nejen na domácích závodech, ale také na evropském a světovém mistrovství. Mnoho z nich dosáhlo svých největších úspěchů v éře komunismu.⁴ Předkládaná práce si klade za cíl zmapovat vliv tohoto režimu⁵ na tak specifické sportovní odvětví, jakým je cyklistika. K tomuto účelu poslouží analýza všech aspektů, jež se daného tématu dotýkají.

Úvodní kapitoly se věnují obecnému vývoji cyklistiky a sportu v českých zemích. Stranou pozornosti nezůstane ani armádní tělovýchova a sport, jež velkou měrou přispěla k rozvoji cyklistiky na českém jihu a vrcholového sportu v celém Československu. Stěžejní část práce je rozdělena do dvou okruhů. První se zaměří na každodenní život cyklisty, jenž výrazně ovlivňoval úroveň jihočeské cyklistiky. Mapuje, jakým způsobem sportovci trénovali v jednotlivých obdobích, co během náročných a dlouhých tréninků jedli, a jak se vyvíjela kola a další cyklistický materiál.

¹ Vít SCHMARC, *Země lyr a ocele. Subjekty, ideologie, modely a rituály v kultuře českého stalinismu*, Praha 2017, s. 24-25.

² Jiří KNAPÍK – Martin FRANC, *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967, svazek I.*, Praha 2011, s. 10.

³ Milena STRACHOVÁ, *Organizace sportu v Československé republice v letech 1952-1989* in: Jan KALOUS – František KOLÁŘ (edd.), *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*, s. 46.

⁴ Soukromý archiv autorky (dále SAA), Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017; SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017.

⁵ Komunismus v Československu nelze s ohledem na dosavadní bádání označit za totalitní, ačkoliv se jej, zejména v 50. letech, představitelé moci pokoušeli vytvořit. Komunismus se zde vyznačoval rozdrobeností mezi různé zájmové skupiny, přičemž každá z nich měla svoji vlastní verzi této ideologie. Petr ROUBAL, *Československé spartakiády*, Praha 2016, s. 20.

Soustředí se také na neméně důležitý finanční aspekt tohoto sportu, přičemž se pokusí zodpovědět, zda byli socialističtí sportovci amatéry, nebo je za ně režim pouze vydával.

Druhý okruh analyzuje vývoj jihočeské cyklistiky na příkladu Českých Budějovic, Tábora a Milevska. Přestože čilý cyklistický život probíhal i v jiných jihočeských lokalitách, autorka záměrně zvolila pouze tato tři města s ohledem na rozsah předkládané práce. Svou roli při výběru sehrála úspěšnost jednotlivých oddílů⁶ na mezinárodním poli a vzájemné vztahy, jež propojovaly oddíly na dané linii. Hlavním úkolem této kapitoly je odpovědět na otázku, jakým způsobem se vyvíjela jihočeská cyklistika v kulisách komunistického Československa. Dotýkaly se krize společnosti také tohoto sportu nebo stál stranou veškerého dění? Další zásadní otázka vyvstává ze struktury centralizovaného socialistického sportu: jaký vliv zde měl jedinec? Mohl trenér či vedoucí oddílu zásadním způsobem ovlivnit vývoj jihočeské cyklistiky nebo bylo vše závislé na řízení shora?

Komparativní metoda umožní odpovědět na otázku, které z jihočeských oddílů byly nejúspěšnější z hlediska medailových zisků z mistrovských a přebornických soutěží. Toto zhodnocení nám pomůže osvětlit, zda byla jihočeská cyklistika na vrcholové úrovni již na počátku sledovaného období, nebo musela takzvaně dozrát.

Další část věnuje pozornost rozvoji cyklistických oddílů v jednotlivých městech. Soustředí se na výkonnostní úroveň závodníků, ale také na závody pořádané konkrétními oddíly. V souvislosti s tímto tématem vyvstává otázka, zda se cyklisté soustředili do oddílů pouze v místech svého bydliště, nebo preferovali oddíly v jiných městech podle podmínek, jež jim mohly jednotlivé oddíly nabídnout, a čím byly tyto podmínky ovlivněny.

Závěrečná kapitola představí tři druhy závodů, které se odehrály v jižních Čechách, ale jejich organizace se nevázala na konkrétní oddíl, tedy krajský přebor, přeshraniční závod České Budějovice – Linec a Závod míru. O průběhu Závodu míru vyšlo již několik reportážních publikací.⁷ Tato práce se proto věnuje především událostem spojeným s jihočeskými cyklisty a průjezdu závodu přes sledovaná města. Stranou pozornosti však nezůstala proměna prezentace této akce na stránkách *Rudého práva* a *Jihočeské pravdy*.

⁶ Mezi léty 1948-1989 se neužívalo slovo klub. Autorka se proto rozhodla dodržovat dobové názvosloví také v této práci, a to i za cenu častého opakování slova oddíl.

⁷ Jiří ČERNÝ – Ladislav SOSENKA – Jaroslav STANĚK, *Závod míru. O cyklistech z nejkrásnějšího pelotonu světa*, Praha 1987; Jan CHALOUPKA, *Závod míru aneb Tour východu*, Praha 2018.

Prameny a literatura

Pramenná základna pro dané téma je velice široká, avšak zcela roztržštěná. V archivních fondech je uloženo množství různých materiálů týkajících se sportu v jižních Čechách. Tyto fondy jsou však většinou nezpracované a vyhledávání v nich je proto poměrně obtížné. Ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích se nachází fond Okresního výboru Československého svazu tělesné výchovy (dále jen OV ČSTV).⁸ Ve fondu jsou uloženy zápisy ze schůzí okresní a krajské sekce cyklistiky při OV ČSTV, rozpisy závodů organizovaných v Českých Budějovicích, zprávy o činnosti jednotlivých oddílů a další dokumenty, jež přijala či vydala okresní sekce cyklistiky mezi lety 1957-1970.⁹ Součástí fondu je také složka dokumentů týkajících se organizace mezinárodního závodu České Budějovice – Linec. Jedná se o dopisy odesílané různým institucím, povolení k uspořádání závodu a rozpisy závodu.¹⁰

V Archivu tělesné výchovy a sportu při Národním muzeu v Praze se nachází rozsáhlá sbírka *Cyklistika*, mapující obecný vývoj cyklistiky v Čechách od jejích počátků. Sbírkou je systematicky rozdělena do několika fondů podle původce. Pro účely této práce byl využíván fond *ČSTV-Svaz cyklistiky*. Jako užitečné se zde ukázaly zejména kalendáře soutěží.¹¹ Součástí sbírky je také fond *Tisky*, jenž obsahuje různé letáky propagující cyklistický materiál, například *reklamní tisk Galusky Rudý říjen národní podnik* (dále jen n. p.) či *katalog součástek k jízdním kolům Motokov Praha*.

Součástí sbírky *Cyklistika* je také fond Kluby. Zde jsou pouze dvě složky týkající se jižních Čech a to *Závodu na výrobu vzduchotechnických zařízení Milevsko (dále ZVVZ Milevsko)* a *Československé autobusové dopravy Tábor (dále ČSAD Tábor)*. Každý z těchto fondů však obsahuje pouze jednu položku. V případě *ČSAD Tábor* se jedná o *program cyklistického závodu Tábořské okruhy*¹² u *ZVVZ Milevsko* o *rozpis mezinárodního kritéria*.¹³

Jako velice užitečné se ukázaly soukromé archivy narátorů, zejména Čestmíra Kalaše a Petra Cirkla. Čestmír Kalaš poskytl kroniky oddílů Dynamo Jihočeské

⁸ Státní okresní archiv (dále jen SOKA) České Budějovice, f. Okresní výbor Československého svazu tělovýchovy a sportu (dále jen OV ČSTV) (nezpracováno).

⁹ Ačkoliv je v popisu fondu uvedeno časové rozmezí 1957-1990, jsou zde uloženy pouze archiválie z let 1957-1970.

¹⁰ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka závod České Budějovice - Linec.

¹¹ Národní muzeum (dále NM) Praha, Archiv tělesné výchovy a sportu (dále ATVS), sb. *Cyklistika*, f. Československý svaz tělesné výchovy (dále ČSTV) – Svaz cyklistiky, inv. č. 996-1021.

¹² NM Praha, ATVS, sb. *Cyklistika*, f. Kluby, Mezinárodní kritérium, rozpis 1978, inv. č. 1351.

¹³ NM Praha, ATVS, sb. *Cyklistika*, f. Kluby, Tábořské okruhy, XIX. ročník, 6. srpna 1978, program, inv. č. 1615.

elektrárenské České Budějovice, Jihočeského podniku služeb mládeže (dále jen JčPŠM) a ČSAD Tábor. Tyto kroniky jsou sestavené z výstřížků z různých novin, časopisů a fotografií oddílů. Petr Cirkl vlastní rozsáhlý výstřížkový archiv, a také dokumentaci k některým závodům. Oba pánové poskytli autorce několik rozhovorů a množství konzultací, jež napomohly k lepší orientaci v tématu.

Pro dosažení komplexního obrazu života jihočeských cyklistů jsou jednotlivá témata doplněna rozhovory s pamětníky. Tyto rozhovory jsou stěžejní částí některých kapitol, jež by jinak, vzhledem k nedostatečné pramenné základně, nemohly vzniknout. Kromě osvětlení jednotlivých témat jsou užitečné také z hlediska střetu příkazů a nařízení s každodenní realitou.

Veškeré rozhovory citované v této práci pořídila sama autorka s využitím metod orální historie. Vzhledem k útržkovitosti ostatních pramenů nebylo vždy dodrženo rozmezí mezi jednotlivými rozhovory, jež by nemělo být menší než dva týdny.

Části interview publikované v této práci jsou zachyceny tak, jak byla řečena. Jednotlivé osobnosti byly vybírány systémem tzv. sněhové koule, to znamená, že pamětníci navrhovali další respondenty, kteří by mohli ke zvolenému tématu přispět.

Práce s „živými prameny“ dává historikovi zcela nové možnosti, jako například vyptat se na konkrétní informace, které badatele zajímají, ale v jiných pramenech by je hledal jen obtížně, pokud vůbec takové prameny existují. Rozhovor nám, stejně jako další prameny osobní povahy, odkrývá myšlenkový svět jednotlivých osobností. Dává nahlédnout do subjektivních vzpomínek, pocitů a názorů. Pomáhá dokreslit atmosféru doby, kterou bychom kromě jiného, vzhledem ke zkoumanému období, v jiných pramenech nejspíš nenalezli. Pokud však historik pracuje s životním příběhem člověka, který sám o sobě vytváří určitý obraz, musí být obezřetný vůči důvěryhodnosti tohoto obrazu. Člověk má přirozenou potřebu vykreslit se v lepším světle. Také paměť není vždy stoprocentně spolehlivá, a tak je třeba přistupovat k informacím získaným z rozhovorů stejně kriticky, jako k informacím získaných z jakéhokoliv jiného pramene a, pokud je to možné, porovnat tyto poznatky s dalšími prameny. To však neznamená, že je orální historie méně cennou metodou. I písemné prameny mohou být záměrně manipulovány a nezachycovat skutečnost tak, jak se opravdu odehrála.

Původ této metody je spojený s americkým prostředím. Duchovním otcem orální historie byl Allan Nevins, který v roce 1938 navrhl vytvořit organizaci zabývající se mapováním života význačných osobností americké kultury prostřednictvím interview. Uskutečnění tohoto záměru pozastavila druhá světová válka. V roce 1948 založili

Nevins a jeho žák Louis Starr Columbia Oral History Office. Jednalo se o první orálně historické centrum na světě. V témže roce spatřil světlo světa první kotoučový magnetofon, jenž značně urychlil rozvoj této metody. V Americe vznikly tisíce orálně historických center, od roku 1967 spadajících pod Oral History Association. V roce 1973 vznikl časopis *Oral History Review*. Američané pomocí orální historie zkoumali všechny složky společnosti od vrcholných představitelů moci přes „bílé límečky,“ až po ženy lehkých mravů. Z amerického kontinentu se tato metoda postupně rozšířila do celého světa.¹⁴

V českém prostředí se první náznaky orální historie objevily již na počátku 60. let. Jejím hlavním úkolem bylo zjistit, jak vlastně vypadá žitý socialismus, tedy život v Československé socialistické republice, prezentovaný sdělovacími prostředky jinak, než jak jej prožívali občané. Toto krátké období svobodného výzkumu nejnižších vrstev obyvatelstva ukončil rok 1969.¹⁵

Opravdový rozmach orální historie v českém prostředí nastal po listopadu 1989. V tomto období se však jednalo o doplňkový zdroj k tradičním pramenům, jenž nebyl metodologicky ukotvený.¹⁶ V roce 1995 vyšla přelomová práce *Sto studentských revolucí*, mapující roli studentů na událostech roku 1989.¹⁷ Orální historie si postupně dobývá své místo mezi právoplatnými historickými metodami také v českém prostředí. O tom svědčí kromě jiného množství konferencí pořádaných v Českých Budějovicích a dalších městech naší republiky, ale také šestnáctý kongres International Oral History Association konaný v Praze v roce 2010.¹⁸

Hlavním cílem této práce je postihnout komplexní obraz vývoje jihočeské vrcholové cyklistiky mezi léty 1948 až 1989. Vzhledem k tomuto časovému rozpětí se jako nejvhodnější jevila diachronní metoda, umožňující zkoumání určitého jevu v dlouhodobém časovém horizontu. První verze tohoto textu však ukázala, že téma

¹⁴ Miroslav VANĚK – Pavel MÜCKE, *Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie*, Praha 2015, s. 36-37.

¹⁵ Alena WAGNEROVÁ, *Biografie německých občanů ze Sudet mezi individuálním příběhem a historickým dokumentem – neboli možnosti a hranice orálně historické metody jako vědecké disciplíny a její subversivní charakter* in: Zdeněk Petráš (ed.), *Příběh je základ a lidé příběhy potřebují... Aneb teoretické a praktické aspekty orální historie*, České Budějovice 2010 (= Jihočeský sborník historický – Supplementum 3), s. 10.

¹⁶ Tamtéž, s. 89.

¹⁷ Milan OTÁHAL, Miroslav VANĚK, *Sto studentských revolucí. Studenti v období pádu komunismu, životopisná vyprávění*, Praha 1999.

¹⁸ Miroslav VANĚK, *Od prvních výzkumů orální historie k první konferenci české asociace OH v Českých Budějovicích v roce 2009 (a ještě kousek dál)* in: Zdeněk Petráš (ed.), *Příběh je základ a lidé příběhy potřebují... Aneb teoretické a praktické aspekty orální historie*, České Budějovice 2010 (= Jihočeský sborník historický – Supplementum 3), s. 6.

cyklistiky je příliš rozvětvené a pro lepší přehlednost je vhodnější synchronní metoda umožňující členění kapitol podle témat.

Kromě archivních pramenů je v této práci využíván také periodický tisk. Práce s tiskem vydávaným ve sledovaném období vyžaduje jistou dávku obezřetnosti, neboť ne vše, co tyto články obsahovaly, odráželo reálný stav věci. O událostech v regionální cyklistice nejvíce informovaly *Jihočeská pravda* a *Palcát*. V některých případech se jihočeští cyklisté dostali také na stránky *Československého sportu*.

Podobně kriticky jako k novinovým článkům je nutné přistupovat také ke knižním publikacím vydaným ve sledovaném období. Sport byl jednou z vlajkových lodí socialismu, proto se jeho prezentaci věnovala značná pozornost. K tomu sloužily jak novinové články, tak publicistické knihy pojednávající o sportu obecně¹⁹ i o specifických sportovních odvětvích²⁰ či olympijských hrách.²¹ Některé knihy se věnovaly také zapojení sportovců do boje proti fašismu.²²

Cyklistika patřila v tomto období mezi preferované sporty, zejména díky Závodu míru.²³ Hlavním účelem Závodu míru byla propagace komunistické strany a jejích úspěchů. Tento fakt se projevuje také v publikacích pojednávajících o historii této akce.²⁴ *Závod míru, o cyklistech z nejkrásnějšího pelotonu světa* z pera Jiřího Černého, Ladislava Sosenky a Jaroslava Staňka popisuje historii tohoto mezinárodního etapového závodu. Vyhýbá se však sporným událostem kolem vyřazení Jana Kubra a Jana Veselého z reprezentačního týmu či etapě závodu míru v roce 1986 konané po výbuchu jaderné elektrárny Černobyl, a naopak zveličuje význam májových etap a heroizuje jejich účastníky.²⁵ Tyto skutečnosti se ještě více projevily v díle *Zlatá kniha cyklistiky*,

¹⁹ Rudolf DUŠEK, *Československo země sportu. Třicet let československé tělesné výchovy a sportu*, Praha 1975; Zvonimír ŠTUPICH, *Zátopek a ti druzí*, Praha 1986.

²⁰ Antonín BOLARDT, *Tenis od kapitánského stolku*, Praha 1980; Jan KOTRBA, *Formule odvahy*, Praha 1980; Robert BAKALÁŘ – Jan KOTRBA, *Cena rekordu*, Praha 1980; Dana ZÁTOPKOVÁ – Emil ZÁTOPEK, *Zátopkovi vypravují*, Praha 1960; Gustav VLK – Karel GUT, *Zlatá kniha hokeje*, Praha 1977.

²¹ Karel PROCHÁZKA, *Zimní olympijské hry. Od Chamonix 1924 k Lake Placid 1980*, Olympia 1982; Václav SÁBL, *Od Olympie k Římu 1960: Z dějin Olympijských her*, Praha 1960; Jaromír PERÚTKA, *Sportovci socialistických zemí na Olympijských hrách 1948-1976*, Praha 1978; Karel MAREK, *17. Olympijské hry – Řím 1960*, Praha 1961; Imrich HORNÁČEK, *Insbruck 1964*, Bratislava 1964; Miloš ZAPLETAL, *Pět olympijských kruhů*, Praha 1964; Oldřich ŽURMAN – Karel BUREŠ, *Tokio 1964 – osmnácté olympijské hry*, Praha 1965.

²² František PROŠEK, *Sportovci v boji proti fašismu. Boj proti jedenáctým olympijským hrám v Berlíně 1936*, Praha 1979; Karel ŠPLÍCHAL, *Tělovýchovné organizace v protifašistickém hnutí a odboji*, Praha 1981.

²³ O Závodu míru podrobněji na s. 122.

²⁴ Autory byli zpravidla sportovní redaktoři.

²⁵ Jiří ČERNÝ – Ladislav SOSENKA – Jaroslav STANĚK, *Závod míru. O cyklistech z nejkrásnějšího pelotonu světa*, Praha 1987.

na níž se rovněž podílel Jiří Černý tentokrát ve spolupráci s Jaroslavem Cihlářem a Robertem Bakalářem. Zde se, kromě určitých nepřesností, objevují také fabulace. Na straně 113 uvádí autoři údajnou citaci z Rudého práva ze dne 15. února 1948, která uvádí, že „*Sám Klement Gottwald uvolnil z vládních prostředků určité množství valut na zakoupení bicyklů a cyklistického materiálu ve Švýcarsku, aby naši nejlepší mohli vůbec startovat.*“ Tato slova v *Rudém právu* v daný den vůbec nevyšla.²⁶ Jejich pravdivost navíc vyvrací svědectví účastníka prvního ročníku Závodu míru Jana Veselého.²⁷

Jan Pondělík napsal dvě knihy o Janu Veselém. *Praha – Varšava, největší závod Jana Veselého*²⁸ a *Jan Veselý, život v pelotonu*. Obě knihy od sebe oddělovalo 18 let. První vyšla v roce 1950, kdy Jan Veselý poprvé zvítězil v Závodě míru, tehdy ještě nazývaném Praha – Varšava, a Československo zažívalo nejtvrdší léta komunistického režimu. Druhá kniha vyšla v roce 1968, kdy tvrdý komunismus dávno pominul a lidé se nemuseli obávat cenzury a trestu za svá slova. Veselý zde otevřeně hovořil o své cyklistické kariéře a o zákulisí Závodu míru.²⁹

Jan Kubec zpracoval životopisné vyprávění o kolegovi Jana Veselého, Janu Kubrovi, v němž, podobně jako Pondělík, popisuje průběh a zákulisí Závodu míru a okolnosti, jež vedli ke konci Kubrovy aktivní cyklistické kariéry. Kniha s názvem *Boj o bílou holubici, cyklistická martyria Jana Kubra* vyšla v roce 1983. Ihned po uvedení na trh byla stažena z prodeje, neboť Jan Kubr emigroval do Německé spolkové republiky.³⁰

Dějiny sportu nabízí mnoho různých úhlů pohledu, zejména při výzkumu moderních dějin. Sport je jednou ze součástí každodenního života člověka a to jak sportovce, tak diváka. Popularita určitého sportovního odvětví do značné míry odráží individuální i kolektivní mentalitu a svou roli zde hraje i sociální skladba obyvatelstva. Pěstování těla a ducha ovlivňují také kulturní a politické aspekty, ať už jsou to obecné vlivy politických událostí na sportovní činnost či přímé intervence politických představitelů do systému a formy tělovýchovy a vrcholového sportu. Právě vrcholový

²⁶ Jediný článek o Závodě míru otázku vybavení československých reprezentantů vůbec nezmiňoval. Největší slovanský cyklistický závod Varšava – Praha – Varšava, *Rudé právo*, 15. února 1948.

²⁷ Josef PONDĚLÍK, *Jan Veselý. Život v Pelotonu*, Praha 1968.

²⁸ Týž, *Praha – Varšava, největší závod Jana Veselého*, Praha 1950.

²⁹ Týž, *Jan*.

³⁰ SAA, Rozhovor s Rudolfem Strnadem uskutečněný 9. listopadu 2017; SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017.

sport je v kontextu 20. století zásadním článkem dějin využívaným k propagandě i politickému boji.³¹

Vědecký výzkum sportu začal v 60. letech 20. století, s rozvojem kulturní historie. První studie, které se dotýkaly této tematiky, vznikly pod vlivem Johana Huizingy, jenž vyvinul teorii, že kultura jako taková vychází ze hry. Právě hra podle něj ovlivňuje lidský život ve všech jeho formách. Podle Huizingy je hra především svobodné jednání, vedené opojením z výhry, radostí z úspěchu či vítězství. Hráč však zároveň riskuje prohru. Hra slouží k vybití přebytečné energie, uspokojení vrozeného pudu a zároveň rozvíjí určitou činnost, jež je potřebná v běžném životě.³²

Sociolog a antropolog Roger Callois tuto teorii ještě více rozvedl ve své studii *Hry a lidé*. Hra je vydělená z každodenního života, odehrává se ve speciálně vyměřeném a zároveň omezeném čase. Hráč během hry získává jinou identitu, jež mu umožňuje vybit agresivitu, aniž by se musel obávat nějakého postihu, neboť během hry platí jiná pravidla.³³ Průběh hry se řídí pevně danými pravidly odlišnými od pravidel běžného života, avšak nijak nepopírá, že jde o alternativní realitu.³⁴ Denis Brailsford využil teorii her při výzkumu sportu ve Velké Británii³⁵ a role sportu ve společnosti od Tudorovské Anglie až po moderní dobu. Brailsford spojil sport s kulturním a společenským vývojem ve všech částech britského impéria. Stranou pozornosti nezůstaly ani rozsáhlé britské kolonie.³⁶

Novým směrem se vydal Pierr Bourdieu, jenž srovnával význam a společenskou prestiž sportu v různých společenských skupinách.³⁷

Historie sportu si získala své místo ve výzkumu moderní historie zejména díky studii Richarda Holta *Sport and the British: A Modern History* vydané v roce 1989. Holt přiblížil význam sportovce a diváka ve vnímání britské a irské národní identity. Položil si také otázku, co pro jedince znamená „být součástí týmu“, a jak se tato skutečnost

³¹ Robert KVAČEK, *Sport jako objekt zájmu historiků* in: Jan KALOUS – František Kolář (edd.), *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*, Praha 2015.

³² Johan HUIZINGA, *Homo ludens*, Praha 2000, s. 10-17.

³³ Emanuel Le Roy Ladurie aplikoval tuto teorii na masopustní události ve městě Romansu. Masopust byl jednou z her, při níž si účastníci měnili role. Král mohl vystupovat jako chudák a chudák se naopak mohl převléct za krále. Všichni účastníci se zároveň museli řídit pevně stanovenými pravidly. V Romansu v době masopustu vyvrcholili spory mezi plebejci a šlechtou. Emanuel Le Roy LADURIE, *Masopust v Romansu: Od Hromnic po Popeleční středu 1579-1580*, Praha 2001.

³⁴ Roger CAILLOIS, *Man, Play and Games*, Urbana – Chicago, 2001, s. 3-10.

³⁵ Denis BRAILSFORD, *British Sport: A Social History*, Cambridge 1992.

³⁶ Týž, *Sport and Society: Elizabeth to Anne (Studies in Social History)*. Toronto 1969.

³⁷ Pierre BOURDIEU, *Sport and Social Class*, *Social Science Information* 17, 1978, s. 819-840.

promítla do jeho vlastního světa. Rovněž se zabýval významem sportu pro identitu konkrétního místa.³⁸

Ačkoliv se na dějiny sportu nahlíželo z různých úhlů, jedno téma zůstávalo až do počátku 80. let uzavřené. Žena a její role ve sportu jako by vypadla z hledáčku historiků, a to i přes to, že sport jako takový byl od svých počátků genderově diferenciován. Americká historička Gerder Lerner jako první nastínila možnosti výzkumu v této oblasti. Zároveň poukázala na fakt, že ženy stály mimo zorné pole historiků zejména proto, že se tématem sportu dosud zabývali pouze muži.³⁹ Pokud se přece jen některá práce zabývala ženskou rolí⁴⁰ ve sportu, jednalo se pouze o popisné články, jejichž vrcholem byla antologie *Her Story in Sport*.⁴¹

Na tuto výtku reagoval další americký historik Jack Berryman v úvodníku amerického časopisu *Journal of History of Sport*,⁴² jenž měl nastínit nové směry výzkumu dějin sportu. Kromě jiného zmínil právě dějiny žen, jež byly v maskulinním prostředí dlouhodobě přehlíženy.⁴³

Dosavadní nedostatečné bádání v této oblasti shrnula Nancy Struna. Struna považovala za hlavní limity výzkumu nahlížení na ženu optikou muže bez ohledu na rozdíly mezi oběma pohlavími. Na ženu je potřeba nahlížet prizmatem ženského života, jenž umožní vytvořit obraz ženské identity a konfliktů, které jsou odlišné od života muže.⁴⁴

V průběhu 80. let se tyto myšlenky rozšířily také do Evropy a to zejména díky německé historičce Gertrude Pfister, která zakotvila téma ženského sportu do hlavního proudu women history v Německu. Gertrude Pfister vytvořila komplexní obraz žen ve světovém sportu. Zaměřila se na rozdílný vývoj ženského sportu v různých státech, přičemž stranou pozornosti nezůstali ani sportovkyně z muslimského prostředí.⁴⁵

³⁸ Richard HOLT, *Sport and the British: A Modern History*, Oxford 1990.

³⁹ Gerder LERNER, *The Majority Finds its Past – Placing Women in History*, New York 1979, s. 238.

⁴⁰ Debata o ženském aspektu v obecných dějinách se uskutečnila již v 70. letech. O jejím průběhu a východiscích více Michelle PERROT, *Writing Women's History*, Cambridge 1992.

⁴¹ Patricia VERTINSKI, *Gender Relations, Women's History and Sport History: A Decade of Changing Enquiry, 1983-1993*.

⁴² *Journal of History of Sport* vydává od roku 1974 Illinoiská univerzita.

⁴³ Jack BERRYMAN, *Preface*, *Journal of History of Sport* 10, 1983, s. 5.

⁴⁴ Nancy STRUNA, *Beyond Mapping Experience: The Need for Understanding the History of American Sporting Women*, *Journal of Sport History* 11, 1984, s. 120-133.

⁴⁵ Sheila SCRATON – Kari FASTING – Gertud PFISTER – Ana BUNUEL, *It's still a Man's game? The Experience of Top-level European Women Footballers*, *International review for the sociology of sport* 34, 1999, s. 99-111; Ilse HARTMAN-TEWS – Gertrud PFISTER, *Sport and women: Social issues in international perspective*, London – New York 2003; Gertud PFISTER (ed.), *Gymnastics, a Transatlantic Movement: From Europe to America. Sport in the Global Society*, London 2011; Tansin BENN, Gertud PFISTER (eds.) *Muslim Women and Sport*, London – New York 2011.

Ženy sportovkyně se staly pevnou součástí historie sportu, o čemž svědčí studie Tonyho Colinse *Sport in Capitalist Society*, jenž podrobně zkoumal všechny aspekty moderního sportu v kapitalistických zemích od jeho počátků v průmyslové Anglii, včetně role žen v maskulinním světě sportu.⁴⁶ Gendrovým aspektům se věnovali také Carol Osborne a Fiona Skillen. Na příkladu vývoje krasobruslení v průběhu 19. a 20. století demonstrovaly důsledné oddělování ženské a mužské složky sportu, jež se projevilo také ve vytváření odlišných pravidel pro obě pohlaví. Kromě žen krasobruslařek se soustředily rovněž na vnímání mužů krasobruslařů, kteří byli často označováni za příliš zženštilé.⁴⁷

Československé bádání v oblasti sportovní historie začalo rovněž prostřednictvím her. Věra Olivová vypracovala rozsáhlou analýzu různých druhů sportovní zábavy v průběhu věků, v níž se věnovala nejen samotným hrám, ale také politickým, společenským a kulturním aspektům.⁴⁸ Po vydání této práce následovalo dlouhé intermezzo, jež trvalo až do poloviny 90 let. Jiří Kössl, Jan Štumbauer a Marek Waic tehdy sepsali přehled vývoje tělovýchovy a sportu, jenž měl sloužit jako učební pomůcka studentů pedagogických fakult.⁴⁹ V podobném duchu vzniklo také několik studií z pera Jana Štumbauera. Ačkoliv Štumbauer pracuje s interpretačně bohatými prameny, jeho práce jsou pouze popisné.⁵⁰

Marek Waic a Jiří Kössl vydali v roce 1992 dějiny českého trampingu v meziválečném období, tato práce byla první vlaštovkou badatelského úsilí v oblasti sportu.⁵¹ O další rozvoj tohoto odvětví se nejvíce zasloužil právě Marek Waic, jenž se zaměřil na roli Sokola a dalších tělovýchovných hnutí v České společnosti. Kromě vývoje jednotlivých spolků se zabýval také jejich vlivem na českou politiku v období národního obrození a první republiky. Stranou pozornosti nezůstaly ani odbojové aktivity členů těchto organizací během druhé světové války a poválečné uspořádání tělovýchovy.⁵²

⁴⁶ Tony COLLINS, *Sport in Capitalist Society. Short history*, London – New York 2013.

⁴⁷ Carol OSBORNE – Fiona SKILLEN, *Women in Sports History*, New York 2011.

⁴⁸ Věra OLIVOVÁ, *Lidé a hry*, Praha 1979.

⁴⁹ Jan ŠTUMBAUER – Marek WAIC – Jiří KÖSSL, *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, Praha 1998.

⁵⁰ J. ŠTUMBAUER, *Přehled československých dějin tělesné výchovy a sportu*, České Budějovice 1990; Týž, *Dějiny německé spolkové tělesné výchovy a sportu v Českých Budějovicích od poloviny devatenáctého století do roku 1945*, České Budějovice 2014.

⁵¹ J. KÖSSL – M. WAIC, *Český tramping 1918-1945*, Praha 1992.

⁵² M. WAIC (ed.), *Sokol v české společnosti 1862-1938*, Praha 1997; Jitka BERANOVÁ – Marek WAIC, *Kulturně-výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací*, Praha 1998; Jan Boris UHLÍŘ – Marek WAIC, *Sokol proti totalitě 1938-1952*, Praha 2001; M. WAIC (ed.), *Deutsche Turn- und Sportvereine in den tschechischen Ländern und in der Tschechoslowakei*, Praha 2007; Týž, *Tělovýchova*

Téma českých tělovýchovných spolků se dostalo také do prací americké historičky Claire Elaine Nolte, zabývající se Sokolem v české společnosti. Analyzovala život členů této organizace v českých zemích, ale také v americkém prostředí.⁵³ Pod vlivem britské historiografie zkoumala roli žen v sokolském hnutí. Právě důsledné oddělování ženské a mužské tělovýchovy poskytovalo ženám sokolkám vysokou míru nezávislosti.⁵⁴

Na výzkum sokolského hnutí navázal Petr Roubal s monografií *Československé spartakiády*, v níž se zabýval vývojem kolektivního cvičení od turnerských spolků až po strahovská spartakiádní vystoupení. Na spartakiády přitom nahlíží jako na rituál, jehož rámec připravila komunistická strana, avšak obsah rituálu vytvářeli, k nelibosti vládnoucích elit, sami účastníci. Během spartakiád se obchody naplnily jinak běžně nedostupným exotickým zbožím, masem a uzeninami. Právě jídlo a pití jsou nejjednodušší prostředky ke konzumaci rituálu. Komunističtí představitelé tak kopírovali osvědčené střídání nedostatku a blahobytu, jež mělo ještě více zdůraznit výjimečnou atmosféru celé akce. Kromě teoretických úvah se autor zabýval také událostmi během spartakiádních dnů a jejich důsledky. V této souvislosti zmiňuje mimo jiné zvýšenou porodnost po každé spartakiádě.⁵⁵

O tom, že si historie sportu upevňuje pozici také v české historiografii, svědčí zařazení panelu *Česká historiografie sportu: balance orientace, perspektivy* na jedenáctém sjezdu českých historiků v roce 2017 v Olomouci. Z tohoto panelu bohužel nevznikl žádný písemný výstup.⁵⁶ V našem prostředí rovněž nenabízí studii, zabývající se metodologickým ukotvením tohoto tématu nebo alespoň shrnula dosavadní výsledky bádání. Většina autorů se tomuto úkolu naopak důsledně vyhýbá.

I přes rozsáhlé možnosti výzkumu někteří historikové stále nahlízejí na historii sportu jako na méně cenné a nevýznamné téma. Britský historik Paul Ward rozvinul teorii, že odpor historiků „hlavního proudu“ k tomuto odvětví nepramení z výsledků či metodologie historie sportu, nýbrž z osobní nesympatie historiků ke sportu jako

a sport ve službách české národní emancipace, Praha 2013; Týž, *In the Shadow of Totalitarianism*, Praha 2014; Týž, *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa*, Praha 2019.

⁵³ Claire Elaine NOLTE, *Our Brothers across the Ocean*, Kosmas: Czechoslovak and Central European Journal 12, č. 2, 1993, s. 16-37; Táž, *The Sokol in the Czech Lands to 1914. Training for the nation*, New York 2002.

⁵⁴ Táž, „*Every Czech a Sokol!*“ *Feminism and Nationalism in the Czech Sokol Movement*, Austrian History Yearbook 24, 1993, s. 79-100; Táž, *The Women's Question in the Sokol to 1914* in: Sokol, jeho vznik, vývoj a význam. Mezinárodní konference, Praha 1997 s. 49-61.

⁵⁵ P. ROUBAL, *Československé spartakiády*.

⁵⁶ Program jedenáctého sjezdu českých historiků [citováno dne: 25. dubna 2019], <http://historieolomouc.upol.cz/kongresove-volne-panely/>

takovému. Tuto teorii autor podložil svými vlastními neveselými zážitky z povinného tělocviku ve škole, jež způsobily jeho odpor k jakékoliv činnosti spojené se sportem. Sám se pak k tomuto tématu uchýlil během výzkumu významu slova *Britishness*⁵⁷ v různých obdobích vývoje britského impéria. Právě sport se ukázal jako významná složka v identifikaci jedince s vlastní národní identitou.⁵⁸

Tato tematika je vděčnou náplní mnohých kvalifikačních prací, zejména u studentů pedagogických fakult. Většinou se však jedná o pouhé shrnutí faktů po vzoru pozitivistické historiografie, bez jakýchkoliv interpretačních snah. Nejinak tomu bylo i v případě Marie Jandové, autorky diplomové práce *Historie jihočeské cyklistiky*, která popsala stručný vývoj všech oddílů v jižních Čechách.⁵⁹

⁵⁷ Tento výraz lze přeložit jako *britská identita* či *britskost*.

⁵⁸ Paul WARD, *Last Man Picked. Do Mainstream Historians Need to Play with Sports Historians?* in: Duncan STONE – John HUGHSON – Rob ELLIS, *New Directions in Sport History*, New York 2015.

⁵⁹ Marie JANDOVA, *Historie jihočeské cyklistiky*, České Budějovice 1997 (=Diplomová práce).

1. Historie tělesné výchovy a sportu v českých zemích

První zmínky o účelném pěstování fyzické zdatnosti jsou datovány do 8. století před naším letopočtem. Ve starověkém Řecku byla mimořádná tělesná síla výsadou aristokracie, sociálním znakem, jenž ji odlišoval od ostatního obyvatelstva. Pouze aristokracie měla dostatek prostředků, které jí umožňovaly pěstovat sílu a obratnost.⁶⁰

V českém prostředí sport jako první pěstovali středověcí rytíři. Právě tělesná zdatnost byla jednou z rytířských ctností. Postupně se různým druhům cvičení věnovali také aristokraté a měšťané. Soutěže v běhu, lukostřelbě, šermu či zápasu byly tradiční součástí zábav. Tyto aktivity navíc zvyšovaly schopnost měšťanů bránit své majetky v případě útoku. Pěstování tělesné zdatnosti postupně ustupovalo s rozvojem křesťanství, neboť toto náboženství propagovalo budování duševního těla na úkor fyzického.

Myšlenky humanismu, zaměřující se především na člověka jako jedince, opět obnovily pěstování kultu těla. V českých zemích se však tento proud nestačil dostatečně rozvinout, neboť období humanismu a renesance překazily pobělohorské události. Nástup barokní zbožnosti opět upřednostnil budování posmrtného života před pozemským tělem.⁶¹

Osvícenečtí filozofové, kteří na přelomu 18. a 19. století nastavovali zrcadlo křesťanskému pojetí světa, přikládali rozvíjení tělesné zdatnosti stejný význam jako vzdělání. Kromě pěstování fyzické výkonnosti dospělých propagovali také zavádění tělesné výchovy⁶² na všech typech škol.⁶³ Osvícenecké myšlenky ovlivnily vznik turneského hnutí, jež se rozšířilo v Prusku na konci napoleonských válek. Turneři se věnovali gymnastickým cvičením, jež byla zejména ve druhé polovině 19. století charakteristická přísným vojenským drilem.⁶⁴ Tělovýchova měla být provozována především za účelem získání vojenské zdatnosti, jejímž prostřednictvím měli cvičící sloužit národním zájmům. V pravidelných intervalech se konaly turnfesty, tedy slavnosti, na nichž velké množství mužů předvádělo společné cvičení. Hlavním cílem turnerského hnutí bylo sjednocení německého lidu bez ohledu na sociální příslušnost.⁶⁵

⁶⁰ V. OLIVOVÁ, *Lidé*, s. 80.

⁶¹ J. ŠTUMBAUER, *Přehled*, s. 7-8.

⁶² Slovo sport mělo v tomto období hanlivý význam.

⁶³ C. NOLTE, *The Sokol*, s. 7.

⁶⁴ J. ŠTUMBAUER – T. TLUSTÝ – R. MALÁTOVÁ, *Vybrané kapitoly* s. 17.

⁶⁵ P. ROUBAL, *Československé spartakiády*, s. 25-27.

Turnerský koncept tělovýchovy se rychle šířil do střední a východní Evropy, a to především díky různým národnostním hnutím. Ačkoliv se tato hnutí snažila navzájem odlišit, vzájemně se kopírovala.⁶⁶ Jednou z těchto kopií byl také český Sokol,⁶⁷ založený v roce 1862 Jindřichem Fügnerem a Miroslavem Tyršem. Sokol se prezentoval jako apolitický národní spolek propagující myšlenku slovanské vzájemnosti.⁶⁸ Přestože sokolská cvičení bez sebemenších obměn přejímala turnerské vzory, při tvorbě společného kroje, navrženého Josefem Mánesem, se sokolové vyhýbali všem původem německým prvkům, jako byly například knoflíky. Tyto skutečnosti byly příčinou kritiky ze strany Tomáše G. Masaryka.⁶⁹

Nevraživost mezi příslušníky Sokola a Masarykem vzala za své v době první světové války, kdy se Sokol významnou měrou podílel na vzniku legií. V prvních dnech nové Československé republiky pak převzali jeho členové některé úřady a významnou měrou přispěli k udržení pořádku v zemi. V dalších letech se Sokol stal symbolem mladé republiky. Tato skutečnost se projevovala zejména na sokolských sletech, jejichž součástí bylo vzdání holdu prezidentovi na Pražském hradě a přítomnost prezidenta na sletech. V krizovém roce 1938 se sokolský slet stal manifestací vyspělosti Československé republiky.⁷⁰

Ačkoli Sokol sdružoval v meziválečném období téměř 800 000 cvičenců, byly na našem území také další tělovýchovné spolky, často svázané s určitou skupinou obyvatelstva a politickou stranou. Lidová strana byla napojená na katolického Orla, sociální demokraté cvičili pod vlajkou Dělnické tělovýchovné jednoty (dále DTJ) a členové komunistické strany vstupovali do Federace dělnických tělovýchovných jednot (dále FDTJ). Jednotlivé organizace se navzájem tolerovaly, nedá se však hovořit o vřelých vztazích. Mezi FDTJ a Sokolem vládla nevraživost způsobená odchodem části členů Sokola do FDTJ, a zároveň se rozcházeli v určení základních hodnot. Zatímco Sokol byl nadstranický spolek propagující myšlenku národní jednoty, FDTJ, pod vlivem komunistického učení, preferovala nadnárodní spojení všech států pod ochranu Sovětského svazu. Orel a DTJ sice reprezentovaly národní zájmy, avšak ve spojení s politickými stranami, což se rovněž neslučovalo s myšlenkami Sokola. Tyto ideové spory bránily spolupráci mezi jednotlivými organizacemi, jež se rozvinula až

⁶⁶ Tamtéž, s. 44-45.

⁶⁷ Původní název Sokola byl Tělocvičná jednota pražská. O vývoji Sokolského hnutí podrobněji

⁶⁸ C. NOLTE, *The Sokol*, s. 5.

⁶⁹ P. ROUBAL, *Československé spartakiády*, s. 44-46.

⁷⁰ Tamtéž, s. 68-74.

v době ohrožení státnosti, tedy v druhé polovině 30. let, ovšem pouze mezi Sokolem, DTJ a Orlem. V tomto období se poprvé objevila myšlenka sjednocené tělovýchovy. V září 1938 byla podepsána mnichovská dohoda. Její příčiny byly, kromě jiného, spatřovány v přílišné roztržitosti politického a společenského života mezi různé zájmové skupiny. V reakci na tyto události vznikl Svaz občanské pohotovosti sdružující členy Orla, DTJ a Sokola. Jedním z úkolů tohoto svazu bylo vytvoření systému sjednocené tělovýchovy, jež by pracovala v zájmu národa.⁷¹ Z jednání vyšly dvě možnosti. Buď se všechny organizace spojí pod hlavičkou Sokola, nebo vznikne nová apolitická národní tělovýchovná jednota. Proces sjednocování neúměrně protáhly opětovné spory mezi jednotlivými organizacemi. Veškeré snažení pak ukončil příchod německých okupačních vojsk. Pro Němce bylo výhodnější množství menších svazů než jedna velká organizace, jež by mohla být „láhni“ odbojářů.⁷² Přes opatření protektorátních úřadů se mnozí členové Sokola, Orla a Junáka⁷³ přidali k odbojovým skupinám. Sokolové se, kromě jiného, podíleli na atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Kvůli těmto aktivitám se sokolové stali terčem represí. Mnozí z nich byli umučeni, popraveni či vězněni v nacistických koncentračních táborech.⁷⁴

Po válce se svět postupně diferencoval na dvě části, západní a východní, jež si navzájem vyhrožovaly vojenským konfliktem. Euforii z obnoveného míru rychle vystřídaly obavy z další války. Obyvatelé znovuobnoveného Československého státu se v důsledku prožitých útrap v drtivé většině přikláněli k myšlence jednoty a konsensu společnosti. Hlavními hesly se staly „shoda“, „jednota“ či „společný postup“ i za cenu omezení svobody jedince, pokud by se tím posílil kolektiv.⁷⁵ Tato společenská nálada se promítla také do budování nové podoby státu. Již 5. května 1945 vydali zástupci všech tělovýchovných spolků v zemi prohlášení o sjednocení tělovýchovy a sportu, jež mělo přispět k rychlému obnovení sportovního života v Československu. O čtyři dny později vznikl Ústřední národní tělovýchovný výbor (dále ÚNT), jenž měl zajistit sjednocovací proces. Vedoucí činovníci Sokola doufali, že se zastřešující organizací stane právě Sokol. Účast na odbojovém hnutí navýšila již tak vysoký morální kredit Sokolů v očích

⁷¹ J. UHLÍŘ – M. WAIC, *Sokol*, s. 21.

⁷² M. WAIC, *Sjednocení československé tělovýchovy a sportu po druhé světové válce* in: Jan KALOUS – František KOLÁŘ (edd.), *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*, Praha 2015, s. 14-19.

⁷³ V reakci na odbojové aktivity členů byly tyto spolky zakázány.

⁷⁴ Týž (ed.), *In the Shadow*, s. 13-14.

⁷⁵ Denisa NEČASOVÁ, *Buduj vlast – posílíš mir! Ženské hnutí v českých zemích 1945-1955*, Brno, 2011, s. 74-76.

společnosti.⁷⁶ Mnozí sokolští činovníci byli v odboji společně s komunisty. Tato skutečnost výrazně ovlivnila vztahy na obou stranách, jež byly v meziválečném období značně vyostřené. Komunistická strana označovala Sokol za nástroj reakce. Členům komunistické strany byl naproti tomu uzavřen vstup do Sokola. Důvodem byla především prezentace komunistické strany jako internacionální, nikoliv národní, což se neslučovalo s hodnotami Sokola. V průběhu válečných let se však obraz komunistické strany proměnil. Nyní se prohlašovala za stranu národní, a tak ji vnímali také sokolští činovníci, kteří v roce 1947 povolili vstup komunistů do svých řad. Komunisté naproti tomu přestali prohlašovat Sokol za „nástroj reakce.“ Po válce obnovili FDTJ a vyzívali její bývalé členy, aby přešli do obnoveného Sokola. Do malostranského Sokola tak vstoupil například Klement Gottwald a další vrcholní představitelé komunistické strany.⁷⁷ Hlavním cílem komunistů bylo rozmělnění ideové koncepce Sokola připojením dalších spolků a následné ovládnutí celé organizace.⁷⁸

Role členů komunistické strany v Sokolu byla zpočátku marginální. V únoru 1948 převzala komunistická společnost veškerou moc v zemi s cílem přebudovat Československo na novou socialistickou společnost podle sovětského vzoru. Součástí přeměny bylo také vytvoření nového systému tělovýchovy po vzoru sovětské fyskultury. Již v březnu ovládli komunisté Sokol prostřednictvím akčních výborů České obce sokolské.⁷⁹ Cílem akčního výboru byla očista Sokola a sjednocení tělovýchovy. Valná většina členů předsednictva, včetně starosty Antonína Hřebíka, byla donucena k rezignaci. Starostou se stal osmaosmdesátiletý Josef Truhlář, jenž tuto funkci vykonával v období okupace. Nyní měl být především loutkou v rukou komunistické moci.⁸⁰ Přes rozsáhlé čistky v Sokole stále zůstávaly některé osobnosti vyznačující se demokratickým smýšlením v čele s náčelnicí Marií Provazníkovou.⁸¹

Hlavní ideou sjednocené tělovýchovy byl tzv. Tyršův kult, jenž se vyznačoval především jednotnou formou sportu, kolektivismem a propagací protiněmeckých a slovanských myšlenek. Důležitou roli v prezentaci nové sjednocené tělovýchovy hrál jedenáctý všesokolský slet konající se od 10. června do 8. července 1948. Tato akce měla prezentovat kontinuitu mezi původním Sokolem a novým tělovýchovným

⁷⁶ M. WAIC (ed.), *In the Shadow*, s. 13-14.

⁷⁷ J. KNAPÍK – M. FRANC, *Průvodce*, s. 842.

⁷⁸ M. WAIC, *Sjednocování*, s. 21.

⁷⁹ Akční výbor se později proměnil v Ústřední sokolskou komisi při akčním výboru Národní fronty, v jejímž čele stál Alexej Čepička.

⁸⁰ J. KNAPÍK – M. FRANC, *Průvodce*, s. 842-843.

⁸¹ J. UHLÍŘ – M. WAIC, *Sokol*, s. 134.

zřízením. Představitelům komunistické strany zvláště záleželo na zdárném průběhu celého sletu, proto byli členové akčních výborů důrazně upozorněni, aby se zdrželi přílišné horlivosti a svými kroky nevyvolávali zbytečné nepokoje. Komunističtí představitelé připravovali sokolský slet jako oslavu nového uspořádání. Demokratická část Sokola však využila tuto akci k pokojnému protestu proti nové moci. Během závěrečného průvodu provolávali hesla na podporu prezidenta Edvarda Beneše. Tribunu, na které stál Klement Gottwald, naopak míjeli v tichu a demonstrativně odvraceli tváře. Komunisté reagovali na tento protest vyloučením účastníků ze Sokola spojeným se ztrátou zaměstnání či vyloučením ze školy. V některých případech byli ti, kdo se na protestu podíleli, uvězněni.⁸²

1. ledna 1949 se uskutečnila první ze série změn v systému tělesné výchovy. Stávající rozdělení podle žup nahradilo rozdělení podle krajů.⁸³ Zatímco původní Sokol vnímal cvičení jako prostředek k dosažení zdravého těla a ducha, komunistická tělovýchova propagovala především soutěžní a výkonnostní sporty.⁸⁴ Tyto sporty měly za úkol reprezentovat socialistickou tělovýchovu v boji proti nemorálnímu kapitalistickému sportu. Přesto se v následujících letech odehrálo několik zásadních kotrmelců v systému tělesné výchovy a sportu, které zapříčinily prudký pokles výkonosti ve všech sportovních odvětvích. Do reprezentačního družstva byli nyní nominováni především sportovci se správným kádrovým posudkem, bez ohledu na výkonnost daného jedince.⁸⁵

V roce 1952 byla tělovýchova převedena do státní péče. Vznikl Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport (dále SVTVS) a Sokol byl prakticky zrušen. Nadále se tak nazývaly pouze menší vesnické jednoty.⁸⁶ Veškerá tělovýchova a sport měla být nyní provozována v rámci pracovišť a škol. Výkonným orgánem se stalo Revoluční odborové hnutí (dále ROH) jež sdružovalo devět Dobrovolných sportovních organizací (dále DSO) s různými názvy odpovídajícími dobovému diskurzu.⁸⁷ SVTVS vytvořilo výbory při KNV a ONV, Slovenská část republiky měla vlastní územní články, dále rozdělený podobně jako v Čechách.

⁸² M. WAIC (ed.), *In the Shadow*, s. 22.

⁸³ Předsednictvo KVS o cyklistice, *Práce*, 31. března 1949.

⁸⁴ P. ROUBAL, *Československé spartakiády*, s. 116.

⁸⁵ M. STRACHOVÁ, *Organizace*, s. 47-49.

⁸⁶ Mezi léty 1954 a 1955 připravila Státní bezpečnost vykonstruovaný proces, jenž měl „odhalit“ ilegální sokolskou organizaci. Tato organizace se měla podílet na obnovení Sokola v krajích po plánovaném politickém převratu a mařit spartakiádní přípravy.

⁸⁷ Spartak, Baník, Tatran, Jiskra, Dynamo, Slavoj, Slovan, Lokomotiva, Spartak a Slavia.

Nové uspořádání kopírovalo sovětské vzory, bez ohledu na místní tradice, což se v následujícím období ukázalo jako značný problém. Dobrovolná tělovýchova se potýkala také s dalšími komplikacemi, zejména s nedostatkem pracovníků a vysokým politickým administrativním zatížením všech členů.⁸⁸

V roce 1955 se 9 DSO ROH přetvořilo do Tělovýchovné sportovní organizace. Zároveň se ustoupilo od státního řízení tělovýchovy a sportu a vznikla Jednotná dobrovolná tělovýchovná organizace (dále JDTO), která nahradila Tělovýchovnou sportovní organizaci a všechny orgány státní správy týkající se tohoto odvětví. Vzhledem k velkému počtu úkolů, jež měla JDTO plnit, se některé složky tělovýchovy rozdělily mezi Svaz pro spolupráci s armádou (dále Svazarm), ROH, Československý svaz mládeže (dále SSM) a Ministerstvo národní obrany.

O dva roky později došlo k poslední zásadní změně, jež dotvořila systém tělesné výchovy a sportu. JDTO se přejmenovala na Československý svaz tělesné výchovy. Vznikly okresní a krajské organizace vedené okresními a krajskými výbory, které sdružovaly tělovýchovné jednoty (dále TJ). Rovněž vznikly svazy pečující o jednotlivá sportovní odvětví.⁸⁹

V roce 1969 došlo k federativnímu rozdělení republiky, jež postihlo také ČSTV. ČSTV se rozdělilo na Českou tělovýchovnou organizaci a Slovenskou tělovýchovnou organizaci. ČSTV nyní spravoval pouze záležitosti celostátního charakteru. Změny se dotkly také sportovních svazů, jež nyní získaly větší míru samostatnosti.⁹⁰

Po neúspěchu na dvacátých Olympijských hrách v Mnichově se oddělil výkonnostní a vrcholový sport. Vzniklo několik specializovaných sportovních středisek, zaměřujících se na výchovu mladých reprezentantů. Tyto změny měly značný vliv na výsledky československých sportovců.⁹¹

⁸⁸ J. ŠTUMBAUER, *Přehled*, s. 72.

⁸⁹ M. STRACHOVÁ, *Vývoj*, s. 50-54.

⁹⁰ J. KÖSSL – J. ŠTUMBAUER – M. WAIC, *Vybrané kapitoly*, s. 148.

⁹¹ M. STRACHOVÁ, *Vývoj*, s. 57-58.

2. Armádní tělovýchova a sport

Každý mladý muž v Československu musel v určitém věku nastoupit základní vojenskou službu. Tato povinnost byla zavedena v roce 1858 a během let byla několikrát změněna v závislosti na aktuálním válečném či mírovém stavu v zemi. Pro účely této práce je nejdůležitější branný zákon č. 92/1949, jenž byl platný až do roku 1990, tedy po celé sledované období. Všichni muži ve věku 17 až 60 let podléhali branné povinnosti. V 18 letech nastoupili základní vojenskou službu trvající 2 roky, poté byli zařazeni mezi aktivní zálohy. Avšak „vojnu“, jak se základní vojenské službě lidově říkalo, nemuseli absolvovat ti jedinci, kteří získali tzv. modrou knížku, tedy potvrzení o neschopnosti. Studenti, živitelé rodin a další vykonávali pouze náhradní vojenskou službu trvající 5 měsíců. V případě tzv. politicky a třídně nespolehlivých mužů, zařazených do pomocných technických praporů,⁹² byla vojna naopak neúměrně prodlužována.⁹³

V roce 1948 vznikl Armádní tělovýchovný klub, jenž byl rozdělen na jednotlivá sportovní odvětví. Jednalo se o oddíly, jejichž náplní byl kromě vojenského výcviku také vrcholový sport. Vznik Armádního tělovýchovného klubu inspiroval sovětský systém armádního sportu.⁹⁴

V roce 1952 se oddíly v rámci Armádního tělovýchovného klubu rozdělily na letecké jednotky, nazývané „křídla vlasti“ a ostatní jednotky pojmenované „tankista.“ O tři roky později se Armádní tělovýchovný klub proměnil v Ústřední dům armády. V roce 1956 došlo k další změně názvosloví. Vojenské sportovní oddíly se nyní jmenovaly Dukla.⁹⁵

Přestože tehdejší rétorika důsledně odsuzovala profesionální sport,⁹⁶ vytvořením armádních sportovních center se z vojáků stali placení, tedy profesionální sportovci, maskovaní ve vojenských kabátcích. Tento fakt dokazuje také vyplácení finanční odměny za vynikající sportovní výkony a rekordy zavedené v roce 1954.⁹⁷

V 50. letech byli členové armádních oddílů stále ještě více vojáky než sportovci. To kromě jiného dokazuje příklad světového rekordmana v běhu na 10 kilometrů Emila Zátopka. Na Zátopka byly kladeny vysoké nároky na výkonnost, zároveň mu však nebyl

⁹² O pomocných technických praporech podrobněji Jiří BÍLEK, *Pomocné technické prapory 1950-1954*, Praha 1993.

⁹³ J. KNAPÍK – M. FRANC (edd.), *Průvodce*, s. 1054.

⁹⁴ R. BAKALÁŘ – J. KOTRBA, *V barvách*, s. 10-14.

⁹⁵ J. KÖSSL – J. ŠTUMBAUER – M. WAIC, *Vybrané kapitoly*, s. 147.

⁹⁶ R. BAKALÁŘ – J. KOTRBA, *V barvách*, s. 10-14.

⁹⁷ M. STRACHOVÁ, *Organizace*, s. 49-50.

poskytnut prostor k tréninku. Čím úspěšnější byl na běžecké dráze, tím více úkolů dostával ve svém zaměstnání a na běhání mu téměř nezbýval čas.⁹⁸ Přestože byl Zátopek důstojník, měl horší podmínky pro sport než běžní vojáci plnící základní vojenskou službu v Dukle. Ti dostávali po vykonání běžných povinností propustky, jež jim umožnily absolvovat tréninky, jež se například u cyklistů konaly mimo vojenský areál.⁹⁹

V 60. letech se vojenský sport postupně více profesionalizoval. K tomuto kroku pravděpodobně vedly značné neúspěchy na mezinárodním poli, kdy českoslovenští sportovci neměli dostatečné zázemí a to jak z hlediska vybavení, tak času, jež by mohli věnovat tréninku. Tuto situaci nejlépe dokreslují výsledky z Olympijských her v Helsinkách v roce 1952 a v Melbourne v roce 1956. Zatímco v Helsinkách se československá výprava umístila v celkovém pořadí na 10. místě, o 2 roky později klesla na 18. pozici.¹⁰⁰ Vládnoucí garnitura po těchto sportovcích zároveň požadovala získávání medailí na světových šampionátech a olympiádách. Hlavním cílem bylo dokázat, že profesionální sport jako takový je nemorální, a socialističtí „pracující“ sportovci dokážou tyto profesionály porazit. Pro státy východního bloku byl sport zároveň jedinou možností, jak překonat západní země.¹⁰¹

V jižních Čechách vznikla Dukla Český Krumlov, do níž nastupovali cyklisté z celého Československa.¹⁰² V počátcích zde nefungoval cyklistický oddíl, ani nepracoval žádný trenér.¹⁰³ V roce 1962 nastoupili do Krumlova českobudějovičtí cyklisté, kteří dříve trénovali pod vedením Jana Kubra. Aby mohli nadále rozvíjet své dovednosti pod dohledem trenéra, přesvědčili Jana Kubra, aby se o ně staral i v Dukle. V roce 1963 tak vznikl cyklistický oddíl Dukla Krumlov, jenž organizačně spadal pod nadporučíka Miroslava Hrubanta, ale o tréninkové záležitosti se staral Jan Kubr.¹⁰⁴ Kubr tak jako dobrovolný trenér každý den dojížděl na své motorce z Českých Budějovic do Českého Krumlova a po tréninku zpět.¹⁰⁵ Pod jeho vedením se Dukla Krumlov dostala

⁹⁸ Pavel KOSATÍK, *Emil Běžec*, Praha 2015, s. 140.

⁹⁹ SAA, Rozhovor s Leonardem Larischem uskutečněný 22. ledna 2018; SAA, Rozhovor s Rudolfem Strnadem uskutečněný 9. listopadu 2017.

¹⁰⁰ M. STRACHOVÁ, *Organizace*, s. 49-50.

¹⁰¹ J. CÍCHA – J. PRCHAL, *Encyklopedie cyklistiky*, Praha 2013, s. 66.

¹⁰² Dostane se jihočeská cyklistika z krize?, *Jihočeská pravda*, 29. března 1969.

¹⁰³ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika inv. č. A10, Zápis a zprávy z plenárního zasedání krajské sekce cyklistiky ze dne 16. února 1963.

¹⁰⁴ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika inv. č. A10, Zápis a zprávy ze schůze krajské sekce cyklistiky ze dne 22. března 1963.

¹⁰⁵ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017

mezi nejlepší oddíly v republice. V roce 1965 přešel do Rudé Hvězdy Plzeň,¹⁰⁶ kde od základů vybudoval vrcholové sportovní středisko na nejvyšší úrovni. Jedinou konkurencí Rudé Hvězdy byla Dukla Brno, kterou trénoval další bývalý reprezentant František Jursa.¹⁰⁷ Do Rudé Hvězdy rukovali vojáci, kteří měli nastoupit k pohraniční a vnitřní stráž. Kubrovi se zároveň změnil pracovní poměr. Zatímco v Dukle Krumlov byl dobrovolným trenérem, v Rudé Hvězdě se stal trenérem z povolání.¹⁰⁸

Kromě Dukly Krumlov a Rudé Hvězdy Plzeň vznikly cyklistické oddíly také v dalších městech.¹⁰⁹ O umístění branců do těchto celků rozhodovala komise¹¹⁰ na základě výkonnostní třídy závodníka a informací z OV ČSTV.¹¹¹ Ne vždy však bylo o umístění brance rozhodnuto zcela spravedlivě. Leonard Larish nastoupil v 50. letech základní vojenskou službu. Vzhledem k tomu, že měl stejné jméno jako rod uhlobaronů, nebyl zařazen do Dukly, přestože se zmíněným rodem neměl nic společného. Na základě intervence Emila Zátopka se později dostal do Dukly Louny.¹¹²

V některých případech byli branci z Dukly či Rudé Hvězdy vyřazeni. Jiří Sosnovec byl členem cyklistického oddílu Rudé Hvězdy Plzeň. Po roce byl z Rudé Hvězdy vyřazen, protože jeho bratr emigroval.¹¹³

¹⁰⁶ Výměna stráž, *Jihočeská pravda*, 19. listopadu 1965.

¹⁰⁷ Jen Háva vyzrál na vojáky, *Československý sport*, 4. května 1969.

¹⁰⁸ Výměna stráž, *Jihočeská pravda*, 19. listopadu 1965.

¹⁰⁹ Například Dukla Bechyně, Dukla Praha, Dukla Louny, Dukla Bratislava a další. Medailisté přeborů ČSSR, *Cyklistika* 12, 1985, s. 6.

¹¹⁰ Čestmír Kalaš vzpomínal na rozdělování branců do jednotlivých armádních celků takto: „*Já jsem seděl v nějaké komisi, která určovala brance, kam půjdou. Ti dva nebo tři nejlepší z republiky půjdou do Dukly Brno, další Dukla Louny, další Dukla Krumlov, tak nějak to bylo v té době. A pak byli ještě nějaké menší Dukly, zaplat' Pánbůh za to, že ti kluci nemuseli dva roky zase někde zakopávat a střílet na střelnici, ale mohli taky si najít čas na to jezdit na kole. Protože když se po dvou letech vrátili a vůbec neseděli dva roky na kole, tak bylo těžké začínat vrcholovou cyklistiku.*“ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný

¹¹¹ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, zápis č. 3. ze schůze okresní sekce cyklistiky ze dne 6. března 1967; SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Zápis ze schůze okresní sekce cyklistiky dne 13. února 1967.

¹¹² Leonard Larish vzpomíná na vojnu takto: „*Narukoval jsem do Mladé Milovice. Konec světa, ruští vojáci a já nevím co všechno. A pak zjistili, že mám maturitu, a řekli, že půjdu do důstojnické školy. Tak mne poslali do Litoměřic, do Pěešky. Tam jsem byl jenom chvíli, a přišli jsme do kinosálu, a přišel nám přednášet Emil Zátopek. Ten běhal ty štreky na 5 a 10 kilometrů a maraton. Byl to důstojník, a přednášel o výhodách socialistické tělovýchovy. A já jsem se v tom plném kinosále přihlásil, že mám první výkonnostní třídu, že bych chtěl jezdit. Okamžitě převelet, a Dukla Louny. Kdo by koukal na nějaké posudky. A byl jsem v Dukle Louny.*“ Rozhovor s Leonardem Larischem uskutečněný 22. ledna 2018.

¹¹³ Čestmír Kalaš hovořil o případu Jiřího Sosnovce takto: „*Jirka Sosnovec, velice talentovaný medailista z mistrovství republiky, ze silnice i z cyklokrosu. Byl první rok v Rudé Hvězdě. (...) Jenže jeho starší bratr se rozhodl pro emigraci. Rakousko, Švýcarsko, Austrálie. A to samozřejmě příslušník Rudé Hvězdy nemohl mít žádného příbuzného, který emigroval. Takže Jirka Skončil v kotelně. My jsme mu říkali později, že je Dienstbier. Skončil s lopatou v kotelně a nemohl závodit. Byl vyndaný ze střediska vrcholového sportu. Což byla velká chyba, ale takových případů asi bylo vícero. Řada důstojníků v armádě, jakmile někdo z příbuzenstva odešel, tak byli vyřazeni z armády.*“ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017.

Armádní tělovýchovné celky splnily svou roli v systému tělesné výchovy v Československu. Ve výsledcích z mistrovství ČSSR, Československého poháru a Přeborů ČSSR v cyklistice ovládali první pozice téměř vždy vojáci.¹¹⁴

¹¹⁴ Mistři ČSSR 1980, *Cyklistika* 12, 1980, s. 7; Sýkora potřetí za sebou, *Cyklistika* 12, 1985, s. 14; Pavel Velek, *Cyklistika* 4, 1987, s. 16.

3. Drezína a zrod moderní cyklistiky

Počátky cyklistiky se datují rokem 1817, kdy vynálezce Karl Friedrich Christian Ldwig, svobodný pán Drais von Sauerbronn poprvé předvedl draisinu, tedy dvě dřevěná kola spojená středovým rámem. Aby se draisina, česky zvaná drezína, dala do pohybu, musel se jezdec odrážet nohama. V roce 1861 vyrobili bratři Pierre a Ernest Michauxovi v Paříži první velociped, jenž měl kliky a pedály, s jejichž pomocí se dal stroj do pohybu. Jezdec se tedy neodrážel, ale šlapal. Později vytvořili ten samý stroj, avšak nikoliv ze dřeva, ale z kovu. Velociped si rychle našel množství příznivců, kteří v roce 1868 uspořádali v Paříži první cyklistický závod na světě.¹¹⁵

V 70. letech 19. století se v Anglii rozšířilo vysoké kolo. Nadále se však rozvíjela také kola nízká, jež byla opatřena řetězem a díky vynálezu Johna Boyda Dunlopa i pneumatikou.¹¹⁶

Do českých zemí se první velocipedy dostaly již v roce 1867. Jejich majiteli byli Josef Pechánek a Jakob Thonet. Českou cyklistiku nejvíce ovlivnilo ocelové kolo, které si přivezl syn anglikánského faráře, William Beo Crawl, na návštěvu k rodině továrníka Jana Kohouta. Vysoké kolo opatřené gumovou pneumatikou uchvátilo továrníkovi syny, kteří přesvědčili svého otce, aby začal vysoká kola vyrábět. Právě tato smíchovská rodina stála za zrodem Českého klubu velocipedistů založeného v roce 1880.¹¹⁷ První klub v Čechách a druhý v Rakousku, se zabýval především organizováním společných výletů na vysokých kolech. Brzy se stal velice populárním a jeho řady se začaly rychle rozrůstat. Kromě toho vznikaly také další kluby po celých Čechách. V roce 1883 ustanovily čtyři pražské kluby zastřešující organizaci Českou ústřední jednotu velocipedistů, čímž vznikl první sportovní svaz v Českém království.¹¹⁸ Cílem svazu bylo vydávání odborného časopisu *Cyklista* a udržování stálé cyklistické dráhy. Právě dráha byla důležitým aspektem v budování obrazu cyklistiky. Rakousko-Uherské silnice byly většinou prašné rozježděné cesty, jež nebyly pro cyklisty příliš příznivé. Většina závodů se proto konala na dráze. Zde se pořádaly sprinterské přebory či vytrvalostní jízdy a výjimkou nebyl ani překážkový závod. Na dráze měl divák možnost sledovat celý průběh závodu, jenž se tak stával atraktivnějším. V tomto období se však dráha

¹¹⁵ Jaroslav CÍCHA – Jaroslav PRCHAL, 130 let cyklistiky, Praha 2013, s. 8-9.

¹¹⁶ Titíž, *Encyklopedie*, s. 12.

¹¹⁷ M. WAIC, *Tělovýchova*, s. 113-114.

¹¹⁸ J. CÍCHA – J. PRCHAL, *Encyklopedie*, s. 15-20.

stavěla a zase bourala pouze pro jeden aktuální závod. Tento fakt neúměrně zvyšoval náklady na pořádání závodů.

Udržování cyklistické dráhy a vydávání časopisu měly pokrýt členské příspěvky. Ty však byly vzhledem k malému počtu členů, v jednotě byly pouze čtyři kluby, neúměrně vysoké. Jednota se tak dostávala do začarovaného kruhu, neboť jednota by mohla tyto příspěvky snížit, pokud by se k ní přidalo více klubů. Ty však odmítaly členství právě kvůli vysokým poplatkům.¹¹⁹

Jednota také pracovala na zlepšení podmínek pro cyklisty, neboť konzervativní společnost v 19. století nahlížela na tento sport s despektem. Chlapci na vsích házeli po projíždějících velocipedistech kamení a sedláci, kterým rámusící stroj plašil koně, švihali projíždějící bičem. Většina měst proto měla přísné předpisy upravující pohyb cyklistů po vozovce.¹²⁰

Také členové Sokola a turnerských spolků měli námitky proti provozování sportu jakožto jednostranně zaměřenému pohybu, jenž vnáší soutěživost a ziskuchtivost do jinak čistého světa tělovýchovy. Cyklistika navíc představovala značnou konkurenci pro tyto spolky, neboť mladé chlapce zřejmě více lákala adrenalinová cyklistika než gymnastická cvičení.¹²¹

Cyklistika se rovněž stala jedním z prostředků národnostního boje. Pražští cyklisté se snažili udržet cyklistické centrum ve svém městě. Česká ústřední jednota velocipedistů byla zároveň první cyklistickou unií v Rakousku – Uhersku, čímž Češi předčili rakouské země. V kontextu národnostního soupeření však neměli šanci předejnat německé etnikum jako celek, neboť v Mnichově působila rozsáhlá cyklistická jednota sdružující také některé rakouské kluby.

V období největších národnostních rozporů v 90. letech se Česká ústřední jednota velocipedistů připojila k národotvornému snažení. Její členové se, kromě jiného, účastnili Národopisné výstavy československé konané v roce 1894. Na programu byl také první československý cyklistický závod.¹²²

Cyklistika byla jedním z prvních sportů, kterých se dotýkal profesionalismus již na konci 19. století. První profesionální cyklisté se objevili v Anglii. Anglická cyklistická unie vypsala nová pravidla, jež dovoľovala pořádání alespoň jednoho mistrovského závodu v kategorii profesionálů i amatérů. Tento příklad následovaly

¹¹⁹ M. WAIC, *Tělovýchova*, s. 114-115.

¹²⁰ J. CÍCHA – J. PRCHAL, *Encyklopedie*, s. 22.

¹²¹ M. PELC, *Struktury*, s. 53-54.

¹²² M. WAIC, *Tělovýchova*, s. 119.

i další národní svazy. Mezi cenami pro vítěze cyklistických závodů se nově objevily finanční odměny.¹²³

Česká ústřední jednota velocipedistů reagovala na tento trend úpravou závodního řádu, který stanovil, že profesionálním cyklistou je ten, kdo si na obživu vydělává prostřednictvím závodní či výukové činnosti, krasojízdou nebo prostřednictvím reklamy.¹²⁴

¹²³ J. CÍCHA – J. PRCHAL, *Encyklopedie*, s. 25.

¹²⁴ M. WAIC, *Tělovýchova*, s. 119.

4. Každodennost

4. 1. Vybavení a strava

4. 1. 1. Strava

Po skončení druhé světové války fungovalo v Československu tzv. lístkové hospodaření, na jehož základě se rozdělovaly potraviny mezi obyvatelstvo. Jednalo se o základní potraviny, které ovšem nebyly přidělovány zcela spravedlivě. Přednost měli těžce manuálně pracující lidé, zatímco „vykořisťovatelé“ neměli na potravinové lístky nárok. Museli tedy nakupovat na volném trhu, kde byly potraviny předraženy. Na lístky se daly získat základní potraviny, které byly aktuálně k dispozici. Chleba, nejzákladnější potraviny většiny domácností, bylo dost, ale chyběly tuky, vejce a maso.¹²⁵ Naději na rychlejší obnovu válkou poškozené ekonomiky skýtalo přijetí Marshallova plánu v roce 1947. Československo však na příkaz z Moskvy tuto hospodářskou pomoc odmítlo, a tak byla obnova válkou poškozené země podstatně delší než v zemích, které Marshallův plán přijaly.¹²⁶ Lístkový přidělový systém byl zrušen v roce 1953 v souvislosti s měnovou reformou.¹²⁷ Dostupnost zboží však byla vzhledem k socialistickému státnímu zřízení stále značně omezená.¹²⁸ V obchodech byly k dispozici pouze základní potraviny nízké kvality z domácích zdrojů či zemí východního bloku.¹²⁹ Na konci 50. let se zásobovací situace podstatně zlepšila. Zvyšování dostupnosti potravin zastavila hospodářská krize na počátku 60. let.¹³⁰

Problémem byl také nedostatek ovoce a zeleniny, způsobený špatnou zemědělskou produkcí a velkou ztrátovostí během zpracování.¹³¹ Nedostupné bylo i tropické ovoce. V 60. letech byly v zimě k dostání citrony a před Vánoci pomeranče, které byly považovány za luxusní zboží. Postupem času se v obchodech začaly objevovat také grapefruity nebo mandarinky. Banán, oblíbená strava dnešních sportovců, byl běžně nedostupný.¹³²

¹²⁵ J. KNAPÍK - M. FRANC a kol., *Průvodce*, sv. I., s. 512-513.

¹²⁶ K. HLAVÁČKOVÁ, *Móda za železnou oponou: Československo 1948-1989*, Praha 2016., s. 15.

¹²⁷ J. KNAPÍK, - M. FRANC a kol., *Průvodce*, sv. I., s. 512-513.

¹²⁸ Tuto situaci zapříčinilo kromě plánovaného hospodářství také rozsáhlé rušení živností a cílené likvidování živnostníků. Zrušené podniky nebyly dostatečně rychle nahrazeny novými národními podniky, čímž vznikla mezera v zásobování. Lukáš FASORA – Jiří HANUŠ – Jiří MALÍŘ – Denisa NEČASOVÁ (edd.), *Člověk na Moravě ve druhé polovině 20. století*, Brno 2011, s. 68-70.

¹²⁹ Martin FRANC, *Řasy nebo knedlíky? Postoje odborníků na výživu k inovacím a tradicím v české stravě v 50. a 60. letech 20. století*, Praha 2003, s. 164-165.

¹³⁰ Tamtéž, s. 13-15.

¹³¹ Tamtéž, s. 164-165.

¹³² J. KNAPÍK – M. FRANC a kol. *Průvodce*, svazek I., s. 403-404.

Poměrně rozšířenou metodou, jak získat nedostatkové zboží, byl podpultový prodej. Mnohé zboží tak sice dorazilo do obchodů, ale k běžnému člověku se nedostalo, protože jakmile jej obchod přijal, většinou putovalo tzv. pod pult. To znamená, že člověk, který měl tyto věci na starosti, jej zamluvil pro svého příbuzného, známého či známého svého známého. Pro většinu nákupů tak občan československého socialistického státu potřeboval síť kontaktů, protože bez kontaktů nakoupil pouze základní zboží.¹³³

Problémem výživy se zabývalo několik institucí a osobností s různými názory, šířenými mezi obyvatelstvo především prostřednictvím časopisu *Výživa lidu*.¹³⁴ Racionalizace výživy propagovaná odborníky narážela na několik překážek, z nichž nejvýznamnější byla ekonomická situace v zemi. Na konci 40. a počátku 50. let musely hospodyňky s ohledem na špatnou zásobovací situaci vařit z toho, co bylo k dispozici. Na konci 50. let se zásobování potravinami zlepšilo a díky tomu se zvýšila i kvalita výživy obyvatelstva a důraz na racionalizaci výživy ze strany odborníků i vládnoucí garnitury. Vzrůstala spotřeba potravin a v nákupních koších se častěji objevovaly kvalitní potraviny. Vznikaly nové ústavy zabývající se výživou obyvatelstva, které nyní řešily především problém nadužívání potravin, jenž vedl k zvyšování výskytu civilizačních chorob. Růst spotřeby jídla a racionalizaci výživy značně ovlivnila hospodářská krize, a to zejména v letech 1962 a 1963. Období normalizace znamenalo především konec snah o vybudování nového systému výživy podle socialistických představ, které neodpovídaly představám širší veřejnosti. Veřejnost dávala přednost blahobytu před střídmostí socialismu.¹³⁵ Vědci usilovali o zvýšení podílu masa a mléčných výrobků ve stravě a snížení spotřeby cukru, tuku a bílého pečiva. Rovněž kladli důraz na pestrost stravy a doporučovali vyšší konzumaci luštěnin a dalších potravin, které se s růstem životní úrovně vytrácely z jídelníčku obyvatelstva. Naráželi však na nedostatek zájmu vládnoucích špiček, které na výživu lidu hleděli spíše z ekonomického hlediska. Vědecká doporučení většinou využívali k ospravedlnění svého jednání.¹³⁶ Někdy byl dokonce výzkum přizpůsoben politickým tlakům, což obecně zvyšovalo nedůvěru obyvatelstva ve vědecká doporučení. Přesto měla, podle

¹³³ J. KNAPÍK - M. FRANC a kol., *Průvodce, sv. II.*, s. 998-999. srov. Rozhovor s Rudolfem Strnadem uskutečněný 9. listopadu 2017.

¹³⁴ M. FRANC, *Řasy*, s. 13-15.

¹³⁵ Tamtéž, s. 21-26.

¹³⁶ Tamtéž, s. 222-224.

dobových průzkumů, doporučení odborníků ve společnosti poměrně velký ohlas a část obyvatel se jimi opravdu řídila.

Sportovní výživa se rovněž těšila vědeckému zkoumání, přestože nedosáhla tak velké pozornosti jako výživa obyvatelstva. Ve sledovaném období vyšlo několik publikací, které se tomuto tématu věnovaly. V roce 1955 byl vydán český překlad spisu ruského autora Nikolaje Nikolajeviče Jakokleva *Životaspráva a výživa sportovce při tréningu a při závodech*. Autor přikládal výživě značný podíl na výkonu a zdravotním stavu sportovce. Na rozdíl od pozdějších textů je zde patrná velice silná dobová nevráživost vůči západním sportovcům, kteří podle autora nedodržovali správnou výživu, a tak byla jejich kariéra vždy o mnoho kratší než kariéra sovětských sportovců. Zatímco v západních státech „ *vynikající závodník se zpravidla stává předmětem vykořisťování a výtěžku*“, sovětský sportovec podle Jakokleva oplýval péčí státu a všeho lidu.¹³⁷ Text je rozdělený na dvě části. První část se věnuje hygieně, a to jak tělesné, tak spánkové.¹³⁸ Druhá část podrobně popisuje všechny látky, které by měla sportovní strava obsahovat. Text však nerozděluje výživu jednotlivých sportů a pouze uvádí, kolik kalorií spotřebovali sportovci věnující se různým sportům, avšak výběr sportů je velice úzký a nebyla do něj zařazena cyklistika ani žádná obdobná disciplína.¹³⁹

První český text, který se zabýval sportovní výživou, vyšel až v roce 1961. *Zásady správné výživy sportovce* z pera Richarda Vinařického jsou koncipovány stejně, jako předchozí text. Vinařický v podstatě pouze více rozepsal Jakoklevovy myšlenky a přidal podrobnější rozdělení sportů, do kterého zahrnul také cyklistiku.¹⁴⁰

Publikace Petra Hejdy *Vzorové jídelníčky a rozpisy potravin pro vrcholové sportovce* z roku 1979 obsahuje jídelníčky na jeden týden letního a jeden týden zimního tréninku. Zde se již stejně jako ve všech později vydaných publikacích objevuje rozdělení sportů do několika kategorií podle silových, vytrvalostních a objemových specifíků jednotlivých, např. krasojedkyně na kole potřebovala jinou stravu než cyklista, který jel Závod míru, a proto patří každý do jiné skupiny. Jídelníček pro letní a zimní trénink se příliš neliší.¹⁴¹ Oproti německé publikaci *Výživa sportovců*, která vyšla v roce

¹³⁷ Otázkou zůstává, zda bylo toto tvrzení autorovým vlastním názorem nebo jen nutným dobovým diskurzem. Nikolaj Nikolajevič JAKOKLEV, *Životaspráva a výživa sportovce při tréningu a při závodech*, Praha 1955, s. 7.

¹³⁸ Tamtéž, s. 14-26.

¹³⁹ Tamtéž, s. 47-82.

¹⁴⁰ Richard VINAŘICKÝ, *Zásady správné výživy sportovce*, Praha 1961.

¹⁴¹ Stanislav HEJDA, *Vzorové jídelníčky a rozpisy potravin pro vrcholové sportovce*, Praha 1979, s. 46-59.

1977,¹⁴² zde často zařazuje do snídaně párky a tvrdé salámy,¹⁴³ které Petr Fořt v publikaci *Výživa ve vrcholovém sportu* z roku 1987 označuje za nežádoucí.¹⁴⁴ Na rozdíl od předchozích publikací se Petr Fořt zabývá nejen tím, co by sportovci měli jíst, ale také tím, v jaký čas sníst jaké potraviny tak, aby jídlo vyhovovalo aktuálnímu tréninku.¹⁴⁵ Několik kapitol věnoval také problému hydratace organismu a pitnému režimu.¹⁴⁶ Stejnému tématu se věnoval také Stanislav Hrubý v příručce *Pitný režim sportujících* z roku 1987. Jako nejvhodnější nápoj pro sportovce zde Hrubý uvádí černý čaj, který obsahuje malé množství kofeinu, jenž napomáhá lepšímu prokrvení tkání a podporuje výkonnost. Čaj má výhodu také v tom, že se dá konzumovat teplý i studený, a tak se může pít v zimě i v létě. Podle Hrubého by měl sportovec v létě dodávat tělu sůl, která se v horkých dnech vytrácí z těla potem. Doporučoval proto přisolovat nápoje, které sportovci pili během výkonu, a osolený čaj chutná lépe než osolená limonáda. Limonády patří podle Hrubého mezi nevhodné nápoje, protože jsou slazené, a tak vyvolávají pocit žízně. Na seznam nežádoucích tekutin zařadil také alkohol, a to především kvůli návykovosti této látky. Podobně jako alkohol je zde odsuzováno také velké množství kofeinu.¹⁴⁷ Tato publikace vyšla až v závěru sledovaného období, ale závodníci plnili cyklistické lahve čajem už v 50. letech.¹⁴⁸ Tehdy ještě neměli o pitném režimu žádné vědecky podložené informace.¹⁴⁹

První a jediná publikace, která se ve sledovaném období zaměřila výhradně na cyklistickou stravu, byla kniha Jarmily Matějkové *Výživa cyklisty* z roku 1978. V textu je stejně jako v příručkách pro sportovce podrobně rozepsáno, kolik spotřebuje sportovec vitamínů, minerálů, bílkovin, tuků atd., jaké potraviny tyto látky obsahují a v jakém množství.¹⁵⁰ Matějková sestavila podrobný jídelníček na týden domácího stravování. Kombinace, které jsou zde uvedeny, jsou často tak zvláštní, že se jimi nejspíš nikdo neřídil a pokud ano, musel mít opravdu silný žaludek. Jako jedna z večeří je zde například uvedena čočka s dvěma vaječnými volskými oky a okurkou jako hlavní

¹⁴² Rolf DONATH – Klaus-Peter SCHÜLER, *Výživa sportovců. Výživové dávky a jídelníček*, Praha 1977.

¹⁴³ S. HEJDA, *Vzorové jídelníčky*, s. 46-59.

¹⁴⁴ Petr FOŘT, *Výživa ve vrcholovém sportu*, Praha 1987, s. 83.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 9-70.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 60-70.

¹⁴⁷ Stanislav HRUBÝ, *Pitný režim sportujících*, Praha 1987 s. 6-7.

¹⁴⁸ SAA, Rozhovor s Vlastimilem Zemanem uskutečněný 25. ledna 2018.

¹⁴⁹ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017; SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017; SAA, Rozhovor s Vlastimilem Zemanem uskutečněný 25. ledna 2018; SAA, Rozhovor s Rudolfem Strnadem uskutečněný 9. listopadu 2017; SAA, Rozhovor s Leonardem Larischem uskutečněný 22. ledna 2018; SAA, Rozhovor s Karlem Matoušem uskutečněný 21. září 2017; SAA, Rozhovor s Milanem Káplem uskutečněný 26. ledna 2018.

¹⁵⁰ NM Praha, ATVS, sb. Cyklistika, Metodický dopis. Výživa cyklisty 1978 1, inv. č. 977, s. 3-32.

chod. Dezert se měl skládat ze dvou kusů rolády a velké sklenice mléka. Jindy měl daný jedinec povečeřet vepřovou pečení s hořčicí a okurkou, po které by následovaly švestkové knedlíky a mléko. Výkonnost sportovce, který by se těmito radami doslovně řídil, by pravděpodobně nebyla valná.¹⁵¹

Cyklisté se vzhledem k problémům se zásobováním stravovali tím, co bylo k dispozici. V 50. letech jezdil Jan Kubr své dlouhé tréninky pouze s rohlíky a mlékem.¹⁵² Rohlíkům holdoval také Christian Battaglia, který si je navíc mazal máslem.¹⁵³ Velmi oblíbenou stravou byla syrová vejce schovaná v dresu, která si cyklista mohl během tréninku či závodu rozklepnout o řídítka a vypít.¹⁵⁴ Surová vejce však některým nestačila, a tak přešli na „tvrdší“ materiál – pivo. Někteří zvládli i 6 dvanáctistupňových piv za jeden závod. Oblíbený byl také povzbuzující koktejl, na který bylo třeba překapávané kávy, alkoholu a dvou vajec.¹⁵⁵ Používání alkoholu jako podpůrného prostředku se však nelíbilo KV ČSTV. V jednom z metodických dopisů je vysloven požadavek, aby se omezilo časté užívání alkoholu mezi sportovci.¹⁵⁶ Další nepřilíš vzorovou záležitostí byly cigarety, kterým také holdoval ne jeden cyklista.¹⁵⁷ Tyto nešvary postupně ustupovaly. Surová vejce v 60. letech nahradily pytlíky s rýžovým nákypem, tatranky a čaj, jež si své místo v cyklistickém dresu udržely až do konce sledovaného období.¹⁵⁸ Zdravou stravou a jejím účinkem na efektivnost tréninku se i přes výše zmíněné příručky nikdo z respondentů nezabýval. Mimo tréninky se sportovci stravovali podle svých možností. Dodržovali pouze pár jednoduchých obecných zásad, které si mohl každý vypořádat sám. Před tréninkem či závodem se vyhýbali těžkým jídlům a po výkonu si doplnili chybějící energii něčím sladkým. Výše zmiňované výživové příručky tak neměly na stravu cyklistů žádný vliv.¹⁵⁹

¹⁵¹ Tamtéž, s. 35-38.

¹⁵² J. KUBEC, *Boj*, s. 36.

¹⁵³ SAA, Rozhovor s Rudolfem Strnadem uskutečněný 9. listopadu 2017.

¹⁵⁴ J. CÍCHA – J. PRCHAL, *Encyklopedie*, s. 86.

¹⁵⁵ SAA, Rozhovor s Rudolfem Strnadem uskutečněný 9. listopadu 2017.

¹⁵⁶ SOKA České Budějovice, f. KV ČSTV, Zpráva předsednictva KV ČSTV ze dne 8. srpna 1957.

¹⁵⁷ Rudolf Strnad o kuřácích mezi sportovci: „*Tenkrát se proti tomu nebojvalo. Kdo chtěl, tak si zakouřil. Tenkrát i mezi cyklisty, Kirda Koutský, ten přijel, zapálil si a kouřil. To tak bylo. I mezi atlety jich bylo tenkrát také hodně.*“ SAA, Rozhovor s Rudolfem Strnadem uskutečněný 9. listopadu 2017; J. CÍCHA – J. PRCHAL, *Encyklopedie*, s. 86.

¹⁵⁸ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2018; SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017.

¹⁵⁹ Milan Kápl hovořil o stravě takto: „*Na trénink? Já jsem spolkl 2 krajíce chleba, zapil jsem to vodou nebo mlékem a jel jsem 50-80 km. To už muselo být. Na závody jsme vozili nějakou tatranku. Když přišlo, tak jsme sáhli do kapsy a tam byla z toho kaše. Tak jsme to zahodili a jeli jsme.*“ Rozhovor s Milanem Káplem uskutečněný 26. 1. 2018. srov. Vzpomínky Čestmíra Kalaše „...věděli se takové ty základní věci, jako že třeba dvě hodiny před tím se nemůže nacpat svíčkovou nebo vepřovým, protože se mu špatně jede, tak to každý pochopil, a spíš se jedlo to sladké. Pak už se sem dostávaly literatury ze

4. 1. 2. Vybavení

Dnešní cyklista si může vybrat z nepřehledného množství cyklistického vybavení od kola až po ponožky do treter. Tento fakt bere většina z nás jako samozřejmost. Pokud jdeme do obchodu s cyklistickými potřebami, očekáváme patřičný výběr v různých cenových kategoriích, ať už je člověk turista nebo profesionál. Měli takovou možnost výběru i cyklisté, kteří začínali svou kariéru v éře komunismu? Na jakých kolech jezdili začínající cyklisté a na jakých hvězdy československé cyklistiky?

V poválečných letech začínali budoucí cyklistické naděje na těžkých kolech, určených pro přepravu, nikoliv pro čistě sportovní aktivity, která navíc nebyla snadno dostupná. V Československu vyráběly kola národní podniky Velo-Stadion Rakovník a Eska Cheb, pod kterou spadala továrna Favorit Rokycany. Všechny tyto podniky původně patřily německým majitelům, ale po válce přešly pod národní správu.¹⁶⁰ Stejný osud potkal veškeré provozy, které měly víc než 500 zaměstnanců. K částečnému znárodnění docházelo v rámci renovace válkou zničené evropské ekonomiky také v západních zemích.¹⁶¹ V Rokycanech se montovala kola již v předválečném období v podnicích Tripol a Tudor. Po znárodnění v roce 1945 byly oba podniky sloučeny a vznikl nový státní podnik Eska-Cheb. V Chebu se vyráběla kola pro dospělé, nesoucí podle továrny název Eska.

Každý cyklista toužil po výbavě¹⁶² Campagnolo, která byla v poválečných letech v Československu nedostupná. Stát neměl dostatek valut, aby mohl nakoupit toto italské zboží. Závodníci se proto museli spokojit s českými výrobky nižší kvality.¹⁶³ V roce 1952 vyrobila rokycanská továrna Favorit 15 kol F1 S určených pro vrcholové sportovce. Tato kola však byla určena pouze pro reprezentační tým. Rám byl sestavený z kvalitních trubek vyrobených ve Válcovnách trub a železa v Chomutově, řídítka a ráfky byly z duralu, který byl jinak vyhrazen pro armádní výrobu. Vše uváděl do

světa. Sladká dieta, a někteří trenéři, i reprezentační trenéři toho využili, že se přes týden vůbec nejedlo sladké a dva dny před tím to do sebe cpali, že to mělo vliv na výkonost. Takové od zdi ke zdi názory na dietu. Nemělo to žádný vědecký podklad.“ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017; SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017; SAA, Rozhovor s Vlastimilem Zemanem uskutečněný 25. ledna 2018; SAA, Rozhovor s Rudolfem Strnadem uskutečněný 9. listopadu 2017; SAA, Rozhovor s Leonardem Larischem uskutečněný 22. ledna 2018; SAA; Rozhovor s Karlem Matoušem uskutečněný 21. září 2017.

¹⁶⁰ J. KNAPÍK, - M. FRANC a kol., *Průvodce*, sv. I., s. 402-403.

¹⁶¹ K. HLAVÁČKOVÁ, *Móda*, s. 12.

¹⁶² Výbavou jsou myšleny komponenty, kterými se osazuje středová část, uvádějící kolo do pohybu (převodníky, kolečka, přehazovačka) a brzdy.

¹⁶³ Oficiální stránky společnosti Favorit, [citováno dne: 10. 12. 2017], <https://www.favorit.cz/cs/favorit/historie>.

pohybu jeden převodník umístěný vpředu a osmnáctizubé kolečko vzadu. Pro úplné začátečníky a juniory byl určen model F1.¹⁶⁴

Během padesátých let se produkce Eska Cheb rychle rozšiřovala. Mezi léty 1953-1957 stoupla výroba ze sedmnácti na třicet devět druhů kol. O česká kola byl veliký zájem také v západní Evropě a USA. Firma tak začala dodávat více na zahraniční trhy, ale nebyla schopná vyrobit tolik kol, aby dokázala uspokojit poptávku také na tuzemském trhu. Jízdní kolo se zařadilo na seznam nedostatkového a podpultového zboží.¹⁶⁵ Ve sportovní kategorii se nově začal vyrábět model F1 Special, který se pyšnil komponenty Campagnolo¹⁶⁶ a rámem sestaveným z trubek Reynolds dovážených ze zahraničí.¹⁶⁷ Tato kola již měla dvoupřevodník s přesmykačem.¹⁶⁸ Přestože nebyla úplně běžně dostupná, budějovičtí cyklisté na nich mohli jezdit díky Janu Kubrovi, který, jak vzpomíná Čestmír Kalaš, „*na půdě [továrny Motor České Budějovice – pozn. autorky] objevil, já nevím, osm, deset kol s Campagnolo vybavením, F1, což byly speciálně stavěné rámy, pro pracovní zálohy. To byl klub, který tam nějak fungoval, pro pracující mládež, takže všechno pro ně, a tohle skončilo, kola tam zůstali a nikdo si jich nevyšímal. Honza to objevil, jako cyklista zalobboval, a kola nám rozdál.*“¹⁶⁹

Pro reprezentační tým se vyráběla kola F1 Super Special. Každé kolo bylo vyrobeno na míru svému budoucímu majiteli. Závodní speciály stavěli legendární mechanici František Babický a František Hašek.¹⁷⁰ Tato kola se prodávala pouze na základě poukazů, které vydávalo ČSTV. Když reprezentant později dostal další kolo, už to první nepotřeboval, a tak jej prodal některému z mladších závodníků, kteří jinak tato kola nemohli dostat.¹⁷¹

V roce 1963 vyvinuli ve Favoritu nové brzdy a přesmykač s přehazovačkou. Ve stejném roce vyrobil Favorit také nové rámy F11, F11a a F12, určené pro začínající závodníky.¹⁷² Jinak zůstávala kola Favorit až na pár drobných změn stejná až do roku

¹⁶⁴ J. CÍCHA – J. PRCHAL, *Encyklopedie*, s. 95-96.

¹⁶⁵ J. KNAPÍK - M. FRANC a kol., *Průvodce*, sv. I., s. 402-403.

¹⁶⁶ Campagnolo je italská firma, která začala v roce 1933 vyrábět kola a komponenty k nim. Kromě jiného vlastní firma patenty na rychloupínací systém kol a pákovou přehazovačku. Rovněž vyrábí různé komponenty pro závodní automobily. Paolo FACCHINETTI – Guido P. RUBINO, *Campagnolo: 75 Years of Cycling Passion*, La Vergne 2008.

¹⁶⁷ J. CÍCHA – J. PRCHAL, *Encyklopedie*, s. 95-96.

¹⁶⁸ SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 20. březen 2018.

¹⁶⁹ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017.

¹⁷⁰ J. CÍCHA – J. PRCHAL, *Encyklopedie*, s. 96.

¹⁷¹ J. KUBEC, *Boj*, s. 62.

¹⁷² NM Praha, ATVS, sb. Cyklistika, k. 36, Katalog mopedů a jízdních kol 1963/64. Domácí potřeby Praha 1963 inv. č. 1993.

1989.¹⁷³ Přestože Favorit dodával do 38 zemí světa, jeho výroba byla omezená socialistickým plánováním a různými vývojovými komisemi, které blokovaly dynamický vývoj výroby podle aktuálních trendů.¹⁷⁴ Pokud někdo chtěl například kratší rám, který měl lepší aerodynamiku než stávající rámy, musel najít schopného mechanika, který mu zvládl kolo předělat. Jednomu takovému mechanikovi svěřovali svá kola budějovičtí cyklističtí nadšenci i vojáci z Dukly Český Krumlov. Rudolf Strnad proslul svou šikovností natolik, že si u něj nechali závodníci z Dukly Brno vylepšit rámy, které právě vyjely z výrobní linky továrny Favorit Rokycany. Cyklisté z Dukly sice dostali nové rámy, ale ze staré modelové řady. Ve Favoritu už byly schváleny nové modely rámu s lepší geometrií, výrobní linky však byly stále nastaveny na staré modely. Strnad tak dostal za úkol rámy pro Duklu zkrátit.¹⁷⁵ Rudolf Strnad v 80. letech spojil síly s Čestmírem Kalašem, který jezdil díky svému působení u reprezentačního týmu na západ. Jelikož měl obchodního ducha, dokázal této výhody využít.¹⁷⁶ V zahraničí nakoupil staré prasklé rámy, které by se za normálních okolností vyhodily, a přivezl je Rudolfovi Strnadovi, který je opravil, a následně je prodali svým známým. Pro většinu cyklistů, kteří neměli možnost vycestovat, to byla jediná možnost, jak se dostat k lepším kolům ze západu.¹⁷⁷

Legendou mezi cyklisty byly závodní speciály z dílny Antonína Periče, které nesly mechanikovo jméno.¹⁷⁸ Antonín Perič dělal každému závodníkovi kolo přesně na

¹⁷³ SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 20. března 2018.

¹⁷⁴ J. CÍCHA – J. PRCHAL, *Encyklopedie*, s. 96.

¹⁷⁵ Vzpomínky Rudolfa Strnada: „*A dělali potom nové rámy pro Duklu Brno a volali mi, právě Jursa [trenér Dukly Brno – pozn. autorky] mi volal: ‚Hele, my tu máme nový rámy, přišli z Favoritu, ale musíš s tím něco udělat. ‚Počkej, vždyť máte nové rámy. ‚No jo, ale vždyť to jsou ty staré modely. Oni tu linku ještě nepředělali. Tak nám to zkrat.‘ Takže já jsem první začal dělat rámy s novou geometrií. Ale ona to taky nebyla sranda. Pak si každý myslel, že to udělá, ale to nejde. To není pravda. Protože pak to vyzkoušeli různí lidé, že když to zkrátit moc, tak by se na tom zabil. To se roztrásl... Ona ta geometrie má něco do sebe. To musí být přesné. Já jsem ty rámy zkrátit, co oni poslali. On mi potom volal, a říkal, abych je poslal do Rokycan. Čili to bylo rozmezí 14ti dnů, kdy oni je poslali tam, a šli zpátky. A volá mi ředitel, a říká: ‚Pane Strnad, co jste tam dělal s těmi rámy? Vždyť to jsou nové rámy. ‚Pane řediteli, co jsem s nimi dělal, ta geometrie je tam stará. ‚A co vy s tím děláte? ‚Dělám tu novou moderní geometrii na tom. ‚Počkejte, jak to děláte? ‚No dělám to. ‚Tak sem přijedte. ‚Protože já jsem dělal i lak, ale nebyl to smalt. A Dukla chtěla smalt, tak jsem to poslal tam. Oni to nasmaltovali a poslali. Já jsem tam přijel a ředitel na mne: ‚Pojďte mi to vysvětlit, co s tím děláte? ‚Já říkám: ‚Já vám to řeknu jak, ale neřeknu vám přesně co. To dělám já. A za druhé, i kdybych vám to řekl, tak, než vy to tu prosadíte, tak to budu zase dělat jinak.‘“ SAA, Rozhovor s Rudolfem Strnadem uskutečněný 9. listopadu 2017.*

¹⁷⁶ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017.

¹⁷⁷ SAA, Rozhovor s Rudolfem Strnadem uskutečněný 9. listopadu 2017.

¹⁷⁸ Antonín Perič (1896-1980) byl v meziválečných letech špičkovým cyklistou. Získal velké množství medailí a účastnil se olympijských her v Paříži a v Amsterdamu v letech 1924 a 1928. Od roku 1933 vyráběl kola ve své karlínské dílně a postupně se díky svému inovátorskému přístupu stal špičkou v oboru.

J. CÍCHA – J. PRCHAL, *Encyklopedie*, s. 134.

míru. Takové kolo si zasloužili jen ti nejlepší cyklisté, jako byl Jan Veselý, který na něm vyhrál Závod míru v roce 1949.¹⁷⁹

Podobným vývojem jako kola si prošel také trh s velo materiálem. Seběmenší technický pokrok byl velice znát. V poválečných letech měla v Československu kola vpředu pouze jeden převod. V zahraničí už sice existovaly dvoupřevodníky, ale do Čech se dostaly až v 50. letech, kdy je začal vyrábět Favorit Rokycany.¹⁸⁰ Rudolf Strnad vzpomíná na první dvoupřevodník, se kterým se setkal: „...*Já jdu na chodbu, a tam byl hlouček lidí, závodníků, brzy ráno. Koukám, a tam stálo nové kolo Perič, ale s duralovým středem, dvou převodník, přesmykač jsme neznali, to jsme viděli prvně. I Honza Veselý, a jaká to byla kapacita. Tam jsme to viděli. Já si pamatuji přesně, že ten dvou převodník byl 52 na 49. To se pak všechno úplně změnilo, ale to byla fantazie.*“ Všichni samozřejmě začali toužit po dvoupřevodníku, který pro ně byl nedosažitelný, a tak vznikla příležitost pro „lidovou tvořivost“. Rudolf Strnad si vyrobil dvoupřevodník ze dvou různě velkých převodníků. K takovému dvoupřevodníku mu však chyběl přesmykač, který by přehazoval řetěz z jednoho převodníku na druhý, a tak musel řetěz přehazovat za jízdy prsty.¹⁸¹

V 50. letech v továrně Favorit Rokycany osazovali dvoupřevodníkem první kola. Ta však byla špatně dostupná. „*V šedesátých letech a na konci padesátých let nebylo nic. Žádné součástky. Všechno se shánělo velice těžko. (...) Začínali jsme na cvrčku,*¹⁸² *a když se to kolečko sjelo, tak přes něj pak práskal řetěz.*“ Na konci 50. let vystřídala cvrčka trojkolečka. Budějovičtí cyklisté měli oproti ostatním velikou výhodu, protože jejich trenér Karel Matouš byl vyučený opravář kancelářských strojů a díky tomu byl schopný opravit také kola.¹⁸³ „*Nejdříve nám to opravil on, a pak nás to naučil, že zuby na kolečku se musí probrousit, a to kolečko se dá dál používat. To byla na tehdejší dobu velká pomoc.*“¹⁸⁴

V Československu se kromě kol vyráběly rovněž galusky ve firmě Barum. V nabídce bylo 12 typů galusek pro silniční i terénní jízdu. Nejlepší a nejvíce propagované byly galusky PBW, tedy Praha – Berlin – Warszawa.¹⁸⁵ Přestože si kvalita

¹⁷⁹ J. KUBEC, *Boj*, s. 62.

¹⁸⁰ SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 20. března 2017.

¹⁸¹ SAA, Rozhovor s Rudolfem Strnadem uskutečněný 9. listopadu 2017.

¹⁸² Cvrček bylo osmnáctizubé kolečko na zadním kole

¹⁸³ Za Karlem Matoušem [citováno dne: 7. 12. 2017]

https://ceskobudejovicky.denik.cz/ostatni_region/cyklistika_matous_cb20080606.html.

¹⁸⁴ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017.

¹⁸⁵ NM Praha, ATVS, sb. *Cyklistika*, k 36, Galusky. Rudý říjen n. p. Gottwaldov, reklamní leták 1964 inv. č. 1992.

těchto výrobků získala velký ohlas v zahraničí, stejně jako vše ostatní, byly i galusky v 50. letech nedostatkovým zbožím. A tak cyklistům nezbyvalo nic jiného než poctivě spravovat to, co měli. Galusky se opravovaly tak, že se na poškozené místo přišila záplata. Šití se nevyhnuli ani špičkoví jezdci, jako byl Jan Kubr.¹⁸⁶ Nové si závodníci kupovali až ve chvíli, kdy byla stará galuska plná záplat a další už nebylo kam dávat.¹⁸⁷ Postupně přestávaly být nedostatkovým zbožím a díky své kvalitě, a oproti zahraničním výrobkům nízké ceně, se galusky Barum staly v pozdějších letech perfektním směnným artiklem. Galusky sloužily jako platidlo při styku se zahraničními závodníky, ať už cizinci přijeli na závody do Československa,¹⁸⁸ nebo se českoslovenští závodníci dostali do zahraničí. Získané peníze pak využili na nákup zahraničního vybavení a dalšího zboží, které bylo v Čechách buď nedostatkové, nebo vůbec nebylo. Tento postup byl nelegální a prodávající i kupující tak museli být obezřetní. Přes hranice převáželi maximálně 2-3 galusky, které se při celní kontrole daly odůvodnit jako rezervní. Nakoupené zboží museli pečlivě schovat, aby jej nezabavili celníci.¹⁸⁹

Cyklista potřeboval velké množství vybavení pro své kolo, ale také oblečení, přilby, boty a další cyklistické věci, které rovněž prošly určitým vývojem. Přestože je jízda na kole poměrně nebezpečná, dlouho se během silničních závodů a tréninků nosily cyklistické čapky,¹⁹⁰ které však chránily pouze proti slunci.¹⁹¹ Podle dobových fotografií se přilby různých tvarů používaly v dráhové cyklistice již před 1. světovou válkou.¹⁹² Během silničních závodů se však přilby v pelotonu poprvé objevily až na konci 60. let.¹⁹³ Byly vyrobené z kožených proužků podložených filcem nebo plstěnou výplní. Takové přilby byly těžké a špatně držely na hlavě. Kdo chtěl lepší, musel si ji

¹⁸⁶ „*My jsme jeli třeba na závod do Plzně, vlakem, a po cestě ve vlaku jsme šli píchlé gummy. Protože to se nedalo koupit. Koupit gummy to bylo... Tak jsme je spravovali. To se dělá normálně. Pak říkali ‚Honza Kubr, že by šel gummy?‘ Ten jich ušil. Ježíšmarjá.*“ Rozhovor s Rudolfem Strnadem uskutečněný 9. 11. 2017. srov. J. KUBEC, *Boj*, s. 36.

¹⁸⁷ J. KUBEC, *Boj*, s. 36.

¹⁸⁸ Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. 3. 2018.

¹⁸⁹ Čestmír Kalaš vzpomíná takto: „*Takže když každý jel ven, tak se snažil dvě, tři galusky, tak aby to nebyl malér, protože se řeklo, že to je rezerva, kdyby se píchlo. Takže měl ty galusky a ty se tam prodaly za velice dobrou cenu. Závodáci se tam na nás okamžitě vrhli. Totéž Rakušáci, když byli tady, tak: ‚Haben sie gumen?‘ Takže to byl náš obchodní artikl. A za ty peníze se koupily součástky, abychom měli na čem jezdit. Samozřejmě ta přehazovačka taky nevydržela věčnost, střed, chromované dráty a tak dále a tak dále. Tady nebylo nic. Takže takhle jsme si pomohli a zaplat’ Pánbůh, že to tak fungovalo.*“ Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. 9. 2017 srov. Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. 9. 2017.

¹⁹⁰ Viz obrázek č. 2.

¹⁹¹ Rozhovor s Vlastimilem zemanem uskutečněný 25. 1. 2018.

¹⁹² J. CÍCHA – J. PRCHAL, *Encyklopedie*, s. 54-55.

¹⁹³ J. ČERNÝ – L. SOSENKA – J. STANĚK, *Závod*, s. 160-163.

buď přivést ze zahraničí, nebo se prostřednictvím kontaktů dostat k panu Bartošovi z Brna, který vyráběl přilby doma a prodával je bez povolení závodníkům.¹⁹⁴

Dresy byly původně vyráběné z bavlny. Měly kapsy vpředu a vzadu. Snadno se vytahaly, a tak, když měl závodník v zadní kapse svačinu, dotýkal se konec dresu zadního kola.¹⁹⁵ Zevnitř byly našité tkalouny, které měly alespoň částečně zabránit přílišnému natahování dresu.¹⁹⁶ V 60. letech nahradila bavlnu na cyklistickém oblečení vlna. Když se však vlna nasákla vodou, vytáhlo se oblečení ještě více než bavlněné.¹⁹⁷ Takovému dresu se říkalo „český huňáč“.¹⁹⁸ Cyklistické kraťasy se vyráběly z obdobného materiálu jako dresy. Když vlněné kraťasy nasákly vodou, jejich váha se zvýšila o několik kilogramů, a tak si je jezdec musel často opatřit kšandami, které držely kalhoty na svém místě. Kraťasy měly uvnitř vložku z jelenice, jež bránila otlačení kůže o sedlo během dlouhých tréninků.¹⁹⁹ Jelenice měla často jiný stříh než kraťasy, do kterých byla všita. To však cyklista zjistil až po prvním použití. Během praní kůže ztvrdla a zkrabatila se. Jezdit v takových kraťasech nebylo nijak pohodlné, a proto se cyklisté snažili získat kraťasy s kvalitnější vložkou a lepším úpletem, které se vyráběly na západě. Jednou z příležitostí, jak se dostat ke vhodnějšímu oblečení byl Závod míru, na který přijeli zahraniční závodníci vybavení špičkovým materiálem

¹⁹⁴ SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 20. března 2018.

¹⁹⁵ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný dne 30. září 2018; SAA, Rozhovor s Leonardem Larischem uskutečněný 22. ledna 2018; SAA, Rozhovor s Vlastou Zemanem uskutečněný 25. ledna 2018.

¹⁹⁶ SAA, Rozhovor s Leonardem Larischem uskutečněný 22. ledna 2018.

¹⁹⁷ SAA, Rozhovor s Vlastou Zemanem uskutečněný 25. ledna 2018; SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 20. března 2018.

¹⁹⁸ Čestmír Kalaš na dostupnost vybavení v Československu vzpomíná takto: „*Tak oblečení samozřejmě tady taky oficiálně nebylo nic. Pak postupně si pamatuji, Dělnická ulice v Praze, tam se objevilo nějaké lidové družstvo, kde to šili podle zahraničních vzorů, protože ti trenéři tam vždycky přinesli něco, co se dělalo venku, a podle toho se snažili šít. Pak Snaha Brno, tam za tím stál Franta Jursů, dodneška fungující člověk na obrovské úrovni, trenér Dukly Brno. Tak to se začalo takhle trošičku zvyšovat, ale ta 60. léta, to tady nebylo vůbec nic. Dresy, i reprezentační dresy, to byly, tomu se říkalo český huňáč. To bylo strašné. Hrozné! To, když nasáklo, tak se ta zadní strana prodloužila, že Vám to čistilo zadní kolo. To vůbec neodpovídalo nějakým představám o pořádných dresech. A kalhoty taky, když sem přijel Závod míru, tak většina těch, kteří k tomu měli nějaký vztah, takový ti šmelináři, šli za závodníky a od nich třeba za ty galusky kupovali tohle oblečení. Ovšem dresy ne, protože bylo dlouho zakázané, že zahraniční reklama se tady nesmí vozit. Takže dresy ne, ale ty kraťasy, což podstatná věc u cyklisty, tak se tam jako... Tretry. To naštěstí začala vyrábět Snaha Brno, takže ty tretry byly už v té době jakž takž na nějaké úrovni. Tak takhle se to. Ti cyklisti sami si to nějak obstarali. Brno v té době bylo nejprogresivnější. Tam byla řada velice chytrých lidí, kteří už se chopili ne soukromého podnikání, to ještě bylo do roku osmdesát devět zakázané, ale formou výrobního družstva a začali vyrábět to, co tady na sportovním trhu chybělo.*“ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2018.

¹⁹⁹ SAA, Rozhovor s Leonardem Larischem uskutečněný 22. ledna 2018.

a lační po levných a kvalitních československých galuskách. Za tři galusky tak cyklista získal jedny kraťasy.²⁰⁰

Na nohy cyklisté obouvali tretry, které byly celokožené a prodávaly se v obchodě s obuví za 90 korun. Tzv. kufry, kterými se bota zacvakne do pedálů, se musely přidělat dodatečně. Majitel si kufry buď přidělal pomocí hřebíků sám, nebo si je nechal připevnit od ševce. Jediné zpevněné místo v těchto botách bylo nad kufry, takže když cyklista šlapal, ohýbaly se boty v nezpevněných místech přes pedály, čímž se snižoval komfort během jízdy. V 60. letech začala na popud brněnských cyklistů vyrábět tretry Snaha Brno. Tyto boty byly na svou dobu velice kvalitní, protože se jednalo o přesnou kopii italských treter, které si cyklisté přivezli ze zahraničí. Navíc měly ocelovou vložku, která zabraňovala ohýbání boty.²⁰¹

Během dlouhých tréninků a závodů musel cyklista dodržovat pitný režim. Pro přepravu tekutin sloužily cyklistické láhve, tzv. bidony. Původně byly hliníkové lahve s korkovým špuntem zavěšené v nosiči na řídítkách.²⁰² Později se přesunuly na spodní tyč rámu kola.²⁰³ Vypadnutí lahve během jízdy bránila pružina s přezkou.²⁰⁴ Hliníkové bidony vystřídaly v 60. letech plastové, které se uchycovaly do samosvěrných držáků. K dostání byly bílé lahve s červeným nápisem PBW, tedy zkratkou pro etapová města Závodu míru Praha – Berlín – Warszawa, nebo čistě bílá varianta.²⁰⁵

Výklad v této práci končí přesně tam, kde skončily snahy a možnosti československé socialistické výroby. Většina zásadních inovací v cyklistických potřebách se uskutečnila v 60. letech a další změny přišly až s obnovením volného trhu po roce 1989. Pokud chtěl cyklista zboží, které bylo volně dostupné v západních zemích, musel mít buď kontakty na někoho, kdo žil v cizině,²⁰⁶ nebo měl, například

²⁰⁰ Petr Církil popsal směnný obchod během Závodu míru: „V roce 1965 nebo 1966 jsem se dostal při Závodu míru jako doprovod do hotelu Internacional v Dejvicích. Tašku plnou galusek, a měnil jsem právě ty kraťasy, protože to tady nebylo. Nandali mi k tomu hromadu nějakých dresů. Super. Už ani nevím, co to bylo za národnost, ke komu sem se tam dostal, protože tam byli mechanici různě na dvoře, na chodbách a tak. Při pár německých větách: ‚Tady galuska. Jedny kraťasy za tři galusky.‘“ SAA, Rozhovor s Petrem Círklem uskutečněný 20. března 2018.

²⁰¹ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2018; SAA, Rozhovor s Petrem Círklem uskutečněný 20. března 2018.

²⁰² Obrázek č. 3., Kolo Perič Jana Veselého z roku 1949.

²⁰³ Obrázek č. 4., Kolo Perič Jana Kubra z roku 1955.

²⁰⁴ *Kola s rodokmenem: Antonín Perič Cycles*, Internetové stránky cyklistického časopisu Velo, [citováno dne: 19. 3. 2018], http://www.ivalo.cz/casopis_clanek/53x11-2011-2-ukazka3/

²⁰⁵ SAA, Rozhovor s Petrem Círklem uskutečněný 20. března 2018.

²⁰⁶ Milan Kápl měl přítele, který mu přivezl nové kolo z ciziny: „Jeden známý tady z Budějovic, se kterým jsem pracoval, byl Němec a vzal si Češku, takže tady zůstali a on nevím v kolikátém roce, požádal o vystěhování. Já jsem mezitím sehnal nějaké marky, tak když sem tak 2x až 3x do roka jel, tak jsem mu řekl: ‚Hele Vojto, já bych chtěl nějaké kolo. Může to být v součástkách.‘ Tak on mi to přivezl, a já jsem si to tady dal dohromady.“ SAA, Rozhovor s Milanem Káplem uskutečněný 26. ledna 2018.

díky působení v reprezentačním týmu, možnost vycestovat.²⁰⁷ Pokud člověk takové kontakty či možnosti neměl, musel se spokojit s dostupným zbožím, nebo se spolehnout na někoho ve svém okolí, kdo měl šikovné ruce a dokázal potřebné věci vyrobit. Tento fakt se netýkal pouze cyklistů, ale všech obyvatel Československa.²⁰⁸

²⁰⁷ Rudolf Strnad získával zboží od pražského pašeráka a od svých přátel, kteří měli možnost vycestovat. „Jednak dost věcí přivezl Čestmír. Potom tady byl v Praze, jeden známý pašerák, kterému se říkalo Čuňas, a prodával tyhle věci, tak já jsem si vždycky něco vzal, alespoň pro ty kluky, abych to měl, i když jsem na tom nic nevydělal. A pak jsem měl tady Vlastu Zemana, ten byl také takový jako Čestmír.“ SAA, Rozhovor s Rudolfem Strnadem uskutečněný 9. listopadu 2017.

²⁰⁸ SAA, Rozhovor s Vlastimilem Zemanem uskutečněný 25. ledna 2018; Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 20. března 2018. SAA, Rozhovor s Leonardem Larischem uskutečněný 22. ledna 2018; SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017.

4. 2. Trénink

Trénink je neodmyslitelnou součástí každého sportu. Cyklistický trénink je na rozdíl od jiných disciplín velice časově náročný. Cyklista, ať už amatér nebo profesionál, tráví na kole dlouhé hodiny, aby ujel tolik kilometrů, kolik má na daný den v tréninkovém plánu. Měli takové plány také závodníci reprezentující jihočeskou cyklistiku v éře komunismu, a pokud ano, jak se jejich tréninky proměňovaly v průběhu let?

Během sledovaného období vyšla v Československu řada publikací, věnovaných obecnému sportovnímu tréninku.²⁰⁹ Kromě československých knih byly k dostání rovněž zahraniční publikace, především z Německé demokratické republiky a Sovětského svazu.²¹⁰ K dispozici byly jak české překlady, tak německé knihy v originále, jež byly k dostání v obchodě s názvem Kniha NDR.²¹¹

Příručky specializované na trénink cyklistů vycházely v Československu až v 70. letech. První z nich byla kniha *Cyklistika: metodická příručka pro inštruktorov a vedúcich pionierskej organizácie SZM* od Karola Hercoga z roku 1975.²¹² Na Hercoga

²⁰⁹ Všeestrannost ve sportovním tréninku: Protokol 2. Celostátní porady trenérů, Praha, 4. - 5. prosince 1955; Krista GOTLIEBOVÁ, *Směrnice pro sportovní trénink a závodění mládeže: schváleny předsednictvem ČSTV*, Praha 1957; János PÁLFAJ, *Moderní tréninkové metody*, Praha 1964; Božena CHOUTKOVÁ-CYRKOVÁ, *Sportovní trénink začátečníků a sportovců nižší výkonnosti*, Praha 1966; Miroslav CHOUTKA, *Didaktika sportu: teorie sportovního tréninku a soutěžení*, Praha 1972; Jan JAVŮREK, *Některé regenerační prostředky a postupy při obnově sil vrcholových sportovců*, Praha 1981; Jan KOBYLKA – Václav HOŠEK – Pavel SLEPIČKA, *Psychologie sportu*, Praha 1981; Miroslav CHOUTKA, *Řízení tréninkového procesu*, Praha 1981; Josef DOVALIL, *Malá encyklopedie sportovního tréninku*, Praha 1982. J. Dovalil - M. CHOUTKA, *Základy sportovního tréninku*, Praha 1982; Lubomír DOBRÝ, *Didaktické základy sportovního tréninku: obecná část učebních textů pro školení trenérů 2. třídy*, Praha 1985; František KORČEK, *Didaktika sportu*, Bratislava 1985; *Směrnice pro plánování a vyhodnocování sportovního tréninku ve vrcholovém sportu a sportovní reprezentaci ČSSR*, Praha 1985; J. DOVALIL, *Pohybové schopnosti a jejich rozvoj ve sportovním tréninku*, Praha 1986; Jindřich VACULA, *Systém řídicích principů vrcholového sportovního tréninku*, Praha 1986; Václav HOŠEK, *Motivace sportovního tréninku*, Praha 1987; M. CHOUTKA – J. DOVALIL, *Sportovní trénink*, Praha 1987; J. DOVALIL – B. CHOUTKOVÁ – Z. NETOPILOV, *Abeceda tréninku chlapců a děvčat*, Praha 1988.

²¹⁰ Nikolaj Georgijevič OZOLIN, *Systém sportovního tréninku*, Praha 1960; Nikolaj Nikolajevič JAKOVLEV, *Fyziologické a biochemické základy sportovního tréninku*, Praha 1962; Serafim Petrovič LETUNOV, *Metodika lékařsko-pedagogického sledování sportovců*, Praha 1985; Harre DIETRICH, *Nauka o sportovním tréninku: úvod do všeobecné metodiky tréninku*, Praha 1973; Vladimír Vasilijevič KUZNECOV, *Silový trénink a příprava sportovců vyšších výkonnostních tříd*, Praha 1974; Vladimír Michajlovič D'JAČKOV, *Technická příprava ve sportu: Pedagogické problémy řízení sportovního tréninku*, Praha 1974.

²¹¹ Petr Církľ o nákupu německých knih s cyklistickou tematikou: „Byli tam extra regály sport, tak jsem to tam chodil přebírat a někdy v roce 1985 jsem tam našel super knížku intervalový trénink. Tam jsem také potom různě hrabal tyhle věci, které se vázaly k cyklistice a k vytrvalostním disciplínám vůbec.“ SAA, Rozhovor s Petrem Církľem uskutečněný 2. října 2017.

²¹² Karol HERCEG, *Cyklistika: metodická příručka pro inštruktorov a vedúcich pionierskej organizácie SZM*, Bratislava 1975.

navázal v roce 1976 Jaroslav Cihlář²¹³ brožurou *Závodní cyklistika*, určenou především pro začínající závodníky a jejich trenéry.²¹⁴ Zatímco Herceg věnoval celý text pouze tréninkové metodice,²¹⁵ Cihlář poskytl podrobnou učebnici cyklistiky od popisu částí kola a jejich funkcí přes charakteristiku jednotlivých disciplín až k medailonkům nejvýznamnějších závodníků. Největší část věnoval cyklistickému řemeslu, tedy technice jízdy během závodu a metodám tréninku.²¹⁶ Příprava na závodní sezónu se měla skládat nejen z velkého množství ujetých kilometrů, ale rovněž ze všeobecné průpravy, přičemž poměr obou složek byl zhruba stejný. Úroveň zátěže se měla zvyšovat v závislosti na růstu výkonnosti daného jedince. Tréninkový plán mladších a starších dorostenců proto obsahoval menší objem zátěže, než měli předepsáno muži.²¹⁷

ÚV ČSTV a sekce Cyklistiky ČSTV vydávaly množství různých brožur a letáků podrobně se věnujících metodice.²¹⁸ Tyto materiály vznikaly ve spolupráci s pražskou a bratislavskou Fakultou tělesné výchovy a sportu.²¹⁹ Trenéři museli projít kurzy na různých úrovních podle toho, jakou výkonnostní třídu chtěli trénovat.²²⁰ Po absolvování kurzu se účastnili pravidelných víkendových seminářů.²²¹ Někteří trenéři vystudovali

²¹³ Jaroslav Cihlář (7. dubna 1924 – 2. května 2014) byl členem reprezentačního družstva, dvacetinásobný mistr Československa v různých kategoriích a akademický mistr světa pro rok 1951. Na konci druhé světové války sestavil skupinu z patnácti svých přátel – cyklistů, kteří byli ochotni sloužit jako spojka pro jednu z pražských skautských odbojových skupin. Jednou ze spojek byl rovněž Cihlářův bratr Evžen, jenž se účastnil květnového povstání v Praze. Během bojů byl vážně zraněn a po třech týdnech v nemocnici zemřel. Jaroslav Cihlář se věnoval cyklistice i po válce. V roce 1948 se měl účastnit Olympijských her v Londýně. Kvůli jeho kritice stranických sportovních referentů, kteří podle jeho slov nevěděli o cyklistice vůbec nic, se olympiády nesměl účastnit ani Cihlář, ani zbytek jeho týmu. Závodit směl až na Olympijských hrách v Melbourne v roce 1956, kde československé družstvo získalo dvě zlaté medaile. Po ukončení závodní kariéry vyučoval na Fakultě tělesné výchovy a sportu a rovněž působil jako reprezentační trenér. Svě svěřence doprovázel na Olympijské hry v Římě v roce 1960 a v Mexiku v roce 1968. <http://www.pametnaroda.cz/witness/index/id/4254> [citováno dne: 19. 8. 2018].

²¹⁴ Jaroslav CIHLÁŘ, *Závodní cyklistika*, Praha 1976.

²¹⁵ K. HERCEG, *Cyklistika*.

²¹⁶ J. CIHLÁŘ, *Závodní cyklistika*.

²¹⁷ Tamtéž, s. 76-80.

²¹⁸ SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. 9. 2017.

²¹⁹ J. KALOUS – F. KOLÁŘ (edd.), *Sport*, s. 57.

²²⁰ Petr Cirkl o trenérské škole: „Trojku (licenci na trenéra třetí výkonnostní třídy – pozn. autorky) jsem udělal někdy v roce 1980. Myslím, že to bylo tady někde na úrovni kraje. Jestli jsme byli v Jindřichově Hradci? Asi za dva víkendy. Ale hned v roce 1982, když jsem začínal pracovat s klukama, kteří se mi tady v Budějicích nabízel, ti byli buď od Čestmíra (Kalaše-pozn. autorky), tedy ČSAD Tábor, nebo Pepa Jiříčka byl ZVVZ Milevsko, ale byli to prostě budějovický kluci, které já jsem tady převzal v roce 1981, takže jsem se hned přihlásil, začátkem roku 1982 na trenérskou dvojku. První fáze byla v Dobřichovicích ve školícím centru UV ČSTV, tam jsme byli týden a asi za měsíc byla druhá fáze v Brně, také týden. No a měl jsem dvojku. Závěrečné zkoušky jednička z anatomie a málem mě vyhodili na historii dělnického tělovýchovného hnutí. Dostal jsem otázku, kdy byla první dělnická spartakiáda. Já nevěděl, ale vím to do dneška, že to byl rok 1927. Tak nad tím se ti pánové v komisi usmáli. Samozřejmě trenérskou knížku druhé třídy jsem dostal.“ SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 2. října 2017.

²²¹ SOKA České Budějovice, f. KV ČSTV, inv. č. A1/1, Záznam ze schůze krajské sekce cyklistiky ze dne 27. 11. 1957.

vysokou školu, konkrétně Institut tělesné výchovy a sportu na Karlově univerzitě.²²² Každý trenér si z dostupného materiálu vybral informace tak, aby připravil trénink odpovídající potřebám svěřených závodníků.²²³

Přestože tréninkové metody byly podrobně zkoumány a pečlivě dodržovány, nikdo ze závodníků nevěnoval svému tělu péči po tréninku. Strečink, masáže či rehabilitační a kompenzační cvičení sice byly známé a hojně je využívali atleti, ovšem cyklisté se jimi nezabývali a to ani na úrovni reprezentačního družstva.²²⁴

4. 2. 1. Zimní příprava

Cyklistický trénink se vzhledem k podnebí dělil na zimní a letní část. Zimní příprava se skládala z několika různých aktivit podle aktuálního počasí. Pokud bylo dostatečné množství sněhu a ledu, jezdili členové oddílů na běžkách či bruslích. Oblíbenou hrou byl hokej.²²⁵ Budějovičtí cyklisté měli speciální zábavu. Po zledovatělé silnici dojeli na úpatí hory Klet'. S koly na zádech vyběhli na vrchol nejkratší cestou pod lanovkou. Zde se převlékli do suchého oblečení, nasedli na kola a po silnici sjížděli z kopce dolů.²²⁶ Kromě těchto výletů jezdili též na lehké tréninky, avšak upravovali si kola tak, že sundávali přehazovačky a další drahé a nedostatkové součástky.²²⁷

Vždy 2 dny v týdnu se závodníci scházeli na 2 hodiny v tělocvičně.²²⁸ Tyto tělocvičny si oddíly pronajímaly od škol a dalších zařízení. V Českých Budějovicích přiděloval tělocvičny oddílům Městský výbor pro tělesnou výchovu a sport.²²⁹ Zde se

²²² J. KUBEC, *Boj*, s. 191. srov. J. KALOUS – F. KOLÁŘ (edd.), *Sport*, s. 57.

²²³ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 4. srpna 2018; SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017.

²²⁴ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 9. srpna 2018.

²²⁵ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017; SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017; SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Zpráva pro P-OV dne 6. 3. 1968

²²⁶ Petr Círk o výletech na Klet': „*Než lidé vylezli z vlaku v Holubově, tak my už jsme tam byli první, kteří rozhrnovali čerstvě napadaný sníh. Taková zvěřstva. Nahoře v chatě první, co bylo, že každý musel mít suché spodní triko, které se vyměnilo v přízemí na záchodech, tam jsme se převlékli, nahoře jsme si dali čaj, skočili jsme na kolo a tím začala ta nezáživnější cesta dolů, v hlubokém sněhu. To si nikdo nedokáže představit, co to bylo za hlavany v zatáčkách, kde kola s jednotáhlovými brzdami v šedesátých letech, to byla věc, co nešla prostě zastavit. Jediný, co bylo, tak nějaká velká závěj, kam to člověk narval, aby vůbec zastavil.*“ SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017.

²²⁷ Rudolf Strnad vzpomíná na zimní tréninky v 50. letech takto: „*M y jsme celou zimu jezdili, na těch kolech jsme sundávali přehazovačky a volnoběžky, pěti kolečko a tři kolečko, a dali jsme tam takzvanou fětku. To je kolečko, které necvrká a neprotáčí se. Má stejný záběr jako kolo. To znamená, že jak se otáčí kolo, tak musíte točit i nohama. A to jsme jezdili v zimě.*“

²²⁸ SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017.

²²⁹ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Rozvrhy tělocvičen 1956 - 1957, nezpracováno.

cyklisté věnovali různým posilovacím cvičením,²³⁰ míčovým hrám a soutěžím.²³¹ Velice oblíbený byl fotbal.²³² Chybějící kilometry na silnici nahrazovala jízda na válcích. Válce sloužily nejen jako tréninkový nástroj, ale pořádaly se i soutěže a meziměstská utkání. Poté, co si v roce 1948 KC Vpřed opatřilo toto náčiní, uspořádali jeho členové meziměstská utkání Českých Budějovic, Sezimova Ústí a Strakonice.²³³ Akce však museli odložit z důvodu nemoci strakonických cyklistů.²³⁴ Další závody se konaly v březnu v Kaplici, kde se utkala mužstva KC Vpřed a SK Kaplice.²³⁵

Zatímco většina cyklistů cvičila v tělocvičně, jezdila na běžkách, běhala a opatrně najížděla první kilometry, Jan Kubr v 50. letech brázdil silnice kolem Milevska nehledě na déšť, sníh či mráz. Tréninkový plán jeho tehdejších kolegů z reprezentačního týmu byl podle něj příliš měkký. Tento legendární cyklista měl nezdravou vůli, avšak bez lidí, kteří se o něj starali, by jej pravděpodobně našli zmrzlého na některé z jihočeských silnic. Nebyli to žádní trenéři, maséři či fyzioterapeuti. Byli to mlékaři, kteří mu pravidelně ohřívali na kapotě svého auta „*Kubrův doping*“, tedy bandasku s mlékem. Když byly velké mrazy, vzali jej do kabiny vozu, kde se mohl ohřát. Když Kubr jezdil z Milevska do Vodňan, u Protivína jej vždy zastavil starý závorář s pozváním na horký čaj. Jan Kubr se nikdy neřídil žádnými tréninkovými poučkami. Jezdil takové množství kilometrů, jaké mu tělo dovolilo a často překračoval i tuto mez. Od 1. ledna do konce března 1954 ujel Kubr 6230 kilometrů, tedy zhruba 2x více než jeho kolegové z reprezentačního týmu. Tělo si pak vybíralo daně v podobě nemocí.²³⁶

Když se ze závodníka Jana Kubra stal na počátku 60. let trenér Jan Kubr, jeho horká hlava a urputnost, s níž kdysi trénoval, ustoupily. Vystudoval Institut tělesné výchovy a sportu na Univerzitě Karlově, a zde získané znalosti pak využíval v každodenním tréninku svých svěřenců.²³⁷

²³⁰ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, OV ČSTV pro schůzi P-OV ČSTV dne 6. září 1967.

²³¹ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017.

²³² SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 4. srpna 2018.

²³³ ČKV Dudák Strakonice oznamuje, *Právo lidu*, 29. ledna 1948. srov. Meziměstské utkání cyklistů na válcích, *Svobodné slovo jižních Čech*, 12. února 1948.

²³⁴ Válce cyklistů na okružní cestu krajem, *Svobodné slovo jižních Čech*, 18. února 1948.

²³⁵ SK Kaplice pořádá závody na válcích, *Rudé právo*, 4. března 1948.

²³⁶ J. KUBEC, *Boj*, s. 56-58.

²³⁷ Tamtéž, s. 191.

Na počátku 60. let dorazila na jih Čech nová disciplína – cyklokros.²³⁸ Sezóna cyklokrosu trvá od konce září do ledna.²³⁹ Ve svém počátku byl využíván především jako zimní příprava pro silniční cyklistiku. Tréninky a závody jsou velice intenzivní. Jízdou v terénu si závodníci zlepšují své cyklistické dovednosti a techniku jízdy. Podle Čestmíra Kalaše je cyklokros prospěšný také pro zdraví. Většina jeho svěřenců trpících před příchodem do cyklistického oddílu problémy s nachlazením, byla po cyklokrosové sezóně zcela zdravá.²⁴⁰

Svěřenci Petra Cirkla²⁴¹ v Českých Budějovicích, Čestmíra Kalaše²⁴² v Táboře a Jana Kubeše a později Jiřího Ženíška v Milevsku²⁴³ dosahovali v 70. a 80. letech v cyklokrosu skvělých výsledků, čemuž předcházela kvalitní příprava. Speciální celodenní tréninky začaly 1. října. Cirklovi svěřenci se scházeli každou středu v půl osmé ráno v jeho bytě. Zde proběhla rozcvička a lehké posilování a poté následovaly 3 km běhu podél řeky Malše. Po návratu do trenérova bytu proběhla 2. fáze posilování. Po cvičení nastal čas kola. „*Vyjeli jsme na kolech, k Malému jezu, tam jsme jeli takové krátké 200-300 metrové okruhy. V každém okruhu se opakovala nějaká činnost, kterou jsme potřebovali zdokonalovat. Tam je takový umělý vodopád, kde byl krásný sjezd k vodě, seskočit, vyběhnout protisvah, zase seskočit, naskočit. Prostě to, co museli mít všechno v hlavě. Pak jsme měli seskakování na rovině v dalším okruhu. V dalším okruhu se muselo od zatáčky začít zrychlovat, spurtovat, a takové věci. Ráno museli přijít nalačno, protože tohle by se snídání nepřežili. Pak se teprve jelo do mlíčňáku,²⁴⁴ do ulice Karla IV., na snídání. Odtud jsme se sbalili, jeli jsme 30-40 km na silnici. Měli jsme zajištěné obědy v restauraci Perla na Pražské třídě.*“ Po obědě následovala cesta do jednoho z jihočeských měst, jež bylo ten den na řadě s organizací závodů. Každou středu připravoval závody jiný oddíl, přičemž každý z nich mělo uspořádat 2 klání za sezónu. Přibližně 20 kilometrů před určeným městem nasedli cyklisté na kolo, aby se před soutěží rozeřádali. Kromě starších žáků startovaly všechny kategorie najednou. Na startovní čáře stálo přibližně 50-60 závodníků ve věku 14 až 35 let seřazených tak, aby nejmladší závodníci byli vpředu, a patřičně překáželi starším výkonnějším závodníkům

²³⁸ Soukromý archiv Čestmíra Kalaše, Cyklistický oddíl TJ ČSAD Mistrovství ČSSR cyklokros – muži, Tábor 28. ledna 1984.

²³⁹ O cyklokrosu více na s. 87.

²⁴⁰ J. CÍCHA – J. PRACHAL, *Encyklopedie*, s. 129.

²⁴¹ Viz. s. 89.

²⁴² Viz. s. 96.

²⁴³ Viz. s. 107.

²⁴⁴ Mlíčňák byla přezdívka pro mléčné bary. Zde si zákazníci mohli zakoupit různé slané či sladké pečivo, chlebičky a další zboží pro rychlé uspokojení hladového žaludku.

startujícím vzadu. Tato technika měla závodníky naučit obratnosti v pelotonu. Trénink naplánovaný Petrem Cirklem odpovídal aktuálním vědeckým poznatkům v této oblasti. Cirkel čerpal informace z pravidelných školení trenérů konaných krajskou cyklistickou sekcí, dále z českých, ale i německých knih a z různých brožur získávaných prostřednictvím krajského ředitele Tělovýchovného střediska mládeže Oty Částy.²⁴⁵

Součástí zimní přípravy byly rovněž přespolní běhy.²⁴⁶ V Českých Budějovicích běhali cyklisté kolem města a později v lesoparku Stromovka.²⁴⁷ V Táboře se běhalo též v lesoparku nesoucím název Pintovka. Pintovka je na rozdíl od Stromovky pro běžecský trénink cyklisty vhodnější, neboť se rozkládá v údolí řeky Lužnice, k níž se po obou stranách svažují prudké kopce. Běh do kopce je mnohem náročnější a zapojují se podobné svaly jako při jízdě na kole.²⁴⁸ Táborští cyklisté pořádali též dálkové běhy mezi Tábořem a Českými Budějovicemi.²⁴⁹

Ve 2. polovině 70. let začaly oddíly JčPSM (později ČSAD Tábor) a ZVVZ Milevsko pořádat jarní soustředění v Bulharsku a Jugoslávii, kde byly v prvních měsících roku mnohem příznivější podmínky pro cyklistiku. Tato praxe byla běžná u reprezentačního týmu a velkých oddílů, které měly dostatečné finanční zázemí. Jihočeské oddíly se však po většinu sledovaného období potýkaly s nedostatkem prostředků, v jehož důsledku si takové zájezdy nemohly dovolit. Výjimkou byl Tábořský a Milevský oddíl. Členové JčPSM vydělávali na činnost oddílu brigádami,

²⁴⁵ Petr Cirkel vzpomíná na přípravu tréninku takto: „*Pak to fungovalo tak, že ať k tomu systému tělovýchovy má kdo jaké výhrady, tak například fungovala metodická komise, která 2x do roka dělala seminář, byť třeba jen víkendový, ale dozvěděli jsme se tam vše, co bylo nové v Rusku, NDR, případně s čím bychom měli být seznámeni. Tady byl krajský šéf TSM ve sportovní hale, Ota Částa, který vše dostával v písemné formě. Já k němu docházel a on měl vždycky takovou slavnou větu: 'prosím tě vezmi si, co chceš, jen ať mi to tu odsud zmizí.'* On dostával každý týden balíky na všech sportovních úrovních, takže tam jsem chytal další vědomosti.“ SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017.

²⁴⁶ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Zpráva pro P-OV 6. března 1968.

²⁴⁷ SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017.

²⁴⁸ Čestmír Kalaš o běžecských trénincích v Táboře: „*Od řeky nahoru po schodech až na Budějovickou ulici. To je bezvadný trénink a může se běhat i v noci. Tak jsme to takhle řešili. V neděli, to ještě nebyly pravidelně cyklokrosy, a my jsme se všichni těšili buď na fotbálek, anebo se doběhlo do sauny k Lužnici, tam jsme si dali suché věci a běželi jsme stráně na Harachovce, přes Pintovku nahoru a směrem na Slapy. Odběhli jsme 10 kilometrů, vrátili se zpět k sauně a dali si saunu. Tím jsme strávili nedělní dopoledne. Náhdera. V zimě bylo sluníčko, mráz a člověk běhal. Pak už byly soustředění na běžkách. Když se zvyšovala úroveň, tak jsme jezdili běhat na Kvildu a později také do Krkonoš. Přes známé na ROH jsme si zajistili týden v Krkonoších za pár korun. Dnes by to stálo tisíce, ale nic není černobílé.*“ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 4. 8. 2018.

²⁴⁹ Skvělý výkon jihočeských cyklistů, *Jihočeská pravda*, 29. prosince 1971; Skvělý výkon jihočeských cyklistů, *Jihočeská pravda*, 29. prosince 1971; Skvělý výkon jihočeských cyklistů, *Jihočeská pravda*, 29. prosince 1971.

z nichž zároveň hradili tato soustředění.²⁵⁰ Cyklistický oddíl ZVVZ Milevsko se těšil silné podpoře ze strany domovské TJ. V 80. letech však v důsledku oddílové krize tuto podporu ztratil. Milevští závodníci tak na čas neměli možnost zahraničního soustředění, neboť v oddílové pokladně nebyly prostředky ani na základní činnost. Ve 2. polovině 80. let se však situace cyklistů ZVVZ Milevsko opět stabilizovala a znovu pořádali soustředění v zahraničí.²⁵¹

4. 2. 2. Letní příprava

Jakmile se oteplilo, nastal čas oprášit silniční kola. Tréninky probíhaly buď individuálně, nebo společně přibližně 6x týdně. Budějovičtí cyklisté se v 50. a na počátku 60. let scházeli na společné tréninky před domem trenéra Karla Matouše. V tomto období spočívala letní příprava pouze v jízdě na kole podle možností jednotlivých závodníků.²⁵² Odtud jeli trasu, kterou si společně zvolili. Nejkratší trénink vedl do Kaplice a zpět a měřil 60 km. Další variantou byl 75 km okruh přes Rudolfovo do Třeboně, z Třeboně do Lomnice směrem na Veselí nad Lužnicí, poté do Ševětína a zpět do Českých Budějovic. Nejdelší trénink měřil 115 km a vedl přes Třeboň do Jindřichova Hradce, dále přes Kardašovu Řečici do Soběslavi a přes Veselí nad Lužnicí zpět do Českých Budějovic.²⁵³ V pozdějších letech se místa setkání měnila podle místa bydliště trenérů. Rovněž došlo ke změně ve volbě tréninkových tras, jež postupně přešla na trenéra. Neřídila se tedy přáním závodníků, nýbrž přesným tréninkovým plánem.²⁵⁴

Táborští cyklisté podnikali společné tréninky až v 60. letech, tedy v době, kdy se do města přestěhoval Čestmír Kalaš. Mladí cyklisté k němu přicházeli pro radu a postupně jich bylo víc a víc. Stejně jako před domem Karla Matouše se i před domem Čestmíra Kalaše scházeli cyklisté. Dle tréninkové metodiky měli na jaře najíždět kilometry na dlouhých rovinných trasách, čímž si zlepšovali vytrvalost. Jarní tréninky vedly směrem k Týnu nad Vltavou, přes Blata a Veselí nad Lužnicí, či do Českých

²⁵⁰ Parta prací kovaná, *Palcát*, 16. listopadu 1974.

²⁵¹ Radikální obrát?, *Jihočeská pravda*, 30. srpna 1984.

²⁵² Rudolf Strnad vzpomínal na společné tréninky takto: „*Tam věčně u zábradlí stály hejna cyklistů a odtud se to rozjíždělo. Někteří chtěli jet kopce, tak jeli Kaplici nebo Krumlov, někdo chtěl jet pětasedmdesátku, tak se udělaly takové party.*“ SAA, Rozhovor s Rudolfem Strnadem uskutečněný 9. listopadu 2017; SAA, Rozhovor s Milanem Káplem uskutečněný 26. ledna 2018; SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017.

²⁵³ Viz mapa č. 6.

²⁵⁴ SAA, Rozhovor s Milanem Káplem uskutečněný 26. ledna 2018.

Budějovic a zpět. V létě, v době hlavní sezóny, zdolávali kopce v okolí Jistebnice, Mladé Vožice a Pacova, čímž si zlepšovali vrchařské dovednosti.²⁵⁵

Letní příprava se v 50. a 60. letech skládala pouze z jízdy na kole. S rozvojem metodiky se do tréninku postupně zařazovaly další prvky zajišťující celkovou fyzickou zdatnost a to především posilování. Také se zvyšoval roční průměr ujetých kilometrů. V 50. a 60. letech se pohyboval mezi 18 000 a 20 000 km.²⁵⁶ V 70. a 80. letech dosáhl průměrný počet kilometrů hranice 25 000.²⁵⁷ Klasické tréninkové trasy však zůstaly stejné.²⁵⁸

V květnu roku 1957 se krajsíí reprezentanti měli účastnit týdenního jarního soustředění, jež by jim výrazně pomohlo zvýšit výkonnost.²⁵⁹ Vzhledem k tomu, že oddíly nedodaly seznamy kandidátů na rozhodčí a kandidátů do krajského reprezentačního týmu, vedení krajské cyklistické sekce rozhodlo o zrušení soustředění. Tato situace pravděpodobně vznikla na základě nezájmu jednotlivých oddílů.²⁶⁰ Jednalo se však o výjimku, neboť v dalších letech se kromě letních soustředění, konala také zimní soustředění na lyžích.²⁶¹

²⁵⁵ Čestmír Kalaš o silničním tréninku: „S přibývajícím formou a sezónou začali jezdit kopečky, čili na Jistebnici. Tam člověk nepotkal auto. Na Sedlec – Prčice, Cunkov, tam jsme dělali, a do dnes děláme závod. Dnes to pořádají jistebniční cyklisté. Na Pacov, Mladá Vožice, to jsou kopečky. Nádherná krajina, kopečky a dodnes tam není provoz. Hlavně nebyly asfaltky, takže nebyl žádný extra výběr. Tam, kam se dá dnes zajet, mezi vesničkami mezi kopci nebyly asfaltky, takže s galuskami se tam nedalo jet. Já bych to takhle zjednodušil. Jaro po rovinách a s přibývajícím závody se začali kopečky a to znamená Jistebnicko, Pacovsko... Není dobré jezdit pořád na stejné trase, protože to leze na hlavu. Je lepší to vystřídat. Je to zajímavější, pestřejší a kluky to víc baví. Jednu výhodu jsme jako Tábor měli. Tady kousek za Tábozem bylo vojenské letiště, Všechno, kde se jednou za rok konalo 14 dní vojenské cvičení, jinak to bylo absolutně volné, perfektní asfalt, a tam se dali trénovat taktické věci. Především spurty. Tak to byla jediná pravidelnost. Mezi tím minimálně jednou týdně závody. Sobota nebo neděle. Měli jsme klasický Mladá Vožice – Pacov – Tábor, tomu jsme říkali velký profický a malý profický byl, že se zahýbalo už před Vožicí. Takže to byly takové klasické kopce, kde jsme se poměřovali.“ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 9. srpna 2018.

²⁵⁶ Výjimkou byl Jan Kubr, jenž zvládl roční objem 30 000 km. SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 4. srpna 2018. srov. SAA, Rozhovor s Milanem Káplem uskutečněný 26. ledna 2018; SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Zpráva pro P-OV dne 6. března 1968.

²⁵⁷ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017.

²⁵⁸ Čestmír Kalaš popsal trénink na silnici takto: „Musíte se nejdřív rozjet. A pak byl třeba takový zjednodušený trénink, kdy buď jedete rychle začátek, prostředek volněji a na konci kopce zaspurtujete. Nebo se jede celý kopec v tempu a nahoře, 200-300 metrů před vrcholem si zaspurtujete nahoru. Je to vlastně takový interval. Nebo se trénovali intervalové tréninky na spurty, na nacvičení spurtu, kdy se jelo na cedule. Cyklista se naučí odhadnout 200 metrů, během kterých dokáže jet na maximum a pokud jede s někým v háku, tak jej 10 metrů před cedulí přespurtuje.“ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 4. srpna 2018.

²⁵⁹ SOkA České Budějovice, f. KV ČSTV inv. č. A1, Zprávy sekce č. 4, 18. dubna 1957.

²⁶⁰ SOkA České Budějovice, f. KV ČSTV inv. č. A1, Zprávy sekce č. 5, 6. května 1957.

²⁶¹ SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Zpráva pro P-OV 6. března 1968.

4. 3. Financování

V západních státech závodníci od počátku profesionálního sportu získávali peníze od sponzorů prostřednictvím reklamy umístěné na oblečení a finančních odměn za umístění na závodech.²⁶² Tento způsob získávání financí byl v zemích východního bloku považován za nemorální. Sport měl být výsadou amatérů a oproštěný od kapitalistické ziskuchtivosti.²⁶³

Československá tělovýchova byla tradičně dobrovolnou organizací.²⁶⁴ Finanční prostředky, kterými jednotlivé sportovní sekce disponovaly, pocházely především z prodeje příspěvkových známek, organizace společenských akcí a závodů.²⁶⁵ Část peněz získávaly skrze státní dotace. Ty proudily z výtěžků sázkové společnosti Sazka založené v roce 1957. Od roku 1958 spadala Sazka pod ÚV ČSTV.²⁶⁶

Československým cyklistům se dlouhodobě nedostávalo financí. V roce 1966 se změnil negativní pohled na reklamu. Tato přeměna však nezačala na celostátní úrovni, nýbrž v jednotlivých krajích. Jako první povolil reklamu na dresech krajský výbor ČSTV pro Střední Čechy a postupně se přidaly další krajské výbory. Reklama podléhala přísným pravidlům. Každý dres mohl být potištěn pouze jedním názvem podniku. Daný podnik musel zajistit nákup dresů, a navíc zaplatit cyklistickému oddílu 3 000 Kčs.²⁶⁷

Některé oddíly neměly ani po zavedení reklamy dostatek finančních prostředků, proto hledaly další zdroje příjmů. Českobudějovičtí a táborští závodníci si v 70. a 80. letech vydělávali různými brigádami, především likvidací suti z budov, určených k demolici. Brigád se účastnili všichni členové cyklistických oddílů včetně dětí.²⁶⁸ Táborští cyklisté zajišťovali také odvoz suti díky podpoře ČSAD Tábor, kde si zdarma půjčovali nákladní auto Tatra, které řídil Čestmír Kalaš.²⁶⁹

²⁶² Zamyšlení nad letošní sezónou terénních cyklistů, *Mladá fronta*, 21. ledna 1966.

²⁶³ Nikolaj Nikolajevič JAKOKLEV, *Životaspráva a výživa sportovce při treningu a při závodech*, Praha 1955, s. 7.

²⁶⁴ J. KALOUS – F. KOLÁŘ (edd.), *Sport*, s. 42.

²⁶⁵ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV, složka Cyklistika, Rozpočet TJ na rok 1958.

²⁶⁶ J. KALOUS – F. KOLÁŘ (edd.), *Sport*, s. 52.

²⁶⁷ Zamyšlení nad letošní sezónou terénních cyklistů, *Mladá fronta*, 21. ledna 1966.

²⁶⁸ Petr Církľ vzpomínal na brigády takto: „*My jsme chodili uklízet Zemi živitelku. Každou noc jsme tam s těmi dětmi pracovali. U Bytového podniku jsme demolovali domy. To můžu říct, přístavbu někde u bývalého kina v Kněžských dvorech. Nějaké objekty jsme demolovali i tady, na výstavišti, když se stavěly ty velké pavilony, které tam jsou dodneška.*“ SAA, Rozhovor s Petrem Církľem uskutečněný 21. září 2018.

²⁶⁹ Čestmír Kalaš vzpomínal na brigády takto: „*Nebyli jsme vrcholové středisko, takže jsme nedostávali žádné státní dotace, nic takového nebylo. Co jsme si vydělali, to jsme si vydělali a z toho jsme žili. Protože těch kluků, které bavila cyklistika, bylo hodně, a brali jsme to jako samozřejmou věc, že v zimě se ještě nejezdily cyklokrosy, to tak nějak začínalo v té době se celostátně rozšiřovat, a tak jsme chodili na*

Takto získané peníze využíval oddíl na nákup cyklistického materiálu, pořádání závodů a zajišťování dopravy na tyto akce. Jihočeští cyklisté se účastnili klání po celé republice, a proto museli řešit otázku, jak se na ně dostat. Na závody konané v Jižních Čechách jezdili většinou na kole. Do vzdálenějších měst cestovali od 40. do 70. let vlakem. *„Jízdenka stála pár korun. Samozřejmě se jezdilo vlakem. Ne auty a tak. V sobotu se chodilo ještě do školy a do práce, takže v sobotu odpoledne se chytal rychlík na Prahu. V Praze jsme museli mít nějaké laciné ubytování, tam jsme přespali, a ráno se šlo na start a závodilo se a večer domů a v pondělí do školy.“*²⁷⁰

Oddíl cyklistů TJ Lokomotiva Tábor měl jízdenky zdarma, čímž ušetřil značné množství peněz.²⁷¹ Kromě jízdného hradily oddíly svým svěřencům také stravu, nocleh a dopravu kol. V květnu roku 1966 se závodníci TJ Dynamo České Budějovice zúčastnili závodu Táborské Okruhy organizovaného TJ Lokomotiva Tábor. Podle vyúčtování cestovného stála zpáteční jízdenka do Tábora 10 korun za osobu a 3 koruny za kolo. Rovněž bylo nutné zajistit ubytování, za které Dynamo zaplatilo 8 korun za dorostence a 9 korun a 20 haléřů za dospělého, a za stravu 13 korun. Jedna výprava na závody v Táboře za účasti pěti cyklistů a jednoho trenéra stála budějovický oddíl celkem 188 korun a 60 haléřů.²⁷²

Cesty vlakem byly skvělou příležitostí k vytváření přátelství mezi závodníky z různých oddílů. Do rychlíku z Českých Budějovic do Prahy postupně nastoupili členové většiny jihočeských oddílů. Všichni společně seděli v prvním vagónu za nákladním vozem.²⁷³ Nádražní zaměstnanci zacházeli velice špatně s přepravovanými

brigády a bourali jsme budovy v Táboře, které nespádali do historického centra. Zlí jazykové říkali cyklisté, silní a blbí, takže já jsem vzal Tatru, sklápěčku, a to už byla 80. léta. Takže Tatru sklápěčku a napsali se dvě hodiny, že jsme to měli, ale všichni to věděli, od nějakého vedení podniku po mistry, že jsme to měli sobota a neděle, že tam Tatra na starém městě byla, aby ti cyklisti zbytečně nemuseli platit. Ten podnik to nevytrhlo, a všichni věděli, že to je pro mládež, že to tedy má nějaký účel. Já jsem to vždycky vyvezl někam na skládku za Tábor, kde byli určené skládky, a takhle jsme si vydělali peníze. Mělo to ten dobrý účinek, že ti kluci všichni věděli, že si za ty peníze koupí galusku nebo třeba rám. Vydělali si na to vlastníma rukama a o kola se perfektně starali, protože to bylo jejich a oni si na to rukama těžce vydělali. Ale ono to působilo i k dobré partě.“ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017.

²⁷⁰ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017; SAA, Rozhovor s Milanem Káplem uskutečněný 26. 1. 2018.

²⁷¹ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017.

²⁷² Soukromý archiv Petra Cirkla, Vyúčtování cestovného „Táborské Okruhy“- TJ Lokomotiva Tábor 29. května 1966.

²⁷³ Petr Círk vzpomínal na cesty vlakem takto: *„My jsme přijeli vlakem do Prahy, kde jsme ve Veselí nad Lužnicí nabalili závodníky nebo kamarády z Jindřichova Hradce, v Táboře přistoupili všichni Táborský, potažmo z Písku nebo ze Strakonice. Ještě v Benešově přistoupili další, kteří byli třeba v pražských klubech, ale byly z nějakého okolí Prahy, a přijeli jsme třeba ve čtyřiceti lidech na hlavní nádraží, kde do rychlíku na Pardubice, Českou Třebovou, Olomouc, už na nás čekali kamarádi, kteří přijeli o nějaké minuty dřív ze směru od Plzně. Takže všichni byli v prvním vagónu za zavazadlovým, kterému se říkalo*

koly a často je poškodily, proto se cyklisté snažili co nejdříve dostat k nákladnímu vagónu a vykládat a nakládat svá kola sami.²⁷⁴

Na přelomu 60. a 70. let vyměnily oddíly vlaky za automobily a autobusy.²⁷⁵ O tom, zda budou závodníci cestovat po kolejích nebo po silnici rozhodovala především finanční situace oddílu. Ve zprávě OV ČSTV určené pro P-OV ČSTV v září 1967 si předseda okresní sekce cyklistiky Bohuslav Lajer stěžoval na nedostatek finančních prostředků, jenž bránil okresní sekci cyklistiky v nákupu autobusu, zatímco jiné krajské základny a oddíly jimi již disponovaly.²⁷⁶ Pro cyklisty byl zisk autobusu²⁷⁷ značnou investicí, ale také velkým pokrokem. Nemuseli totiž na závody konané ve vzdálenějších městech jezdit vlakem den před konáním závodu a hradit si jízdenky, ubytování a jídlo. Mohli vyjet autobusem až ráno před závodem a večer se vrátit zpět.²⁷⁸

Táborští cyklisté měli od roku 1977 výhodu patronátu ČSAD Tábor.²⁷⁹ Čestmír Kalaš si zde vyhlédl nepříliš opotřebovaný autobus, jenž jezdil na málo vytížené lince a měl být vyřazený z provozu. Kalaš přesvědčil vedení ČSAD, aby autobus neprodávali, ale přidělili jej oddílu. Ve všední dny, kdy cyklisté vůz nevyužívali, jej pronajímali, čímž získávali další finance pro svou činnost.²⁸⁰

Svěřenci Petra Cirkla z budějovického oddílu si vydělali peníze na autobus prostřednictvím brigád. Nejednalo se ovšem o nový vůz, protože ten byl pro oddíl finančně nedostupný.²⁸¹

Z fondů cyklistických oddílů byly kromě dopravy na závody hrazeny také závody, které daná organizace pořádala.²⁸² Tyto výdaje mohli z části vyrovnat zisky z prodeje vstupenek. Například lístek na cyklistické kritérium²⁸³ v Českých

hytlák, kde jsme měli uložená přepravovaná závodní kola. No a tam už nám drželi kupé. Mohli jsme si s nimi sednout nebo případně pak po cestě, že jsme se promíchali. A bylo to takové daleko lidštější než to, co chci říct, že jakmile začala přeprava auty, tak každý dojel do místa startu, tam se ti lidé jenom pozdravili, potkali se.“ SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017.

²⁷⁴ SAA, Rozhovor s Leonardem Larischem uskutečněný 22. ledna 2018.

²⁷⁵ SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017.

²⁷⁶ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV, složka Cyklistika, OV ČSTV pro schůzi P-OV ČSTV dne 6. září 1967, nezpracováno.

²⁷⁷ Ne vždy se jednalo o autobus. Některé oddíly měly jen mikrobus, protože by autobus nedokázali financovat.

²⁷⁸ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017.

²⁷⁹ J. CÍCHA – J. PRCHAL, Encyklopedie, s. 156.

²⁸⁰ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017.

²⁸¹ Petr Cirkl hovořil o nákupu autobusu takto: „Ty moje začátky, to byla vlastně jízda jenom vlaky, po celém území Československa. Automobily, ty naskočily až někdy půlka 70. let, kdy většina právě tou brigádnickou, nebo sponzorskou činností byli schopní nějaké polo vraky koupit. Většinou to muselo být přes Klenoty, kde byly autobazary, aby to bylo oficiální. Nesmělo se to kupovat od soukromníků.“ SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017.

²⁸² SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), Roční hospodářský výkaz TJ 1964.

²⁸³ Kritérium je typ závodu, při kterém musí závodníci objet po trase závodu určitý počet kol.

Budějovicích pořádané v rámci Závodu míru v roce 1964 stál jednoho diváka 3 koruny. Organizátoři předpokládali návštěvnost přibližně 3 000 lidí, čímž by zisky ze závodu činily 9 000 korun. Tato částka však nedokázala pokrýt veškeré náklady v hodnotě 19 860 korun. Do výdajů se započítávaly rovněž ceny pro vítěze, které stály 4000 korun. Vždy se jednalo o věcné dary.²⁸⁴ Peněžní odměny byly vzhledem ke komunistické myšlence amatérského sportu nepřipustné.²⁸⁵

Závod míru byl nejprestižnějším závodem v Československu, čemuž odpovídaly odměny pro nejlepší jezdce, jež věnovaly národní podniky.²⁸⁶ Vítěz obdržel vlněný svetr v hodnotě 300 korun, druhý nejlepší závodník získal koženou aktovku v hodnotě 200 korun a třetí pyžamo v ceně 180 korun.²⁸⁷ Ostatní závody už tak exkluzivní ceny nemohly poskytnout. Vítězové většinou dostali plakety, poháry, diplomy nebo vázy z československých skláren.²⁸⁸ Někdy nejlepší cyklisté vyhráli sportovní tašky, trika či míče.²⁸⁹

V jistých případech nedokázali organizátoři závodů nashromáždit potřebné množství peněz, pročež museli závod zrušit. Budějovická cyklistická sekce musela vzhledem k nedostatku financí odvolat závod Budějovické okruhy, který se měl konat 23. 6. 1963.²⁹⁰

Trenéři Karel Matouš, Jan Kubr, Čestmír Kalaš a Petr Círk Jan Kubeš léta pečovali o své svěřence v Českých Budějovicích, Táboře a Milevsku ve svém volném

²⁸⁴ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV, složka Cyklistika (nezpracováno), Závod míru 1964 – Programová komise.

²⁸⁵ SAA, Rozhovor s Vlastimilem Zemanem uskutečněný 25. ledna 2018.

²⁸⁶ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV, složka Cyklistika (nezpracováno), Závod míru 1964 – Programová komise, Vyúčtování závodů.

²⁸⁷ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV, složka Cyklistika (nezpracováno), Závod míru 1964 – Programová komise, Rozpis cen.

²⁸⁸ SAA, Rozhovor s Vlastimilem Zemanem uskutečněný 25. ledna 2018; SAA, Rozhovor s Leonardem Larischem uskutečněný 1. února 2018.

²⁸⁹ Petr Círk o cenách na závodech: „Byly směšné. To se musí říct. Protože kluby, když neměli peníze tak ty, které byly při nějakých velkých továrnách buď ROH, z nějakých fondů byly schopní nakoupit ceny. Takže kdo byl úspěšný, tak měl doma hromadu sportovních kabel, míčů na všechny možné míčové hry, trička z Jitexu a takové. My jsme jednu dobu tady v Budějovicích měli ceny, které nám dělalo střední odborné učiliště v Bechyni, které děti, nebo studenti dostali za úlohu. Dostali název toho závodu, aby nějakou svojí inspirací zpracovaly tu cenu. Takže to byly takové zhovadilé věci. Když tedy pomínu nějaké podniky, jako byla cena favoritu v Rokycanech, kde tahle fabrika poskytla ceny, ale zase potažmo na množství těch startujících byli odměněni první tři závodníci.“ SAA, Rozhovor s Petrem Cirkem uskutečněný 2. října 2017.

²⁹⁰ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Žádost ÚV ČSTV o zaslání zápisu ze závodu Budějovické okruhy; SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Odpověď na žádost ÚV ČSTV o zaslání zápisu ze závodu Budějovické okruhy, nezpracováno.

čase bez jakýchkoliv finančních zisků. Museli si proto najít práci, která by jim umožnila živit rodinu a zároveň se věnovat trenérské činnosti.²⁹¹

Čestmír Kalaš pracoval od roku 1965 jako autoelektrikář v ČSAD Tábor. „*Tam jsem samozřejmě těžko mohl z práce zmizet někam na trénink, protože tam byla zodpovědnost, vozy jezdili ve dne v noci a autobusy, takže tam musel být mechanik pořád připravený.*“ V roce 1970 byl povýšen na směnového mistra. Společně se dvěma dalšími směnovými mistry odpovídal za stav vozového parku. Mistři se měli střídat na ranních a odpoledních směnách. Vedení podniku však Kalašovi vyšlo vstříc, a tak v době, kdy závodil, sloužil jen ranní směny.²⁹² V ČSAD Tábor pracoval také Jiří Sosnovec. Po návratu z vojny v roce 1980 byl přiřazen do kotelny čímž by, nebýt Kalaše, skončila jeho závodní kariéra, protože neměl podmínky pro trénink. Čestmír Kalaš mu po dohodě s ředitelem ČSAD Tábor Jirsou, který byl velký příznivec cyklistiky, zařídil místo v dílnách ČSAD. Sosnovec dostával plat za osm hodin práce, ale odpracoval každý den pouze čtyři hodiny a zbytek času věnoval tréninku. O rok později dostával plat pouze za reprezentaci ČSAD Tábor a nemusel již nadále pracovat v dílně.²⁹³ Podobně jako Jiří Sosnovec „*pracovala*“ většina reprezentantů. Podnik, ve kterém byl sportovec zaměstnán, vytvořil fiktivní pracovní místo a daný jedinec mohl trénovat. Tyto machinace měly jediný důvod: V Československu platila zákonná povinnost pracovat, ale nikdo se oficiálně nesměl živit sportem. Všichni českoslovenští sportovci tak museli být amatéři, aby se odlišili od „*ziskuchtivých*“ kapitalistických sportovců. Zároveň byl na reprezentanty kladen požadavek vysokých výkonů, které by se vyrovnaly profesionálům. Tento požadavek byl naprosto nereálný, jak ukázaly pro Československo neúspěšné Olympijské hry v roce 1956. V ten samý rok začala vznikat fiktivní pracovní místa pro sportovce a socialistický vrcholový sport se stal profesionálním, přestože se vydával za čistě amatérský.²⁹⁴

²⁹¹ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017; SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017.

²⁹² Čestmír Kalaš vzpomíná na práci v ČSAD: „*Když tedy jsem už jezdil ty velké závody, etapové závody, mistrovství republiky, tak dokonce mne uvolnili, že od šesti ráno mám volno na trénink, a potom ve dvě hodiny se končilo, takže já jsem v půl třetí už opět stihl další trénink což mělo velikánskou výhodu, protože ráno, ale to třeba i v zimě, ráno do šesti do osmi na silnici něco najet, nějaké kilometry, já nevím, šedesát kilometrů se najelo, přilít jsem do práce, tam byla taková stará kotelna, tak tam jsem se převlékl, umyl, do montérek a makal jsem do těch dvou hodin, mezitím asi třikrát jsem musel na jídlo, protože jsem měl hlad, no a v půl třetí jsem už byl na tréninku a to už byla parta dvanáct patnáct kluků a už se jel odpolední trénink.*“ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017.

²⁹³ Tamtéž. O Jiřím Sosnovcovi více na s. 58.

²⁹⁴ Jaroslav PRISČÁK – Ivana ROHÁČKOVÁ – Arnošt ŠULC – Petr LAKOMÝ, *Sport se jménem Dukla. Šedesát let armádního vrcholového sportu 1948-2008*, Praha 2008, s. 49.

Petr Cirkl pracoval v letech 1970-1986 na pozici dělníka v budějovické továrně Koh-I-Noor. „*Tam jsem to už ale pak nevydržel s těmi lidmi, kterým vadilo, že vyjíždím do ciziny. (...) Ve středu jsem například měl refundovanou práci, protože jsme jeli dvoufázové tréninky, před cyklokrosy. Začal jsem 1. října a až do Vánoc všechny středy jsme jeli celodenní tréninky.*“ Refundace mzdy se vztahovala pouze na dny, kdy se konaly dvoufázové tréninky a zahraniční závody. Na běžné tréninkové dny se náhrada mzdy nevztahovala.²⁹⁵ Vyplácení ušlé mzdy zajišťovala okresní sekce cyklistiky.²⁹⁶

²⁹⁵ SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017.

²⁹⁶ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, OV ČSTV pro schůzi P-OV ČSTV dne 6. září 1967, nezpracováno.

5. Jihočeská vrcholová cyklistika a její proměny

Historie jihočeské organizované cyklistiky začala v roce 1887, založením prvního jihočeského cyklistického spolku Erster Deutscher Radfahrverein v Českých Budějovicích.²⁹⁷ Kromě tohoto spolku vznikaly v jižních Čechách další německé, ale i české organizace.²⁹⁸

Tabulka č. 1.

Přehled počtu cyklistických spolků v Českých Budějovicích, Táboře a Milevsku mezi lety 1887-1914.

Město	Počet cyklistických spolků	Počet obyvatel v roce 1900
České Budějovice	7	45 524
Tábor	1	15 155
Milevsko	1	4102

Jak vyplývá z tabulky č. 1., poměr cyklistických organizací ve sledovaných městech byl zcela nevyrovnaný. Zatímco v Českých Budějovicích fungovalo před první světovou válkou celkem 7 spolků, ostatní sledovaná města měla pouze 1 spolek. Vznik a zánik jihočeských organizací, byl v tomto období pravděpodobně spjatý se společenskou prestiží cyklistiky a počtem majetných obyvatel v daném městě, neboť bicykl byl v té době módní záležitostí s vysokými pořizovacími náklady. České Budějovice byly velkým městem, jež mělo v roce 1900 celkem 45 524 obyvatel, zatímco Tábor měl o 30 000 občanů méně a Milevsko pouhé 4 000 obyvatel.

Na počátku 20. století začala sériová výroba bicyklů, čímž se snížila jejich pořizovací hodnota a prestiž a z módní hračky zámožných pánů se postupně stával levný dopravní prostředek dělníků. Tento pozvolný pokles způsobil úpadek většiny cyklistických spolků v Českém království. Pro vyšší vrstvy byl zajímavější automobil, avšak pořizovací náklady kola byly stále vysoké a pro méně majetnou část společnosti nedostupné. Spolky, které přežily tuto krizi, zničila první světová válka, během níž zanikla veškerá organizovaná cyklistika na našem území.²⁹⁹

²⁹⁷ J. ŠTUMBAUER, *Dějiny*, s. 61-62.

²⁹⁸ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Ročenka cyklistiky Dynamo Jihočeské energetické závody (dále jen JČE) České Budějovice.

²⁹⁹ J. CÍCHA - J. PRCHAL, *Encyklopedie*, s. 43.

V období první republiky došlo k obnově cyklistického života v Čechách, avšak zatímco před válkou byly členy cyklistických spolků především zámožní pánové, nyní vznikaly kluby pro širokou veřejnost. V Českých Budějovicích byly opět zakládány různé organizace, nyní dělené podle zájmových skupin.³⁰⁰ V Táboře však vznikly pouze dva dělnické kluby³⁰¹ a v Milevsku nebyl žádný.³⁰²

Tabulka č. 2.

Přehled počtu cyklistických spolků v Českých Budějovicích, Táboře a Milevsku mezi lety 1918-1939.

Město	Počet cyklistických spolků	Počet obyvatel v roce 1900
České Budějovice	4	59 079
Tábor	2	19 425
Milevsko	0	4324

Dle tabulky č. 2. hrál i v tomto období hlavní roli v počtu cyklistických spolků počet obyvatel a společenská struktura daného města. Tato situace se však změnila s další válkou a událostmi po ní.

V roce 1945 skočila 2. větová válka a obnovené Československo se opět probouzelo k životu. Znovu se zakládaly různé cyklistické spolky po celé zemi.³⁰³ V jižních Čechách se však podařilo oživit pouze KC Vpřed a MAS Sezimovo Ústí.³⁰⁴

V roce 1948 převzala vedení země komunistická strana. Jejím hlavním cílem bylo vytvoření socialistické společnosti na základě sovětského vzoru v co nejkratším čase.³⁰⁵ Z tohoto důvodu započaly rychlé změny ve všech sférách společnosti, od politiky až po tělesnou výchovu,³⁰⁶ jež ovšem zcela ignorovaly československé tradice

³⁰⁰ Přehled, *Hlas lidu*, 9. dubna 1923; Cyklistika, *Hlas lidu*, 14. května 1923; Cyklisté Orli, připojte se k výpravě klubu, *Hlas lidu*, 10. června 1926; Cyklistika, *Jihočeské Listy*, 20. července 1938.

SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Ročenka cyklistiky Dynamo JČE České Budějovice.

³⁰¹ Cesty tábořské cyklistiky, *Jihočeská Pravda*, 4. října 1978.

³⁰² Jednalo se o lokální odnož Klubu českých velocipedistů. J. KROH, *Milevská tělovýchova*, s. 59.

³⁰³ R. BAKALÁŘ – J. CIHLÁŘ – J. ČERNÝ, *Zlatá kniha*, s. 91.

³⁰⁴ Vzkřísí se cyklistika na českém jihu, *Svobodné slovo jižních Čech*, 15. listopadu. 1947.

³⁰⁵ Tento vzor vycházel z tzv. „sovětské skutečnosti“, tedy povědomí o životě v Sovětském svazu, jež bylo často překroucené různými ideologickými výklady, které neodpovídaly skutečným životním podmínkám tamních obyvatel.

³⁰⁶ J. KNAPÍK – M. FRANC (edd.), *Průvodce*, s. 19.

a problémy.³⁰⁷ Všechny tělovýchovné a sportovní celky byly nuceny vstoupit do DSO Sokol.³⁰⁸ Mezi léty 1948 – 1955 došlo k několika významným změnám v systému tělesné výchovy.³⁰⁹ Cyklistiku nejvíce ovlivnilo zrušení DSO Sokol a zavedení TJ při jednotlivých závodech a školách, přičemž příslušnost k TJ se vázala na zaměstnání.³¹⁰ Fakticky tak zanikly všechny oddíly, které již před reorganizací nepříslušely k některému z podniků, a ty, které při podnicích pracovaly, přišly o veškerou mládež, jež se nyní musela organizovat v rámci TJ na školách.³¹¹ Ne každá škola či podnik však mohly svým členům nabídnout kvalitní zázemí a trenéra, schopného vychovat dobré závodníky. Tento fakt se projevil zejména v cyklistice, v níž právě docházelo ke generační výměně. Jan Veselý a další vrcholoví cyklisté, kteří prošli předválečnou tělovýchovou, končili aktivní kariéru, ale nebyl nikdo, kdo by je dokázal nahradit.³¹²

V roce 1956 se ve světle dvacátého sjezdu Komunistické strany sovětského svazu proměnil pohled vládnoucí garnitury na slepé přejímání sovětských vzorů bez ohledu na národní tradice. Kromě jiného bylo rozhodnuto, že aktuální systém tělovýchovy by měl více odpovídat těmto tradicím. Z toho důvodu proběhla již třetí reorganizace, která upravila systém TJ.³¹³ TJ byly stále vázány na podniky a závody, jejich členy se však nově mohl stát kdokoli, bez ohledu na zaměstnaneckou a studentskou příslušnost.³¹⁴ Toto pravidlo se však nejspíš nedodržovalo již v roce 1955, neboť při učilišti Státních pracovních záloh v Českých Budějovicích vznikl oddíl vedený Karlem Matoušem, jenž byl v té době zaměstnaný jinde.³¹⁵

Nové uspořádání znamenalo návrat sportovních oddílů ve stejné podobě, v jaké pracovaly v období před první reorganizací, avšak nyní byly závislé na podpoře domovského podniku.³¹⁶ Podpora ze strany TJ však nebyla samozřejmostí. Na její výši měl největší zásluhu schopný vedoucí oddílu, který dokázal vyjednat kvalitní podmínky pro své svěřence. Vzhledem k materiální a finanční náročnosti cyklistiky měnili

³⁰⁷ Lenka KALINOVÁ, *Konec nadějí a nová očekávání. K dějinám české společnosti 1969 – 1993*, Praha 2012, s. 95.

³⁰⁸ J. ŠTUMBAUER, *Přehled*, s. 66.

³⁰⁹ Podrobněji na s. 20.

³¹⁰ M. STRACHOVÁ, *Organizace*, s. 47.

³¹¹ J. KÖSSL – J. ŠTUMBAUER – M. WAIC, *Vybrané kapitoly*, s. 146.

³¹² R. BAKALÁŘ – J. CIHLÁŘ – J. ČERNÝ, *Zlatá kniha*, s. 100.

³¹³ J. KÖSSL – J. ŠTUMBAUER – M. WAIC, *Vybrané kapitoly*, s. 146.

³¹⁴ M. STRACHOVÁ, *Organizace*, s. 47.

³¹⁵ Veselý, Kubr a Křivka do Českých Budějovic, *Jihočeská Pravda*, 4. října 1955.

³¹⁶ M. STRACHOVÁ, *Organizace*, s. 47.

závodníci po celé sledované období domovské oddíly podle toho, jaké jim jednotlivé oddíly nabízely.³¹⁷

Reorganizace tělesné výchovy přispěla k rychlejšímu rozvoji cyklistiky v jižních Čechách. Začaly vznikat nové oddíly a staré oddíly se opět daly do pohybu. Ačkoliv se krajská sekce cyklistiky zavazovala k vytváření dalších a dalších oddílů,³¹⁸ narážela podobně jako v jiných sportech na nedostatek dobrovolných pracovníků,³¹⁹ jenž byl způsoben zejména přílišnou administrativní zátěží a direktivním a centralistickým způsobem řízení TJ. Dobrovolníky pravděpodobně odrazovala nejen časová náročnost, ale také požadavek politické a ideologické „správnosti“ pracovníků.³²⁰ Tento aspekt sice často rezonoval různými dokumenty, například zprávami krajské sekce cyklistiky, avšak nedostatek činovníků zřejmě donutil představitele tělovýchovy zavřít obě oči, a přijmout do svých řad osobnosti se „špatným“ kádrovým posudkem. Ke snížení kádrových nároků na tělovýchovné pracovníky zřejmě přispělo také ustoupení od důsledného dodržování ideologie komunismu.³²¹ Jedním z příkladů byl Karel Matouš, od roku 1957 předseda krajské sekce cyklistiky.³²² Jeho rodina vlastnila před rokem 1948 továrnu na psací stroje, jež byla znárodněna. Matouš však nebyl jen členem buržoazie, ale také nestorem českobudějovické cyklistiky, které zůstal věrný i po nástupu komunismu.³²³

Na počátku 60. let procházela jihočeská cyklistika další krizí, jež se opět nedotýkala pouze jižních Čech,³²⁴ nýbrž celé československé cyklistiky. Mládež ztrácela zájem o tento sport. Mezi reprezentačními cyklisty chyběla slavná jména, jež by mohla být vzorem mladých závodníků. Éra Jana Kubra a Jana Veselého dávno skončila a Jan Smolík byl teprve začínajícím cyklistou.³²⁵ Chybějící slavné vzory by mohli nahradit schopní dobrovolní pracovníci, avšak nedostatek z 50. let se na počátku 60. let ještě prohloubil a osobností ochotných věnovat svůj volný čas práci pro

³¹⁷ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Ročenka cyklistiky Dynamo JČE České Budějovice.

³¹⁸ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka KV ČSTV, inv. č. A1/1, Zápis z plenární schůze krajské sekce cyklistiky konané dne 15. prosince 1957.

³¹⁹ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka KV ČSTV, inv. č. A1/1, Zprávy sekce č. 8, 8. září 1957.

³²⁰ M. STRACHOVÁ, *Organizace*, s. 51.

³²¹ J. KNAPÍK – M. FRANC, Průvodce s. 19.

³²² SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV, KV ČSTV, inv. č. A1-1, Zprávy sekce č. 4., 18. dubna 1957.

³²³ Rozhovor s Karlem Matoušem uskutečněný 21. září 2017.

³²⁴ Dostane se jihočeská cyklistika z krize?, *Jihočeská pravda*, 29. března 1962.

³²⁵ R. BAKALÁŘ – J. CIHLÁŘ – J. ČERNÝ, *Zlatá kniha*, s. 100.

cyklistické oddíly bylo jako šafránu.³²⁶ Na vině byl nedostatek volného času pracujících. Až do poloviny 60. let trval pracovní týden 6 dní a navíc museli lidé často sloužit mimořádné směny a účastnit se různých schůzí a brigád.³²⁷

Zatímco v předchozích obdobích byla cyklistika závislá na mnoha faktorech, po obnovení systému oddílů se hlavním pilířem stávaly právě jednotlivé osobnosti trenérů a vedoucích oddílů. Tato skutečnost se projevovala zejména v době, kdy daní jedinci nemohli nebo nechtěli nadále vykonávat svou práci v oddíle. Spartak Motor České Budějovice se po odchodu hlavního trenéra Otty Egnerra v roce 1965 téměř rozpadl, protože zde nebyl nikdo, kdo by jej plnohodnotně nahradil.³²⁸ Podobná situace byla i v Dynamu České Budějovice. Jeho dlouholetý předseda Bohuslav Lajer dokázal vytvořit zázemí pro závodníky a zároveň zorganizovat takové závody, jako České Budějovice – Linec. Po jeho odchodu v roce 1971 se však oddíl začal pomalu rozpadat.³²⁹ V Táboře a Milevsku byli hlavními iniciátory oddílů Čestmír Kalaš a Jan Kubeš. Jejich aktivita se rovněž promítala do výsledků tábořských a milevských cyklistů. V době, kdy Kalaš nemohl věnovat oddílu dostatek času kvůli změně zaměstnání, klesla výkonnost jeho svěřenců a část mužů odešla do Milevska. Zde se však podmínky rovněž závratně zhoršily, když oddíl opustila jeho duše a hnací motor Jan Kubeš. Milevský oddíl se po několika hubených letech dostal opět mezi elitu díky Jiřímu Ženíškovi, jenž převzal jeho vedení.

Výraznou osobností, která se zasloužila o rozvoj cyklistiky v jižních Čechách, byl Jan Kubr. Když definitivně ukončil závodní kariéru, stal se trenérem Spartaku Motor České Budějovice. V roce 1963 přešel do Českého Krumlova, kde vytvořil cyklistický oddíl v rámci Dukly Krumlov.³³⁰ Z Krumlova byl následně povolán do Plzně, kde pod jeho vedením vzniklo specializované cyklistické středisko Rudá Hvězda Plzeň. Do Rudé Hvězdy si pak vybíral nejtalentovanější závodníky, zejména Jihočechy.³³¹

³²⁶ Dostane se jihočeská cyklistika z krize?, *Jihočeská pravda*, 29. března 1962; SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, inv. č. A10, Plán činnosti krajské sekce cyklistiky na rok 1961.

³²⁷ J. KNAPÍK – M. FRANC, *Průvodce*, s. 63.

³²⁸ SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Tělovýchovná jednota MOTOR – cyklistický oddíl České Budějovice, Zpráva o činnosti oddílu cyklistiky v období od 4. listopadu 1965 do 24. listopadu 1966.

³²⁹ Cyklisté Dynamo a fotbalisté Motoru Volaný přátelsky v NDR, *Jihočeská pravda*, 15. července 1971; SAA, Rozhovor s Perem Cirklem uskutečněný 21. září 2017; SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017.

³³⁰ O armádním sportu více na s. 26.

³³¹ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 5. července 2017.

Kromě cyklistiky jako takové se s problémy potýkala celá společnost. Optimistické budování socialismu z konce 50. let, přerušily hospodářské problémy způsobené geopolitickými událostmi.³³² Československo přišlo o část dodávek ze Sovětského svazu, které byly přesměrovány do Německé demokratické republiky a zároveň panovaly obavy, aby západní státy nevyhlásily embargo na československé produkty. Další komplikace vyvolala Karibská krize.³³³ Lidé ve strachu z další světové války nakupovali nadměrné množství potravin, pro případ nouze. Už tak špatně zásobený trh nedokázal uspokojit vysokou poptávku. Před obchody se tvořily dlouhé fronty a uvažovalo se o znovuzavedení lístkového systému, který by zajistil spravedlivější přerozdělování potravin. Jednou z možností, jak zlepšit situaci v zemi, bylo otevření se západním turistům. Ti však kromě tolik žádaných finančních prostředků přinášeli také myšlenky a směry, jež se neslučovaly z ideologií 50. let. Komunističtí představitelé na přelomu desetiletí došli k závěru, že prosazení všech ideálů socialismu je v československé společnosti toužící po blahobytu nereálné. Toto zjištění v kombinaci se západními myšlenkami, jež přivázeli turisté, pravděpodobně přispělo k uvolňování poměrů, k němuž docházelo zejména po roce 1963.³³⁴

Proměna společenské a ekonomické situace pravděpodobně přispěla k opětovnému rozvoji cyklistiky.³³⁵ V Českých Budějovicích se každý rok konalo množství závodů, z nichž některé byly mezinárodní. Od roku 1964 se jich účastnili také rakouští cyklisté, kteří kromě západního stylu závodění přivázeli tolik cenný cyklistický materiál, jež vyměňovali s československými závodníky za galusky.³³⁶ Styky s Rakouskem zprostředkoval Bohumil Lajer, jenž byl v 60. letech vedoucím cyklistického oddílu Dynamo České Budějovice.³³⁷

Srpen 1968 zastavil změny ve společnosti a zároveň se do roku 1969 zrušily všechny cyklistické závody.³³⁸ S nástupem normalizace ukončilo činnost také několik cyklistických spolků.³³⁹ Otázkou zůstává, zda to byl důsledek politických čistek na počátku 70. let či odchodu velké části závodníků do Dynama České Budějovice.³⁴⁰

³³² L. KALINOVÁ, *Konec*, s. 97.

³³³ O karibské krizi a dalších problémech studené války podrobněji John Lewis GADDIS, *Studená válka*, Praha 2006.

³³⁴ J. KNAPÍK – M. FRANC (edd.), *Průvodce*, s. 34-37.

³³⁵ Mezinárodní kritérium, *Jihočeská pravda*, 26. května 1964.

³³⁶ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017.

³³⁷ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Ročenka cyklistiky Dynamo Jihočeské energetické závody (dále jen JČE) České Budějovice.

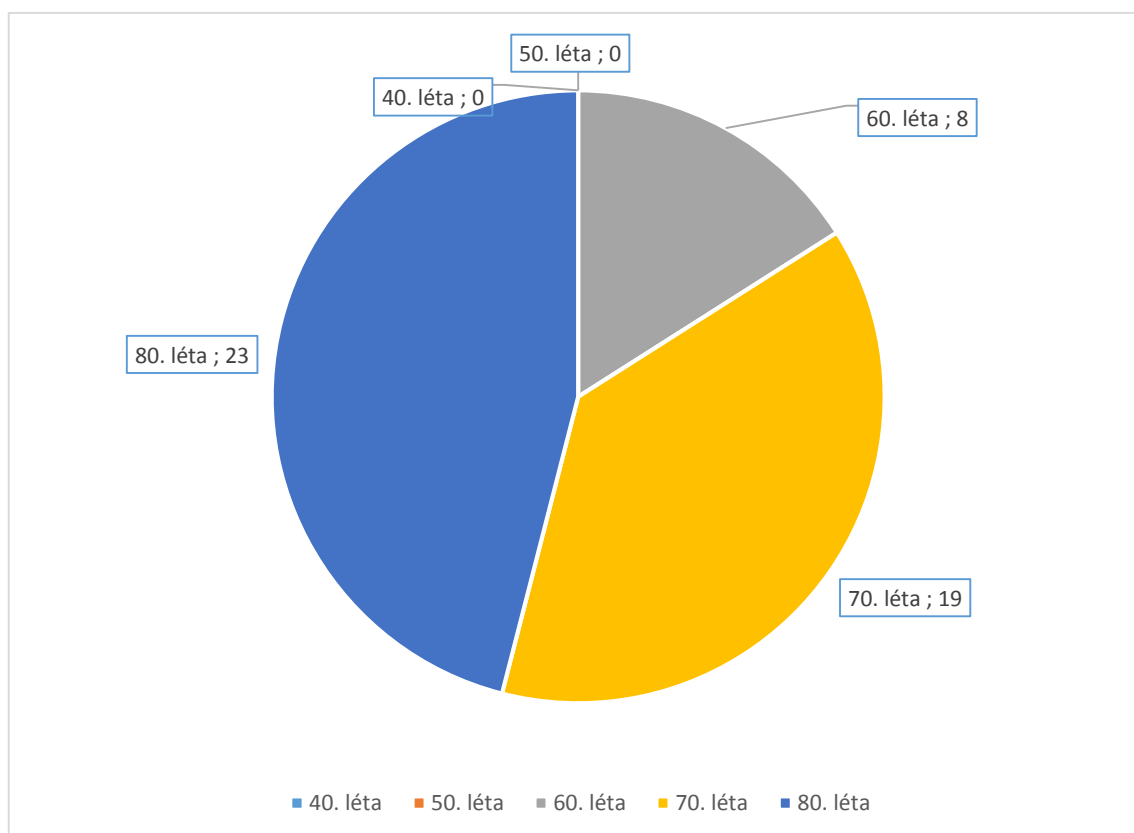
³³⁸ SAA, Rozhovor s Jaroslavem Krejčím uskutečněný 23. února 2019.

³³⁹ Spartak Sezimovo Ústí, Lokomotiva Tábor.

³⁴⁰ L. KALINOVÁ, *Konec*, s. 63-64.

Graf č. 1.

Poměr medailí sledovaných oddílů z Československého poháru, přeboru ČSSR a mistrovství ČSSR mezi lety 1948-1989³⁴¹

Jak ukazují výsledky grafu č. 1., v 70. letech došlo k nárůstu výkonnosti jihočeských cyklistů. Zatímco v předchozích obdobích získali pouze 8 medailí z mistrovství, přeborů a poháru ČSSR, v 70. letech si připsali 19 medailí, tedy o 15 více a titul mistra Evropy.³⁴² Další dekáda pak byla neúspěšnějším obdobím jihočeské cyklistiky ve sledovaném časovém úseku. Kromě 20 domácích medailí získali jihočeští cyklisté také medaili z mistrovství světa.³⁴³

Extrémní zvýšení výkonnosti jihočeských cyklistů ovlivnilo několik faktorů. V roce 1973 došlo k rozdělení vrcholového a výkonnostního sportu. Nově začala vznikat specializovaná střediska vrcholového sportu, kromě jiného TSM, která soustřeďovala nejlepší závodníky z kraje.³⁴⁴ Změnily se také pracovní podmínky pro

³⁴¹ Československý pohár byla série třinácti závodů. Každý závod se konal v jiném městě. Od roku 1982 se konal také v Táboře. Přebor ČSSR byl jeden závod, jenž každý rok realizoval jiný oddíl. Na stejném principu se odehrávalo i mistrovství ČSSR.

³⁴² Pavel Velek, *Cyklistika* 4, 1987, s. 16.

³⁴³ Zima Karla Camrdy, *Jihočeská pravda*, 17. února 1989.

³⁴⁴ TSM v jihočeském kraji vzniklo v roce 1979 v Milevsku. V roce 1981 se přesunulo do Tábora.

sportovce. Nyní mohli být podle § 124 zákoníku práce dlouhodobě uvolňováni ze zaměstnání pro sportovní činnost. Sportovec se tedy nechal zaměstnat v některém z podniků, kde však nevykazoval žádnou odvedenou práci, a zároveň podepsal smlouvu s TJ, za niž závodil. Za svou sportovní činnost dostával mzdu, čímž se z něj prakticky stal profesionální sportovec. Režim jej však stále vydával za amatéra.³⁴⁵ Tuto praxi využívaly také ZVVZ Milevsko a ČSAD Tábor.³⁴⁶

Kromě výše zmíněných změn ve sportu dospělých došlo také ke změnám u žákovské a dorostenecké kategorie. V dřívějších letech slučovaly oddíly všechny cyklisty od žáků až po dospělé. Nyní se žákovská kategorie přesunula do Pionýra. Tuto skutečnost umožnily změny, jež se v Pionýru uskutečnily. Zatímco ve 40. až 60. letech byly pionýrské skupiny v podstatě školní třídy, v 70. letech vznikaly pionýrské oddíly podle různých zájmů.³⁴⁷ Kromě jiného se vytvořily cyklistické kroužky, vedené trenéry cyklistických oddílů. Nejtalentovanější děti přecházely v dorostenecké kategorii do oddílu. Tento způsob opět odděloval výkonnostní závodníky od vrcholových.³⁴⁸

³⁴⁵ M. STRACHOVÁ, *Organizace*, s. 56.

³⁴⁶ Čestmír Kalaš hovořil o fiktivním zaměstnávání sportovců takto: „Vrátil se z vojny Jirka Sosnovců, který byl první rok v Rudé Hvězdě a opravdu jezdil výborně a dokonce se s ním počítalo v přípravě na Závod míru. Ač byl cyklokrosař a medailista, odešel mu bratr do emigrace, a to byl katastrofální průšvih. Hlavně tedy Rudá Hvězda, to bylo Ministerstvo vnitra, takže to byl těžký škraloup, takže Jirku za tohle poslali do kotelny. (...) Trošku popojížděl, ale tak nějak, jenom když měl volno. Byl vyřazený z vrcholového sportu. Vrátil se, a já jsem mu vyřídil, (...) že bude pracovat jen na poloviční pracovní úvazek, ale plat bude mít úplný, a bude dělat mechanika v ČSAD. Jirka byl vyučený řezník, ale takové ty pomocné práce tam dělal. Jirka měl ten dar, že měl úžasnou náladu a dokázal tu náladu přenášet na ostatní, takže i ti dělníci na dílně to brali, že holt je cyklista, autům že moc nerozumí, ale je s ním sranda a těch pár hodin tam s ním vydrželi, a on taky. Ale Jirka začal už trénovat pořádně a na velké úrovni a začal mít úspěchy. Ředitel rozhodl, že nebudeme dráždit pracující lid, že nebude chodit na čtyři hodiny, stejně tam byl houby platný, a že ho raději uvolní, ať tam nechodí vůbec a dali mu výplatu. Tak se to pořádně věnoval. To bylo ve všech vrcholových sportech.“

³⁴⁷ O Pionýru podrobněji Jiří KNAPÍK – Martin FFRANC (edd.), *Mezi pionýrským šátkem a mopedem*, Praha 2018, s. 362-418.

³⁴⁸ Cyklistické okénko, *Palcát*, 13. července 1976.

Tabulka č. 3.,

Medailové zisky sledovaných oddílů z Československého poháru, přeboru ČSSR a mistrovství ČSSR mezi lety 1948-1989³⁴⁹

Oddíl	Časové období	Počet medailí
PZ České Budějovice	1955-1959	0
Slavoj České Budějovice	1959-1963	0
Motor České Budějovice	1952-1965	3
Dynamo České Budějovice	1965-1974	2
ČSAD České Budějovice	1984-1989	10
Spartak Sezimovo Ústí	1943-1970	4
Lokomotiva Tábor	1957-1970	0
JěPSM České Budějovice	1972-1977	1
ČSAD Tábor	1977-1989	20
Spartak Milevsko	1952-1964	0
ZVVZ Milevsko	1974-1989	20

Z tabulky č. 3. vyplývá, že nejúspěšnějšími oddíly byly ČSAD Tábor a ZVVZ Milevsko působící v 70. a 80. letech. Oba oddíly těžily z lepších podmínek pro vrcholový sport, jež byly nastaveny na počátku 70. let. Zároveň zde působilo několik dalších zásadních faktorů. V Táboře i Milevsku byli kvalitní trenéři, kteří byli schopní připravit své závodníky tak, aby obstáli nejen na domácích, ale také evropských a světových mistrovstvích. Svě svěřence si vybírali ze všech jihočeských oddílů a následně je zařadily do TSM,³⁵⁰ jež vzniklo v Milevsku i v Táboře.³⁵¹ Díky TSM měli závodníci materiální podporu, jež jim pomohla částečně pokrýt náklady spojené se závodní činností.³⁵² U dospělých závodníků se příznivě projevilo zavedení fiktivních pracovních míst, jež poskytla sportovcům dostatek času na trénink.³⁵³ Do té doby byly v čele tabulky mistrovských závodů téměř výhradně vojenské tělovýchovné celky, jejichž hlavní náplní byla především cyklistika. Ostatní sportovci, kteří mohli trénovat pouze ve svém volném čase, neměli naději vojáky porazit. Přes zvýšené šance ostatních

³⁴⁹ Československý pohár byla série třinácti závodů. Každý závod se konal v jiném městě. Od roku 1982 se konal také v Táboře. Přebor ČSSR byl jeden závod, jenž každý rok realizoval jiný oddíl. Na stejném principu se odehrávalo i mistrovství ČSSR.

³⁵⁰ Cyklistické okénko, *Palcát*, 13. července 1976.

³⁵¹ V Milevsku bylo TSM v letech 1979 až 1981, poté bylo přesunuto do Tábora.

³⁵² SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017.

³⁵³ M. STRACHOVÁ, *Organizace*, s. 55.

závodníků se na předních pozicích stále nejčastěji umisťovali cyklisté z Rudé Hvězdy Plzeň, Dukly Brno a Dukly Praha.³⁵⁴

V Milevsku a Táboře se propojily nejdůležitější faktory, ovlivňující závodní cyklistiku: schopný trenér, kvalitní materiální zázemí, talentovaní závodníci a dostatek času na trénink. Ačkoliv v jiných oddílech byly tyto faktory ve větší či menší míře také, nikdy nedošlo k takovému souznění všech aspektů jako v těchto městech.³⁵⁵ Přesto se na jihočeských silnicích objevila závodnice, která i přes nepříznivé podmínky v oddíle, z něhož v době jejích největších úspěchů většina závodníků odcházela, dokázala obstát na republikovém mistrovství. Drahomíra Trkovská ze Spartaku Sezimovo Ústí se třikrát za sebou stala mistryní republiky v silniční cyklistice v kategorii staršího dorostu. Díky jejím titulům byl Spartak medailově nejúspěšnějším oddílem 60. let.³⁵⁶ V roce 1970 přešla do kategorie žen. V té době však zanikl její domovský oddíl a s ním pravděpodobně i cyklistická kariéra Trkovské. Zatímco v předchozím období se její jméno pravidelně objevovalo v novinách, po roce 1970 nebyl o této cyklistce napsán ani řádek.³⁵⁷ To mohlo být způsobeno přestěhováním Trkovské do jiného města nebo sňatkem a narozením dítěte. Právě tyto faktory pravděpodobně nejvíce ovlivňovaly počet žen cyklistek.

³⁵⁴ Mistři ČSSR 1980, *Cyklistika* 12, 1980, s. 7; Sýkora potřetí za sebou, *Cyklistika* 12, 1985, s. 14; Pavel Velek, *Cyklistika* 4, 1987, s. 16.

³⁵⁵ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017; SAA, Rozhovor s Karlem Matoušem uskutečněný 21. září 2017; SAA, Rozhovor s Rudolfem Strnadem uskutečněný 9. listopadu 2017; SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017; SAA, Rozhovor s Jaroslavem Krejčím uskutečněný 23. února 2019.

³⁵⁶ Viz tabulka 3.

³⁵⁷ Trkovská mistryní Čech, *Jihočeská pravda*, 3. července 1967; Trkovská ze Sezimova Ústí mistryní republiky, *Jihočeská pravda*, 31. července 1967; Cyklisté o tituly, *Jihočeská pravda*, 1. července 1968; Titul Trkovské!, *Jihočeská pravda*, 29. července 1968; Vlček č. 4 na ČS silnici, *Jihočeská pravda*, 11. srpna 1969; Trkovská mistryní Čech, *Jihočeská pravda*, 24. června 1969; Před uzávěrkou, *Jihočeská pravda*, 29. června 1970; Jihočeský peloton 71, *Jihočeská pravda*, 21. května 1971.

5. 1. České Budějovice

České Budějovice jsou tradičním cyklistickým městem. Počátek této tradice lze datovat rokem 1887, kdy zde vznikl první cyklistický klub Erster Deustcher Radfahrverein.³⁵⁸ Brzy následovaly další kluby, avšak čistě český cyklistický spolek, Český klub velocipedistů, vznikl až v roce 1895. Před první světovou válkou fungovalo ve městě 7 různých cyklistických klubů, jejichž hlavní náplní bylo pořádání společných výletů a závodů.³⁵⁹ Nejvýznamnější z nich byl Český klub velocipedistů (dále ČKV) Podšumavan. První závody v Českých Budějovicích uspořádal cyklistický klub Wanderlust v roce 1895, čímž odstartovala dlouhá řada klubových závodů. Trasa závodu vedla ze Čtyř Dvorů do Češňovic.³⁶⁰ Mezi cyklisty byli v té době především členové vyšších společenských vrstev, neboť velociped byl na konci 19. století módní záležitostí mezi bohatšími členy společnosti s vysokými pořizovacími náklady. Na počátku 20. století se zájem zámožnějších vrstev obyvatelstva přesunul k automobilům a motocyklům. Zároveň se snížila prestiž velocipedu, neboť anglické továrny zahájily jejich sériovou výrobu, čímž se zredukovaly jejich pořizovací náklady. Z kola se tak postupně stával masový dopravní prostředek, jenž vzhledem k nízkým pořizovacím a režijním nákladům nejvíce využívali dělníci.³⁶¹

V roce 1913 proběhl mezinárodní cyklistický závod na trase České Budějovice – Vídeň o délce 200 km. Činnost většiny klubů však již v této době postupně upadala a definitivně skončila počátkem první světové války. V období první republiky došlo k obnově některých spolků.³⁶² Jedním z příkladů byl ČKV Podšumavan. Přes veškerou snahu klubových činovníků oživit aktivitu již v roce 1919 se činnost ČKV Podšumavan podařilo plně obnovit až v roce 1923, kdy se konal první poválečný závod v Českých Budějovicích na trase České Budějovice – Praha.³⁶³ V dubnu roku 1924 si ČKV Podšumavan připsal další prvenství, když uspořádal sjezd cyklistů.³⁶⁴

³⁵⁸ *Jihočeský kalendář a adresář*, 1901, s. 12.

³⁵⁹ Kromě Erster deutscher Radfahrverein a Českého klubu velocipedistů zde vznikly tyto kluby: Radfahrerclub Wanderlust, Český klub velocipedistů Podšumavan, Deutsche Radfahrverein Schwalbe, Dělnický klub cyklistů České Budějovice a Dělnický cyklistický spolek Mladé.

³⁶⁰ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Ročenka cyklistiky Dynamo Jihočeské energetické závody (dále jen JČE) České Budějovice. Nezapomeňte při prvním výskytu napsat celý název archivu a fondu, pak teprve zkratky. Totéž platí pro zkrácené citace literatury

³⁶¹ J. CÍCHA - J. PRCHAL, *Encyklopedie*, s. 43.

³⁶² SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Ročenka cyklistiky Dynamo JČE České Budějovice.

³⁶³ Cyklistika, *Hlas lidu*, 14. května 1923.

³⁶⁴ Přehled, *Hlas lidu*, 9. dubna 1923.

V roce 1921 obnovil svou činnost Dělnický klub cyklistů České Budějovice. Jednalo se o odnož Československého svazu dělnických cyklistů, jenž spadal pod DTJ. Členové tohoto klubu se, kromě jiného, účastnili dělnické olympiády, která se konala v Praze ve dnech 11. až 29. června 1921.³⁶⁵ V srpnu 1921 došlo k roztržce mezi komunistickými a sociálně demokratickými činovníky, jež vyústila odchodem komunistů z klubu.³⁶⁶ DTJ pořádala především zájezdy cyklistů na společná cvičení DTJ po okolních městech.³⁶⁷ Podobně jako Sokol, měla i DTJ krajskou a celostátní organizaci, jež se pravidelně scházela.³⁶⁸

V roce 1923 vznikl nový Klub cyklistů Vpřed (dále jen KC Vpřed). Jedním ze zakládajících členů byl majitel továrny na výrobu kancelářských strojů Karel Matouš, jenž klub finančně podporoval.³⁶⁹ Stejně jako v ostatních cyklistických spolcích byla hlavní náplní KC Vpřed organizace výletů a závodních klání.³⁷⁰

Katolické obyvatelstvo si taktéž založilo vlastní cyklistický oddíl s názvem Náš cíl, jenž byl součástí jednoty Orel.³⁷¹ Podobně jako ostatní kluby pořádaly závody a výlety na kolech, například cyklistický zájezd na Svatou Horu v Příbrami.³⁷²

Pod taktovkou Klubu dělnických cyklistů proběhl v roce 1933 závod o pohár poslance Jaroše.³⁷³ V roce 1935 uspořádal KC Vpřed závod na 22 kilometrů z Českých Budějovic přes Koroseky do Lipí a zpět.³⁷⁴

V roce 1937 zorganizoval SK Slavia Praha závod České Budějovice – Praha.³⁷⁵ O rok později nesl tentýž podnik název Memoriál Václava Kužela. V Budějovicích byla občerstvovací stanice a závodníci se zde podepisovali, aby potvrdili, že do krajského města opravdu dorazili. První místo v tomto náročném závodě vybojoval budějovický

³⁶⁵ Hlídka dělnických cyklistů, *Jihočech*, 10. března 1922; Hlídka dělnických cyklistů, *Jihočech*, 11. ledna 1922.

³⁶⁶ P. ROUBAL, *Československé spartakiády*, s. 88-90.

³⁶⁷ Dělníci cyklisté, *Jihočech*, 13. června 1923; Dělnický klub cyklistů Č. Budějovice a okolní naše kluby konají tři vyjížďky do Tábora, *Jihočech*, 2. července 1928.

³⁶⁸ Konference III. kraje dělnických cyklistů, *Jihočech*, 9. května 1935.

³⁶⁹ SAA, Rozhovor s Karlem Matoušem uskutečněný 21. září 2017.

³⁷⁰ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Ročenka cyklistiky Dynamo JČE České Budějovice.

³⁷¹ Cyklisté Orli, připojte se k výpravě klubu, *Hlas lidu*, 10. června 1926.

³⁷² Naši cyklisté na Svatou Horu, *Hlas lidu*, 8. června 1933.

³⁷³ Z klubu dělnických cyklistů, *Jihočech*, 20. 7. 1933.

³⁷⁴ Cyklistika, *Jihočeské listy*, 15. května 1935.

³⁷⁵ Cyklistika, *Jihočeské listy*, 8. září 1937.

Lošek, z nově založeného cyklistického odboru Brouk a Babka České Budějovice.³⁷⁶ Tento závodník byl nejvýraznějším cyklistou v meziválečných Budějovicích.³⁷⁷

V květnu 1938 uspořádali členové cyklistického odboru Brouk a Babka první podnik s názvem Českobudějovický okruh. Závod startoval na Jirsíkově náměstí (dnešní Mariánské náměstí), kde také po zdolání 40 kilometrové trasy končil. Závodníci byli rozděleni do čtyř kategorií: organizovaní a příchozí muži a organizovaní a příchozí dorostenci. Prvních 5 závodníků z každé kategorie získalo věcné ceny a každý účastník získal upomínkovou cenu.³⁷⁸

Meziválečný rozvoj cyklistiky přerušila další světová válka. Některé kluby si sice zachovaly činnost, ale pouze omezenou.³⁷⁹ Silniční cyklistika se musela přizpůsobit válečnému stavu. Mnoho závodníků se tak raději soustředilo na cyklistiku dráhovou. Ti, jež chtěli i nadále závodit, se museli vyrovnat s nedostatkem materiálu. Pokud startovali na silničních závodech, přijeli na kole opatřeném obyčejnými plášti, které vyměnili za závodní až těsně před startem. Pro organizátory bylo jednodušší vymocit povolení k uspořádání závodů na krátkých okruzích než na dlouhých tratích, proto v kalendáři závodů přibýlo množství tzv. kritérií.³⁸⁰ Jedním z pořadatelů kritérií byl KC Vpřed, jež uspořádal Budějovický okruh ve válečném roce 1944. Odměnou pro vítěze byla putovní cena v hodnotě 15 000 korun věnovaná sochařem Františkem Mrázkem.³⁸¹ Závodníci projeli ulicemi Jírovcova, Gymnasiální, Otakarova a Krausova. Příchozí museli objet 5 kol, dorostenci 15 kol, nelicencovaní 25 kol a licencovaní 35 kol.³⁸² Kromě klubových závodníků se účastnili též cyklisté z MAS Sezimovo Ústí a Československý Klub Velocipedistů Dudák Strakonice. Hojně zastoupena byla rovněž kategorie příchozích.³⁸³

Závodu přihlíželo velké množství lidí, neboť ve válkou zmítané zemi byla sportovní klání vítaným povyražením.³⁸⁴ Cyklistů se, stejně jako ostatních obyvatel Protektorátu Čechy a Morava, dotýkala omezení a nebezpečí válečného stavu. Někteří

³⁷⁶ Cyklistika, *Jihočeské listy*, 20. července 1938.

³⁷⁷ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Ročenka cyklistiky Dynamo JČE České Budějovice.

³⁷⁸ Cyklistika, *Jihočeské listy*, 11. května 1938.

³⁷⁹ Cyklistika, *Jihočeské listy*, 10. srpna 1940.

³⁸⁰ Kritéria jsou závody, při kterých musí závodníci na daném okruhu objet předepsaný počet kol. R. BAKALÁŘ – J. CIHLÁŘ – J. ČERNÝ, *Zlatá kniha*, s. 91.

³⁸¹ První Budějovický okruh, *Jihočeská jednota*, 29. září 1944.

³⁸² Soukromý archiv Karla Matouše, Leták I. Budějovické cyklistické kritérium 24. září 1944.

³⁸³ Do kategorie příchozích patřili ti cyklisté, kteří nebyli organizovaní v některém z cyklistických spolků, ale chtěli závodit.

³⁸⁴ První Budějovický okruh, *Jihočeská jednota*, 29. září 1944.

závodníci byli pracovně nasazeni v říši, jiní vězněni či zabiti. Československé cyklistické spolky přišly vinnou válečných událostí o dva své členy, Ďobala a Trapla.³⁸⁵

5. 1. 1. KC Vpřed

Jak již bylo zmíněno výše, v meziválečném období bylo v Českých Budějovicích několik cyklistických spolků zaměřených na různé skupiny obyvatelstva, jež během druhé světové války postupně zanikly.³⁸⁶ Po válce docházelo k obnově zpuštěné země. K tomu patřilo i znovuzakládání zaniklých cyklistických organizací a spolků. V jižních Čechách zahájily činnost pouze KC Vpřed a MAS Sezimovo Ústí.³⁸⁷

KC Vpřed se soustředil především na pravidelné společné tréninky a organizaci závodů. První poválečný závod s názvem 2. okruh cyklistů KC Vpřed České Budějovice se konal 3. října 1946.³⁸⁸ Každý závodník musel objet určitý počet okruhů podle své kategorie.³⁸⁹ Jeden okruh měřil 941 metrů. Startovalo se v Jírovcově ulici před restaurací „Na Rychtě“. Trať vedla přes ulice Skuherského, Otakarovu a Riegrovu zpět do Jírovcovy ulice.³⁹⁰ V dalších letech se Budějovický okruh stal tradičním závodem, který se konal vždy na jaře a na podzim³⁹¹ za účasti předních českých sprinterů.³⁹²

Kromě Budějovického okruhu obnovili členové KC Vpřed závod České Budějovice – Praha, jenž se v meziválečné době těšil velké oblibě mezi nejlepšími československými závodníky. První obnovený závod se konal 12. června 1948.³⁹³

Budějovičtí cyklisté organizovali rovněž zcela nové závody. V květnu roku 1947 proběhl 1. ročník Ďobalova memoriálu³⁹⁴ na trase České Budějovice – Kaplice.³⁹⁵

Dalšími z řady nových podniků byly závody České Budějovice – Vodňany – České Budějovice³⁹⁶ a Jihočeských 115 kilometrů na trati České Budějovice – Veselí

³⁸⁵ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Ročenka cyklistiky Dynamo JČE České Budějovice.

³⁸⁶ Viz s. 72.

³⁸⁷ Vzkřísí se cyklistika na českém jihu, *Svobodné slovo jižních Čech*, 15. listopadu. 1947.

³⁸⁸ II. okruh cyklistů KC Vpřed Č. Budějovice, *Jihočeská pravda*, 3. října 1946.

³⁸⁹ Neorganizovaní jeli 5 kol, ženy 10 kol, dorostenci 15 kol, nelicencovaní muži 25 kol, licencovaní muži 35 kol.

³⁹⁰ Soukromý archiv Petra Cirkla, III. československý okruh – proposice závodu.

³⁹¹ Jarní okruh cyklistů Českými Budějovicemi, *Rudé právo*, 7. dubna 1948.

³⁹² SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Ročenka cyklistiky Dynamo JČE České Budějovice.

³⁹³ Cyklisté z Prahy do Českých Budějovic a zpět, *Rudé právo*, 26. března 1948; Jihočeští cyklisté startují, *Práce*, 16. dubna 1948.

³⁹⁴ Ďobalův memoriál České Budějovice – Kaplice, *Jihočeská pravda*, 24. července 1947.

³⁹⁵ Míka zvítězil v Ďobalově memoriálu, *Svobodné slovo jižních Čech*, 4. května 1948; Ďobalův memoriál vyhrál Míka, *Práce*, 4. května 1948.

nad Lužnicí – Jindřichův Hradec – České Budějovice.³⁹⁷ Většina výše zmíněných závodů se postupem času stala tradičními akcemi, jež se pořádaly až do druhé poloviny 70. let, kdy zanikla organizovaná cyklistika v Českých Budějovicích.³⁹⁸

V únoru roku 1948 si členové KC Vpřed zvolili nové předsednictvo. Předsedou se stal Karel Sova a čestným předsedou zakládající člen Karel Hanzal. Karel Matouš byl jmenován čestným členem za dlouholetou podporu klubu.³⁹⁹ Z dobových článků v deníku *Rudé právo* lze vysledovat proměnu vnímání KC Vpřed. Před rokem 1948 psaly všechny noviny o budějovickém klubu velmi příznivě a vyzdvihovaly rychlost, s jakou obnovil svou činnost, a pečlivou přípravu na nadcházející sezónu.⁴⁰⁰ Po únoru roku 1948⁴⁰¹ se v člancích stále častěji objevovaly negativní informace o činnosti klubu. První narážky na KC Vpřed otisklo *Rudé právo* 26. března 1948. Autor článku zdůraznil, že se budějovičtí závodníci nezúčastnili jiných závodů než těch, které si sami organizovali, a v klubu „chybí soustavná celoroční práce.“⁴⁰² Tato obvinění však vyvracel článek z 30. dubna 1948, publikovaný v deníku *Práce*, jenž naopak vyzdvihoval obětavou práci funkcionářů klubu a rovněž objasnil nedostatečnou účast závodníků na kláních pořádaných v jiných městech. Klub vyčerpal veškerý svůj kapitál na nákladné pořádání místních závodů, proto nemohl poskytnout svým závodníkům finanční prostředky pro účast na jiných závodech. Každý, kdo se chtěl vypravit na některý z cyklistických podniků pořádaných v jiném městě, si tak musel veškeré náklady uhradit sám.⁴⁰³ Tendenčnost článku publikovaného v *Rudém právu* potvrzují též informace o úspěších členů KC Vpřed na závodech v jiných městech a množství organizovaných závodů, o nichž referovaly jiné noviny.⁴⁰⁴

Další výtky vůči KC Vpřed zazněla hned 7. dubna 1948 opět v *Rudém právu*, tentokrát v textu o Jarním okruhu Českými Budějovicemi. Autor si kromě jiného stěžoval, že klub neinformoval o konání akce tisk, přestože ve městě již visely

³⁹⁶ Jihočeští cyklisté startují, *Práce*, 16. dubna 1948.

³⁹⁷ Bataglia ze Slavie zvítězil, *Právo lidu*, 16. června 1948; Jihočeských 115 km: Aubrecht z Plzně, *Svobodné slovo*, 15. června 1948; Cyklistické závody KC Vpřed, *Práce*, 15. června 1948.

³⁹⁸ SA Čestmíra Kalaše, 90 let budějovické cyklistiky 1910-2000, b. d., s. 2.

³⁹⁹ K. Sova předsedou klubu cyklistů Vpřed, *Svobodné slovo*, 12. února 1948.

⁴⁰⁰ Vzkřísí se cyklistika na českém jihu, *Svobodné slovo jižních Čech*, 15. listopadu 1947; Dorostenci Vpřed mezi nejlepšími, *Práce*, 29. ledna 1948; Meziměstské utkání cyklistů na válcích, *Svobodné slovo jižních Čech*, 12. února 1948.

⁴⁰¹ O únorových událostech více Václav VEBER, *Osudové únorové dny*, Praha 2008.

⁴⁰² Cyklisté z Prahy do Českých Budějovic a zpět, *Rudé právo*, 26. března 1948.

⁴⁰³ Bohatý program KC Vpřed Č. Budějovice, *Práce*, 30. dubna 1948.

⁴⁰⁴ Další podnik cyklistů, *Lidová demokracie*, 15. dubna 1948; Jihočeští cyklisté startují, *Práce*, 16. dubna 1948; Bohatý program KC Vpřed Č. Budějovice, *Práce*, 30. dubna 1948; Rekord cyklisty Míky ČB - Kaplice, *Rudé právo*, 4. května 1948.

plakáty.⁴⁰⁵ Podobná stížnost zazněla rovněž na stránkách deníku *Svoboda*, kde autor poukazoval na fakt, že nedostal výsledky závodu České Budějovice – Kaplice, pročež nemohl informovat čtenáře.⁴⁰⁶ Jiné noviny jako *Práce*,⁴⁰⁷ *Svobodné slovo jižních Čech*,⁴⁰⁸ *Lidová demokracie*⁴⁰⁹ a *Rudé právo*⁴¹⁰ ovšem výsledky závodu zveřejnily. Nabízí se tedy otázka, zda se jednalo o chybu ze strany KC Vpřed, nebo měl článek pošpinit dobré jméno klubu. Komparací informací z *Rudého práva*⁴¹¹ a *Svobody*⁴¹² s dalšími novinami⁴¹³ lze soudit, že se jednalo o tendenčně psané řádky. Díkce těchto článků pravděpodobně souvisela s aktuální společenskou situací. Klub KC Vpřed založila zámožnější část společnosti a jeho hlavním podporovatelem byl továrník Karel Matouš starší. Takové kluby a osobnosti se však neslučovaly s myšlenkami nově vládnoucí komunistické strany, jejíž „hlásnou troubou“ bylo právě *Rudé právo*.⁴¹⁴

Kromě společenské situace se měnil rovněž systém tělovýchovy.⁴¹⁵ Dřívější živelný organismus velkého množství sportovních klubů a spolků měl být přeměněn v jednotnou tělovýchovnou organizaci pod hlavičkou Sokola.⁴¹⁶ Ustavující schůze Ústředního akčního výboru Sokola, jednotné tělovýchovné organizace, se uskutečnila 28. března 1948.⁴¹⁷ Akční výbor vznikl též v Československém ústředí cyklistů a převzal jeho vedení.⁴¹⁸ Rovněž vyzval podřízenou Českou ústřední jednotu velocipedistů a k ní spadající jednoty a kluby, aby vytvořily akční výbory, jež měly „odstraniti z čs. cyklistiky nežádoucí živly.“⁴¹⁹ Za „nežádoucí živly“ mohl být označen též K. Matouš a jím podporovaný KC Vpřed. Členové klubu KC Vpřed se v rámci sjednocování tělovýchovy zařadili do Sokola I, České Budějovice.⁴²⁰ První závody, jež

⁴⁰⁵ Jarní okruh cyklistů Českými Budějovicemi, *Rudé právo*, 7. dubna 1948.

⁴⁰⁶ České Budějovice – Kaplice – České Budějovice, *Svoboda*, 5. května 1948.

⁴⁰⁷ Ďobalův memoriál vyhrál Míka, *Práce*, 4. května 1948.

⁴⁰⁸ Míka zvítězil v Ďobalově memoriálu, *Svobodné slovo jižních Čech*, 4. května 1948.

⁴⁰⁹ Cyklistický závod na trase České Budějovice – Kaplice – České Budějovice, *Lidová demokracie*, 4. května 1948.

⁴¹⁰ Rekord cyklisty Míky ČB – Kaplice, *Rudé právo*, 4. května 1948.

⁴¹¹ Jarní okruh cyklistů Českými Budějovicemi, *Rudé právo*, 7. dubna 1948.

⁴¹² České Budějovice – Kaplice – České Budějovice, *Svoboda*, 5. května 1948.

⁴¹³ Ďobalův memoriál vyhrál Míka, *Práce*, 4. května 1948; Míka zvítězil v Ďobalově memoriálu, *Svobodné slovo jižních Čech*, 4. května 1948. Cyklistický závod na trase České Budějovice – Kaplice – České Budějovice, *Lidová demokracie*, 4. května 1948.

⁴¹⁴ K. Sova předsedou klubu cyklistů Vpřed, *Svobodné slovo*, 12. února 1948; Matouš, majitel továrny a příznivec cyklistů umožnil KC Vpřed České Budějovice, aby si postavili válce pro zimní trening, *Svobodné slovo jižních Čech*, 14. února 1948.

⁴¹⁵ O struktuře tělovýchovy více na s. 20.

⁴¹⁶ M. WAIC, *Sjednocování československé tělovýchovy*, s. 17.

⁴¹⁷ Tělovýchova ve společném šiku, *Právo lidu*, 25. března 1948.

⁴¹⁸ Další akční výbory, *Rudé právo*, 29. února 1948.

⁴¹⁹ Akční výbory v cyklistice, *Lidová demokracie*, 29. února 1948.

⁴²⁰ Ustavení cyklistického odboru Husitského kraje, *Rudé právo*, 5. dubna 1945.

organizovali pod hlavičkou Sokola, byly tradiční Budějovické okruhy. Kromě názvu pořádajícího oddílu zůstaly propozice závodu beze změny, avšak po přechodu členů KC Vpřed do Sokola zaznívala z novinových článků opět pouze pochvalná slova.⁴²¹

Do Sokola přešel rovněž Karel Matouš mladší. Po roce 1948 byla firma rodiny Matoušů znárodněna. Karel Matouš mladší se vyučil opravářem kancelářských strojů a i po znárodnění pracoval v bývalém rodinném podniku.⁴²² Kromě práce se stále věnoval cyklistice⁴²³ a výchově mladých závodníků v Sokole. Každý trénink začínal před jeho domem.⁴²⁴ Svým svěřencům předával nejen zkušenosti s tréninkem a závody, ale díky své profesi opraváře kancelářských strojů jim dokázal opravit kola a naučit je i tuto dovednost.⁴²⁵

V roce 1952 byly České Budějovice jedním z etapových měst cyklistického Závodu míru.⁴²⁶ Vzhledem k významu celého závodu bude této akci věnována samostatná kapitola.⁴²⁷ Přestože se v krajském městě konala tak velká cyklistická akce, nefungoval zde žádný oddíl.⁴²⁸ Na vině byla reorganizace sportu, jež proběhla v témže roce.⁴²⁹ Oddíly jako takové byly zrušeny a veškerý sport se měl odehrávat v rámci pracovišť a škol, kde vznikaly Dobrovolné sportovní organizace s názvy odpovídajícími ideologickému kurzu jako Spartak, Lokomotiva, Tatran a další. Namísto oddílu tak každý závodník reprezentoval podnik, ve kterém pracoval, nebo školu, kde studoval.⁴³⁰ Například v národním podniku Motor Union vznikla TJ Spartak Motor Union, dělící se do odborů podle jednotlivých sportů.⁴³¹ Odbor cyklistiky poskytoval sportovcům prostor pro trénink, ale nefungoval jako oddíl, v němž by působil trenér a celoročně

⁴²¹ V květnu cyklistické jarní okruhy, *Práce*, 12. května 1949.

⁴²² SAA, Rozhovor s Karlem Matoušem uskutečněný 21. září 2017.

⁴²³ V roce 1952 dosáhl titulu přeborníka okresu v silničním závodě jednotlivců a v roce 1954 se stal přeborníkem kraje v silničním závodě družstev. Soukromý archiv Karla Matouše, Diplom udělený Karlu Matoušovi Výborem pro tělesnou výchovu a sport při ONV v Českých Budějovicích v roce 1952. SA Karla Matouše, Diplom udělený Karlu Matoušovi staršímu Krajským výborem pro tělesnou výchovu a sport v Českých Budějovicích v roce 1954.

⁴²⁴ Rudolf Strnad vzpomínal na společné tréninky takto: „*Tréninky probíhaly tak, že tam, kde bydlel Karel Matoušů, na nábreží u Savoje, to byla kavárna Savoje, tak tam jsme se scházeli. Tam věčně u zábradlí stála hejna cyklistů a odtud se to rozjíždělo. Někteří chtěli jet kopce, tak jeli Kaplici nebo Krumlov, někdo chtěl jet pětasedmdesátku, tak se udělaly takové party.*“ SAA, Rozhovor s Rudolfem Strnadem uskutečněný 9. listopadu 2017.

⁴²⁵ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017.

⁴²⁶ Cyklistický závod na trati míru, přátelství a družby národů, *Jihočeská pravda*, 16. května 1952.

⁴²⁷ Více na s. 121.

⁴²⁸ Veselý, Kubr a Křivka do Českých Budějovic, *Jihočeská pravda*, 4. října 1955.

⁴²⁹ Více na s. 62.

⁴³⁰ M. STRACHOVÁ, *Organizace*, s. 47.

⁴³¹ Radostné výsledky pětileté práce českobudějovického Motor-Unionu, *Jihočeská pravda*, 15. ledna 1954.

pracoval se závodníky. Pokud chtěl některý z členů Spartaku Motor přejít do jiné TJ, musel se nechat zaměstnat v podniku, pod který daná TJ spadala.⁴³²

5. 1. 2. Pracovní zálohy

V roce 1955 vznikl v Českých Budějovicích nový oddíl při odborném učilišti státních pracovních záloh s názvem Pracovní zálohy České Budějovice, složený z části původních členů KC Vpřed, později Sokola I a nových závodníků.⁴³³ Funkcionářské práce se ujali Buřič, Konopa, Sova, Matouš, Vitha, Dušák a Binter.⁴³⁴

O tři roky později se oddíl Pracovních záloh přejmenoval na Slavoj České Budějovice (dále jen Slavoj), a oddělil se od učiliště.⁴³⁵ Na počátku 60. let dosahovali členové Slavojе dobrých výsledků na krajské úrovni⁴³⁶ a dílčích úspěchů v celostátních mistrovských závodech.⁴³⁷ Nejúspěšnějším závodníkem byl Adolf Koberna, jenž získal bronzovou medaili na přeboru ČSSR v kategorii staršího dorostu.⁴³⁸ Přes tyto úspěchy se oddíl potýkal s problémy v podobě nedostatku dobrovolných pracovníků. Velká část závodníků přešla do Spartaku Motor, kde mohli trénovat pod vedením Jana Kubra.⁴³⁹ Krize vyústila v roce 1961 odchodem trenéra Karla Matouše.⁴⁴⁰ Situací se zabývala Krajská sekce cyklistiky, jež celou věc projednávala se zástupci Slavojе.⁴⁴¹ Přes

⁴³² M. STRACHOVÁ, *Organizace*, s. 47.

⁴³³ Za oddíl závodili František Starý, Karel Matouš, Milan Kápl, Josef Veselý (bratr Jana Veselého), Vlastimil Zeman, František Krebs a František Koupal. Cyklisté na Českobudějovickém okruhu, *Jihočeská Pravda*, 18. října 1955; SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka KV ČSTV, inv. č. A1/1, Zprávy krajské sekce cyklistiky č. 6. ze dne 6. června 1957.

⁴³⁴ Veselý, Kubr a Křivka do Českých Budějovic, *Jihočeská pravda*, 4. října 1955.

⁴³⁵ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka KV ČSTV, inv. č. A1/1, Zprávy sekce, 8. dubna 1958.

⁴³⁶ Trlica a Plzák první přeborníci, *Jihočeská pravda*, 8. března 1960; 68 cyklistů na Tábořském okruhu, *Jihočeská pravda*, 27. září 1960.

⁴³⁷ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Zápis ze schůze krajské sekce cyklistiky ze dne 18. září 1960; SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika inv. č. A 10, Zápis z plenární schůze okr. sekce cyklistiky 15. listopadu 1963.

⁴³⁸ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Zápis ze schůze krajské sekce cyklistiky ze dne 18. září 1960.

⁴³⁹ O trenérské činnosti Jana Kubra ve Spartaku Motor více na s. 78. SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Zápis a zprávy z předsednictva krajské sekce cyklistiky ze dne 18. listopadu 1960.

⁴⁴⁰ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika inv. č. A10, Zápis z plenární schůze krajské sekce cyklistiky konané dne 8. března 1961.

⁴⁴¹ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Zápis ze schůze krajské sekce cyklistiky konané dne 25. srpna 1961.

veškerou snahu oddíl přerušil činnost do roku 1962,⁴⁴² a o rok později zanikl definitivně. Všichni závodníci přešli do Spartaku Motor.⁴⁴³

5. 1. 3. Spartak Motor

V roce 1953 vznikla při n. p. Motor Union TJ Spartak Motor. Jak již bylo zmíněno výše, v tomto období nefungovaly klasické oddíly. Spartak Motor se dělil na odbory podle jednotlivých sportů.⁴⁴⁴ Za cyklistický odbor Motoru závodil Jan Kubr,⁴⁴⁵ jenž byl v tomto roce zařazen do reprezentačního družstva a zároveň nominován na Závod míru.⁴⁴⁶

V roce 1959 vypršel distanc udělený Janu Kubrovi poté, co vzdal Závod míru v roce 1957. Kubr začal opět trénovat, přihlásil se do oddílu Spartak Motor a zároveň pracoval v Motoru. Znovu se probojoval do reprezentačního týmu a do širší nominace na Závod míru. Během přípravy na „*Tour východu*“ absolvoval povinnou zdravotní prohlídku, jež odhalila závažný zdravotní problém – tuberkulózu. Pro Jana Kubra tím cyklistická kariéra skončila. Jihočeská cyklistika přišla o jediného závodníka zařazeného do národního reprezentačního týmu. Zároveň však získala schopného trenéra, jenž dokázal vychovat nové reprezentanty.⁴⁴⁷ Jan Kubr se stal trenérem ve svém domovském oddíle Spartak Motor. Jméno slavného závodníka přitáhlo nové mladé talenty. Cyklisté Spartaku Motor se postupně umisťovali na stále vyšších příčkách, až předčili oddíl Slavoj České Budějovice, jehož závodníci měli před začátkem Kubrovy trenérské činnosti lepší výsledky.⁴⁴⁸

V roce 1961 vznikla při Spartaku České Budějovice cyklistická základna pod vedením Zdeňka Aplta a Jana Kubra. V základně trénovalo 13 mužů, a 2 ženy. Jednou z nich byla Jitka Čutková, jež v roce 1961 překonala rekord v hodinové jízdě žen na

⁴⁴² SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Zápis ze schůze krajské sekce cyklistiky ze dne 9. února 1962.

⁴⁴³ SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, inv. č. A10, Zprávy z mimořádného plenárního zasedání krajské sekce cyklistiky dne 25. července 1963.

⁴⁴⁴ Radostné výsledky pětileté práce českobudějovického Motor-Unionu, *Jihočeská pravda*, 15. ledna 1954.

⁴⁴⁵ Jan Veselý vítězem cyklistické dvouetapovky, *Jihočeská pravda*, 29. září 1953.

⁴⁴⁶ O Kubrově působení v reprezentačním týmu a úspěších na závodě míru více na s. 13.

⁴⁴⁷ Nebyl jsem talent..., *Jihočeská pravda*, 14. 10. 1967.

⁴⁴⁸ Cyklisté zahájili v terénu, *Jihočeská pravda*, 5. března 1959; Ani déšť neodradil cyklisty, *Jihočeská pravda*, 10. března 1959; Jihočeští cyklisté o mistrovské tituly, *Jihočeská pravda*, 14. dubna 1959; Třetí závod cyklistů o přebor kraje, 12. května 1959; Starý přeborníkem v cyklistice, *Jihočeská pravda*, 21. května 1959.

cyklistické klopené dráze v Brně⁴⁴⁹ a o rok později se stala mistryní ČSSR v silniční cyklistice.⁴⁵⁰

Ve stejném roce nastoupili závodníci Motoru Čestmír Kalaš, Pavel Pavlíček a Josef Novotný vojenskou prezenční službu v Dukle Český Krumlov. V té době však v Krumlově nepůsobil žádný trenér. Kalaš s Pavlíčkem přemluvili svého trenéra ze Spartaku Motor Jana Kubra, aby je trénoval.⁴⁵¹ Kubr odešel do Dukly Český Krumlov a jeho trenérské místo v Motoru zastoupil Otto Egner.⁴⁵² Před příchodem Kubra byl cyklistický oddíl Dukly Český Krumlov ve špatném stavu. Nový trenér přinesl nová pravidla a zlepšil podmínky svých závodníků. Tato skutečnost se odrazila ve výkonnosti jeho svěřenců. Družstvo složené z členů krumlovské Dukly vybojovalo 4. místo na celostátním přeboru družstev v roce 1963.⁴⁵³ Budějovická cyklistika tak získala perfektní zázemí pro výchovu cyklistických nadějí. Dva oddíly získávaly nové členy a nejlepší z nich zařadili do své základny, kde jim vytvořily podmínky pro další rozvoj. Jakmile chlapci ze základny dospěli a měli nastoupit základní vojenskou službu, přešli do Dukly Český Krumlov, kde se mohli pod křídly Jana Kubra dále rozvíjet. Po návratu z Dukly pokračovali jako dospělí muži v závodění a zapojili se do organizační práce, čímž pomáhali vytvářet podmínky pro další generaci.⁴⁵⁴ Tento systém se plně rozvinul až s návratem prvních branců ze základní vojenské služby v roce 1964.⁴⁵⁵ Do té doby si však budějovická cyklistika musela ještě počkat a projít další krizí.

V letech 1961-1962 se cyklistické oddíly v Českých Budějovicích potýkaly s problémy způsobenými nedostatkem organizačních pracovníků. Přes snahu získat

⁴⁴⁹ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Zápis ze schůze krajské sekce cyklistiky konané dne 25. srpna 1961.

⁴⁵⁰ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Zpráva o činnosti cyklistického oddílu T. J. Spartak Motor za rok 1962; Čutková druhá v ČSSR, *Jihočeská pravda*, 23. července 1963.

⁴⁵¹ Čestmír Kalaš o přechodu Jana Kubra do Dukly Krumlov: „*A my jsme na vojně na jaře prakticky nemohli jezdit. Tak jsem se dohodl s Pepíkem Novotných, to byl můj kamarád od mládí a táborák, že za ním zajedeme do Budějovic a přemluvíme ho, aby nás trénoval. To se nám podařilo. Samozřejmě na jeho úkor. Dělal to zadarmo. Měl svoji tři sta padesátku motorku. Musel z Budějovic za námi do Krumlova a jezdil tréninky s námi, a to všechno si platil. Jen tak. Nadšený, že pomůže cyklistice.*“ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017. srov. Výměna stráží, *Jihočeská pravda*, 19. listopadu 1965.

⁴⁵² SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, inv. č. A10, Zápis ze schůze krajské sekce cyklistiky konané dne 1. prosince 1961.

⁴⁵³ Kromě tohoto úspěchu si závodníci Dukly připsali na konto také jedenáctkrát 1. místo a osmkrát 2. místo na celostátních závodech a dva krajské tituly.

⁴⁵⁴ SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017; SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017; Českokrumlovští mají výsledky – ale co ostatní?, *Jihočeská pravda* 27. listopadu 1963.

⁴⁵⁵ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Ročenka cyklistiky Dynamo JČE České Budějovice.

nové činovníky z řad bývalých závodníků, byla vzniklá situace dále neudržitelná.⁴⁵⁶ Krize vyústila odchodem všech dobrovolníků činných v okresní cyklistické sekci. Stále fungoval oddíl Motoru vedený Ottou Egnerem a přidružená cyklistická základna vedená Zdeňkem Apltem.⁴⁵⁷

V roce 1964 ukončil Aplt své působení v cyklistické základně. Oddíl sice nadále fakticky existoval, avšak nevyvíjel žádnou činnost. Novým impulzem byl návrat Čestmíra Kalaše a Pavla Pavlíčka z Dukly Český Krumlov. Ve spolupráci s Kubrem a Duklou Český Krumlov organizovali pravidelná cyklistická kritéria na zemědělském výstavišti, jež sloužila především ke zlepšení výkonnosti závodníků a nahrazovala chybějící klopenou cyklistickou dráhu. Tyto závody však skončily v roce 1966, neboť dané prostory byly oploceny a nově využívány jako sklady zemědělského materiálu. Po dvou letech, v roce 1968, se opět uskutečnilo kritérium na zemědělském výstavišti,⁴⁵⁸ tentokrát jako součást mezinárodního závodu České Budějovice – Linec.⁴⁵⁹

TJ Spartak Motor České Budějovice převzala v roce 1965 oddíl ledního hokeje. Během jednání o převzetí oddílu došlo ke sporům s funkcionáři stávajícího oddílu cyklistiky, které vyústily odchodem části jeho členů do nově založeného cyklistického oddílu Dynamo.⁴⁶⁰ Mezi novým a starým oddílem však nepanovala nevraživost. Oba oddíly spolupracovaly během zimní přípravy v tělocvičně a společně připravovaly závody. Avšak pro oddíl Motoru byl odchod několika závodníků zásadní problém, se kterým se musel vyrovnat. Uspořádal proto náborové závody, jež měly přilákat nové členy. Akce byla úspěšná a počet závodníků se podařilo navýšit. Další překážkou byl odchod trenéra Otty Egnera. Na přelomu let 1965 a 1966 vedl cyklistický oddíl v Motoru Václav Hůrka, avšak jeho prvotní nadšení rychle opadlo. Kromě toho, že přestal vykonávat své povinnosti, přilepšil vlastnímu rozpočtu o 2000 Kčs na úkor oddílové pokladny. Celý případ skončil před Okresním soudem, jenž Hůrkovi nařídil ukradenou částku splatit. Trenérského místa se znovu ujal Otto Egner. Oddíl neměl svou klubovnu a tak se schůzky konaly v Egnerově bytě. V Motoru působili ještě dva

⁴⁵⁶ Dostane se jihočeská cyklistika z krize? O problémech, které nesmějí zůstat ukryty, *Jihočeská pravda*, 29. března 1962.

⁴⁵⁷ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Ročenka cyklistiky Dynamo JČE České Budějovice.

⁴⁵⁸ Po dvou letech se vrátí na výstaviště PKO v Českých Budějovicích cyklisté, *Jihočeská pravda*, 17. dubna 1968.

⁴⁵⁹ O závodě více na s. 115. SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Výsledky mezinárodního závodu 7. - 8. října 1968.

⁴⁶⁰ Předpovědi a zbožná přání nesplněna, i po zrádném odchodu cyklistický oddíl bude, *Jihočeský Motor*, časopis pracujících národního podniku Motor České Budějovice, 28. října 1965.

trenéři, kteří se však nemohli věnovat svým svěřencům. Trenér Velek byl dlouhodobě nemocný a druhý trenér Zajac musel řešit organizační záležitosti, tudíž mu nezbýval čas na trenérskou činnost.⁴⁶¹ Do nového desetiletí vstupovala budějovická cyklistika bez Motoru České Budějovice, který přes veškerou snahu Otty Egnera zanikl v roce 1970, a jeho členové přešli do Dynama České Budějovice.⁴⁶²

Přes všechny výše uvedené překážky dokázal Otto Egner vychovat kvalitní závodníky. Nejlepší výsledky měl Karel Košek, jenž se kvalifikoval na mistrovství Čech v kategorii staršího dorostu v Terezíně pro rok 1967.⁴⁶³ Košek byl v letech 1967 a 1968 nejlepší dorostenec v Jihočeském kraji. Zároveň sklízel úspěchy na celostátní úrovni. Na jaře 1968 vyhrál tři celorepublikové závody za sebou.⁴⁶⁴ Po tomto úspěšném roce nastoupil na vysokou školu a ukončil svou cyklistickou kariéru.⁴⁶⁵

5. 1. 4. Dynamo JČE

V roce 1965 vznikl nový cyklistický oddíl Dynamo, kam přešli všichni bývalí členové cyklistického oddílu Spartaku Motor. Vznik oddílu pravděpodobně podnítily spory s vedením TJ Motor a rovněž materiální zabezpečení, jež dokázalo Dynamo lépe zajistit. Předsedou oddílu se stal Bohuslav Lajer. Ve vedení dále působili Karel Matouš, Zdeněk Aplt a mechanik a trenér Karel Bejsta.⁴⁶⁶ K Dynamu se také přidali bývalí závodníci Motoru České Budějovice,⁴⁶⁷ Spartaku Sezimovo Ústí⁴⁶⁸ a Lokomotivy Tábor.⁴⁶⁹ Přechod závodníků ze Sezimova Ústí a Tábora inicioval Čestmír Kalaš, jenž se v roce 1965 přistěhoval do Tábora, avšak stále závodil za Budějovické Dynamo. V Táboře se seznámil s mladými talentovanými závodníky z místních oddílů. Spartak Sezimovo Ústí a Lokomotiva Tábor nedokázaly vytvořit podmínky pro kvalitní rozvoj těchto cyklistů. Kalaš tedy vyjednal jejich přestup do Dynama České Budějovice a začal

⁴⁶¹ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Tělovýchovná jednota MOTOR – cyklistický oddíl České Budějovice, Zpráva o činnosti oddílu cyklistiky v období od 4. listopadu 1965 do 24. listopadu 1966.

⁴⁶² SA Čestmíra Kalaše, 90 let budějovické cyklistiky 1910-2000, b. d., s. 2.

⁴⁶³ A co dál s cyklistikou?, *Jihočeská pravda*, 7. července 1967.

⁴⁶⁴ Bohaté dny cyklistů, *Jihočeská pravda*, 16. dubna 1968.

⁴⁶⁵ Jak je na tom letos jihočeská cyklistika, *Jihočeská pravda*, 23. dubna 1968.

⁴⁶⁶ Karel Bejsta (nar. 1937) Pocházel z Plzně, ale základní vojenskou službu trávil v Dukle v Českém Krumlově a v Jižních Čechách již zůstal. Působil jako mechanik u národního družstva ČSSR. Po založení oddílu Dynamo České Budějovice absolvoval trenérský kurz II. třídy a začal se věnovat staršímu dorostu.

⁴⁶⁷ Čestmír Kalaš, Pavel Pavlíček, Petr a Pavel Cirklové a Ferdinand Hoch

⁴⁶⁸ Josef Novotný a Petr Zadražil, SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Ročenka cyklistiky Dynamo JČE České Budějovice.

⁴⁶⁹ Jan Turek, Václav Samec, Antonín Florián a bratři Smažíkové.

je trénovat.⁴⁷⁰ Dynamo tak mělo dvě části: budějovickou, kterou vedl Karel Bejsta, a tábořskou, vedenou Čestmírem Kalašem.⁴⁷¹

V roce 1970 zanikl Spartak Motor. Jeho členové tedy přešli do Dynama, které zůstalo jediným cyklistickým oddílem v Českých Budějovicích, avšak ani tento oddíl neměl nadějně vyhlídky. V roce 1971 skončil ve funkci vedoucího oddílu Bohuslav Lajer, jenž dokázal zorganizovat velké cyklistické podniky celostátního i mezinárodního významu a vyjednat výhody pro oddíl.⁴⁷² Na jeho místo nastoupil Stanislav Konopa, který zřejmě nedokázal svého předchůdce plně nahradit. Vztahy mezi oddílem a vedením TJ Dynamo se začaly ochlazovat.⁴⁷³ Neshody se ukázaly jako nepřekonatelné a oddíl se pomalu, ale jistě rozpadal.⁴⁷⁴ Čestmír Kalaš vyjednal v Táboře vznik nového oddílu pod patronací Jihočeského podniku služeb mládeže (dále JčPSM), kam přešli všichni tábořští závodníci, dříve hájící barvy Dynama.⁴⁷⁵

Přes tyto problémy oddíl nadále pracoval a získával nové členy. V roce 1972 se vrátil z vojny bývalý závodník Dynamo Petr Cirkel, tentokrát v roli trenéra. Jeho prvním svěřencem byl Antonín Ungermaň, jenž pod Cirklovým vedením získal stříbrnou medaili na mistrovství ČSSR v kategorii staršího dorostu.⁴⁷⁶

Na jaře roku 1974 spory mezi cyklistickým oddílem a tělovýchovnou jednotou Dynamo vyvrcholily. Oddíl ukončil činnost, čímž zanikla organizovaná cyklistika

⁴⁷⁰ Čestmír Kalaš hovořil o přechodu mladých závodníků takto: „Z těch tábořských kluků, kteří už tam jezdili, které já jsem neobjevil, ti už tam jezdili, jezdili dobře, na nějaké krajské úrovni, ale začal jsem s nimi trénovat, začal jsem se o ně starat a vozit je na závody. A z nich byli asi tak nejlepší tři: Honza Turek, později Rudá Hvězda Plzeň, Vašek Samec, později Dukla Český Krumlov, Tonda Fabián taky vojnu strávil někde v Dukle a kluci Smažiků. A těch kluků bylo víc. A tyhle všechny, protože jsem věděl, že v Táboře to jsou podmínky tak horko těžko pro okresní přebor, jak Spartak Sezimovo Ústí, tak Lokomotiva Tábor (...) tak jsem je vzal do Budějovic, kde, jak jsem se už zmínil, tomu šéfoval pan Lajer, který předběhl dobu a opravdu se snažil vytvořit ty podmínky na vysoké úrovni.“ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017.

⁴⁷¹ Jak je na tom letos jihočeská cyklistika, *Jihočeská pravda*, 23. dubna 1968.

⁴⁷² Lajer byl ředitelem všech závodů pořádaných v Českých Budějovicích mezi léty 1965-1970. Z nejvýznamnějších jmenujme České Budějovice – Linec a Velkou cenu Jihočeských energetických závodů.

⁴⁷³ Cyklisté Dynama a fotbalisté Motoru Volaný přátelsky v NDR, *Jihočeská pravda*, 15. července 1971.

⁴⁷⁴ SAA, Rozhovor s Perem Cirklem uskutečněný 21. září 2017; SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017.

⁴⁷⁵ SA Čestmíra Kalaše, Výbor TJ ČSAD, Historie cyklistiky na Táborsku, b. d.

⁴⁷⁶ Petr Cirkel vzpomíná na svého prvního svěřence takto: „V roce sedmdesát dva jsem tady v Budějovicích měl závodníka, kterému jsem začal věnovat a byl vlastně takovým prvním mým pokusným králíkem, se kterým jsem začal trenérsky pracovat. Výsledek byl takový, že Tonda Ungermaň, coby tenkrát starší dorostenec, získal stříbrnou medaili v roce 1972 na mistrovství ČSSR v Mladé Boleslavi. S tím, že ho mladá Boleslav okamžitě koupila. Maminka ho v Budějovicích sbalila, a Tonda dodneška bydlí nedaleko Mladé Boleslavi, a je asistentem reprezentačního trenéra v cyklokrosu. Takže to bylo první dítě, které mi odešlo.“

v Českých Budějovicích.⁴⁷⁷ Závodníci, kteří chtěli dál pokračovat v tomto sportu, se rozprchlí do okolních oddílů. Jiří Boubal a Ladislav Ferebauer, pozdější účastník Závodu míru, se přesunuli do Tábora, kde trénovali pod vedením Čestmíra Kalaše. Opakovala se tak situace z poloviny 60. let, kdy táborští závodníci reprezentovali České Budějovice, protože neměli vlastní oddíl, avšak nyní jezdili budějovičtí cyklisté v tábořských dresech.⁴⁷⁸

5. 1. 4. 1. Úspěchy

Nový oddíl Dynamo získal z Motoru dobré závodníky a trenéry. Mezi největší talenty patřila dvojčata Petr a Pavel Cirklové. Oba bratři se pravidelně umisťovali na předních příčkách. Jako mladší dorostenci vynikali na krajské úrovni,⁴⁷⁹ v kategorii starších dorostenců dosáhli dobrých výsledků na celostátních závodech.⁴⁸⁰ Pavel Cirkl měl původně absolvovat vojnu v Rudé Hvězdě Plzeň, ovšem podcenil trénink a díky tomu poklesla jeho výkonnost.⁴⁸¹ Přestože Cirklové přestoupili do Dukly Krumlov, i nadále se setkávali s přáteli z Dynama. Trenéři Dukly a Dynamo se v roce 1967 dohodli na společných trénincích, jež byly ku prospěchu především cyklistům Dynama.⁴⁸² Dukla a Dynamo byly na závodech hlavními rivaly, vojáci však byli úspěšnější, neboť měli lepší podmínky pro trénink.⁴⁸³

⁴⁷⁷ Petr Cirkl vzpomíná na rozpad cyklistického oddílu Dynama takto: „*To vlastně vydrželo devět let, až do roku sedmdesát čtyři, kdy zase funkcionáři tělovýchovné jednoty Dynamo, těm to nebylo nějak po chuti, že jsou tam cyklisti, že mají vlastní dodávku, na kterou si nějak brigádnicky a nějak sponzorsky částečně, tenkrát v té době to bylo všechno takový napůl oficiální, napůl nějak tak ilegální. No, a takže funkcionáři tělovýchovné jednoty na jaře sedmdesát čtyři tlačili na cyklisty: nedali jste vyúčtování hospodaření za minulý rok. A vlastně to bylo bez už funkcionářského vedení. No, a takže na tomhle je utopili. A milé Dynamo, prostě cyklisti, přestali existovat. Někteří přešli Kovo Praha, Baník Příbram, ČSAD Trhový Sviny. Prostě ti, kteří chtěli aktivně pokračovat, se nějak přetransformovali do dalších klubů a tady v Budějovicích až do roku osmdesát nic takového neexistovalo.*“ SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. 9. 2017; SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017.

⁴⁷⁸ O dalším vývoji těchto závodníků více na s. 88. Soukromý archiv Čestmíra Kalaše, Výbor TJ ČSAD, Historie cyklistiky na Tábořsku, b. d.

⁴⁷⁹ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Ročenka cyklistiky Dynamo JČE České Budějovice.

⁴⁸⁰ Pavel vybojoval zařazení do záložního reprezentačního družstva juniorů, s nímž zvítězil v časovce družstev v Lipsku. Na cyklokrosovém mistrovství republiky získal 10. místo. Petr se taktéž probojoval do národního mužstva juniorů a v časovce v Lipsku získal 2. místo. Cyklistický Jindřichův Hradec: 1. Geisler, *Jihočeská pravda*, 5. dubna 1966; Kritérium vyhrál Grabe, NDR, *Rudé právo*, 6. dubna 1966; Úspěchy cyklistů na Strahově, *Jihočeská pravda*, 8. dubna 1966; SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, inv. č. A10, Zpráva pro P-OV dne 6. března 1968; Cyklisté hledají zálohu, *Rudé právo*, 5. října 1966. SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Ročenka cyklistiky Dynamo JČE České Budějovice. Mistr Čech se jmenuje Hanzl, *Československý sport*, 28. listopadu 1966.

⁴⁸¹ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Zpráva pro P-OV dne 6. března 1968.

⁴⁸² A co dál s cyklistikou?, *Jihočeská pravda*, 7. července 1967.

⁴⁸³ Jak je na tom letos jihočeská cyklistika, *Jihočeská pravda*, 23. dubna 1968.

Přestože byli v Českých Budějovicích kvalitní jezdci, jedinou medaili z mistrovství ČSSR získal výše zmíněný Antonín Ungerman v roce 1972 v kategorii staršího dorostu. Za Dynamo však závodily také ženy. Nejúspěšnější byla Jana Nováčková, která získala 3. výkonnostní třídu a 4. místo na přeboru ČSSR v kategorii dorostenek.⁴⁸⁴

5. 1. 4. 2. 1. Závody

Hlavní činností cyklistických oddílů bylo pořádání závodů. Čím významnější oddíl, tím prestižnější závody připravoval. Jak už bylo řečeno výše, v Českých Budějovicích bylo několik různých oddílů. V 60. letech byla většina závodů připravovaná v těsné spolupráci Slavoje České Budějovice (zanikl 1963), krajské sekce cyklistiky, Spartaku Motor a Dynama České Budějovice (založen 1965).

Závodní rok 1962 byl pro České Budějovice více než hojný. Ve městě končila jedna z etap Závodu míru a kromě samotného etapového závodu zde probíhalo několik dalších akcí, jež se k němu vázaly, jako například Závod míru mládeže. Závod měl tři etapy v rozmezí tří týdnů. Zúčastnit se mohl jakýkoliv chlapec, který prošel zdravotní prohlídkou.⁴⁸⁵ Mezi diváky byl přítomen trenér Zdeněk Aplt, jenž mezi množstvím malých cyklistů vybíral talenty, které pozval do cyklistické základny při Spartaku Motor.⁴⁸⁶ V září téhož roku hostilo krajské město cyklistický trojboj za účasti oddílů Dynamo Erfurt a Lokomotiva Pirna. Akce trvala tři dny a každý den proběhl jeden závod. První den se uskutečnil silniční závod na 50 kilometrů na trati Suché Vrbné –

⁴⁸⁴ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Ročenka cyklistiky Dynamo JČE České Budějovice.

⁴⁸⁵ Do roku 2015 působil jako rozhodčí Mezinárodní cyklistické federace (UCI). Organizoval etapy Tour de France, Vuelta Espana a Giro d'Italia. J. CÍCHA – J.PRACHAL, *Encyklopedie*, s. 154.

⁴⁸⁶ Mezi závodníky byli také dvojčata Petr a Pavel Cirklové. Petr Cirkl vzpomíná na svůj a bratrův začátek v cyklistické základně takto: „Až v roce šedesát dva byl Závod míru mládeže. Okresní, krajské a nějaké celostátní kolo, takže v roce šedesát dva byl tři etapový závod, který se konal v květnu, v období závodu míru a každý závod byl jeden v jednom týdnu, po tři týdny, když běžel opravdový Závod míru Praha-Berlín-Varšava. Tam jsme byli. Můj bratr byl druhý, já jsem byl čtvrtý. Ten závod celkově vyhrál Míra Janout, který dneska je inženýr a mezinárodní a světově uznávaný rozhodčí cyklistiky v UCI, jenž s cyklistikou objel celou zeměkouli. Na to konto tam byl účasten, toho závodu, trenér tehdy krajské základny. Což později byla tréninková střediska mládeže, dneska centra, sportovní centra mládeže, a ten nás pozval do tehdy fungujícího oddílu TJ Spartak Motor České Budějovice, který v té době měl zhruba 15 aktivních závodníků, takže s velkým očekáváním, a tak s nějakou nadějí prostě začít závodit, jsme tenkrát po tom květnu, nějak období června šedesát dva, jsme se nechali napsat, jako registrovat do oddílu, nebudu říkat klubu, protože to se tenkrát nesmělo, jelikož to byly oddíly tělovýchovných jednot, takže takhle se to muselo i všude prezentovat.“ SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017.

Pohůrka – Dobrá Voda – Suché Vrbné. Kategorie mužů projela tento trojúhelník⁴⁸⁷ šestnáctkrát a kategorie staršího dorostu desetkrát. Dalším závodem byl Budějovický okruh, jenž tradičně začínal před restaurací na Rychtě a pokračoval Jírovcovou, Riegrovou a Otakarovou ulicí. Okruh měřil 1200 metrů. Muži jej objeli pětatřicetkrát, starší dorostenci třicetkrát a mladší dorostenci objeli 10 kol. Poslední závod se konal na Budějovickém náměstí. Muži jej obkroužili padesátkrát.⁴⁸⁸

I přes problém s nedostatkem organizačních pracovníků dokázali budějovičtí zorganizovat mezinárodní kritérium na Žižkově náměstí (dnešní náměstí Přemysla Otakara II.), kterého se účastnili také závodníci z Rakouska.⁴⁸⁹

V roce 1966 se mělo v Českých Budějovicích konat 34 závodů, z toho 10 mezinárodních.⁴⁹⁰ Závodní sezónu otevřely České Budějovice – Vodňany – České Budějovice.⁴⁹¹ Na okruhu Litvínovice – Morké – Kaliště – Kvítkovice – Čakov – Dubné – České Budějovice se odehrál kvalifikační závod pro Závod míru a mistrovství ČSSR. Kvalifikaci získalo prvních 25 jezdců.⁴⁹²

Kromě tradičních klání organizovali budějovičtí cyklisté poprvé od roku 1948 závod, jenž vedl přes hranice s kapitalistickým státem, na trase České Budějovice – Linec.⁴⁹³ Vzhledem k významu celé akce je závodů věnována samostatná kapitola.⁴⁹⁴

V roce 1969 se na trati České Budějovice – Suché Vrbné – Dobrá Voda uskutečnila Velká cena Jihočeských energetických závodů u příležitosti 60. výročí existence tohoto podniku.⁴⁹⁵ Pořadatelé měli s touto trasou bohaté zkušenosti, neboť se zde konaly tradiční Vrbenské okruhy.⁴⁹⁶ Závod přilákal jezdce z celé republiky včetně účastníků Závodu míru.⁴⁹⁷ Pozvání obdrželi také cyklisté z Rakouska.⁴⁹⁸

O rok později převzali členové Dynamo organizaci závodu Šumavským podhůřím, dříve připravovaného strakonickými cyklisty. Trať začínala v Českých Budějovicích a vedla přes Dobšice, Lhenice, Prachatice a Husineckou přehradu do

⁴⁸⁷ Pokud bychom na mapě spojili body Suché Vrbné, Pohůrka a Dobrá Voda vznikl by trojúhelník. Viz mapa č. 4.

⁴⁸⁸ Cyklisté začnou trojúhelníkem a skončí u Samsona, *Jihočeská Pravda*, 14. září 1962.

⁴⁸⁹ Mezinárodní kritérium, *Jihočeská pravda*, 26. května 1964.

⁴⁹⁰ Nový budějovický cyklistický oddíl: Dynamo, *Jihočeská pravda*, 21. listopadu 1965.

⁴⁹¹ Cyklistické jaro, *Jihočeská pravda*, 31. března 1966.

⁴⁹² Bude to závod, *Jihočeská pravda*, 17. dubna 1966.

⁴⁹³ Ein hartes Rennen zwischen Donau und Moldau, *Neue Zeitung*, 30. srpna 1966.

⁴⁹⁴ Více na str. 115.

⁴⁹⁵ Cyklistický závod šedesátiletí, *Jihočeský energetik*, 28. března 1969.

⁴⁹⁶ Pedály se roztáčejí, *Jihočeská pravda*, 15. dubna 1969.

⁴⁹⁷ Jana Smolíka, Miloše Hrazdíry a Pavla Doležela. České Budějovice uvidí cyklistickou extra třídu, *Jihočeská pravda*, 26. dubna 1969.

⁴⁹⁸ Cyklistický závod šedesátiletí, *Jihočeský energetik*, 28. března 1969.

Vimperka a zpět do Českých Budějovic. První ročník byl současně kvalifikačním závodem na 1. výkonnostní třídu, čímž si zajistil bohatou účast.⁴⁹⁹ Další ročníky se taktéž těšily z účasti národního družstva a jiných špičkových cyklistů. Na třetím ročníku startovali rovněž závodníci ze Sovětského svazu a Německé demokratické republiky.⁵⁰⁰

Ve výčtu účastníků na akcích organizovaných budějovickými cyklisty lze vysledovat reflexi společenských změn ve vztazích se zahraničními závodníky. Ve druhé polovině 60. let se poměry v Československu postupně uvolňovaly. V roce 1966 se uskutečnil první závod přes hranice se západním státem České Budějovice – Linec.⁵⁰¹ Rakouští závodníci byli po závodě pravidelnými hosty na akcích pořádaných Dynamem. Toto přátelství však ukončily události po roce 1968. Ještě v roce 1969 se Rakušané zúčastnili Velké ceny Jihočeských energetických závodů.⁵⁰² Poté nastala dlouhá pauza způsobená utužením poměrů v Československu. Setkávání se západními buržoazními státy zřejmě nebylo tím správným vzorem pro normalizovanou socialistickou společnost. Místo rakouských cyklistů tak stanuli na startu budějovických závodů cyklisté z NDR a SSSR, neboť tyto státy byly na „správné“ straně železné opony.⁵⁰³ Vztahy s rakouskými závodníky se obnovily v 2. polovině 80. let, kdy v Československu opět docházelo ke společenským změnám.⁵⁰⁴

5. 1. 4. 2. 2. Cyklokros

Počátkem 60. let se mezi jihočeskými závodníky pomalu rozmáhal cyklokros. První závody v terénní cyklistice se konaly již na konci 50. let⁵⁰⁵ avšak většina trenérů brala tuto disciplínu spíše jako doplňkový trénink a často své svěřence na závody nevyšlala. V terénu se navíc více ničila kola a další materiál, jenž byl na konci 50. let drahým a nedostatkovým zbožím.⁵⁰⁶ S přelomem desetiletí získávala terénní cyklistika, později nazývaná cyklokros, na oblibě, o čemž svědčí účast na akcích konaných v Jihočeském kraji. Nárůst oblíbenosti patrně souvisel s lepším materiálním zázemím,

⁴⁹⁹ O pohár SCSP, *Jihočeská pravda*, 15. května 1971.

⁵⁰⁰ Soutěže na výstavě, *Jihočeská pravda*, 18. května 1973.

⁵⁰¹ Ein hartes Rennen zwischen Donau und Moldau, *Neue Zeitung*, 30. srpna 1966; SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017.

⁵⁰² Cyklistický závod šedesátiletí, *Jihočeský energetik*, 28. března 1969.

⁵⁰³ Cyklisté Dynama a fotbalisté Motoru Volaný přátelsky v NDR, *Jihočeská pravda*, 15. července 1971.

⁵⁰⁴ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017; Linec – Budějovice, *Cyklistika* 12, 1988, s. 4.

⁵⁰⁵ SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka KV ČSTV, inv. č. A1/1, Zápis ze schůze předsednictva krajské sekce cyklistiky konané dne 8. října 1958.

⁵⁰⁶ O dostupnosti cyklistického materiálu více na s. 38; SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka KV ČSTV, inv. č. A1/1, Zápis ze schůze cyklistiky ze dne 7. listopadu 1957.

jež poskytovala závodníkům cyklistická základna. Ta se sice orientovala především na silniční cyklistiku,⁵⁰⁷ ale silniční a cyklokrosová sezóna se navzájem nekryly a cyklokros byl skvělou možností jak získat první jarní kilometry na kole.⁵⁰⁸

V polovině 60. let se změnilly profily cyklokrosových tratí. Přibýly umělé překážky a technicky náročné úseky, které již nebyly „hřbitovem“ cyklistického materiálu. Nová situace přilákala množství mladých závodníků. Ti se nemuseli nadále obávat, že po jednom, sic pro ně velice zajímavém, závodě přijdou o kolo a tím i o možnost účasti na dalších akcích.⁵⁰⁹

Dynamo pořádalo od roku 1965 cyklokrosové závody v parku zámku Hluboká nad Vltavou nazvané Zámeckým parkem.⁵¹⁰ Na úspěchy I. ročníku navazoval II. ročník, jenž byl současně kvalifikačním závodem pro mistrovství ČSSR.⁵¹¹ Závodu se zúčastnila všechna velká jména⁵¹² tehdejší cyklistiky.⁵¹³ V den konání panovalo velmi špatné počasí a sníh proměnil trať v bláto. Pořadatelé se vzhledem k podmínkám rozhodli zkrátit trasu o 7 kilometrů.⁵¹⁴ Přítomní komisaři vyhodnotili hlubocký cyklokros jako nejtěžší závod sezóny a zároveň schválili tuto trasu pro mistrovství ČSSR.⁵¹⁵

V dalším ročníku se v zámeckém parku konalo klání o mistrovské tituly družstev v kategorii mužů.⁵¹⁶ Družstva se dělila podle Oblastních soutěžních komisí.⁵¹⁷ Do českých družstev byli zařazeni cyklisté z Dynama České Budějovice.⁵¹⁸ Přestože během tohoto ročníku nesněžilo, ale svítilo slunce, byl i tentokrát závod velice náročný. Jezdci museli objet 10 okruhů na 2,5 kilometrové těžké a bahnité trati.⁵¹⁹ Náročný závod měl

⁵⁰⁷ Na návštěvě v cyklistické základně, *Jihočeská pravda*, 16. srpna 1961.

⁵⁰⁸ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017.

⁵⁰⁹ Zamyšlení nad letošní sezónou terénních cyklistů, *Mladá fronta*, 21. ledna 1966.

⁵¹⁰ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Ročenka cyklistiky Dynamo JČE České Budějovice.

⁵¹¹ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Ročenka cyklistiky Dynamo JČE České Budějovice.

⁵¹² Jaroslav Kvapil, Jaroslav Antoš, Karel Bouška či Jan Hanzal

⁵¹³ Boj s terénem a počasím, *Československý sport*, 18. listopadu 1966.

⁵¹⁴ Na hluboké vyhrál Kvapil, *Československý sport*, 21. listopadu, 1966.

⁵¹⁵ Hluboká – studená Mekka cyklistů, *Jihočeská pravda*, 22. listopadu 1966.

⁵¹⁶ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, inv. č. A 10, Československý svaz tělesné výchovy-sekce cyklistiky, zápis o závodě „Mistrovství ČSR v cyklokrosu družstev mužů.“

⁵¹⁷ Oblastní soutěžní komisi Čechy reprezentovalo 5 družstev, stejně jako Oblastní soutěžní komisi Morava. Za slovenskou oblastní soutěžní komisi bojovala 3 družstva.

⁵¹⁸ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Výsledky mistrovství ČSSR v cyklokrosu družstev mužů pořádaném v Hluboké nad Vltavou 5. února 1967.

⁵¹⁹ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Zápis o závodě Mistrovství ČSSR v cyklokrosu družstev mužů 5. února 1967.

nejen určit mistrovské družstvo, ale také vybrat nejlepší cyklisty pro účast na mistrovství světa ve švýcarském Curychu.⁵²⁰

V roce 1973 uspořádalo Dynamo přebor staršího a mladšího dorostu v cyklokrosu na tradičním okruhu v Hluboké nad Vltavou. Budějovické závodníky zde provázela smůla a nikdo z nich závod nedokončil. Kromě dorosteneckého přeboru se na Hluboké uskutečnil také rámcový závod kategorie mužů všech výkonnostních tříd.⁵²¹

5. 1. 5. ČSAD České Budějovice

Na počátku 80. let povstala budějovická cyklistika z popela. Bývalí cyklisté se začali scházet a společně se účastnili veteránských závodů. K veteránům postupně přibývaly další kategorie, často tvořené z jejich potomků.⁵²² České Budějovice se pyšní několika cyklistickými rodinami. Závodili zde tři generace Karlů Matoušů.⁵²³ Po nich následovali otec a syn Pavlíčkové, Kolbabové, Jiříčkové, Kobernové, Steierové a Cirklové. Přes obnovené závodní nadšení chyběl v krajském městě oddíl, do něhož by mohli cyklisté vstoupit. Tato skutečnost byla pro obnovení závodní činnosti zásadní, neboť závodníci nesměli bez registrace v oddíle a zaplacení členských příspěvků závodit. K vyřešení tohoto problému přispěly přátelské vazby mezi Petrem Cirklem, Pavlem Pavlíčkem a Čestmírem Kalašem, jenž v té době působil v cyklistickém oddíle ČSAD Tábor. Po vzájemné dohodě vzniklo detašované pracoviště ČSAD Tábor v Českých Budějovicích, vedené Pavlíčkem a Cirklem. Budějovická část oddílu se natolik rozrostla, že počtem členů překonala původní táborské pracoviště. Z toho důvodu vznikl v roce 1984 nový oddíl ČSAD České Budějovice, jenž se specializoval na mládež. Chlapci závodili za Budějovice, dokud se jako starší dorostenci nedostali do vrcholového střediska mládeže nebo nenastoupili základní vojenskou službu.⁵²⁴ Přestože v Českých Budějovicích vyrostlo několik nadějných cyklistů, po absolvování vojenského výcviku odcházeli do velkých oddílů, které jim nabídly lepší zázemí pro vrcholový sport.⁵²⁵

⁵²⁰ Jaroslav Antoš, Jan Hanzl, Pavel Krejčí, a Jaroslav Kvapil. Cyklistické loučení v terénu s mistrovským čtyřlístkem Antoš, Krejčí, Hanzl, Bouška, *Československý sport*, 6. února 1967.

⁵²¹ SOkA České Budějovice, f. Listový fond, Výsledky přeboru staršího a mladšího dorostu v cyklokrosu na rok 1973.

⁵²² SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017; SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017.

⁵²³ Matoušovi emigrovali v roce 1968 do Spolkové republiky Německo. SAA, Rozhovor s Karlem Matoušem uskutečněný 21. září 2017.

⁵²⁴ SA Čestmíra Kalaše, 90 let, s. 2.

⁵²⁵ SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017.

5. 1. 5. 1. Úspěchy

Jako členové ČSAD Tábor dosáhli českobudějovičtí závodníci prvních výsledků již v roce 1982, kdy mladší dorostenci Josef Jiříčka a Richard Koberna získali 2. a 3. místo na přeboru ČSSR v cyklokrosu. Oba závodníci byli zařazeni do cyklokrosového reprezentačního týmu. Nadále trénovali pod vedením Petra Cirkla, jenž nově spolupracoval s reprezentačním trenérem, a společně vybojovali účast na juniorském mistrovství světa v cyklokrosu pro rok 1984 v nizozemském Ossu, kde Richard Koberna získal bronzovou medaili a Josef Jiříčka dojel na 4. místě. Když Koberna a Jiříčka odešli na vojnu, vyrůstali v Českých Budějovicích další talentovaní cyklisté Stanislav Tancer, Jaroslav Bílek a Petr Cirkl mladší.⁵²⁶ Tito závodníci již reprezentovali cyklistický oddíl ČSAD České Budějovice, jež vznikl v roce 1984.

V roce 1985 uspořádal oddíl mistrovství ČSSR jednotlivců v časovce v dorostenecké a žákovské kategorii. Petr Cirkl zde získal 4. místo v kategorii starších žáků. Další úspěch si připsal o rok později, kdy společně s Jaroslavem Bílkem získali zlatou a stříbrnou medaili na přeboru Čech v cyklokrosu, a na mistrovství ČSSR v časovce jednotlivců vybojoval 3. místo, čímž odstartoval řadu medailových úspěchů budějovických cyklistů.

Tabulka č. 4. část 1.

Medailové zisky cyklistů ČSAD České Budějovice z Československého poháru, přeboru ČSSR a mistrovství ČSSR mezi lety 1984-1989⁵²⁷

Rok	Jméno závodníka	Kategorie	Disciplína	Umístění	Druh závodu
1986	Petr Cirkl	Mladší dorost	Silniční závod, časovka jednotlivců	3. místo	Přebor ČSSR
1987	Jaroslav Bílek	Mladší dorost	Dráha, sprint	3. místo	Přebor ČSSR
1987	Stanislav Tancer	Žáci	Pětiboj	2. místo	Přebor ČSSR
1987	Stanislav Tancer	Žáci	Silniční závod	1. místo	Přebor ČSSR

⁵²⁶SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017.

⁵²⁷ Československý pohár byla série třinácti závodů. Každý závod se konal v jiném městě. Od roku 1982 se konal také v Táboře. Přebor ČSSR byl jeden závod, jenž každý rok realizoval jiný oddíl. Na stejném principu se odehrávalo i mistrovství ČSSR.

Tabulka č. 4. část 2.

Medailové zisky cyklistů ČSAD České Budějovice z Československého poháru, přeboru ČSSR a mistrovství ČSSR mezi lety 1984-1989

Rok	Jméno závodníka	Kategorie	Disciplína	Umístění	Druh závodu
1987	Petr Cirkl	Mladší dorost	Silniční závod	1. místo	Přebor ČSSR
1987	Družstvo	Mladší dorost	Silniční závod	3. místo	Československý pohár
1987	Jaroslav Bílek	Mladší dorost	Silniční závod	2. místo	Československý pohár
1989	Stanislav Tancer	Mladší dorost	Dráha	3. místo	Přebor ČSSR
1989	Stanislav Tancer	Mladší dorost	Silniční závod	2. místo	Přebor ČSSR

Jak vyplývá z tabulky č. 4., mezi lety 1984 až 1989 získali členové ČSAD České Budějovice 10 medailí ze silničních a dráhových závodů, z nichž pouze 2 byly z Československého poháru. Zbylých 8 medailí pocházelo z přeborů ČSSR. Titul přeborníka ČSSR obdrželi 2 závodníci, avšak na závodech o mistra ČSSR nedokázali získat umístění.

Nejvíce medailí si budějovičtí závodníci přivezli v roce 1987. Tento rok byl zároveň nejúspěšnější v celé historii organizované cyklistiky v krajském městě. Závodníci vybojovali 4 medaile z přeboru Čech, 5 z přeboru ČSSR a 2 z Československého poháru. V tomto roce byli nejúspěšnější Petr Cirkl a Stanislav Tancer. Cirkl obdržel 2 zlaté medaile z přeboru v časovce jednotlivců v kategorii mladšího dorostu pro Čechy i ČSSR. Stanislav Tancer získal 1. místo v kategorii žáků v silničním závodě a 2. místo v pětiboji na přeboru ČSSR.⁵²⁸

Přestože v Českých Budějovicích chyběla klopená cyklistická dráha, na které by mohli trénovat, dokázali se Jaroslav Bílek a Petr Cirkl nominovat do finále přeboru ČSR ve stíhačce na dráze, kde Bílek obsadil 2. místo.⁵²⁹ Stanislav Tancer získal o dva roky později bronzovou medaili v téže disciplíně na přeboru ČSSR. Tancer, Cirkl a Bílek si svými výkony vybojovali zařazení do reprezentačního družstva a postupně přešli do vrcholových středisek mládeže.⁵³⁰

⁵²⁸ SA Čestmíra Kalaše, 90 let, s. 2.

⁵²⁹ Dorostenci ČSAD České Budějovice Jaroslav Bílek a Petr Cirkl byli překvapením přeboru ČSR, *Jihočeská pravda*, 17. června 1987.

⁵³⁰ Petr Cirkl o svých svěřencích: „(...)to už byla doba vrcholových středisek mládeže, takže můj syn odešel do Rudé Hvězdy Lanškroun, což bylo vrcholové středisko federálního Ministerstva vnitra, potom

5. 2. Tábor

Před první světovou válkou byl v Táboře jediný cyklistický spolek s názvem Klub cyklistů Tábor založený v roce 1896 z iniciativy tábořských měšťanů.⁵³¹

Po skončení první světové války vznikalo množství cyklistických organizací. Zatímco v Českých Budějovicích zakládaly cyklokluby různé společenské skupiny,⁵³² v Táboře fungovaly pouze dělnické cyklistické spolky. V roce 1921 vznikl Svaz dělnických cyklistů. V témže roce byl uspořádán první cyklistický závod v okrese. Trať vedla z Měšic, přes Chýnov, Turovec, a zpět.⁵³³ Závod nebyl rozdělen na kategorie. Všichni závodníci startovali společně, s minutovým intervalem mezi jednotlivými startujícími.⁵³⁴ Pro velký úspěch uspořádal Svaz dělnických cyklistů další ročníky, přičemž poslední závod proběhl v roce 1933.

Kromě svazu dělnických cyklistů působila v Táboře FDTJ, v jejíž režii byla organizace závodu Opařany - Chýnov v roce 1923.⁵³⁵

5. 2. 1. Spartak Sezimovo ústí

V roce 1933 postihla tábořskou cyklistiku krize trvající až do roku 1943, kdy se v souvislosti s počátkem výroby kol v podniku MAS Sezimovo Ústí vytvořil stejnojmenný cyklistický oddíl. Jeho předsedou se stal vedoucí výrobní dílny Šebík, jenž začal pracovat s mladými cyklisty.

Rok 1948 byl ve znamení společenských změn, které se dotkly také tělovýchovy. Všechny sportovní spolky a organizace se sjednotily do Dělnické sportovní organizace Sokol.⁵³⁶ Z Tělovýchovné jednoty MAS Sezimovo ústí se stala Dělnická sportovní organizace Sezimovo Ústí.⁵³⁷

V roce 1952 došlo k dalším změnám ve státem řízené tělesné výchově. Sokol byl zakázán a veškerá tělovýchova se měla odehrávat pouze v rámci pracovišť a škol.

šel do Rudé Hvězdy Plzeň. Jarda Bílek šel do střediska vrcholového sportu Škoda Plzeň. Za rok na to mi tam přešel Standa Tancer, který měl medaile z časovky jednotlivců, z dráhy..“

SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017.

⁵³¹Klub českých cyklistů Šumavan konal v neděli dne 27. t. m. svojí distanční jízdu z Č. Budějovic do Tábora, *Jihočeské listy*, 30. září 1896.

⁵³² Cyklisté Orli, připojte se k výpravě klubu, *Hlas lidu*, 10. června 1926; *Cyklistika, Jihočeské Listy*, 11. května 1938.

⁵³³ Soukromý archiv (dále jen SA) Čestmíra Kalaše, Cyklistický oddíl TJ ČSAD Mistrovství ČSSR cyklokros – muži, Tábor 28. ledna 1984.

⁵³⁴ SA Čestmíra Kalaše, Výbor TJ ČSAD, Historie cyklistiky na Táborsku, b. d.

⁵³⁵ Cesty tábořské cyklistiky, *Jihočeská Pravda*, 4. října 1978.

⁵³⁶ O systému tělovýchovy více na s. 20.

⁵³⁷ SA Čestmíra Kalaše, Výbor TJ ČSAD, Historie cyklistiky na Táborsku, b. d.

Dělnická sportovní organizace Sezimovo Ústí se přejmenovala na Spartak Sezimovo Ústí.

V roce 1959 cyklistický oddíl v Sezimově Ústí zanikl.⁵³⁸ Hlavním důvodem byla špatná finanční situace oddílu, jež donutila většinu závodníků přejít do Lokomotivy Tábor.⁵³⁹ V roce 1963 jej však obnovili Jiří Šalát a Artur Zdráhal.⁵⁴⁰ Tito trenéři objevili několik nadějných dorostenců, kteří by mohli uspět na závodech krajského⁵⁴¹ i republikového významu.⁵⁴² Spartak Sezimovo Ústí však nedokázal vytvořit podmínky pro vrcholovou cyklistiku. Oddíl se potýkal s nedostatkem dobrovolných pracovníků, nezájmem tělovýchovné jednoty a především s nízkým financováním. Obdobná situace panovala v cyklistickém oddílu Lokomotivy Tábor.⁵⁴³ Bez materiální a peněžní podpory neměli cyklisté velké šance uspět na významnějších závodech.⁵⁴⁴ Závodit na vrcholové úrovni za tábořský oddíl bylo ve 2. polovině 60. let téměř nemožné.⁵⁴⁵ Všechny tyto aspekty ovlivňovali především předsedové oddílů. Ti měli za úkol vytvořit optimální podmínky pro trenéry a závodníky, obstarat dostatek financí, dobrovolné pracovníky, zajistit dopravu na závody a vyjednávat s TJ a svazem cyklistiky.⁵⁴⁶

V období krize tábořských oddílů se do města přistěhoval Čestmír Kalaš, jenž se seznámil s mladými cyklisty a nabídl jim přechod do budějovického Dynama. Postupně získal všechny významné tábořské závodníky. Ti pak trénovali pod vedením Kalaše v Táboře, ale na závodech hájili barvy budějovického oddílu, jenž jim zajistil lepší materiální zabezpečení a tréninkové podmínky.⁵⁴⁷

⁵³⁸ Dostane se jihočeská cyklistika z krize?, *Jihočeská pravda*, 29. března 1962.

⁵³⁹ SAA, Rozhovor s Jaroslavem Krejčím uskutečněný 23. února 2019.

⁵⁴⁰ V okresním kole I. ČSSH v silniční cyklistice startovalo sedmdesát čtyři závodníků, *Palcát*, 26. června 1963.

⁵⁴¹ V roce 1964 získali závodníci Spartaku umístění v každé kategorii na krajském přeboru. Úspěšná sezóna cyklistů Spartaku Sezimovo Ústí, *Palcát*, 8. ledna 1965.

⁵⁴² Minulou neděli se jel v Jindřichově Hradci silniční závod, *Palcát*, 24. června 1966.

⁵⁴³ O cyklistickém oddílu lokomotiva Tábor více na s. 94.

⁵⁴⁴ Stav jihočeské cyklistiky po dvou měsících, *Jihočeská pravda*, 31. května 1969.

⁵⁴⁵ Slovo o cyklistice na Tábořsku, *Palcát*, 19. dubna 1963.

⁵⁴⁶ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017.

⁵⁴⁷ Z dorostenců přešli Václav Samec, Jan Turek, Antonín Florián a Josef a Rudolf Smažíkové, z mužů pak Josef Novotný a Jaroslav Krejčí. Všichni tito závodníci patřili do I. výkonnostní třídy. Čestmír Kalaš hovořil o přechodu závodníků z Tábora do Českých Budějovic takto: „Ty kluky jsem potkal na tréninku, slovo dalo slovo a za chvíli jsme jezdili organizovaně. Kluci viděli, že mám za sebou Duklu a mě to i bavilo, když se mně ptali, jak mají trénovat. Takže jsem postupně do toho, tak nějak úplně přirozeně, vplul a začal jsem se o ty kluky starat. Viděl jsem, že někteří jsou velkými talenty, takže mi nedalo velkou práci je přemluvit, aby začali jezdit za klub na opravdu celostátní úrovni, to bylo Dynamo České Budějovice. Takže ty nejlepší jsem si tam stáhnul a staral jsem se o ně. Takže tím jsem začal, aniž bych k tomu měl nějaké oficiální povolení, to tak nějak vyplynulo zcela přirozeně.“ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017.

Spartak byl jeden z mála oddílů, který věnoval zvláštní péči ženám-cyklistkám.⁵⁴⁸ To mohlo být způsobeno odlivem mužů a dorostenců do Českých Budějovic nebo neobvyklým talentem dorostenky Drahomíry Trkovské. Tato mladá závodnice získala v letech 1967-1969 třikrát titul dorostenecké mistryně republiky v silniční cyklistice⁵⁴⁹ a v roce 1970 obsadila na přeboru Čech žen 2. místo.⁵⁵⁰ Stříbrná medaile z přeboru Čech byla pomyslnou tečkou za cyklistickým oddílem Spartaku Sezimovo Ústí, jenž v sezóně 1971 zanikl.⁵⁵¹

5. 2. 2. Lokomotiva Tábor

Cyklistický oddíl Lokomotiva Tábor založil v roce 1957 Miroslav Vích.⁵⁵² Oddíl se specializoval na výchovu cyklistické mládeže, později se vytvořila také kategorie mužů.⁵⁵³ Členové oddílu sklízeli úspěchy především na krajské úrovni.⁵⁵⁴ V celostátním měřítku dosahovali pouze dílčích úspěchů. Nejvýznamnější z nich bylo 4. místo Františka Pozniaka na mistrovství ČSSR v roce 1962.⁵⁵⁵

Lokomotiva utrpěla stejně jako Spartak Sezimovo Ústí ztrátu způsobenou postupným odchodem nejlepších závodníků do Dynama České Budějovice. Takové podmínky, jaké vytvořil Čestmír Kalaš za podpory Dynama, nemohla Lokomotiva nabídnout.⁵⁵⁶ Oddíl pracoval dál na krajské úrovni⁵⁵⁷ a v roce 1970 zanikl.⁵⁵⁸

5. 2. 2. 1. Závody

Lokomotiva organizovala řadu závodů, z nichž nejvýznamnější byly Táborské okruhy. Poprvé se konaly v roce 1958. Název byl odvozený od typu závodu. Pořadatelé vždy stanovili přibližně 30 kilometrový okruh. Každá kategorie měla určený počet

⁵⁴⁸ Cyklistický potěr v terénu, *Palcát*, 19. května 1966.

⁵⁴⁹ Kromě mistrovského titulu získala také zlatou medaili na přeboru Čech. Trkovská mistryní Čech, *Jihočeská pravda*, 3. července 1967; Trkovská ze Sezimova Ústí mistryní republiky, *Jihočeská pravda*, 31. července 1967; Cyklisté o tituly, *Jihočeská pravda*, 1. července 1968; Titul Trkovské!, *Jihočeská pravda*, 29. července 1968; Vlček č. 4 na ČS silnici, *Jihočeská pravda*, 11. srpna 1969; Trkovská mistryní Čech, *Jihočeská pravda*, 24. června 1969.

⁵⁵⁰ Před uzávěrkou, *Jihočeská pravda*, 29. června 1970.

⁵⁵¹ Jihočeský peloton 71, *Jihočeská pravda*, 21. května 1971.

⁵⁵² ČSTV, *Historie tělovýchovy a sportu na Táborsku*, Tábor 1990, s. 158.

⁵⁵³ Zde vynikal především Jaroslav Krejčí. Cesty táborské cyklistiky, *Jihočeská pravda*, 4. října 1987.

⁵⁵⁴ Cyklistické mládí příslibem do budoucnosti, *Palcát*, 27. září 1963; Táborští cyklisté před novou sezónou, *Palcát*, 23. prosince 1966.

⁵⁵⁵ Slovo o cyklistice na Táborsku, *Palcát*, 19. dubna 1963.

⁵⁵⁶ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017.

⁵⁵⁷ Cyklisté o tituly, *Jihočeská pravda*, 1. července 1968; Rychlá kola Jihočechů ve Vlašimi, *Jihočeská pravda*, 16. července 1968; Jihočeský peloton 71, *Jihočeská pravda*, 21. května 1971.

⁵⁵⁸ Cyklistické okénko, *Palcát*, 1. května 1974.

kilometrů, jež musela na okruhu zdolat, a tím i počet kol.⁵⁵⁹ Závod byl poprvé organizován pro místní závodníky, postupně si však získával prestiž. V roce 1964 byly Tábořské okruhy zároveň krajský přebor,⁵⁶⁰ a od roku 1966 měly své stálé místo v kalendáři prestižních celorepublikových závodů.⁵⁶¹

5. 2. 3. JčPSM

V roce 1972 došlo v Budějovickém Dynamu k vážným rozporům, které přiměly tábořské závodníky hájící barvy této jednoty založit si vlastní oddíl. Ve stejné době končil svou aktivní činnost Čestmír Kalaš, jenž se ujal organizace nového oddílu pod hlavičkou JčPSM. Kalaš zastával funkci trenéra a předsedy oddílu v jedné osobě. Veškeré záležitosti spojené s cyklistikou řešil ve svém volném čase.⁵⁶²

K novému týmu se připojili navrátilci ze základní vojenské služby.⁵⁶³ Pro oddíl byla tato posila velice důležitá, neboť mohlo okamžitě vzniknout družstvo mužů. V opačném případě by trenéři museli čekat, až do mužské kategorie dospějí starší dorostenci. Přítomnost cyklistů, kteří prošli základní vojenskou službou v Dukle nebo Rudé Hvězdě, byla přínosná i pro mladší závodníky. Na společných trénincích mohli poměřovat síly s mnohem silnějšími jezdci a zároveň těžit z jejich zkušeností z velkých závodů.

V roce 1974 se budějovické Dynamo definitivně rozpadlo.⁵⁶⁴ Z toho důvodu se do tábořského týmu přesunuli budějovičtí dorostenci Ladislav Ferebauer a Jiří Boubal. Oba závodníci byli zařazeni do reprezentačního družstva⁵⁶⁵ a společně s tábořským Jiřím Sosnovcem tvořili silnou trojici.⁵⁶⁶

⁵⁵⁹ Muži 130 kilometrů, starší dorostenci 65 kilometrů, mladší dorostenci 20 kilometrů. 68 cyklistů na Tábořském okruhu, *Jihočeská pravda*, 27. září 1960.

⁵⁶⁰ Tábořské okruhy cyklistů, *Palcát*, 29. května 1964.

⁵⁶¹ Tábořské okruhy již poosmé, *Palcát*, 22. května 1966.

⁵⁶² Čestmír Kalaš hovořil o začátcích JčPSM Tábor takto: „*Tak já jsem v té době končil, to mi bylo tak kolem třiceti a končil jsem se závodní činností, s cyklistikou, a věnoval jsem se v Táboře mládeži. Na mě se tam kupili kluci, kteří chtěli závodit. Tak nějak jsem do toho spadnul, aniž bych vůbec uvažoval, do čeho jdu, ale staral jsem se o ně. Měl jsem auto, takže jsem ty kluky vozil na závody. Ještě jsem taky v té době někdy závodil, takové ty menší závody, spíš s partou. A všichni to podporovali. Samozřejmě po práci. To už jsem měl dcerku, takže jsem se musel starat o rodinu. Finančně jí zabezpečit. Za trénování nebyla ani koruna, i když v pozdějších letech mi všichni vyčítali, že jsem to dělal pro peníze, ale to jsem neviděl korunu. Ani nebylo z čeho. Postupně se ten klub rozrůstal. Ti kluci začali mít nějakou úroveň, začali vozit medaile z mistrovství republiky, a já se je snažil přes ty svoje konexe dostat někam do Rudé Hvězdy, nebo do Dukly, aby mohly postupovat dál.*“ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017.

⁵⁶³ Ze základní vojenské služby se vrátili Václav Samec, Jindřich Bílý, Václav Sosnovec a Václav Kaprál.

⁵⁶⁴ O sporech v TJ Dynamo České Budějovice více na s. 82.

⁵⁶⁵ Soukromý archiv Čestmíra Kalaše, Výbor TJ ČSAD, Historie cyklistiky na Tábořsku, b. d.; Čestmír Kalaš vzpomínal na přechod budějovických cyklistů do Tábora takto: „*Velmi talentovaní kluci.*

JčPSM Tábor byl po dvou letech existence nejlepší oddíl v Jihočeském kraji se třemi dorostenci v reprezentačním družstvu.⁵⁶⁷ Jako první z tábořských oddílů vyslalo JčPSM své závodníky na mistrovství světa juniorů 1975 a 1976.⁵⁶⁸ Čestmír Kalaš a jeho svěřenci tím položili základy vrcholové cyklistiky v Táboře. Hvězdná léta tábořského oddílu ukončil odchod Ferebauera, Boubala a Sosnovce na vojnu v roce 1976.⁵⁶⁹ Jejich cyklistická kariéra však neskončila, neboť byli díky svým skvělým výsledkům a konexím Čestmíra Kalaše zařazeni do Rudé Hvězdy Plzeň, kde působil bývalý Kalašův trenér Jan Kubr.

Podobně jako v jiných oddílech musel trenér a předseda oddílu Kalaš získat nové závodníky náborovými závody a začít je učit základy cyklistického řemesla. Výkonnost oddílu s odchodem nejlepších závodníků prudce klesla.

Jak už bylo zmíněno výše, Kalaš zajišťoval všechny záležitosti potřebné pro odchod oddílu a zároveň byl jediným trenérem. Kromě oddílu vedl také cyklistický kroužek při Okresním domě pionýrů.⁵⁷⁰ Vše po pracovní době v ČSAD Tábor. V roce 1976 byl Kalaš v zaměstnání povýšen. Musel zde trávit delší dobu a nezbýval mu dostatek času pro cyklistiku.⁵⁷¹ V tomto období pracoval silný cyklistický oddíl s dobrým zázemím pod vedením Jana Kubeše v sousedním Milevsku. Podobně jako Kalaš v 60. letech, přetáhl Kubeš nejlepší tábořské závodníky do Milevska.⁵⁷² V Táboře

A v Budějovicích, jak jsem se již zmínil, se to nějak rozkládalo. Hádali se tak dlouho, až se to nějak rozpadlo a ti dva nejlepší, to byl Láďa Ferebauer a Jirka Boubal, ty jsem si vzal do Tábora a s nimi jsme objížďeli. K nim přišel ještě Jirka Sosnovec, ten byl v té době z tábořských nejmladší, takže zastihnul v kategorii juniorů tyhle dva a to kam jsme přišli, tam jsme vyhrávali. To opravdu byla silná parta a vozili se i medaile jak z přeboru Čech, silničního, tak z mistrovství republiky, federálního, později tedy z mistrovství ČSSR. Ti kluci už jezdili, dokonce byli okamžitě u pana Menhharta, to byl reprezentační trenér juniorů, tak už je stavěl do národního manšaftu na mistrovství světa. Takže jak Jirka Sosnovec, tak Láďa Ferebauerů už absolvovali mistrovství světa a řadu velkých juniorských závodů. Takže to byla hodně vysoká úroveň. Jenže kluci byly 18-19 let, a rukovali na vojnu, takže opět v Táboře ta křivka výkonnosti šla dolů, protože šli všichni tři ke Kubrovi do Rudé Hvězdy do Plzně.“ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017.

⁵⁶⁶ Trio jedna radost, *Jihočeská pravda*, 10. října 1975

⁵⁶⁷ Parta prací kovaná, *Palcát*, 16. listopadu 1974.

⁵⁶⁸ Ladislav Ferebauer získal 5. místo na mistrovství světa juniorů v cyklokrosu ve Švýcarsku.

⁵⁶⁹ SA Čestmíra Kalaše, Výbor TJ ČSAD, Historie cyklistiky na Tábořsku, b. d.

⁵⁷⁰ Pionýr vznikl v roce 1949 jako součást Československého svazu mládeže. Hlavním úkolem Pionýrské organizace bylo sdružování dětí a uplatňování „politickovýchvonných cílů“. Oddíly se většinou prolínaly se školními třídami a vedoucími byli třídní učitelé, kteří brali tuto povinnost spíše jako špatně placenou práci navíc. Společenské změny na přelomu 60. a 70. let zasáhly také Pionýra, jenž se po krátkém období samostatnosti zařadil do Svazu socialistické mládeže. Nově se oddíly neskládaly ze školních tříd, ale vznikaly oddíly podle zájmů (turistika, táboření, sport, kulturní, technické a přírodovědecké aktivity), vedené dobrovolnými pracovníky. O Pionýru podrobněji J. KNAPÍK – M. FFRANC (edd.), *Mezi pionýrským šátkem*, s. 362-418.

⁵⁷¹ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. 9. 2017; Cesty tábořské cyklistiky, *Jihočeská pravda*, 4. října 1978.

⁵⁷² O milevském oddílu více na s. 106.

tak zaniklo mužské družstvo a oddíl se soustředil na výchovu dorostu.⁵⁷³ Nová situace si vyžádala organizační změny. Kalaš předal funkci předsedy Františku Ženíškovi a zároveň se rozšířil počet funkcionářů. Role trenérů se ujali Emil Nývlt a Jaroslav Mráz. Táborští začali pracovat na opětovném zařazení svého oddílu mezi výkonnostní elitu.⁵⁷⁴

5. 2. 3. 1. Úspěchy

Mezi lety 1973-1976 patřili závodníci tábořského oddílu JčPSM mezi nejlepší cyklisty v republice a to zejména v kategorii dorostu. První stříbrnou medaili z národního klání získal Jiří Sosnovec v roce 1973 na přeboru Čech mladšího dorostu v cyklokrosu.⁵⁷⁵ Další stříbro si přivezl jako starší dorostenec z přeboru ČSSR v roce 1975. Na základě tohoto výkonu byl nominován do reprezentačního družstva a o rok později startoval na mistrovství světa juniorů v Belgii.⁵⁷⁶

Ladislav Ferebauer, pozdější účastník Závodu míru, získal v roce 1975 2. místo na přeboru Čech staršího dorostu na silnici. Ve stejném roce vybojoval 5. pozici na silničním mistrovství světa juniorů ve Švýcarsku.⁵⁷⁷

Přes krizi, která se přehnala oddílem, vyhrál v roce 1977 dorostenec Jiří Mann celostátní soutěž s názvem „Hledáme mistra světa.“ Kromě Manna excelovalo v tomto závodě také dorostenecké družstvo JčPSM, jež obsadilo 2. pozici.⁵⁷⁸

5. 2. 3. 2. Závody

JčPSM Tábor organizovalo množství závodů od okresního přeboru po prestižní Tábořské okruhy, které převzaly od původního organizátora, Lokomotivy Tábor,⁵⁷⁹ jež v roce 1970 zanikla. V roce 1971 nebyl nikdo, kdo by se o organizaci závodu postaral. O rok později vznikl nový oddíl JčPSM Tábor, jenž Tábořské okruhy obnovil a navázal na jejich bývalou slávu.⁵⁸⁰

Trať závodu se pravidelně měnila.⁵⁸¹ V roce 1972 vedla z Turovce přes Chýnov do Radenína, odtud do Dlouhé Lhoty a zpět do Turovce, přičemž jeden okruh měřil

⁵⁷³ ČSTV, *Historie*, s. 31.

⁵⁷⁴ Cyklistické okénko, *Palcát*, 27. října 1976.

⁵⁷⁵ Cyklistické okénko, *Palcát*, 19. listopadu 1973.

⁵⁷⁶ SA Čestmíra Kalaše, *Historie tábořské cyklistiky*, b. d.

⁵⁷⁷ Trio jedna radost, *Jihočeská pravda*, 10. října 1975.

⁵⁷⁸ Cyklistické okénko, *Palcát*, 29. června 1977.

⁵⁷⁹ 68 cyklistů na Tábořském okruhu, *Jihočeská pravda*, 27. září 1960.

⁵⁸⁰ Tábořské okruhy, *Palcát*, 7. června 1972.

⁵⁸¹ Trať závodu se během let několikrát změnila. Tábořské okruhy, *Jihočeská pravda*, 29. května 1970.

20 kilometrů.⁵⁸² Každá kategorie měla předepsaný počet okruhů.⁵⁸³ V roce 1974 přijelo do Tábora rekordních 260 účastníků. K tomu přispěla skvělá příprava závodů a rovněž účast cyklokrosové reprezentace⁵⁸⁴ pod vedením státního trenéra Karla Laciny.⁵⁸⁵

V říjnu, na konci sezóny, se v tábořských Holečkových sadech konal tradiční cyklokros o pohár Krajského výboru Socialistického svazu mládeže. Na náročné trati s výškovým rozdílem 50 metrů opět poměřovali síly nejlepší českoslovenští cyklisté.⁵⁸⁶

5. 2. 4. ČSAD Tábor

Na podzim roku 1977 přešel oddíl JčPSM pod patronát ČSAD Tábor. Kromě cyklistického oddílu ČSAD Tábor vznikla v tomto podniku tělovýchovná jednota, jejímž předsedou se stal ředitel podniku Josef Jirsa. Předsedou oddílu byl předseda Městského národního výboru v Táboře František Ženíšek, jenž dříve vedl oddíl JčPSM.⁵⁸⁷ Kromě nového oddílu fungovaly rovněž cyklistické kroužky při domech pionýrů v Táboře⁵⁸⁸ a Soběslavi vedené oddílovými trenéry. Talentovaní chlapci závodili v žákovské kategorii za dům pionýrů a po dosažení 15 let přešli jako mladší dorostenci do oddílu. V roce 1981 vzniklo v Táboře Tréninkové středisko mládeže vedené trenérem Jiřím Vojtěchem, jenž si vybíral nejtalentovanější chlapce z oddílu. Nově vzniklý systém poskytoval komplexní výchovu mladých cyklistů od žákovské kategorie po starší dorostence.⁵⁸⁹

Přechod do kategorie mužů zpravidla korespondoval s nástupem na vojnu. Nejtalentovanější závodníci absolvovali základní vojenskou službu v Rudé Hvězdě Plzeň, kde pod vedením Jana Kubra rozvíjeli své cyklistické dovednosti.⁵⁹⁰ Po vojně buď odešli do některého oddílu v republice, nebo se vrátili do Tábora. Toto rozhodnutí záviselo především na okolnostech v domovském oddíle. Pokud dokázal vytvořit

⁵⁸² Viz mapa č. 5.

⁵⁸³ Mladší dorostenci museli objet 2 okruhy, tedy 40 kilometrů. Starší dorostenci 3 okruhy, tedy 60 kilometrů a muži jeli celou trať šestkrát, čímž vznikla trasa o délce 120 kilometrů.

⁵⁸⁴ Cyklokrosaři jezdili v létě v rámci přípravy na cyklokrosovou sezónu silniční závody.

⁵⁸⁵ V této široké konkurenci dokázal Václav Samec z JPSM Tábor vybojovat 4. místo v kategorii mužů. Jeho oddílový kolega Bílý získal i přes defekt 9. místo. Cyklistické okénko, *Palcát*, 1. května 1974.

⁵⁸⁶ Cyklistické okénko, *Palcát*, 13. října 1976.

⁵⁸⁷ SA Čestmíra Kalaše, Historie cyklistiky v Jižních Čechách.

⁵⁸⁸ Cyklistický kroužek pionýrů při ODPM Tábor založil Čestmír Kalaš v roce 1974.

⁵⁸⁹ V kategorii žáků závodili děti od 10 do 15 let, v mladším dorostu od 15 do 16 let a ve starším dorostu od 17 do 18 let. SA Čestmíra Kalaše, Historie tábořské cyklistiky.

⁵⁹⁰ O základní vojenské službě více na s. 25.

patričné zázemí, závodníci se vraceli. V opačném případě našli útočiště v některém z velkých oddílů v jiných městech.⁵⁹¹

Na přelomu 70. a 80. let poskytoval oddíl ČSAD Tábor kvalitní zázemí a dobré tréninkové podmínky, jež přesvědčily k návratu mnohé bývalé členy končící vojenskou prezenční službu. Tento fakt dosvědčují výborné výsledky tábořských závodníků⁵⁹² a počet členů, jenž se mezi lety 1977 až 1987 téměř zdvojnásobil.⁵⁹³ O kvalitu přípravy se staralo 16 trenérů a oddílový lékař.⁵⁹⁴ Pro závody bylo k dispozici 10 rozhodčích.⁵⁹⁵

Kromě tábořských občanů byli v ČSAD Tábor zapsáni také cyklisté z Českých Budějovic a Soběslavi,⁵⁹⁶ kde vznikla detašovaná pracoviště. Obě města měla dostatek závodníků, ale chyběly oddíly, které by se o ně staraly.⁵⁹⁷ Pro závodníka bylo důležité nejen zázemí, ale také registrační průkaz ČSTV získaný na základě členství v oddíle. Platný registrační průkaz s kontrolní známkou pro daný rok a potvrzením o zdravotní prohlídce byl podmínkou pro účast na všech závodech, s výjimkou náborových závodů,⁵⁹⁸ po celé sledované období.⁵⁹⁹ V Táboře byla silná organizační základna, jež dokázala zajistit péči i soběslavským a budějovickým závodníkům.⁶⁰⁰

Spolupráce budějovických a tábořských cyklistů se opírala o přátelství Čestmíra Kalaše s českobudějovickými trenéry Pavlem Pavlíčkem a Petrem Cirklem. Všichni tři oblékali v 60. letech dres Dynama České Budějovice.⁶⁰¹ Budějovičtí strávili v tábořském oddíle tři sezóny, než si v roce 1984 založili vlastní oddíl ČSAD České

⁵⁹¹ Například Auto Škoda Mladá Boleslav, Favorit Brno, KOVO Praha a další. Cyklistické okénko, *Palcát*, 1. září 1971.

⁵⁹² Viz tabulka č. 5.

⁵⁹³ V roce 1977 měl oddíl 65 členů, zatímco v roce 1987 116 členů. V roce 1989 bylo v oddíle registrováno 156 členů. SA Čestmíra Kalaše, *Historie Tábořské cyklistiky*.

⁵⁹⁴ Cyklistické okénko, *Palcát*, 9. listopadu 1983.

⁵⁹⁵ ČSTV, *Historie*, s. 96.

⁵⁹⁶ V Soběslavi působili trenéři Rudolf Dvořák a Ladislav Paleček.

⁵⁹⁷ SA Čestmíra Kalaše, *Historie Tábořské cyklistiky*.

⁵⁹⁸ Náborové závody se zpravidla pořádaly pro děti bez registrace za účelem výběru nových členů oddílu. Před startem předkládaly potvrzení o způsobilosti podepsané rodiči.

⁵⁹⁹ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka KV ČSTV, inv. č. A1/1, Rozpis krajského přeboru jednotlivců pro muže, ženy a dorostence v silniční cyklistice na rok 1957; Cyklisté začnou trojúhelníkem a skončí u Samsona, *Jihočeská Pravda*, 14. září 1962; SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Rozpis: Okresní přebor v silniční cyklistice družstev mužů a staršího dorostu 1968; SA Čestmíra Kalaše, Cyklistický oddíl TJ ČSAD Mistrovství ČSSR cyklokros – muži, Tábor 28. ledna 1984; NM Praha, Archiv tělesné výchovy a sportu, sb. Cyklistika, Kalendář soutěží 1989, kart. 13, inv. č. 1020.

⁶⁰⁰ SA Čestmíra Kalaše, *Historie Tábořské cyklistiky*.

⁶⁰¹ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017.

Budějovice.⁶⁰² Společně s budějovickou sekcí odešel z oddílu také předseda František Ženíšek. Na jeho místo nastoupil Pavel Knotek.⁶⁰³

5. 2. 4. 1. Úspěchy

Cyklisté ČSAD Tábor se účastnili množství závodů po celé republice.⁶⁰⁴ V letní sezóně⁶⁰⁵ sbírali úspěchy na silnici a na dráze, ale jejich hlavní devízou byl zimní cyklokros.⁶⁰⁶ Silniční příprava byla finančně náročná a při závodě musel spolupracovat širší kolektiv. V cyklokrosu a na dráze stačil k vítězství jeden talentovaný závodník.⁶⁰⁷ Dráhová příprava však byla pro Tábor také velice náročná, neboť v celých jižních Čechách nebyla klopená cyklistická dráha a táborští museli dojíždět do Prahy.⁶⁰⁸ Zaměření na cyklokros tak bylo jediným logickým řešením.

Tabulka č. 5. část 1.

Medailové zisky cyklistů ČSAD Tábor z Československého poháru, přeboru ČSSR a mistrovství ČSSR mezi lety 1977-1989⁶⁰⁹

Rok	Jméno závodníka	Kategorie	Disciplína	Umístění	Druh závodu
1979	Družstvo	Mladší dorost - družstva	Cyklokros	1. místo	Československý pohár
1981	Jiří Sosnovec	Muži	Cyklokros	3. místo	Mistrovství ČSSR
1981	Richard Koberna	Mladší dorost	Cyklokros	2. místo	Přebor ČSSR
1981	Josef Jiříčka	Mladší dorost	Cyklokros	3. místo	Přebor ČSSR
1981	Oddíl ČSAD	Mladší dorost	Cyklokros	1. místo	Celostátní dorostenecká soutěž oddílů

⁶⁰² SA Čestmíra Kalaše, 90 let, s. 2.

⁶⁰³ Cyklistické okénko, *Palcát*, 7. prosince 1983.

⁶⁰⁴ Například Karel Camrda absolvoval od 1. listopadu do 15. února 32 cyklokrosových závodů. Zima Karla Camrdy, *Jihočeská pravda*, 17. února 1989.

⁶⁰⁵ Letní sezóna trvala od března do října.

⁶⁰⁶ Cyklokrosové závody se konaly od října do února.

⁶⁰⁷ Čestmír Kalaš vzpomíná na přechod k cyklokrosu: „*To je v podstatě individuální sport, tam stačí jeden dva kluci, kteří zajedou vždycky a ten Tábor, tedy ten tým, tím pádem patří mezi vyvolené a dobře. Takže jsme začali s cyklokrosem.*“ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. 9. 2017.

⁶⁰⁸ SA Čestmíra Kalaše, 90 let, s. 2.

⁶⁰⁹ Československý pohár byla série třinácti závodů. Každý závod se konal v jiném městě. Od roku 1982 se konal také v Táboře. Přebor ČSSR byl jeden závod, jenž každý rok realizoval jiný oddíl. Na stejném principu se odehrávalo i mistrovství ČSSR.

Tabulka č. 5. část 2.

Medailové zisky cyklistů ČSAD Tábor z Československého poháru, přeboru ČSSR a mistrovství ČSSR mezi lety 1977-1989

Rok	Jméno závodníka	Kategorie	Disciplína	Umístění	Druh závodu
1981	Družstvo	Starší dorost	Cyklokros	1. místo	Celostátní dorostenecká soutěž oddílů
1982	Richard Koberna	Mladší dorost	Silniční závod jednotlivců	1. místo	Přebor ČSSR
1982	Richard Koberna	Mladší dorost	Dráha, stíhací závod na 3 km, jednotlivci	2. místo	Přebor ČSSR
1982	Karel Vondráček	Žáci	Cyklokros	2. místo	Přebor ČSSR
1983	Karel Vondráček	Mladší dorost	Silniční závod, časovka jednotlivců	1. místo	Přebor ČSSR
1984	Stanislav Bambula	Muži	Cyklokros	3. místo	Československý pohár
1984	Družstvo	Starší dorost	Cyklokros	1. místo	Československý pohár
1986	Družstvo	Starší dorost	Cyklokros	1. místo	Československý pohár
1987	Družstvo	Starší dorost	Cyklokros	1. místo	Československý pohár
1988	Karel Camrda	Muži	Silniční závod, časovka jednotlivců	2. místo	Mistrovství ČSSR
1988	Karel Camrda	Muži	Cyklokros	3. místo	Mistrovství ČSSR
1988	Stanislav Bambula	Muži	Cyklokros	1. místo	Československý pohár
1988	Družstvo	Starší dorost	Cyklokros	1. místo	Československý pohár
1989	Karel Camrda	Muži	Cyklokros	1. místo	Mistrovství ČSSR

Jak ukazuje tabulka č. 5., sázka na cyklokros se táborským vyplatila. Z 20 získaných medailí přivezli 15 z cyklokrosových závodů, 4 ze silničních a 1 z dráhového klání. Jednotliví závodníci vybojovali 13 medailí. Nejlépe si vedl Karel

Camrda, jenž nasbíral 4 medaile a Richard Koberna se dvěma stříbrnými a jednou zlatou medailí. Jiří Sosnovec byl první závodník v kategorii mužů s medailovým ziskem z mistrovství ČSSR.

Tabulka č. 6.

Umístění závodníků ČSAD Tábor na mistrovství světa juniorů do 10. pozice v letech 1977-1989

Rok	Jméno závodníka	Kategorie	Disciplína	Umístění
1984	Josef Jiříčka	Junioři	Cyklokros	4. místo
1985	Karel Vondráček	Junioři	Cyklokros družstev	5. místo
1986	Pavel Camrda	Junioři	Cyklokros	8. místo
1987	Pavel Camrda	Junioři	Cyklokros	7. místo
1988	Karel Camrda	Muži	Cyklokros	1. místo

Z tabulky č. 6. vyplývá, že mezi lety 1984 a 1987 se závodníci ČSAD Tábor pravidelně umísťovali v první desítce na mistrovství světa juniorů v cyklokrosu. V roce 1988 dosáhli největšího možného úspěchu, když se Karel Camrda stal mistrem světa v cyklokrosu.⁶¹⁰ O rok později získal titul mistra ČSSR a pokusil se obhájit svůj světový triumf. Na mistrovství světa však kvůli zdravotním potížím obsadil až 25. pozici.⁶¹¹ Za své výkony obdržel titul zasloužilého mistra sportu a jeho trenér Čestmír Kalaš titul zasloužilého trenéra.⁶¹²

5. 2. 4. 2. Závody

V roce 1977 se JčPSM Tábor proměnilo na ČSAD Tábor. Se vznikem oddílu ČSAD Tábor se kromě názvu prakticky nic nezměnilo, neboť vedení i členové byli stejní jako v JčPSM a nový oddíl pokračoval i v pořádání tradičních závodů.

V roce 1983 proběhl v rámci Táborských okruhů kontrolní závod pro účastníky Závodu míru. Na start se postavili reprezentanti ČSSR a SSSR a o několik dní později

⁶¹⁰ SA Čestmíra Kalaše, 90 let, s. 2.

⁶¹¹ Zima Karla Camrdy, *Jihočeská pravda*, 17. února 1989.

⁶¹² Titul zasloužilý mistr sportu a zasloužilý trenér uděloval ÚV ČSTV na základě dosažených sportovních výkonů. ČSTV, *Historie*, s. 98.

končila na stejném místě etapa Závodu míru.⁶¹³ Od roku 1985 byly Tábořské okruhy zařazeny mezi závody Českého poháru v silniční cyklistice.⁶¹⁴

Cyklokros O pohár KV SSM se změnil na Pohár závodní organizace SSM. Nově se místo jednoho závodu konaly tři etapy a vítěz byl určen na základě celkového pořadí.⁶¹⁵

Se vznikem detašovaných pracovišť ČSAD Tábor v Českých Budějovicích a Soběslavi došlo k obnově kdysi slavných Soběslavských⁶¹⁶ a Budějovických okruhů, které zanikly společně s místními cyklistickými oddíly.⁶¹⁷

V roce 1982 se v Táboře poprvé konal jeden ze 13 závodů Československého poháru v cyklokrosu. Na start se postavili nejlepší českoslovenští závodníci a cyklisté z Rakouska a Švýcarska. Tato zajímavá sestava přilákala větší množství diváků než fotbalový zápas.⁶¹⁸ Organizátoři získali uznání za dobře připravenou trať od státního trenéra Vojtěcha Červínka⁶¹⁹ a zároveň jim bylo přislíbeno pořadatelsví dalších ročníků.⁶²⁰ V Táboře se tak konaly závody Československého poháru v cyklokrosu po zbytek sledovaného období.⁶²¹

5. 2. 4. 2. 1. Mistrovství ČSSR v cyklokrosu 1984

Nejvýznamnější závod připravovaný oddílem ČSAD Tábor se uskutečnil v lednu roku 1984. Na louce pod Náchodským sídlištěm a části silnice E 14 se odehrálo mistrovství ČSSR v cyklokrosu v kategorii mužů. Akci pořádaly pouze nejlepší oddíly v republice z pověření ÚV ČSTV. Tábořští jej získali na jaře 1983. Ředitelem závodu byl stanoven předseda oddílu ČSAD Tábor Pavel Knotek, avšak na pořádání tak velké akce se podílel celý oddíl. Nejprve bylo třeba stanovit trať závodu a získat potřebná povolení z Městského národního výboru a Okresního výboru Veřejné bezpečnosti.⁶²² Na rozdíl od běžných závodů musel trať schválit reprezentační trenér Vojtěch Červínek. Ten nechal trasu předělat tak, aby lépe odpovídala trati mistrovství světa v Holandsku,

⁶¹³ Cyklistické okénko, *Palcát*, 20. dubna 1983.

⁶¹⁴ ČSTV, *Historie*, s. 98.

⁶¹⁵ Cyklistické okénko, *Palcát*, 24. listopadu 1982.

⁶¹⁶ Obnoven v roce 1982. Cyklistické okénko, *Palcát*, 12. května 1982.

⁶¹⁷ První ročník znovuobnoveného závodu se konal v roce 1982. Cyklistické okénko, *Palcát*, 26. května 1982.

⁶¹⁸ Cyklistické okénko, *Palcát*, 27. ledna 1982.

⁶¹⁹ Vojtěch Červínek (narozen 6. září 1948) je cyklokrosový trenér a bývalý závodník. V roce 1977 získal bronz na cyklokrosovém mistrovství světa. Po skončení aktivní kariéry působí jako trenér. Mezi jeho svěřenci bylo několik mistrů světa.

⁶²⁰ Pořadatele Československého poháru určovalo ČSTV. Cyklistické okénko, *Palcát*, 27. ledna 1982.

⁶²¹ SA Čestmíra Kalaše, *Historie tábořské cyklistiky*.

⁶²² Cyklistické okénko, *Palcát*, 7. prosince 1983.

kde závodníci museli víc běhat. Další změny si vyžádaly požadavky televizního štábu. Celý závod byl živě přenášen Československou televizí. Přenos trval 90 minut a ukázal divákům průběh závodů a vyhlášení vítězů.

Pořadatelé rozdělili trať na dvě poloviny. První část se odehrávala na louce pod Náchodským sídlištěm. Druhá část vedla po silnici E 14 k Jordánu.⁶²³ Jeden okruh měřil přibližně 2800 metrů.⁶²⁴ Kvůli závodům musela být uzavřena silnice od Píseckého rozcestí do obce Náchod.⁶²⁵

Na významné cyklistické závody konané v Táboře přišli zpravidla 2-3 tisíce diváků. Mistrovství republiky očekávalo ještě větší návštěvnost, neboť na startu závodu stanuli 3 mistři světa.⁶²⁶ Taková senzace nebyla dosud na žádném národním mistrovství.⁶²⁷

⁶²³ Viz obrázek č. 1.

⁶²⁴ SA Čestmíra Kalaše, Cyklistický oddíl TJ ČSAD Mistrovství ČSSR cyklokros – muži, Tábor 28. ledna 1984.

⁶²⁵ Cyklistické okénko, *Palcát*, 7. prosince 1983.

⁶²⁶ Miloš Fišera, Radomír Šimůnek, Roman Kreuziger.

⁶²⁷ Cyklistické okénko, *Palcát*, 7. prosince 1983.

5. 3. Milevsko

5. 3. 1. Spartak Milevsko

Milevští občané si, podobně jako v jiných městech v Českém království, založili Klub českých velocipedistů Milevsko.⁶²⁸ Stejně jako spolky v Českých Budějovicích⁶²⁹ a Táboře⁶³⁰ pořádal Milevský klub výlety a organizoval společenské akce, avšak zatímco v těchto městech vznikaly cyklistické kluby ještě před koncem 19. století, v Milevsku byl ustanoven teprve v roce 1903. Zřejmě nebyl příliš úspěšný, neboť po pouhých třech letech existence zanikl.⁶³¹

Zatímco v jiných jihočeských městech postupně vznikaly a zanikaly různé cyklistické spolky, v Milevsku buď chyběly osobnosti, které by se ujaly organizace nového klubu, či zájem ze strany veřejnosti, neboť další oddíl, zaměřený na závodní cyklistiku, zde vznikl až v roce 1952 při Spartaku Milevsko.⁶³² Zde působil trenér Antonín Jelínek, jenž kolem sebe dokázal shromáždit nadšené mladé závodníky.⁶³³

V prvních měsících závodil za Milevsko Jan Kubr, budoucí vítěz Závodu míru a trenér Rudé Hvězdy Plzeň. Na jaře téhož roku však odešel ze školy a přestěhoval se za prací do Českých Budějovic.⁶³⁴ Kromě Kubra zde byli i další závodníci, kteří se umísťovali na předních příčkách krajského přeboru a byli schopni nominovat se i na národní mistrovství.⁶³⁵ Jedním z nich byl Jan Kubeš, jenž se v roce 1957 stal krajským přeborníkem v kategorii staršího dorostu a zároveň byl nominován do reprezentačního mužstva.

V roce 1964 odešla část závodníků na vojnu. S odchodem těchto cyklistů skončila činnost cyklistického oddílu Spartaku Milevsko. Nastalo další intermezzo, tentokrát trvající deset let.⁶³⁶

⁶²⁸Jednalo se o lokální odnož Klubu českých velocipedistů. Josef KROH, *Milevská tělovýchova a sport 1884-2004*, Milevsko 2004, s. 59.

⁶²⁹ O cyklistických klubech v Českých Budějovicích více na s. 70.

⁶³⁰ O tábořských cyklistických klubech více na s. 92.

⁶³¹ J. KROH, *Milevská tělovýchova*, s. 59.

⁶³² Přezimování na galuskách, *Jihočeská pravda*, 14. října 1974.

⁶³³ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka KV ČSTV, inv. č. A1/1, Zprávy sekce cyklistiky ze dne 24. února 1959.

⁶³⁴ J. KUBEC, *Boj*, s. 22.

⁶³⁵ Osm cyklistů splnilo předpoklady pro zařazení do druhé výkonnostní třídy, *Jihočeská pravda*, 3. července 1953; Krajský přebor cyklistů, *Jihočeská pravda*, 8. června 1954; Jihočeští cyklisté o přebor kraje, *Jihočeská pravda*, 14. května 1957.

⁶³⁶ J. KROH, *Milevská tělovýchova*, s. 60.

5. 3. 2. ZVVZ Milevsko

V roce 1974 vznikl zásluhou Ivana Sommera, Josefa Žemličky a především trenéra mužů Jana Kubeše nový cyklistický oddíl při Závodech na výrobu vzduchotechnických zařízení (dále jen ZVVZ) Milevsko.⁶³⁷ Druhým trenérem byl Jan Turek, jenž pečoval o mladší a starší dorostence⁶³⁸ a zároveň měl na starosti děti z cyklistického kroužku při Městském domě pionýrů a mládeže. Z kroužku se, podobně jako v Táboře, vybírali nejlepší cyklisté do oddílu.⁶³⁹

Kromě výše zmíněných zakladatelů stál v pozadí obnovy organizované cyklistiky v Milevsku také Jan Kubr, v té době trenér vrcholového střediska Rudá Hvězda Plzeň.⁶⁴⁰ Kubr spolupracoval s trenérem Kubešem a účastnil se soustředění milevských závodníků na dráze.⁶⁴¹

Po téměř sedmdesáti letech čekání mělo Milevsko kvalitní oddíl vedený zapáleným trenérem, jenž dokázal vyjednat ideální podmínky s vedením TJ ZVVZ Milevsko a zároveň přilákat mladé talenty a udělat z nich kvalitní závodníky. Tento fakt dosvědčují nejen četné pochvalné články v tisku,⁶⁴² ale také titul přeborníka ČSSR v cyklokrosu vybojovaný mladším dorostencem Pavlem Velkem v sezóně 1974-1975⁶⁴³ a další výkony milevských cyklistů.⁶⁴⁴

Zatímco milevský oddíl sklízел jeden úspěch za druhým, oddíl JČPSM v sousedním Táboře procházel v roce 1976 krizí, jež vyústila odchodem pěti mužů do Milevska.⁶⁴⁵ O rok později byli tři členové ZVVZ Milevsko zařazeni do reprezentačního týmu.⁶⁴⁶

V roce 1979 zde vzniklo Tréninkové středisko mládeže (dále jen TSM) pod vedením Jiřího Vojtěcha. Do střediska bylo vybráno 20 nejlepších dorostenců z celých jižních Čech. Hlavní výhoda spočívala v dobré materiální podpoře ze strany ÚV ČSTV, jež byla zejména v cyklistice velice důležitá.⁶⁴⁷

⁶³⁷ Přezimování na galuskách, *Jihočeská pravda*, 14. října 1974.

⁶³⁸ Agilní kola v Milevsku, *Jihočeská pravda*, 23. srpna 1974.

⁶³⁹ Cyklistické okénko, *Palcát*, 13. července 1976.

⁶⁴⁰ Pavel Velek, *Cyklistika* 4, 1987, s. 16.

⁶⁴¹ Agilní kola v Milevsku, *Jihočeská pravda*, 23. srpna 1974.

⁶⁴² Pavel Velek, *Cyklistika* 4, 1987, s. 16; Agilní kola v Milevsku, *Jihočeská pravda*, 23. srpna 1974.

⁶⁴³ Poslední letošní titul, *Jihočeská pravda*, 12. prosince 1977.

⁶⁴⁴ Viz tabulka č. 7.

⁶⁴⁵ Do Milevska přešli Václav Samec, Jindřich Bílý, Jiří Ženíšek, Václav Kaprál a Václav Sosnovec. Cyklistické okénko, *Palcát*, 22. prosince 1976.

⁶⁴⁶ Příprava na silnici 77, *Jihočeská pravda*, 10. ledna 1977.

⁶⁴⁷ Cyklistické okénko, *Palcát*, 31. října 1979.

Na počátku 80. let postihla oddíl ZVVZ Milevsko krize způsobená emigrací Jana Kubeše do Německé spolkové republiky⁶⁴⁸ a odchodem části závodníků na vojnu. V důsledku těchto změn klesla celková výkonnost oddílu a TSM se v roce 1981 přesunulo do Tábora. Oddíl tak přišel o peníze z TSM, i o většinu příspěvků z TJ ZVVZ, odvíjejících se od výkonnosti závodníků.

I přes nepříznivé okolnosti zůstalo v Milevsku několik cyklistů v čele s Jiřím Ženíškem, kteří se rozhodli oddíl udržet. Ženíšek se již před propadem oddílu zabýval trenérskou činností a v době krize se stal hlavním trenérem a předsedou oddílu. Nejprve museli získat finanční prostředky, aby mohli realizovat přípravu na silniční závody. Proto se přihlásili na odklizení suti po demolicích domů v Táboře. Kvůli nedostatku prostředků nemohli odjet na jarní soustředění do Jugoslávie či Bulharska jako jiné oddíly, po vzoru Jana Kubra tak najížděli jarní kilometry na sněhu a ledu. Na závodech pak končili na posledních příčkách a z etapových soutěží se vraceli ještě před koncem, jelikož bylo bezvýznamné věnovat finance na drahé etapy, když se umísťovali až na konci tabulek. Kdysi nejlepší oddíl v kraji se dostal na úplné dno.⁶⁴⁹ Po téměř dvou letech přežívání se situace začala pomalu zlepšovat a závodníci ZVVZ Milevsko se znovu objevovali na předních příčkách prestižních závodů, národního a federálního mistrovství.⁶⁵⁰ V roce 1989 závodilo 5 mužů z milevského oddílu v mistrovské výkonnostní třídě.⁶⁵¹

5. 3. 2. 1. Úspěchy

Závodníci ZVVZ Milevsko se od založení oddílu účastnili různých závodů po celém Československu a to jak silničních, tak cyklokrosových. Podobně jako táborští cyklisté museli řešit problém v podobě chybějící klopené cyklistické dráhy. Z toho důvodu pořádali soustředění ve městech mimo Jihočeský kraj, jež vlastnila toto zařízení. Na rozdíl od tábořských závodníků se jim však nepodařilo uspět na mistrovských dráhových závodech.⁶⁵²

⁶⁴⁸ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017.

⁶⁴⁹ Radikální obrát?, *Jihočeská pravda*, 30. srpna 1984.

⁶⁵⁰ První vlaštovkou bylo 3. místo Jiřího Cvíka na mistrovství Čech v roce 1983. Výsledky z republikových přeborů a mistrovství viz tabulka č. 7. Cyklistické okénko, *Palcát*, 9. listopadu 1983

⁶⁵¹ Mistrovská třída byla nejvyšší výkonnostní třídou, jakou mohl závodník získat. O výkonnostních třídách podrobněji na s. 114. Ohlédnutí za silnicí, *Jihočeská pravda*, 3. listopadu 1989.

⁶⁵² Viz tabulka č. 6.

Tabulka č. 7. část 1.**Medailové zisky cyklistů ZVVZ Milevsko z Československého poháru, přeboru ČSSR a mistrovství ČSSR mezi lety 1974-1989⁶⁵³**

Rok	Jméno závodníka	Kategorie	Disciplína	Umístění	Druh závodu
1975	Pavel Velek	Mladší dorost	Cyklokros	1. místo	Přebor ČSSR
1976	Pavel Velek	Mladší dorost	Cyklokros	1. místo	Přebor ČSSR
1976	Jiří Hruza	Starší dorost	Cyklokros	3. místo	Přebor ČSSR
1976	Družstvo	Starší dorost	Cyklokros	2. místo	Celostátní dorostenecká soutěž
1977	Družstvo	Mladší dorost	Silniční závod	3. místo	Celostátní dorostenecká soutěž
1977	Družstvo	Starší dorost	Silniční závod	2. místo	Celostátní dorostenecká soutěž
1977	Petr Marvan	Mladší dorost	Cyklokros	2. místo	Přebor ČSSR
1977	Pavel Velek	Starší dorost	Cyklokros	1. místo	Přebor ČSSR
1977	Jiří Cvik	Starší dorost	Cyklokros	3. místo	Přebor ČSSR
1978	Pavel Velek	Starší dorost	Cyklokros	2. místo	Celostátní dorostenecká soutěž
1978	Družstvo	Starší dorost	Cyklokros	1. místo	Celostátní dorostenecká soutěž
1978	Jiří Dráb	Junioři	Silniční závod	2. místo	Celostátní dorostenecká soutěž
1978	Jiří Cvik	Starší dorost	Cyklokros	3. místo	Přebor ČSSR
1978	Družstvo	Junioři	Silniční závod	3. místo	Celostátní dorostenecká soutěž
1979	Jiří Hruza	Starší dorost	Cyklokros	2. místo	Přebor ČSSR
1979	Petr Marvan	Mladší dorost	Cyklokros	1. místo	Přebor ČSSR

⁶⁵³ Československý pohár byla série třinácti závodů. Každý závod se konal v jiném městě. Od roku 1982 se konal také v Táboře. Přebor ČSSR byl jeden závod, jenž každý rok realizoval jiný oddíl. Na stejném principu se odehrávalo i mistrovství ČSSR.

Tabulka č. 7. část 2.

Medailové zisky cyklistů ZVVZ Milevsko z Československého poháru, přeboru ČSSR a mistrovství ČSSR mezi lety 1974-1989⁶⁵⁴

Rok	Jméno závodníka	Kategorie	Disciplína	Umístění	Druh závodu
1980	Petr Marvan	Starší dorost	Cyklokros	2. místo	Celostátní dorostenecká soutěž
1986	Družstvo	Muži	Silniční závod	3. místo	Československý pohár
1987	Družstvo	Muži	Silniční závod	2. místo	Československý pohár
1987	Jiří Fojt	Muži	Silniční závod, časovka družstev	2. místo	Mistrovství ČSSR

Jak vyplývá z tabulky č. 7., v 70. letech se členové milevského oddílu pravidelně umisťovali na medailových pozicích v mistrovských a přebornických soutěžích ČSSR. V tomto období získali celkem 17 medailí, z toho 5 zlatých. Nejúspěšnějším závodníkem byl Pavel Velek, jenž získal tři tituly přeborníka ČSSR v cyklokrosu v letech 1975-1977 a v roce 1978 se stal mistrem Evropy v téže disciplíně.⁶⁵⁵

Z výsledků uvedených v tabulce č. 7. lze rovněž vyzorovat propad výkonnosti, jenž postihl oddíl na počátku 80. let. Poslední medaili z celorepublikových mistrovských a přebornických soutěží získal Petr Marvan v roce 1980. Následovala dlouhá pauza, způsobená krizí v oddíle. Závodníci ZVVZ Milevsko v tomto období získávali medaile z mistrovství Čech,⁶⁵⁶ totéž však nedokázali zopakovat v republikových mistrovských závodech. Zde se sice umisťovali v první desítce, ale stále nedosahovali na stupně vítězů.⁶⁵⁷ Zlom nastal v roce 1986, kdy se milevské družstvo mužů umístilo na 3. pozici v Československém poháru v silniční cyklistice. Oddíl se znovu postavil na nohy, medailové žně ze 70. let však již nedokázal zopakovat.

⁶⁵⁴ Československý pohár byla série třinácti závodů. Každý závod se konal v jiném městě. Od roku 1982 se konal také v Táboře. Přebor ČSSR byl jeden závod, jenž každý rok realizoval jiný oddíl. Na stejném principu se odehrávalo i mistrovství ČSSR.

⁶⁵⁵ Kromě Pavla Velka byl na mistrovství Evropy nominován také jeho oddílový kolega Jiří Cvik. Bezprostředně před mistrovstvím však byla jeho nominace zrušena kvůli nedostatku finančních prostředků. Jak se vyhrává Evropa, *Jihočeská pravda*, 3. března 1978.

⁶⁵⁶ Pátý oddíl ČSSR, *Jihočeská pravda*, 3. října 1985.

⁶⁵⁷ Radikální obrat?, *Jihočeská pravda*, 30. srpna 1984; Úspěch cyklistů ZVVZ Milevsko, *Jihočeská pravda*, 2. října 1986; Pátý oddíl ČSSR, *Jihočeská pravda*, 3. října 1985; Neuznané prvenství, *Jihočeská pravda*, 1. července 1987.

Zatímco v 70. letech se členové ZVVZ Milevsko umísťovali především v cyklokrosových závodech v dorostenecké kategorii, v 80. letech se oddíl specializoval na silniční závody kategorie mužů.⁶⁵⁸ Nejúspěšnějším závodníkem byl v tomto období Jiří Fojt, jenž se v roce 1985 stal mistrem Čech v časovce jednotlivců na silnici⁶⁵⁹ a v roce 1987 více mistrem ČSSR.⁶⁶⁰

5. 3. 2. 2. Závody

Pořádání závodů bylo nedílnou součástí každého cyklistického oddílu. V ZVVZ Milevsko působil jako ředitel všech závodů až do svého odchodu v 80. letech Jan Kubeš. S pořádáním velkých celorepublikových soutěží začal již v prvním roce působení nového oddílu, kdy se konala Velká cena ZVVZ Milevsko v cyklokrosu 1974,⁶⁶¹ obsazená nejlepšími československými závodníky.⁶⁶²

V roce 1976 se uskutečnilo mezinárodní kritérium u příležitosti patnáctého sjezdu Komunistické strany Československa a padesátého pátého výročí jejího založení. Akce se účastnili reprezentanti Ruska, Polska a Rakouska. O závodě informoval nejen tisk, ale také televize, která vysílala krátké zprávy o průběhu závodu.⁶⁶³ Pro velký úspěch se konaly i další ročníky.⁶⁶⁴

V roce 1977 uspořádalo Milevsko Přebor ČSSR mladšího a staršího dorostu v cyklokrosu. ZVVZ Milevsko slavilo úspěch nejen dobře zorganizovaným závodem, ale také skvělými výkony svých závodníků. Pavel Velek vybojoval titul přeborníka v kategorii staršího dorostu. Jiří Cvik získal stříbrnou medaili v téže kategorii a Petr Marvan obsadil 2. místo v kategorii mladšího dorostu.⁶⁶⁵

Přestože cyklistický oddíl ZVVZ Milevsko procházel na počátku 80. let krizí, nadále pořádal všechny výše zmíněné závody.⁶⁶⁶ V roce 1982 se zde uskutečnil přebor Čech v časovce družstev na 100 kilometrů. Trať vedla mezi Milevskem a Lety a každý

⁶⁵⁸ Viz tabulka č. 7.

⁶⁵⁹ Pátý oddíl ČSSR, *Jihočeská pravda*, 3. října 1985.

⁶⁶⁰ Medailisté mistrovství ČSSR 1987, *Cyklistika* 12, 1987, s. 10.

⁶⁶¹ Přezimování na galuskách, *Jihočeská pravda*, 14. října 1974.

⁶⁶² Agilní kola v Milevsku, *Jihočeská pravda*, 23. srpna 1974.

⁶⁶³ Dnes velké mezinárodní kritérium v Milevsku, *Jihočeská pravda*, 25. května 1976.

⁶⁶⁴ Milevsko bylo včera dějištěm II. ročníku mezinárodního cyklistického kritéria, *Jihočeská pravda*, 25. května 1977; NM Praha, Archiv tělesné výchovy a sportu, sb. *Cyklistika*, Kalendář soutěží na rok 1979 rychlostní cyklistiky svazu cyklistiky ÚV ČSTV, kart. 13, inv. č. 1008.

⁶⁶⁵ Nejlepší dorostenci Šimůnek a Velek, *Cyklistika* 1, 1978, s. 4.

⁶⁶⁶ NM, Archiv tělesné výchovy a sportu, sb. *Cyklistika*, Kalendář soutěží na rok 1982 rychlostní cyklistiky svazu cyklistiky ÚV ČSTV, kart. 13, inv. č. 1013.

závodník ji musel absolvovat dvakrát.⁶⁶⁷ Na stejné trase se uskutečnilo také mistrovství ČSSR v časovce družstev na 100 kilometrů v roce 1986⁶⁶⁸ a o rok později zde proběhlo mistrovství ČSSR v silniční cyklistice.⁶⁶⁹

⁶⁶⁷ Cyklisté o tituly, *Jihočeská pravda*, 5. června 1982.

⁶⁶⁸ Nejlepší cyklisté do Milevska, *Jihočeská pravda*, 12. července 1986.

⁶⁶⁹ Velké mistrovství v Milevsku, *Jihočeská pravda*, 20. července 1987.

6. Závody

6. 1. Krajský přebor

Zprávy sekce cyklistiky při krajském výboru ČSTV umožňují nahlédnout do zákulisí přípravy závodů. V tomto případě krajského přeboru pro rok 1957. Aby se mohl závod uskutečnit, musela nejprve krajská sekce stanovit ředitele závodu a datum konání. Dále byla navržena trasa, na které měl probíhat. Tyto informace předali organizátoři dopravnímu inspektorátu při Krajském Výboru Veřejné Bezpečnosti (dále jen VB) v Českých Budějovicích.⁶⁷⁰ VB udělila povolení ke konání akce podmíněné zajištěním dostatečného množství pořadatelů a zdravotní služby. Pořadatelé rovněž museli informovat Okresní národní výbor (dále ONV) a Městský národní výbor (dále MNV) v Českých Budějovicích a dohodnout se na přesném místě startu s obvodním oddělením VB.⁶⁷¹

Regulérnost výsledků zajišťoval sbor rozhodčích. Vrchním rozhodčím byl Karel Bendl, rozhodčí v cíli byli Josef Bendl, František Levý, Helena Levá a Ivo Rotenberg. Rozhodčím na trati byl předseda sekce Karel Matouš, jenž měl zároveň sledovat výkon závodníků a vybrat jezdce pro krajské družstvo. Pro potřeby sboru rozhodčích měl sloužit jeden psací stroj, stolek a dvě židle. Zároveň bylo třeba zařídit informační kancelář. Pro dobrou orientaci mezi závodníky měl každý z účastníků na dresu číslo přišpendlené špinacím špendlíkem. Mladší dorostenci byli označeni červenými čísly, ostatní závodníci čísly černými.⁶⁷²

Závod se odehrál na trase Jihočeských 115 kilometrů, České Budějovice – Veselí nad Lužnicí – Jindřichův Hradec – České Budějovice. Dorostenci absolvovali 58 kilometrů na zkrácené trase České Budějovice – Rudolfovo – Lišov – Lomnice nad Lužnicí – Třeboň – České Budějovice. Ženy a mladší dorostence čekalo 30 kilometrů do Lišova a zpět.⁶⁷³ Na trati stálo několik pořadatelů, jež měli za úkol zajistit hladký průběh závodu, pokud se blížil peloton, zabránit automobilům a chodcům v pohybu po vozovce, ukazovat závodníkům směr v křižovatkách a nepřehledných místech, případně

⁶⁷⁰ SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka KV ČSTV, inv. č. A1/1, Zprávy krajské sekce cyklistiky č. 5. ze dne 6. května 1957.

⁶⁷¹ SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Dopis zaslaný SNB-okresním oddělením VB České Budějovice 23. dubna 1968 adresovaný okresnímu výboru ČSTV.

⁶⁷² SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka KV ČSTV, inv. č. A1/1, Zprávy krajské sekce cyklistiky č. 5. ze dne 6. května 1957.

⁶⁷³ SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka KV ČSTV, inv. č. A1/1, Rozpis krajského přeboru jednotlivců pro muže, ženy a dorostence v silniční cyklistice na rok 1957.

umířňovat neukázněné diváky. Jako pomocné pořadatele přizvala sekce cyklistiky 3 sestry československého červeného kříže, 5 hasičů a 10 vojáků.

V čele pelotonu jel motocykl upozorňující na příjezd závodníků. Konec pelotonu doprovázel sběrný vůz, jenž v duchu svého názvu sbíral odpadlíky. Kategorie mužů měla k dispozici nákladní automobil opatřený plachtou, ženy a dorostenci dodávku KV ČSTV.

Zázemí pro závodníky poskytl Dům armády České Budějovice (dnešní kulturní dům Slávie), kde byly k dispozici šatny a sprchy. Účastníci z jiných měst měli nárok na ubytování.⁶⁷⁴ Krajská sekce cyklistiky uhradila náklady, tedy ubytování, stravu a dopravu, pouze okresním přeborníkům ve všech kategoriích. Dorostenci měli tyto výdaje hrazené, pokud se na závodech umístili do 5. místa. Vítězové získali titul přeborníka, diplom a odznak přeborníka a čestné ceny.

Aby se závodníci mohli zúčastnit krajského přeboru, museli splňovat několik podmínek: předchozí účast na okresním přeboru, případně odůvodnění neúčasti na okresním přeboru od TJ nebo OV ČSTV. Povinností závodníka bylo rovněž předložení členského průkazu s potvrzením o uskutečněné lékařské prohlídce mladší jednoho roku a klasifikační průkaz sportovce o udělení výkonnostní třídy.⁶⁷⁵

Potvrzení o lékařské prohlídce požadovali organizátoři všech závodů.⁶⁷⁶ Každý závodník měl povinnost zařídit si potvrzení o lékařské prohlídce z Okresního ústavu národního zdraví, tělovýchovně lékařské poradny. Krajští reprezentanti a nositelé 1. výkonnostní třídy získávali potvrzení z tělovýchovné poradny při Krajském ústavu národního zdraví. Doklad o zdravotní prohlídce musel být obnovený každých šest

⁶⁷⁴ SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka KV ČSTV, inv. č. A1/1, Zprávy krajské sekce cyklistiky č. 5. ze dne 6. května 1957.

⁶⁷⁵ SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka KV ČSTV, inv. č. A1/1, Rozpis krajského přeboru jednotlivců pro muže, ženy a dorostence v silniční cyklistice na rok 1957.

⁶⁷⁶ Čestmír Kalaš hovořil o zdravotních prohlídkách takto: „Už tenkrát se chodilo ke sportovnímu lékaři a ten zjistil, jestli ten kluk zaprvé je zdravý, jestli nemá nějakou vadu, srdeční nebo jakoukoliv, aby mohl dělat vrcholový sport, což bylo hrozně důležité, a ještě to potvrzení od lékaře muselo být v licenci. Jakmile to neměl v licenci, tak ho rozhodčí nepustili na start. Což bylo dobré. Dneska to nikdo nehlídá a je to na každém, jestli si k tomu doktorovi dojde nebo nedojde. To je špatně.“ Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. 9. 2017; SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka KV ČSTV, inv. č. A1/1, Rozpis přeboru okresu jednotlivců silniční cyklistiky pro dorostence a muže pro rok 1957; SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka KV ČSTV, inv. č. A1/1, Rozpis 2. veřejného výběrového závodu v silniční cyklistice, Strakonice 27. dubna 1958; SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka KV ČSTV, inv. č. A1/1, Rozpis IV. Závodu krajský přebor starších dorostenců v silniční cyklistice 31. května 1959; SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Rozpis: Okresní přebor v silniční cyklistice družstev mužů a staršího dorostu 1968; SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Rozpis: Okresní přebor v silniční cyklistice jednotlivců mužů a dorostu 1968.

měsíců.⁶⁷⁷ V roce 1959 přibyla závodníkům povinnost doložit potvrzení o očkování proti tetanu.⁶⁷⁸

Kromě výše uvedených dokumentů musel závodník před startem předložit průkazku své TJ, obsahující potvrzení o zaplacení příspěvků na dané čtvrtletí. Závodníci s výkonnostní třídou měli stejné podmínky jako jezdci bez výkonnostních tříd, a navíc byli povinni předložit klasifikační průkaz pro svou výkonnostní třídu.⁶⁷⁹

Pro přidělení výkonnostní třídy musel závodník získat určitý počet bodů. Výkonnostní třída měla omezenou platnost a cyklista byl povinen vyjet v období této platnosti opět stejný počet bodů, aby mu byla licence obnovena. Bodování výkonnostních tříd probíhalo na závodech předepsané délky. Aspirant 3. výkonnostní třídy musel absolvovat závod o minimální délce 40 kilometrů. Do bodování pro 1. a 2. výkonnostní třídu se počítaly závody, které byly delší než 100 km. Bodování bylo pro všechny kategorie stejné. Dorostenci museli na cestě za výkonnostní třídou kromě výše zmíněných bodů splnit také odznak zdatnosti.⁶⁸⁰ Odznak zdatnosti získali ti, kteří podali předepsaný výkon ve vytrvalostním běhu a sprintu, hodu granátem, šplhu, plavání a skoku do dálky.⁶⁸¹

Každý závod potřeboval kromě závodníků také obecnostvo. Z nadšených diváků se snadněji získávali noví členové oddílu. Aby nějací závodníci na závod přišli, museli se o konání akce dozvědět. K tomuto účelu nejlépe sloužily zejména tiskoviny. Na konci 50. let byla květnová čísla všech novin plná článků o Závodě míru. S poslední etapou však skončily i články o cyklistice. Propagační komise krajské sekce cyklistiky proto napsala několik textů, jež ovšem nebyly otištěny. Když se nějaký článek přece jen objevil v novinách, byla jeho délka zkrácena bez ohledu na význam textu, který tak často ztrácel smysl.⁶⁸² V 60. a 70. letech se propagace cyklistiky výrazně zlepšila, k čemuž zřejmě přispěly zajímavější výsledky závodníků. Trenéři Čestmír Kalaš a Petr Cirkel pravidelně informovali čtenáře *Jihočeské pravdy* a *Palcátu* o chystaných závodech

⁶⁷⁷ SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka KV ČSTV, inv. č. A1/1, Zápis ze schůze předsednictva krajské sekce cyklistiky konané dne 31. ledna 1958.

⁶⁷⁸ SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka KV ČSTV, inv. č. A1/1, Zprávy sekce cyklistiky ze dne 24. února 1959.

⁶⁷⁹ SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka KV ČSTV, inv. č. A1/1, Zápis ze schůze předsednictva krajské sekce cyklistiky konané dne 31. 1. 1958.

⁶⁸⁰ SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka KV ČSTV, inv. č. A1/1, Zápis ze schůze předsednictva krajské sekce cyklistiky 31. ledna 1958.

⁶⁸¹ M. STRACHOVÁ, *Organizace*, s. 47.

⁶⁸² SOkA České Budějovice, f. OV ČSTV, KV ČSTV, inv. č. A1-1, Zápis ze schůze krajské sekce cyklistiky konané dne 8. října 1958.

a výsledcích svých svěřenců.⁶⁸³ V *Jihočeské pravdě* vyšla také série rozhovorů s osobnostmi jihočeské cyklistiky, jež napsal redaktor Jan Kubec.⁶⁸⁴

6. 2. České Budějovice – Linec

Ve 2. polovině 60. let docházelo ke změnám v československé socialistické společnosti, v jejichž důsledku se, kromě jiného, otevíraly hranice se západními státy a českoslovenští občané mohli vycestovat⁶⁸⁵ za hranice železné opony.⁶⁸⁶ Této skutečnosti využili také českobudějovičtí cyklisté. Předseda cyklistického oddílu Dynamo České Budějovice Bohuslav Lajer udržoval přátelství s rakouskými cyklisty, kteří se od roku 1964 účastnili závodů v Jižních Čechách.⁶⁸⁷ V roce 1966 se rakouští a čeští cyklisté dohodli na uspořádání prvního závodu přes hranice se západním státem České Budějovice – Linec s názvem Mezi Dunajem a Vltavou. Závod zaštitily deníky *Jihočeská pravda* a *Neue Zeit*.⁶⁸⁸ Ředitelem závodu na československé straně byl předseda OV ČSTV Josef Potužník. Na rakouské straně řídil celou akci předseda hornorakouských cyklistů Siegfried Kiesenfer.

V květnu roku 1966 se uskutečnila schůzka rakouských a českých organizátorů v Českých Budějovicích, na níž se předběžně dohodli na programu závodu.⁶⁸⁹ Účastnilo se jej 72 cyklistů kategorie mužů. Hodnoceny byly výsledky jednotlivců a družstev. Výsledek závodu byl určen na základě součtu bodů z obou etap. Pokud se shodoval počet bodů dvou závodníků, rozhodovaly body získané ve druhé části závodu.⁶⁹⁰ Tři nejlepší cyklisté a členové nejlepšího družstva získali broušené vázy a nejúspěšnější

⁶⁸³ Cyklistické ozvěny, *Jihočeská pravda*, 19. června 1968; Cyklisté ve vedru, *Jihočeská pravda*, 20. června 1968; Samec vede, *Jihočeská pravda*, 29. června 1968; Rychlá kola Jihočečů ve Vlašimi, *Jihočeská pravda*, 16. července 1968; Na výstavišti první Cirkel, *Jihočeská pravda*, 9. května 1969. Cyklistické okénko, *Palcát*, 27. listopadu 1974; Cyklistické okénko, *Palcát*, 1. listopadu 1978; Kola v terénu, *Palcát*, 7. prosince 1980.

⁶⁸⁴ České Budějovice uvidí cyklistickou extratřidu, *Jihočeská pravda*, 26. dubna 1969; Když jsem mimo jižní Čechy, stýská se mi, *Jihočeská pravda*, 5. května 1969.

⁶⁸⁵ O cestování v éře komunismu podrobněji Jan RYCHLÍK, *Cestování do ciziny v Habsburské Monarchii a v Československu: Pasová, vízová a vystěhovalecká politika 1848-1989*, Praha 2007.

⁶⁸⁶ Michael BOROVIČKA, *Velké dějiny Zemí koruny české, tematická řada Cestovatelství*, Praha – Litomyšl, 2010, s. 621.

⁶⁸⁷ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Dopis odeslaný Krajskou zprávou Ministerstva vnitra, správa veřejné bezpečnosti České Budějovice, adresovaný Okresnímu výboru Československého svazu tělesné výchovy ze dne 6. srpna 1966.

⁶⁸⁸ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Rozpis I. ročníku mezinárodního silničního závodu Linec-České Budějovice.

⁶⁸⁹ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Záznam z jednání zástupců ÖRK Linz a OV ČSTV České Budějovice, konané 7. května 1966 v Českých Budějovicích.

⁶⁹⁰ SA Čestmíra Kalaše, Kronika cyklistického oddílu Dynamo JČE, Rodí se nový cyklistický závod Linec-České Budějovice.

družstvo obdrželo putovní pohár *Jihočeské pravdy*. Trasa byla rozdělena na dvě etapy, tedy z Lince do hraničního města Dolní Dvořiště⁶⁹¹ a z hranic do Českých Budějovic.⁶⁹² První část měřila 60 kilometrů, druhá 90 kilometrů.⁶⁹³

Vzhledem k tomu, že závodníci překračovali státní hranici s Rakouskem, vztahovaly se na organizaci akce jiné předpisy než na běžné soutěže konané na našem území. Samotné uspořádání závodu musel povolit Dopravní inspektorát krajské správy Ministerstva vnitra.⁶⁹⁴ Následně bylo třeba získat povolení přeshraničního styku pro závodníky, jež taktéž vydávalo Ministerstvo vnitra.⁶⁹⁵ OV ČSTV České Budějovice odeslalo seznam účastníků na pasové oddělení ÚV ČSTV,⁶⁹⁶ a na Ministerstvu národní obrany, oddělení pro zahraniční styk, zažádalo o „*povolení sportovního styku v zahraničí*“ vojáků Dukly Český Krumlov a Jaroslava Krejčího, jenž byl v té době zaměstnaný jako civilní pracovník u Vojenských staveb.⁶⁹⁷

Dále bylo nutné nahlásit trať závodu na národních výborech v Českých Budějovicích a Českém Krumlově a okresním oddělení VB v těchto městech.⁶⁹⁸

Závod se jel za plného silničního provozu. Organizátoři tedy museli zajistit plynulost závodu a zároveň bezpečnost účastníků rozmístěním dostatečného množství pořadatelů, zejména v nepřehledných místech a na křižovatkách. Část trasy zajišťovali příslušníci

⁶⁹¹ Viz mapa č. 1.

⁶⁹² Viz mapa č. 2.; SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka cyklistický závod České Budějovice – Linec, Rozpis I. ročníku mezinárodního silničního závodu Linec-České Budějovice.

⁶⁹³ SA Čestmíra Kalaše, Kronika cyklistického oddílu Dynamo JČE, I. ročník závodu mezi Dunajem a Vltavou.

⁶⁹⁴ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Dopis odeslaný OV ČSTV adresovaný Krajské správě Ministerstva vnitra, dopravní inspektorát České Budějovice ze dne 21. července 1966.

⁶⁹⁵ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Dopis odeslaný cyklistickou sekcí OV ČSTV adresovaný Ministerstvu národní obrany, oddělení pro zahraniční styk ze dne 22. července 1968.

⁶⁹⁶ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Dopis odeslaný OV ČSTV České Budějovice adresovaný ÚV ČSTV – pasové oddělení dne 8. srpna 1966.

⁶⁹⁷ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Dopis odeslaný OV ČSTV adresovaný Ministerstvu národní obrany, oddělení pro zahraniční styk, ze dne 16. července 1966.

⁶⁹⁸ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Dopis odeslaný OV ČSTV adresovaný Okresnímu národnímu výboru, odboru vnitřních věcí České Budějovice ze dne 17. srpna 1966; SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Dopis odeslaný OV ČSTV adresovaný Okresnímu národnímu výboru, odboru vnitřních věcí Český Krumlov ze dne 17. srpna 1966.

VB.⁶⁹⁹ Kromě pořadatelské služby byli na trati také členové Československého červeného kříže, kteří ošetřovali zraněné závodníky, popřípadě diváky.⁷⁰⁰

Před pelotonem jela motorka označená žlutým praporkem a konec označovalo vozidlo s šachovnicovým žluto-červeným praporkem.⁷⁰¹

Závod České Budějovice Linec byl organizačně náročný po všech stránkách. U běžných závodů odesílaly oddíly pouze přihlášky svých závodníků. Na České Budějovice – Linec bylo třeba mnohem více komunikace mezi pořadatelem a oddíly. OV ČSTV České Budějovice zvolil oddíly, jejichž členové se závodu zúčastní.⁷⁰² Vedení oddílu následně obdrželo zvací dopis s instrukcemi.⁷⁰³ V odpovědi potvrdili účast a sdělili jména závodníků.⁷⁰⁴ V dalším dopise dostaly oddíly množství dokumentů, jež musel vyplnit každý člen výpravy a vedoucí oddílu je opět odeslal do Českých Budějovic.

Přeshraniční závod znamenal odlišné povinnosti také pro závodníky. Zatímco na domácích závodech odesílali pouze přihlášku prostřednictvím svého oddílu, v tomto případě museli vyplnit několik různých dokumentů, jež odevzdali svému oddílovému vedoucímu. Každý závodník obdržel od OV ČSTV České Budějovice dotazník, žádost o vydání cestovního pasu a žádost o udělení víza. S účastí závodníka musel souhlasit závodní výbor ROH a vedení závodu, v němž byl cyklista zaměstnán. Zde si také musel vyřídít dovolenou na termín, v němž se akce konala. K vyplněným formulářům

⁶⁹⁹ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Dopis odeslaný Krajskou zprávou Ministerstva vnitra, správa veřejné bezpečnosti České Budějovice, adresovaný OV ČSTV České Budějovice, ze dne 6. srpna 1966.

⁷⁰⁰ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Dopis odeslaný OV ČSTV České Budějovice, adresovaný Krajskému výboru Československého červeného kříže ze dne 17. srpna 1966.

⁷⁰¹ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Dopis odeslaný Krajskou zprávou Ministerstva vnitra, správa veřejné bezpečnosti České Budějovice, adresovaný Okresnímu výboru Československého svazu tělesné výchovy ze dne 6. srpna 1966.

⁷⁰² K účasti na závodě byli vybráni reprezentanti Brna, Ústí nad Labem, Plzně a Jihočeského kraje.

⁷⁰³ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Dopis odeslaný OV ČSTV České Budějovice adresovaný Městskému výboru ČSTV, sekce cyklistiky, ze dne 2. června 1966.

⁷⁰⁴ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Dopis odeslaný Městským výborem ČSTV Praha adresovaný OV ČSTV České Budějovice ze dne 7. června 1966; SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Dopis odeslaný Krajským výborem ČSTV Ústí nad Labem adresovaný OV ČSTV České Budějovice ze dne 8. června 1966; SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Dopis odeslaný Městským výborem ČSTV Brno adresovaný OV ČSTV České Budějovice ze dne 27. června 1966.

přikládali účastníci také 200 Kčs, jež měl pracovník OV ČSTV České Budějovice vyměnit za rakouskou měnu.⁷⁰⁵

Za všechny zúčastněné zodpovídal vedoucí zájezdu, jímž byl ustanoven Miroslav Landa.⁷⁰⁶ Po návratu z Rakouska musel Landa sepsat hlášení o průběhu akce, chování závodníků a dalších účastníků zájezdu, přístupu rakouských pořadatelů atd.⁷⁰⁷

Vybraní závodníci se sešli ve čtvrtek 25. srpna v 18:00 hodin na OV ČSTV v Českých Budějovicích. Po informační schůzce měli zajištěné ubytování na kolejičkách pedagogické fakulty. V sobotu v 5:00 hodin odjízděli společně do Rakouska. V pokynech se mimo jiné psalo, aby každý z účastníků odevzdal vojenskou knížku na osobním oddělení ve svém zaměstnání a doma nechal občanský průkaz. Tato praxe byla běžná u všech cest československých občanů do zahraničí.⁷⁰⁸

Start hlavního závodu v Linci byl v 6:30 hodin a předpokládaná doba dojezdu na stadion Dlouhá louka, včetně pohraniční kontroly, byla stanovena na 11 hodin.⁷⁰⁹ Právě pohraniční kontrola, bez níž se přechod hranic nemohl obejít, byla důvodem rozdělení závodu na dvě etapy. V první etapě z Lince na státní hranici se utkali jednotlivci a druhá etapa z Dolního Dvořiště do Českých Budějovic proběhla jako časovka čtyřčlenných družstev.⁷¹⁰

Kromě hlavního závodu byly na programu ještě dvě doprovodné akce. V pátek se uskutečnilo večerní kritérium v rakouském Ennsu. V sobotu českoslovenští a rakouští cyklisté změřily síly na ploché dráze ve Welsu.⁷¹¹

Závod měl velký úspěch na obou stranách hranice,⁷¹² proto se o rok později konal na opačné trase, tedy z Lince do Budějovic a kritérium v Českých Budějovicích

⁷⁰⁵ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Vzor dopisu účastníkům závodu České Budějovice – Linec odesílaný OV ČSTV dne 7. července 1966.

⁷⁰⁶ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Vzor dopisu účastníkům závodu České Budějovice – Linec odesílaný OV ČSTV dne 7. července 1966.

⁷⁰⁷ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Zpráva vedoucího zájezdu československých sportovců do zahraničí.

⁷⁰⁸ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Vzor dopisu zasílaného OV ČSTV účastníkům závodu České Budějovice – Linec ze dne 23. srpna 1968.

⁷⁰⁹ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Dopis odeslaný OV ČSTV adresovaný Okresnímu národnímu výboru, odboru vnitřních věcí České Budějovice ze dne 17. srpna 1966.

⁷¹⁰ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Rozpis I. ročníku mezinárodního silničního závodu Linec-České Budějovice.

⁷¹¹ SA Čestmíra Kalaše, Kronika cyklistického oddílu Dynamo České Budějovice, Cyklistická anabáze Mezi Dunajem a Vltavou.

den před závodem.⁷¹³ Střídání směru závodu odkazovalo na Závod míru, kde se místa startu a cíle pravidelně měnila.⁷¹⁴ Čeští pořadatelé museli opět získat všechna zmíněná povolení pro uspořádání závodu, účast na závodě v zahraničí a povolení k vycestování pro všechny účastníky.⁷¹⁵ Oproti předchozímu ročníku se však změnilo několik věcí. První ročník se konal na konci srpna. V dalším roce se však přesunul na začátek října a částečně se změnila trať. Na závodníky navíc čekaly mnohem atraktivnější ceny. Zatímco od českých pořadatelů obdrželi pouze broušené vázy, v Rakousku na ně čekala putovní váza a finanční odměna. Peníze získalo celkem 8 jezdců.⁷¹⁶

Českoslovenští závodníci si hradili ubytování, jídlo a dopravu.⁷¹⁷ Každý účastník získal od rakouské strany příspěvek v hodnotě 20 šilinků.⁷¹⁸ Celkové náklady na pořádání závodu na československé straně hranice činili 7 260 Kčs.⁷¹⁹ Část těchto nákladů se uhradila ze startovného ve výši 100 šilinků.⁷²⁰

V roce 1968 se měl konat třetí ročník závodu. V srpnu toho roku však vtrhli do Československa vojska Varšavské smlouvy.⁷²¹ Organizátoři chtěli i přes srpnové

⁷¹² Radrenen Linz-Buddweis kann traditionell werden, *Neue Zeit*, 31. srpna 1966; SA Čestmíra Kalaše, Kronika cyklistického oddílu Dynamo České Budějovice, I. ročník závodu Mezi Dunajem a Vltavou.

⁷¹³ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Ausschreibung internatioanaler grosser A und O-Preis Zwischen Moldau und Donau 1967.

⁷¹⁴ J. CÍCHA – J. PRCHAL, *130 let*, s. 34.

⁷¹⁵ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Dopis odeslaný OV ČSTV České Budějovice adresovaný SNB – Krajské oddělení veřejné bezpečnosti, dopravní inspektorát ze dne 14. září 1967; SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Dopis odeslaný OV ČSTV České Budějovice adresovaný Krajské správě SNB, správě veřejné bezpečnosti České Budějovice ze dne 23. září 1967. SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Dopis odeslaný OV ČSTV České Budějovice adresovaný ONV, odbor pro vnitřní věci České Budějovice ze dne 28. září 1967; SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Dopis odeslaný OV ČSTV České Budějovice adresovaný Ministerstvu národní obrany, oddělení pro zahraniční styk ze dne 4. září 1967.

⁷¹⁶ Vítěz získal 1000 šilinků, druhý jezdec 700 šilinků a třetí 500 šilinků. Částka se nadále snižovala o cca 100 šilinků, přičemž závodník, který se umístil na 8. místě, získal 100 šilinků. SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Ausschreibung internatioanaler grosser A und O-Preis Zwischen Moldau und Donau 1967.

⁷¹⁷ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Zpráva vedoucího zájezdu československých sportovců do zahraničí.

⁷¹⁸ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Dopis odeslaný Radfahrsektion des sportclubs schwanenstadt adresovaný OV ČSTV České Budějovice ze dne 25. září 1967.

⁷¹⁹ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Rozpočet na cyklistický zájezd do Rakouska ve dnech 8. – 10. října 1967.

⁷²⁰ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Ausschreibung internatioanaler grosser A und O-Preis Zwischen Moldau und Donau 1967.

⁷²¹ O událostech roku 1968 podrobněji Jiří FIEDLER, *Okupace 1968*, Praha 2018.

události závod uspořádat. Tento záměr jim však překazil Sport Turist,⁷²² jenž „vzhledem k současné situaci“ nevydal potřebné doklady.⁷²³

21. září 1969 se dle kalendáře závodů vydávaného sekcí cyklistiky OSK Čechy, měl konat další ročník závodu Mezi Dunajem a Vltavou.⁷²⁴ Avšak stejně jako v předchozím roce se nakonec nekonal.⁷²⁵ Otázkou zůstává, zda se o jeho přípravách vůbec začalo jednat. Československo se v tomto roce nezapojilo ani do Závodu míru. Poprvé po 21 letech nebylo žádné československé město etapové a naši závodníci neměli možnost bojovat o modré dresy.⁷²⁶

V roce 1970 se přípravy České Budějovice – Linec mělo ujmout Dynamo České Budějovice. Bohuslav Lajer však vzdal jménem Dynama České Budějovice organizování závodu „z finančních důvodů“ a zároveň vyzval přítomné, aby se pořadatelské role ujal někdo jiný. Nikdo se však nepřihlásil.⁷²⁷ V atmosféře začínající normalizace mohli být právě důvody naprosto odlišné. Styky s Rakouskem nebyly v tomto období žádoucí. Vzhledem k vysokému počtu emigrantů po roce 1968 se vládnoucí garnitura mohla obávat, že někteří ze závodníků či funkcionářů požádají v Rakousku o azyl.⁷²⁸

O 18 let později se opět uvolňovala atmosféra ve společnosti.⁷²⁹ Nové podmínky umožnily uzavření smlouvy o spolupráci mezi vládou Horního Rakouska a KNV Jižní Čechy.⁷³⁰ Jedním z výsledků této spolupráce byl obnovený závod České Budějovice – Linec, nyní nazvaný Závod přátelství. O závodě vyšly četné články, jež především zdůrazňovaly obnovení přátelských vztahů mezi oběma zeměmi.⁷³¹

Podobně jako při prvním ročníku, byl start závodu v Linci, a cíl v Českých Budějovicích a den před startem se konalo kritérium, jež bylo nyní započítáváno do celkového hodnocení závodníků. Zatímco v 60. letech byl závod rozdělen na dvě krátké

⁷²² Sport Turist organizoval veškeré zájezdy sportovců do zahraničí.

⁷²³ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistický závod České Budějovice – Linec, Dopis odeslaný Turistickou kanceláří Československého svazu tělesné výchovy Sport Turist adresovaný OV ČSTV České Budějovice ze dne 4. září 1968.

⁷²⁴ NM, Archiv tělesné výchovy a sportu, sb. Cyklistika, Kalendář soutěží 1969, kart. 13, inv. č. 999.

⁷²⁵ V předchozích letech informovala *Jihočeská pravda* své čtenáře o přípravě a průběhu závodu České Budějovice – Linec, v roce 1969 se však o této akci v termínu, kdy se měla konat, neobjevila jediná zmínka. *Jihočeská pravda*, 19. září 1969; *Jihočeská pravda*, 22. září 1969.

⁷²⁶ Jaký bude závod míru 1969, *Československý sport*, 8. května 1969.

⁷²⁷ SOKA České Budějovice, f. OV ČSTV (nezpracováno), složka Cyklistika, Zápis ze schůze Okresní sekce cyklistiky 8. června 1970.

⁷²⁸ Jaroslav ROKOSKÝ, *Emigrace sportovců v období komunistického režimu 1948-1989*, in: Jan KALOUS – František KOLÁŘ (edd.), *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*, Praha 2015, s. 138.

⁷²⁹ L. KALINOVÁ, *Konec*, s. 291.

⁷³⁰ Linec – České Budějovice, *Cyklistika* 12, 1988, s. 4.

⁷³¹ Posbíráno na trase Linec – České Budějovice, *Jihočeská pravda*, 14. října 1988.

etapy kvůli pohraniční kontrole, v roce 1988 závodníci na hraničním přechodu nezastavovali, ale jeli plynule až do cíle v Českých Budějovicích.⁷³² O rok později se trasa závodu opět otočila a cyklisté startovali v jihočeském krajském městě. Československá strana však nepovolila bezvívový styk. Účastníci tedy dojeli do Vyššího Brodu, kde, pod přísným dohledem StB, proběhla celní kontrola všech členů výpravy a oběd v hotelu Šumava, a poté se pokračovalo v závodě.⁷³³ Vládnoucí garnitura se zřejmě obávala, aby kromě účastníků závodu nepřešel hranice také někdo jiný, kdo by chtěl na rakouské straně požádat o azyl, avšak netušili, že za pár měsíců vypukne revoluce a kdokoliv bude smět svobodně překročit hranice států. Události listopadu 1989 usnadnili pořádání Závodu přátelství. Během dalších ročníků mohli závodníci opět plynule projet přes hranice.⁷³⁴

Závod České Budějovice Linec, později nazývaný Závod přátelství lze považovat za indikátor poměrů v Československé socialistické republice. Závod se konal pouze v obdobích krize komunismu v Československu. V době, kdy docházelo k utužování poměrů a normalizaci společnosti, se závod nekonal.

6. 3. Závod míru

Závod míru byl etapový závod mezi Prahou a Varšavou, jenž se poprvé uskutečnil 1. května 1948. Během let se z původního závodu o jedné etapě stala dvanácti etapová soutěž na území čtyř států.⁷³⁵ Závod několikrát projížděl také přes jižní Čechy. České Budějovice a Tábor byly celkem desetkrát etapovými městy a Jihočeši Jan Kubr⁷³⁶ a Jan Veselý dosáhli právě v tomto závodě svých největších úspěchů i proher. Poprvé se konal v roce 1948 na trase Praha – Varšava, podle níž byly pojmenovány první ročníky.⁷³⁷

⁷³² Linec – České Budějovice, *Cyklistika* 12, 1988, s. 4; Posbíráno na trase Linec – České Budějovice, *Jihočeská pravda*, 14. října 1988.

⁷³³ Petr Círk, jeden z organizátorů závodu hovořil o přechodu hranic takto: „Úsměvné bylo to, že oběd byl v hotelu Šumava, po levé straně za náměstím ve Vyšším Brodě, a tam byly z bíločervené folie udělané cestičky, kdo vejde do hotelu, a kdo z něj vyjde, když byl naobědvaný. Všude stáli estébáci, kteří měli metr dlouhé video kamery a všechno natáčeli. Pod touto kontrolou se zase dalším koridorem vycházelo, po pravé straně u základní školy, a tam se již řadili závodníci, kteří tam měli připravená kola. Po obědě, kdy byla pauza skoro tři hodiny, se vyráželo na Rakousko. Bylo to směšné z toho důvodu, že každých sto metrů po pravé straně vozovky stál péesák se samopalem, aby to bylo jako důkaz, že skrz ty studánky a spodní přechod český a horní rakouský přejedeme pohromadě, i když dole proběhla kontrola pasů, a odškrtávaly se jména a dohledávali se lidé, kteří se někde zaběhli a tak dále. Bylo to nedůstojné.“

⁷³⁴ Rozhovor s Petrem Církem uskutečněný 2. října 2017.

⁷³⁵ J. CÍCHA – J. PRCHAL, *130 let*, s. 34.

⁷³⁶ O Janu Kubrovi podrobněji J. KUBEC, *Boj*.

⁷³⁷ Další ročník se konal na opačné trase. Praha a Varšava se poté pravidelně střídaly.

Duchovními otci celého závodu byli dva přátelé, Čechoslovák Karel Točl⁷³⁸ a Polák Zygmunt Dall, kteří chtěli prostřednictvím sportovního podniku usmířit obě země, jež si v meziválečném období navzájem způsobovaly nemalé potíže.⁷³⁹ Kromě Poláků a Čechoslováků se závodu zúčastnili cyklisté z dalších čtyř zemí,⁷⁴⁰ přičemž každá země vyslala dvě družstva. První startovalo v Praze a druhé ve Varšavě a obě části závodu začaly ve stejný čas.⁷⁴¹

Záštitu nad celou akcí převzaly deníky Rudé právo a Glas Ludu a představitelé československé a polské vlády.⁷⁴² V čele obou zemí byla v té době komunistická strana, která závod Praha – Varšava postupně proměnila v manifestaci výtobytků socialistického sportu.⁷⁴³

V *Rudém právu* z 1. května 1948, jež informovalo o startu ve Varšavě a Praze, byl v první řadě kladen důraz na vytvoření přátelství mezi slovanskými národy. Slovanství jako takové zaznívalo v textu mnohem častěji než výrazy spojené se socialismem.⁷⁴⁴ Kromě slovanského bratrství kladl autor důraz na odlišnost závodu oproti Tour de France a dalším západním soutěžím, jejíž účastníci byli profesionální sportovci, zatímco všichni závodníci, kteří se postavili na start Varšavy,⁷⁴⁵ museli být amatéři. Zároveň se na dresech a dalším vybavení účastníků nesměla objevit žádná reklama.⁷⁴⁶ Podle socialistického pojetí tělovýchovy měli být všichni sportovci amatéři, kteří se věnovali tréninku po pracovní době a zároveň dokázali konkurovat profesionálním sportovcům.⁷⁴⁷ Právě Závod míru měl demonstrovat kvality socialistického amatérského sportu.⁷⁴⁸ Tato myšlenka se však v následujících letech ukázala jako nereálná.⁷⁴⁹ Zatímco první účastníci závodu byli opravdu amatéři,⁷⁵⁰

⁷³⁸ Karel Točl byl také jedním ze zakladatelů cyklistického maratonu Praha – Karlovy Vary – Praha. J. PONDĚLNÍK, *Jan*, s. 25.

⁷³⁹ J. CÍCHA – J. PRCHAL, *Encyklopedie*, s. 84.

⁷⁴⁰ J. KNAPÍK – M. FRANC, *Průvodce*, s. 1073.

⁷⁴¹ J. CÍCHA – J. PRCHAL, *130 let*, s. 34.

⁷⁴² Závod Praha – Varšava bude dnes odstartován, *Rudé právo*, 1. května 1948.

⁷⁴³ J. KNAPÍK – M. FRANC, *Průvodce*, s. 1072.

⁷⁴⁴ Závod Praha – Varšava bude dnes odstartován, *Rudé právo*, 1. května 1948.

⁷⁴⁵ Mezi cyklisty a novináři měl závod Praha – Varšava několik různých názvů. Nejčastěji se však o závodě mluvilo pouze jako o Varšavě.

⁷⁴⁶ Závod Praha – Varšava bude dnes odstartován, *Rudé právo*, 1. května 1948.

⁷⁴⁷ O profesionalismu v socialistickém sportu více na s. 21.

⁷⁴⁸ Závod Praha – Varšava bude dnes odstartován, *Rudé právo*, 1. května 1948.

⁷⁴⁹ M. STRACHOVÁ, *Organizace*, s. 46.

⁷⁵⁰ J. PONDĚLNÍK, *Jan*, s. 6; J. KUBEC, *Boj*, s. 45.

postupným procesem profesionalizace sportu⁷⁵¹ se z jejich nástupců stali profesionální cyklisté, stále však vydávaní za amatéry.⁷⁵²

Myšlenku přátelství slovanských národů vystřídala v roce 1950 propagace světového míru a závod Praha – Varšava se přejmenoval na Závod míru.⁷⁵³ O dva roky později se trať protáhla až do Berlína. Pořadatelem německé části byl cyklistický svaz Německé demokratické republiky a deník Neues Deutschland.⁷⁵⁴

Velké mezinárodní závody se vždy zařazovaly do oficiálního programu Mezinárodní cyklistické unie. V případě Závodu míru trval tento proces 6 let. Hlavním důvodem byla politizace celé akce, jež byla v 50. letech velice silná.⁷⁵⁵ Přes značnou propagaci komunistické strany se ze Závodu míru stal kvalitní a divácky oblíbený podnik.⁷⁵⁶ Vnímání této akce prošlo stejným vývojem jako spartakiády.⁷⁵⁷ Závod míru a Spartakiády společně plnily obě složky tak často užívaného hesla socialistické tělovýchovy „*Za masovost! Za rekordy!*“⁷⁵⁸

V reformním období 60. let se z článků, jež o této události informovaly, propagace strany a socialismu téměř vytratila. Hlavní náplní textů byla příprava reprezentantů, jejich šance na vítězství a průběh samotného závodu.⁷⁵⁹ Tomuto období však předcházela velká politická aféra, jež degradovala vítěze Závodu Míru Jana Veselého a Jana Kubra.

Jan Veselý byl rodák z jihočeských Plástovic. První závody absolvoval již v meziválečném období, ale jeho největší úspěchy a prohry jsou spojené právě s květnovými etapami.⁷⁶⁰ V roce 1949 se stal prvním československým vítězem Závodu míru. Společně s Janem Kubrem se podílel na vítězství československého družstva

⁷⁵¹ O profesionalizaci sportu více na s. 21.

⁷⁵² Výborná sobotní etapa Českoslováků v Závodě míru, *Jihočeská pravda*, 15. května 1972.

⁷⁵³ J. CÍCHA – J. PRCHAL, *Encyklopedie*, s. 84.

⁷⁵⁴ J. KNAPÍK – M. FRANC, *Průvodce*, s. 1072.

⁷⁵⁵ Závod se konal vždy na začátku května. To však způsobovalo časté potíže s počasím. Závodníci tak často bojovali s větrem, deštěm a někdy i sněhem. J. CÍCHA – J. PRCHAL, *130 let*, s. 34.

⁷⁵⁶ Čestmír Kalaš hovořil o významu Závodu míru takto: „*Samozřejmě to mělo politický podtext, ale díky tomu tady ta cyklistika fungovala. Když čtete historii Tour, a dneska není problém tuhle literaturu sehnat, tak všude to takovým způsobem ten sport byl podporovaný, dá se říct, sponzorsky politickou elitou, která v té době vládla. A samozřejmě pro mládež to byly úžasné vzory. Každý chtěl být v té době cyklistou, který vyhrával, Honzou Veselým, Kubrem, Křivkou a tak dále. Totéž v Německu. Každý chtěl být Shurem, Steinem, Adlerem a tak dále.*“ SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017; J. CÍCHA – J. PRCHAL, *Encyklopedie*, s. 84.

⁷⁵⁷ P. RROUBAL, *Československé spartakiády*, s. 170-171.

⁷⁵⁸ *Za masovost, za rekordy 1954-1955, ročenka Ústředního domu armády*, Praha 1955.

⁷⁵⁹ Cyklisté již čekají na Závod míru, *Rudé právo*, 5. října 1966; Opouštíme pozice, *Jihočeská pravda*, 15. května 1971; Výborná sobotní etapa Českoslováků v Závodě míru, *Jihočeská pravda*, 15. května 1972.

⁷⁶⁰ R. BAKALÁŘ – J. CIHLÁŘ – J. ČERNÝ, *Zlatá kniha*, s. 143-144.

v letech 1954 a 1955.⁷⁶¹ V roce 1956 se oba cyklisté potýkali se zdravotními problémy, jež jim znemožnily účast na Závodě míru.⁷⁶² Jan Veselý chtěl ukončit aktivní sportovní kariéru. Přesto jej vedení SVTVS přesvědčilo, aby se ještě zúčastnil jubilejního desátého ročníku.⁷⁶³ Tomu předcházelo několik týdnů, které strávil povinnými besedami v NDR a Rakousku. Zde však neměl žádný prostor pro trénink.⁷⁶⁴

Přestože vládnoucí garnitura očekávala opětovné vítězství československého družstva, podmínky, jaké závodníkům připravila, byly, oproti předchozím letům, velice špatné. Během hlavního soustředění, jehož účelem bylo konečné doladění kondice, měli nevyhovující ubytování ve zrušeném hotelu v zámku Vranov nad Dyjí. Zde si museli sami zajišťovat jídlo a topení v kamnech. Situace se závratně zlepšila, když do Vranova přijeli sovětsí cyklisté. Zámek prošel rychlými opravami a na stolech se kromě jídla dodaného závodníky objevilo také množství jogurtů, ovoce a dalších potravin, jež předtím chyběly. Sovětská výprava se však po několika dnech přesunula do Klánovic, neboť její trenér shledal podmínky ve Vranově jako nevyhovující.⁷⁶⁵

Kombinace špatného tréninku a zdravotní potíže donutily Jana Veselého vzdát Závod míru 1957 v druhé etapě. S podobnými problémy se potýkal rovněž Jan Kubr, jenž také vzdal. Přestože oba závodníci byli nositelé titulu Zasloužilý mistr sportu a dalších ocenění za reprezentaci komunistického režimu, obvinil je tento režim ze zrady dělnické třídy a politické provokace. Jan Veselý i Jan Kubr byli vyřazeni z vrcholové cyklistiky a zároveň jim byla zakázána sportovní činnost na dva roky.⁷⁶⁶ Dle slov Jana Veselého měli být odsouzeni jako zrádci již v roce 1956. V té době však vládnoucí garnitura neměla dostatečné argumenty a odsouzením „hrdinů“ Závodě míru by vyvolala nevoli veřejnosti.⁷⁶⁷

Jan Kubr se po dvouletém zákazu znovu vrátil k cyklistice. Opět se dostal mezi nejlepší cyklisty, avšak během přípravy na Závod míru mu lékaři diagnostikovali kavernu na plicích, jež definitivně ukončila jeho závodní kariéru.⁷⁶⁸ Na kolo však nezanevřel. Začal pečovat o mladé závodníky a postupně se opět dostal k vrcholové

⁷⁶¹ Veselý byl ve vítězném družstvu také v letech 1950 a 1951. J. KNAPÍK – M. FRANC, *Průvodce*, s. 1074.

⁷⁶² Nejkrásnější vzpomínka?, *Jihočeská pravda*, 21. května 1964.

⁷⁶³ Už by to nemuselo bolet, *Československý sport*, 11. dubna 1968.

⁷⁶⁴ J. PONĎĚLÍK, *Jan*, s. 145-147.

⁷⁶⁵ Tamtéž, s. 8.

⁷⁶⁶ J. CÍCHA – J. PRCHAL, *Encyklopedie*, s. 88.

⁷⁶⁷ Už by to nemuselo bolet, *Československý sport*, 11. dubna 1968.

⁷⁶⁸ J. CÍCHA – J. PRCHAL, *Encyklopedie*, s. 88.

cyklistice, tentokrát v roli trenéra Rudé Hvězdy Plzeň.⁷⁶⁹ V roce 1964 vyšel rozhovor s Janem Kubrem v *Jihočeské pravdě*. Přes všechna příkoří uvedl jako svou nejkrásnější vzpomínku právě Závod míru.⁷⁷⁰

V roce 1979 se na trati Závodu míru objevil další Jihočech. Ladislav Ferebauer začínal v Českobudějovickém Dynamu. Odtud přešel do Tábora, a nakonec nastoupil na vojnu k Janu Kubrovi do Rudé Hvězdy Plzeň.⁷⁷¹ Jako člen Rudé Hvězdy vybojoval nominaci na Závod míru 1979 až 1983.⁷⁷² Během svého posledního ročníku pomohl československému družstvu k bronzové medaili.⁷⁷³

V 80. letech došlo k další, tentokrát mnohem závažnější, aféře. 26. dubna 1986 vybuchla jaderná elektrárna Černobyl. Přestože se jednalo o největší civilní jaderné neštěstí v historii, představitelé Sovětského svazu se snažili udržet vše v tajnosti. Západní státy, jež získaly informace o havárii, varovaly obyvatelstvo před nebezpečím a vydaly doporučení, jež měla jejich občany ochránit. Sovětský svaz a další státy východního bloku však informace ze západních médií bagatelizovaly a prohlašovaly, že se jedná o kampaň. V roce 1985 se k pořadatelům Závodu míru přidal Sovětský svaz a první tři etapy ročníku 1986 se měly konat v okolí Kyjeva.⁷⁷⁴ Přestože všechny západní státy, s výjimkou Francie, odvolaly svou účast na závodě, Sovětský svaz uspořádal akci podle původního plánu.⁷⁷⁵ Mezi závodníky byly také českoslovenští cyklisté. Ti podle slov Josefa Regece věděli, že se stala jaderná havárie, avšak nevěděli v jakém rozsahu. Někteří závodníci účast na Závodě míru odmítli. Toto odmítnutí však znamenalo konec cyklistické kariéry a to zejména pro členy armádních družstev.⁷⁷⁶ Jedním z těch, kteří stanuli na startu v Kyjevě, byl i Josef Regec, jenž se stal vítězem etapy. O několik let později přišel v důsledku tohoto vítězství o ledvinu.⁷⁷⁷

Jak již bylo zmíněno výše, Závod míru několikrát projížděl také přes Jižní Čechy. České Budějovice byly etapovým městem v roce 1951⁷⁷⁸ 1952⁷⁷⁹ a 1964.⁷⁸⁰

⁷⁶⁹ Když jsem mimo Jižní Čechy, stýská se mi, *Jihočeská pravda*, 5. května 1969.

⁷⁷⁰ Nejkrásnější vzpomínka? *Jihočeská pravda*, 21. května 1964.

⁷⁷¹ Ostré lokty nejsou všechno, *Rudé právo*, 1. května 1980.

⁷⁷² Pohled do historie ZM, *Jihočeská pravda*, 6. května 1983.

⁷⁷³ Vítězí Boden a družstvo NDR, *Rudé právo*, 23. května 1983.

⁷⁷⁴ Připraven k práci a obraně vlasti. 50. let českého sportu v totalitní společnosti – katalog z výstavy, Praha 2004, s. 49.

⁷⁷⁵ J. CÍCHA – J. PRCHAL, *Encyklopedie*, s. 92.

⁷⁷⁶ Retro: Závod míru [citováno dne: 6. dubna 2019], <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10176269182-retro/212411000360020/video/>

⁷⁷⁷ Regec slavil sto kilometrů od Černobylu, [citováno dne: 6. dubna 2019],

https://brnensky.denik.cz/ostatni_region/cyklista-regec-slavil-sto-kilometru-od-cernobylu-20120623.html

⁷⁷⁸ J. PODĚLÍK, *Jan*, s. 77.

⁷⁷⁹ Z příprav Závodu míru v našem kraji, *Jihočeská pravda*, 2. května 1952.

Tábor se na trasu závodu zapsal celkem sedmkrát.⁷⁸¹ To, že byl Tábor zařazen mezi etapová města častěji než České Budějovice, pravděpodobně souviselo především s jeho geografickou polohou, jež byla výhodná jak pro etapy vedoucí z východních a středních Čech, tak pro etapy z Moravy.⁷⁸² Určitou roli mohl sehrát také symbolický význam tohoto města, jež bylo tradičně spojováno s husitským levicovým radikalismem.⁷⁸³

Organizace jednotlivých ročníků začínala vždy po skončení předchozího ročníku. Města obdržela informace, zda budou průjezdní či etapová. V každém kraji sídlila etapová komise, v jejímž rámci vzniklo několik podřízených komisí, jež si rozdělily jednotlivé úkoly, jako například komise propagační, stravovací, ubytovací, zdravotní, politickovýchovná a další. Ve velkých průjezdních městech vznikaly také okresní etapové komise⁷⁸⁴ a v menších městech místní etapové výbory.⁷⁸⁵

Celá trasa závodu měla být slavnostně vyzdobená. K tomu motivovala jednotlivá města soutěž vypisovaná redakcí Rudého práva. Vítěz se určoval nejen podle estetického kritéria, ale také podle zapojení pěveckých a hudebních souborů na trati a „intenzity mávání na závodníky.“⁷⁸⁶ Zatímco soutěž ve výzdobě se konala po celé sledované období,⁷⁸⁷ průběh slavnostního dne se postupně oprostil od ideologického patosu. Tento fakt se nejvíce projevil zejména při porovnání novinových článků o Závodě míru v Českých Budějovicích v roce 1952 a 1964. Před prvním průjezdem mírového pelotonu Jihočeským krajem probíhaly dle *Jihočeské pravdy* četné práce na úpravě silnic, jež vykonával „pracující lid“ během brigádnických hodin.⁷⁸⁸ Kromě toho, že se „pracující lid“ podílel na opravách cest, musel si také odpracovat mimořádné směny ve velkých podnicích, jež byly vyhlášeny na počest Závodu míru. O míře nadšení dotčených obyvatel k těmto povinnostem, jež byly nad rámec jejich běžných

⁷⁸⁰ Závod míru W-B-P, *Kulturní kalendář*, duben 1964.

⁷⁸¹ V letech 1954-1958, 1961 a 1983. J. ČERNÝ – L. SOSENKA – J. STANĚK, *Závod*, s. 193.

⁷⁸² SAA, Rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 9. července 2017; Jižní Čechy před Závodem míru, *Jihočeská pravda*, 19. dubna 1958; Kvapem se blíží Závod míru, 15. dubna 1961.

⁷⁸³ Lukáš FASORA, *Krajina revolučních tradic 1920-1989 – kolébka nového člověka. Příklad Brněnska, Kladenska a Rosicko-Oslavanska*, in: Lukáš FASORA – Jiří HANUŠ – Denisa NEČASOVÁ (edd.), *Svědnost sociálního experimentu. Nový člověk 20. století*, s. 187.

⁷⁸⁴ Kvapem se blíží Závod míru, *Jihočeská pravda*, 15. dubna 1961; Závod míru po devatenácti letech opět v našem kraji, *Jihočeská pravda*, 30. března 1983.

⁷⁸⁵ Jižní Čechy před Závodem míru, *Jihočeská pravda*, 19. dubna 1958.

⁷⁸⁶ Závod míru W-B-P, *Kulturní kalendář*, duben 1964.

⁷⁸⁷ *Informační zpravodaj Závodu míru 1983 pro okres České Budějovice*, České Budějovice 1983.

⁷⁸⁸ Brigády byly jedním z prostředků, jak zvládnout nárazové úkoly a to zejména v období sklizně. Do brigád se zapojovali všichni obyvatelé Československa již od mladšího školního věku. Přestože byla tato činnost v médiích prezentována jako zcela dobrovolná, jednalo se zejména v 50. letech o povinnou aktivitu. O brigádách podrobněji J. KNAPÍK – J. FRANC (edd.), *Průvodce*, s. 157-158.

pracovních úkonů, se můžeme jen dohadovat. Pravděpodobně však nebylo tak velké, jak jej popisuje autor článku.⁷⁸⁹

Pracující lid měl v symbolice komunismu své specifické místo. Lidu patřila veškerá moc v zemi. Kdo k tomuto lidu náležel, rozhodovala komunistická strana. Úloha lidu byla především legitimizační.⁷⁹⁰

Na hranicích měst a krajů vítaly závodníky transparenty s různými hesly, odkazujícími na „*pokrokovost husitského lidu*.“ Jak již bylo zmíněno výše, v soutěži o nejlepší výzdobu se hodnotila také aktivita diváků. Ti buď stáli podél trati, nebo se přišli podívat na stadion, kde byl cíl závodu. V Českých Budějovicích se jednalo o stadion Na Dlouhé louce, kde na závodníky čekalo 15 000 diváků. Před dojezdem pelotonu se odehrálo utkání v košíkové a házené, gymnastické a motoristické představení a běh na 1 kilometr. Celodenní program uzavíral slavnostní večer v Sokolovně, na kterém zástupci jednotlivých jihočeských podniků předali závodníkům různé dary. Následoval hudební večer prokládaný různými manifestacemi pracujících.

Druhý den odstartovali závodníci na Žižkově náměstí (dnešní Náměstí Přemysla Otakara II.) poslední část závodu vedoucí přes Třeboň, Jindřichův Hradec, Soběslav a Tábor až do Prahy.⁷⁹¹ Na počest mírové jízdy se Třída Edvarda Beneše přejmenovala na Třidu Závodu míru.⁷⁹² Komunističtí politici tímto krokem trvale zapsali Závod míru na mapu města, a zároveň se elegantně zbavili odkazu první republiky, jímž byl právě Edvard Beneš.

V roce 1964 se České Budějovice znovu staly etapovým městem. V tomto roce se však nekonaly žádné manifestace pracujícího lidu, a celá akce se nesla především v duchu sportovního zážitku. Cyklisté tentokrát startovali ve Varšavě a do Českých Budějovic měli přijet z Pardubic, kde začínala třináctá etapa. Z Budějovic vyrazili závodníci přes Veselí, Soběslav, Tábor, Votice a Benešov do Prahy, jež byla posledním městem celého závodu.⁷⁹³

Cíl etapy z Pardubic do Českých Budějovic byl opět na stadionu Na Dlouhé louce, kde samotnému dojezdu závodu předcházela sportovní program.⁷⁹⁴ Na stadionu se odehrál cyklistický závod mládeže. Následovaly mezinárodní lehkooatletické závody a spartakiádní skladba předvedená třemi sty vojáky. Po vojácích nastoupili na stadion

⁷⁸⁹ Z příprav na Závod míru v našem kraji, *Jihočeská pravda*, 2. května 1952.

⁷⁹⁰ P. ROUBAL, *Československé spartakiády*, s. 11.

⁷⁹¹ Cyklistický závod na trati míru, přátelství a družby národů, *Jihočeská pravda*, 16. května 1952.

⁷⁹² Z příprav na Závod míru v našem kraji, *Jihočeská pravda*, 2. května 1952.

⁷⁹³ Viz mapa č. 3; Závod míru přes České Budějovice, *Jihočeská pravda*, 1. srpna 1963.

⁷⁹⁴ Malá spartakiáda při Závodu míru, *Jihočeská pravda*, 23. května 1964.

jihočeští fotbalisté, kteří se utkali se svými kolegy z horního Rakouska.⁷⁹⁵ O hlavní bod programu, Závod míru, byl v tomto roce velký zájem, způsobený především úspěchy československých cyklistů.⁷⁹⁶ Stadion na dlouhé louce byl plný diváků.⁷⁹⁷ Těsně před ním však došlo k hromadnému pádu závodníků, jenž v posledních minutách zamíchal pořadím.⁷⁹⁸ Mezi prvními deseti jezdci, kteří na stadion dorazili, byli čtyři reprezentanti Československa,⁷⁹⁹ včetně budoucího vítěze celého ročníku Jana Smolíka. Etapové vítězství si připsal člen Favoritu Brno Pavel Doležel.⁸⁰⁰

Druhý den se na Žižkově náměstí (dnešní náměstí Přemysla Otakara II.) konalo kritérium a slavnostní start poslední etapy, jež končila v Praze. Peloton po slavnostním startu dojel pouze k pivovaru Budvar, kde proběhl ostrý start.⁸⁰¹

Závod míru obdivovali mladí cyklisté po celém Československu. V rámci doprovodného programu se proto uskutečnily akce zaměřené přímo na mládež. Do roku 1959 se jednalo především o tzv. cílové jízdy, tedy výlety na kole k místu občerstvovací stanice mírového pelotonu, kde si mladí cyklisté mohli popovídat se závodníky.⁸⁰² Od roku 1959 se vždy v dubnu konal Závod míru mládeže.⁸⁰³ Akce byla rozdělená na okresní, krajské a celostátní kolo.⁸⁰⁴ Okresní kolo organizovaly okresní sekce cyklistiky. Závod měl 4 etapy a hodnoceni byli jednotlivci a šestičlenná družstva dělená podle školních tříd.⁸⁰⁵

Změny v harmonogramu jednotlivých ročníků dokládají proměnu významu závodu a jeho vnímání obyvatelstvem. Na konci 40. let se komunistický režim v Československu teprve usazoval.⁸⁰⁶ V článkách o závodě se proto zdůrazňovalo především přátelství mezi národy a velebení socialismu bylo spíše okrajové. Počátek 50. let byl obdobím tvrdého stalinismu a zároveň probíhala studená válka. Přejmenování závodu Varšava – Praha na Závod míru mělo demonstrovat touhu obyvatelstva východního bloku po míru, jenž jim kapitalistické státy nechtějí dopřát. Svůj podíl viny

⁷⁹⁵ Již dnes, *Jihočeská pravda*, 23. května 1964.

⁷⁹⁶ A tak až do Prahy, *Jihočeská pravda*, 21. května 1964.

⁷⁹⁷ Vstup na stadion byl placený a diváci si museli zajistit vstupenky s dostatečným předstihem. Kam pro vstupenky, *Jihočeská pravda*, 21. května 1964.

⁷⁹⁸ Poslední vteřiny, *Jihočeská pravda*, 24. května 1964.

⁷⁹⁹ Jak jeli z Pardubic do Českých Budějovic, *Jihočeská pravda*, 24. května 1964.

⁸⁰⁰ Tehdy to Pavel jistě netušil, *Jihočeská pravda*, 24. května 1964.

⁸⁰¹ A tak až do Prahy, *Jihočeská pravda*, 21. května 1964.

⁸⁰² Jízda v Jižních Čechách před Závodem míru, *Jihočeská pravda*, 19. dubna 1958.

⁸⁰³ Předehrou k Závodu míru 1966 byl již tradiční Závod míru mládeže, *Jihočeská pravda*, 13. dubna 1966.

⁸⁰⁴ SAA, Rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017.

⁸⁰⁵ Jižní Čechy mají svůj Závod míru, *Jihočeská pravda*, 8. května 1962.

⁸⁰⁶ J. KNAPÍK – J. FRANC, *Průvodce*, s. 19.

na událostech studené války však komunistická propaganda strategicky zamlčovala. Program Závodu míru se tak skládal z různých manifestací a závodníky vítaly slavobrány s hesly oslavujícími socialismus, jež odpovídaly dobovému diskurzu.⁸⁰⁷ Ve druhé polovině 50. let postupně ustupoval propagandistický tón novinových článků o Závodě míru. Tento ústup však zřejmě způsobily spíše úspěchy domácích reprezentantů, jež vypovídaly o socialistické tělovýchově více, než nesčetné, a pro čtenáře často nezajímavé, pochvalné řádky.⁸⁰⁸ Jakmile však tito závodníci nedokázali vítězit, propaganda se znovu objevila, aby z „hrdinů míru“ udělala „zrádce dělnické třídy.“⁸⁰⁹

Na počátku 60. let se noviny opět věnovaly pouze sportovní části závodu. Jihočeská pravda například otiskla celou stranu věnovanou této akci, v níž však, na rozdíl od textů, jež zde vyšly v 50. letech,⁸¹⁰ nebyla jediná zmínka o socialismu.⁸¹¹ Z novinových článků informujících o Závodu míru se až do konce komunistické éry vytratila přímá propaganda.⁸¹² Stále však byl vyvíjen silný tlak na závodníky. Výjimkou byl rok 1969, kdy se československé družstvo neúčastnilo Závodu míru na protest proti okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy. O neúčasti závodníků rozhodlo vedení Československého svazu cyklistiky. V důsledku tohoto protestu se v následujícím období proměnila personální struktura celého svazu cyklistiky.⁸¹³

⁸⁰⁷ Z příprav na Závod míru v našem kraji, *Jihočeská pravda*, 2. května 1952.

⁸⁰⁸ Celý kraj vítal v Táboře závodníky míru, *Jihočeská pravda*, 6. května 1955.

⁸⁰⁹ J. PONDĚLÍK, *Jan*, s. 144-146.

⁸¹⁰ Celý kraj vítal v Táboře závodníky míru, *Jihočeská pravda*, 6. května 1955.

⁸¹¹ A tak až do Prahy, *Jihočeská pravda*, 21. května 1964.

⁸¹² Jurčova smůla, *Jihočeská pravda*, 11. května 1982.

⁸¹³ Retro: Závod míru [citováno dne: 6. dubna 2019], <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10176269182-retro/212411000360020/video/>

Závěr

Předkládaná práce se věnovala jihočeské vrcholové cyklistice v letech 1948-1989. V tomto období vznikalo množství cyklistických oddílů po celých Jižních Čechách na různé výkonnostní úrovni. Vzhledem k rozsahu práce se autorka zaměřila na České Budějovice, Tábor a Milevsko, neboť právě v těchto městech dosáhla jihočeská cyklistika nejvyšší úrovně.

V únoru 1948 ovládla Československou republiku komunistická strana, čímž započalo budování nové společnosti na základě sovětského vzoru. Všechny složky života obyvatel se přesunuly pod kontrolu státu. Nový systém vyžadoval rychlé provedení řady změn, zasahujících také do tělovýchovy. Jihočeskou cyklistiku nejvíce ovlivnilo zrušení Sokola v roce 1952, v jehož důsledku přešla tělovýchova pod SVTVS. Veškerá sportovní činnost se nyní vázala na jednoty vzniklé při pracovištích a školách. V těchto jednotách vznikaly odbory pro jednotlivé sporty, do nichž mohli vstupovat pouze zaměstnanci zřizujícího podniku. Nové uspořádání prakticky zastavilo rozvoj vrcholového sportu, neboť ne každá škola nebo podnik dokázaly zajistit kvalifikovaného trenéra. Ti sportovci, kteří se obešli bez trenérského vedení, museli překonat další překážku v podobě pracovní povinnosti. Socialistický sportovec byl amatér, proto za své sportovní výkony nemohl pobírat mzdu a musel si ji vydělat prostřednictvím jiné výdělečné činnosti. Komunističtí představitelé zároveň požadovali, aby českoslovenští sportovci předčili svými výkony reprezentanty západních států, kteří měli mnohem lepší podmínky, neboť se zpravidla jednalo o profesionální sportovce. Profesionalismus ve sportu byl komunistickou propagandou odsuzován jako výdobytek kapitalismu zneužívající čistou myšlenku sportu k hromadění finančních prostředků.

V socialistickém systému tělovýchovy a sportu se princip nevýdělečnosti uplatňoval také na další pracovníky v oblasti sportu, ať už se jednalo o trenéry, mechaniky či vedoucí oddílů. Ti pracovali jako dobrovolníci v jednotlivých oddílech v době svého osobního volna. V éře budování socialismu v 50. letech ovlivňovaly volný čas pracujících různé brigády, schůze a mimořádné směny. Další aktivity v podobě dobrovolné činnosti pro sportovní oddíl tak byly pro mnohé zaměstnance přílišnou zátěží. Většina oddílů se proto potýkala s nedostatkem dobrovolných pracovníků. Tato skutečnost ovlivňovala jihočeskou cyklistiku po celé sledované období, neboť jak ukázal výzkum vývoje jednotlivých oddílů, přes veškerou centralizaci tělovýchovy

a sportu, závisela úroveň oddílů především na jednotlivých osobnostech trenérů a vedoucích oddílů.

V roce 1956 vládnoucí garnitura ustoupila od slepého přejímání sovětského vzoru, které se ukázalo jako zcela neefektivní. Sovětský svaz byl i nadále hlavním zdrojem ideologie a inovativních myšlenek, ty se však nyní aplikovaly s ohledem na národní tradice a aktuální potřeby společnosti. V rámci nového kurzu byl obnoven systém oddílů dříve nazývaných kluby. Ty sice i nadále spadaly pod TJ konkrétního podniku, členy oddílu se však mohl stát kdokoliv bez ohledu na zaměstnaneckou příslušnost.

Činnost oddílů se v prvních letech soustředila především na mládež, z níž bylo třeba vychovat novou generaci závodníků. Úspěch jednotlivých oddílů však opět závisel na dobrovolných pracovnících, zejména pak na předsedovi oddílu. Ten měl za úkol připravit pro mladé cyklisty takové podmínky, které jim umožnily kvalitní trénink na odpovídajícím cyklistickém vybavení a dostatek finančních prostředků pro závodní činnost. Oba tyto úkoly však byly velice náročné. Oddílovou pokladnu nejvíce ovlivnila podpora ze strany domovského podniku. Výše podpory závisela na vyjednávacím talentu předsedy oddílu. Schopný předseda dokázal zajistit dostatek finančních prostředků pro přípravu závodů i závodní činnost členů oddílu.

Samotnou přípravu závodníků zajišťovali trenéři, kteří absolvovali kvalifikační kurzy v závislosti na výkonnostní úrovni svých svěřenců. Závodníci byli rozděleni do čtyř výkonnostních tříd. Ty se určovaly na základě bodů získaných v kvalifikačních závodech.

Počátek 60. let se nesl ve znamení geopolitické krize, jejíž důsledky pocítily také jihočeské cyklistické oddíly. V tomto období se snížil počet aktivních oddílů. Ty se potýkaly s finančními problémy způsobenými krizí, nedostatkem funkcionářů i závodníků. Situace se stabilizovala v roce 1963, kdy započalo budování socialismu s lidskou tváří.

V roce 1965 vznikl oddíl Dynamo České Budějovice, do nějž postupně přešli nejlepší závodníci z kraje. V předchozích obdobích se dodržovali rozdělení závodníků podle měst. Od 60. let si cyklisté vybírali oddíl podle toho, jaké výhody jim jednotlivé oddíly nabídly.

V uvolněné atmosféře 60. let se rozvíjela spolupráce českobudějovických a hornorakouských cyklistů, jež vyústila uskutečněním společného přeshraničního cyklistického závodu České Budějovice – Linec v roce 1966.

České Budějovice se staly dějištěm mnoha mezinárodních závodů a také mistrovství ČSSR v cyklokrosu. Právě závodní činnost byla vedle výkonnosti závodníků jedním z měřítek úspěchu oddílu. V tomto období získali jihočeští závodníci první medaile mistrovství a přeborů ČSSR. Z 8 získaných medailí patřilo 5 ženám cyklistikám, jednalo se však o jediné ženské úspěchy ve sledovaných letech.

Rozvoj jihočeské cyklistiky přerušil vpád vojsk varšavské smlouvy a následná normalizace. V roce 1970 zanikly oddíly v Táboře a Sezimově Ústí. O čtyři roky později se v důsledku trvalých a nepřekonatelných neshod rozpadl největší krajský oddíl Dynamo České Budějovice. Členové zaniklých oddílů přešli do nově založeného JčPSM Tábor. Spojením tábořských a budějovických cyklistů vzniklo silné družstvo, dosahující skvělých výsledků na celostátní úrovni v dorostenecké kategorii. Táborští se také vypravili na mistrovství světa v cyklokrosu. Jihočeská cyklistika se tak poprvé za sledované období dala nazvat vrcholovou. K tomu přispěla změna státního tělovýchovného systému nově diferenciovaného na výkonnostní a vrcholový sport. Vznikla TSM zaměřená na výběr nejlepších závodníků a výchovu budoucích reprezentantů. Rovněž se proměnily pracovní podmínky sportovců. Ti nyní sice byli oficiálně zaměstnaní v některém z podniků, zde však nevykonávali žádnou práci a věnovali se pouze sportu. Ze socialistického amatérského sportovce se tak stal socialistický sportovec profesionál vydávaný za amatéra. Tato změna znamenala rychlý růst výkonnosti nejen v cyklistice, ale také v dalších sportovních odvětvích. Základním pilířem úspěšných oddílů však stále zůstávala práce jednotlivých osobností. Tato skutečnost se projevila v tábořském oddíle, když se jediný funkcionář a trenér v jedné osobě, Čestmír Kalaš, nemohl kvůli pracovním povinnostem dostatečně věnovat svým, jinak velmi úspěšným, svěřencům. Ti z velké části odešli na vojnu nebo do sousedního oddílu ZVVZ Milevsko vedeného Janem Kubešem.

Milevští se rychle vypracovali mezi nejlepší oddíl v republice. Člen oddílu Pavel Velek získal v roce 1978 titul mistra Evropy. Úspěšné období milevských cyklistů ukončila emigrace Jana Kubeše v roce 1980. Z oddílu postupně odešla většina závodníků. TSM, jež zde vzniklo v roce 1979, se přesunulo do Tábora a zbylí závodníci se potýkali s nedostatkem finančních prostředků pro závodní činnost. Vedení oddílu převzal trenér Jiří Ženíšek, díky němuž se oddíl postupně obnovil. Nedokázal však již navázat na úspěchy 70. let.

Těžiště jihočeské vrcholové cyklistiky se na počátku 80. let přesunulo do Tábora. Cyklistický oddíl JčPSM přešel pod patronát ČSAD Tábor, které poskytovalo

lepší zázemí pro oddíl. Kromě tábořských cyklistů byli členy oddílů také budějovičtí a soběslavští závodníci, kteří neměli vlastní oddíly.

Kvalitní zázemí a dobré trenérské vedení přispělo k zisku 20 medailí členů ČSAD Tábor z mistrovských, přebornických a pohárových soutěží v rámci ČSSR. Nejúspěšnějším závodníkem za celé sledované období byl člen ČSAD Tábor Karel Camrda, jenž v roce 1988 získal titul mistra světa.

V úspěchu jihočeské cyklistiky sehrálo svou roli několik dalších faktorů. Cyklisté, kteří splnili podmínky pro získání první výkonnostní třídy, strávili vojenskou službu v některém ze sportovních středisek Dukly nebo Rudé Hvězdy, kde mohli nadále rozvíjet své sportovní dovednosti. Jihočeši nejčastěji rukovali do Dukly Český Krumlov nebo Rudé Hvězdy Plzeň. Obě střediska vybudovala další osobnost jihočeské cyklistiky Jan Kubr.

Vojenská služba byla pro závodníka výhodná nejen dostatečným množstvím času určeného k tréninku, ale také přísunem kvalitního cyklistického vybavení, jež bylo v socialistickém Československu velice špatně dostupné a často nevyhovující. Kola, výplety, galusky a ráfky se sice prodávaly v obchodě s domácími potřebami, běžně se ovšem stávalo, že zboží nebylo skladem. V Československu vyráběl kola n. p. Favorit, avšak velká část výroby směřovala do zahraničí. Vlajkovou lodí Favoritu byly závodní speciály F1 určené pro reprezentační tým, získávané prostřednictvím poukazu, který vydávalo ÚV ČSTV. Reprezentanti po určité době dostali nová kola a stará prodávali dalším závodníkům, pro něž byly závodní speciály jinak nedostupné.

Někteří cyklisté měli přátele či příbuzné v cizině, kteří je zásobovali cyklistickým materiálem, případně jim přivezli kolo ze zahraničí. Další možností byl směnný obchod se zahraničními závodníky, kteří zavítali na závody pořádané v Československu. Jako platidlo se používaly československé galusky, které byly na rozdíl od většiny cyklistického materiálu vyrobeného v Československu velice kvalitní a některými inovacemi předčily i zahraniční konkurenci.

Od 60. let se jihočeští cyklisté účastnili také závodů v jiných státech. Kromě poznávání cizích zemí si často přiváželi množství cyklistického materiálu, avšak dovoz zboží ze zahraničí byl podmíněn zaplacením vysokého cla, proto většina součástek a další vytoužený materiál, putovaly přes hranice pečlivě uschované, aby je neodhalila pohraniční kontrola. Všichni zúčastnění tímto chováním riskovali nemalé pokuty, avšak bez kvalitního vybavení mohli jen těžko obstát na mezinárodních závodech.

Na nákupy v zahraničí si mladí závodníci vydělávali prostřednictvím brigád, kterých se zpravidla účastnil celý oddíl. Nejčastější náplní bylo demolování budov a odklizení sutí. Takto získané finance se kromě nákupu materiálu využívaly také k zaplacení nákladů na činnost oddílu, neboť i v době největších úspěchů dokázaly státní dotace pokrýt pouze část výdajů.

Seznam použitých zkratek

ČKV – Český klub velocipedistů

ČSAD – Československá autobusová doprava

DSO – Dobrovolná sportovní organizace

DTJ – Dělnická tělovýchovná jednota

FDTJ – Federace dělnických tělovýchovných jednot

JčPSM – Jihočeský podnik služeb mládeže

JDTO – Jednotná dělnická tělovýchovná organizace

KC – Klub cyklistů

KV VB – Krajský výbor veřejné bezpečnosti

MNV – Městský národní výbor

n. p. – Národní podnik

ONV – Okresní národní výbor

OV ČSTV – Okresní výbor Československého svazu tělesné výchovy a sportu

ROH – Revoluční odborové hnutí

SSM – Československý svaz mládeže

STVS – Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport

Svazarm – Svaz pro spolupráci s armádou

TJ – Tělovýchovná jednota

TSM – Tréninkové středisko mládeže

ÚNT – Ústřední národní tělovýchovný výbor

VB – Veřejná bezpečnost

ZVVZ – Závod na výrobu vzduchotechnických zařízení Milevsko

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

Národní muzeum

Archiv tělesné výchovy a sportu,

sb. Cyklistika, f. Československý svaz tělesné výchovy a sportu;

sb. Cyklistika, f. Kluby;

sb. Cyklistika, f. Tisky.

Soukromý archiv Petra Cirkla.

Soukromý archiv Čestmíra Kalaše.

Soukromý archiv Karla Matouše.

Státní okresní archiv České Budějovice

f. Okresní výbor Československého svazu tělesné výchovy a sportu;

f. Krajský výbor Československého svazu tělesné výchovy a sportu.

Listový fond.

Soukromý archiv autorky

rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 21. září 2017;

rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 2. října 2017;

rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 9. listopadu 2017;

rozhovor s Petrem Cirklem uskutečněný 20. března 2018;

rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 6. července 2017;

rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 30. září 2017;

rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 4. srpna 2018;

rozhovor s Čestmírem Kalašem uskutečněný 9. srpna 2018;

rozhovor s Leonardem Larischem uskutečněný 22. ledna 2018;

rozhovor s Leonardem Larischem uskutečněný 1. února 2018.

rozhovor s Milanem Káplem uskutečněný 26. ledna 2018;

rozhovor s Jaroslavem Krejčím uskutečněný 23. února 2019;
rozhovor s Karlem Matoušem uskutečněný 21. září 2017;
rozhovor s Rudolfem Strnadem uskutečněný 9. listopadu 2017.

Vydané prameny

- BAKALÁŘ, Robert – KOTRBA, Jan, *Cena rekordu*, Praha 1980.
- BOLARDT, Antonín, *Tenis od kapitánského stolku*, Praha 1980.
- ČERNÝ, Jiří – SOSENKA, Ladislav – Jaroslav STANĚK, *Závod míru. O cyklistech z nejkrásnějšího pelotonu světa*, Praha 1987.
- DIETRICH, Harre, *Nauka o sportovním tréninku: úvod do všeobecné metodiky tréninku*, Praha 1973.
- DOBRÝ, Lubomír, *Didaktické základy sportovního tréninku: obecná část učebních textů pro školení trenérů 2. třídy*, Praha 1985.
- DONATH, Rolf – SCHÜLER, Klaus-Peter, *Výživa sportovců. Výživové dávky a jídelníček*, Praha 1977.
- DOVALIL, Josef, *Malá encyklopedie sportovního tréninku*, Praha 1982.
- DOVALIL, Josef – CHOUTKA, Miroslav, *Základy sportovního tréninku*, Praha 1982.
- DOVALIL, Josef, *Pohybové schopnosti a jejich rozvoj ve sportovním tréninku*, Praha 1986.
- DUŠEK, Rudolf, *Československo země sportu. Třicet let československé tělesné výchovy a sportu*, Praha 1975.
- FOŘT, Petr, *Výživa ve vrcholovém sportu*, Praha 1987.
- GOTLIEBOVÁ, Krista, *Směrnice pro sportovní trénink a závodění mládeže: schváleny předsednictvem ČSTV*, Praha 1957.
- HEJDA, Stanislav *Vzorové jídelníčky a rozpisy potravin pro vrcholové sportovce*, Praha 1979, s. 46-59.
- HORNÁČEK, Imrich, *Insbruck 1964*, Bratislava 1964.
- HRUBÝ, Stanislav, *Pitný režim sportujících*, Praha 1987.

- HOŠEK, Václav, *Motivace sportovního tréninku*, Praha 1987.
- CHOUTKA, Miroslav, *Didaktika sportu: teorie sportovního tréninku a soutěžení*, Praha 1972.
- CHOUTKA, Miroslav, *Řízení tréninkového procesu*, Praha 1981.
- CHOUTKA, Miroslav – DOVALIL, Josef, *Sportovní trénink*, Praha 1987.
- DOVALIL, Josef – CHOUTKOVÁ, Božena – NETOPIL, Zdeněk, *Abeceda tréninku chlapců a děvčat*, Praha 1988.
- CHOUTKOVÁ-CYRKOVÁ, Božena, *Sportovní trénink začátečníků a sportovců nižší výkonnosti*, Praha 1966.
- D'JAČKOV, Vladimír Michajlovič *Technická příprava ve sportu: Pedagogické problémy řízení sportovního tréninku*, Praha 1974.
- Informační zpravodaj Závodu míru 1983 pro okres České Budějovice*, České Budějovice 1983.
- JAKOKLEV, Nikolaj Nikolajevič, *Životaspráva a výživa sportovce při treningu a při závodech*, Praha 1955.
- JAKOVLEV, Nikolaj Nikolajevič, *Fyziologické a biochemické základy sportovního tréninku*, Praha 1962
- JAVŮREK, Jan, *Některé regenerační prostředky a postupy při obnově sil vrcholových sportovců*, Praha 1981.
- HERCEG, Karol, *Cyklistika: metodická příručka pre inštruktorov a vedúcich pionierskej organizácie SZM*, Bratislava 1975.
- KOBYLKA, Jan – HOŠEK, Václav – SLEPIČKA, Pavel, *Psychologie sportu*, Praha 1981.
- KORČEK, František, *Didaktika športu*, Bratislava 1985; *Směrnice pro plánování a vyhodnocování sportovního tréninku ve vrcholovém sportu a sportovní reprezentaci ČSSR*, Praha 1985.
- KOTRBA, Jan, *Formule odvahy*, Praha 1980.
- KUZNECOV, Vladimír Vasilijevič, *Silový trénink a příprava sportovců vyšších výkonnostních tříd*, Praha 1974.

- MAREK, Karel, *17. Olympijské hry – Řím 1960*, Praha 1961.
- OZOLIN, Nikolaj Georgijevič, *System sportovního tréninku*, Praha 1960.
- PÁLFAJ, János, *Moderní tréninkové metody*, Praha 1964.
- PERÚTKA, Jaromír, *Sportovci socialistických zemí na Olympijských hrách 1948-1976*, Praha 1978.
- LETUNOV, Serafim Petrovič, *Metodika lékařsko-pedagogického sledování sportovců*, Praha 1985.
- PONDĚLÍK, Josef, *Jan Veselý. Život v Pelotonu*, Praha 1968.
- PONDĚLÍK, Josef, *Praha – Varšava, největší závod Jana Veselého*, Praha 1950.
- PRISČÁK, Jaroslav – ROHÁČKOVÁ, Ivana – ŠULC, Arnošt – LAKOMÝ, Petr, *Sport se jménem Dukla. Šedesát let armádního vrcholového sportu 1948-2008*, Praha 2008.
- PROCHÁZKA, Karel, *Zimní olympijské hry. Od Chamonix 1924 k Lake Placid 1980*, Olympia 1982.
- PROŠEK, František, *Sportovci v boji proti fašismu. Boj proti jedenáctým olympijským hrám v Berlíně 1936*, Praha 1979.
- SÁBL, Václav, *Od Olympie k Římu 1960: Z dějin Olympijských her*, Praha 1960.
- Všestrannost ve sportovním tréninku: Protokol 2. Celostátní porady trenérů*, Praha, 4. - 5. prosince 1955.
- ŠPLÍCHAL, Karel, *Tělovýchovné organizace v protifašistickém hnutí a odboji*, Praha 1981.
- ŠTUPICH, Zvonimír, *Zátopek a ti druzí*, Praha 1986.
- VACULA, Jindřich, *System řídicích principů vrcholového sportovního tréninku*, Praha 1986.
- VINAŘICKÝ, Richard, *Zásady správné výživy sportovce*, Praha 1961.
- VLK, Gustav – GUT, Karel, *Zlatá kniha hokeje*, Praha 1977.
- ZAPLETAL, Miloš, *Pět olympijských kruhů*, Praha 1964.
- ZÁTOPKOVÁ, Dana – ZÁTOPEK, Emil, *Zátopkovi vypravují*, Praha 1960.
- Za masovost, za rekordy 1954-1955, ročenka Ústředního domu armády*, Praha 1955.

ŽURMAN Oldřich – BUREŠ, Karel, *Tokio 1964 – osmnácté olympijské hry*, Praha 1965.

Periodika

Cyklistika, 1980, 1985, 1986, 1987, 1988.

Československý sport, 1966, 1967, 1968.

Hlas lidu, 1923, 1926, 1933.

Jihočech, 1922, 1923, 1928, 1933, 1935.

Jihočeská jednota, 1944.

Jihočeská pravda, 1946, 1947, 1952, 1953, 1954, 1955, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989.

Jihočeské listy, 1934, 1937. 1938, 1940.

Jihočeský energetik, 1969.

Jihočeský kalendář a adresář, 1901.

Kulturní kalendář, 1964.

Lidová demokracie, 1948.

Mladá fronta, 1966.

Neue Zeitung, 1966.

Palcát, 1963, 1964, 1965, 1966, 1969, 1971, 1972, 1973, 1974, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1982, 1983.

Práce 1948, 1949.

Právo lidu, 1948.

Rudé právo, 1945, 1948, 1966.

Svoboda, 1948.

Svobodné slovo, 1948.

Svobodné slovo jižních Čech, 1947, 1948.

Internetové zdroje

Regec slavil sto kilometrů od Černobylu, [citováno dne: 6. dubna 2019],
https://brnensky.denik.cz/ostatni_region/cyklista-regec-slavil-sto-kilometru-od-cernobylu-20120623.html

Za Karlem Matoušem [citováno dne: 7. 12. 2017]
https://ceskobudejovicky.denik.cz/ostatni_region/cyklistika_matous_cb20080606.html

Retro: Závod míru [citováno dne: 6. dubna 2019],
<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10176269182-retro/212411000360020/video/>

Oficiální stránky společnosti Favorit, [citováno dne: 10. 12. 2017],
<https://www.favorit.cz/cs/favorit/historie>

Program jedenáctého sjezdu českých historiků [citováno dne: 25. dubna 2019],
<http://historieolomouc.upol.cz/kongresove-volne-panely/>

Kola s rodokmenem: Antonín Perič Cycles, Internetové stránky cyklistického časopisu Velo, [citováno dne: 19. 3. 2018], http://www.iveho.cz/casopis_clanek/53x11-2011-2-ukazka3/

[citováno dne: 19. 8. 2018] <http://www.pametnaroda.cz/witness/index/id/4254>

Literatura

BAKALÁŘ, Robert – KOTRBA, Jan, *V barvách Dukly*, Praha 1978.

BENN, Tansin – PFISTER, Gertud (eds.) *Muslim Women and Sport*, London – New York 2011.

BERANOVÁ, Jitka – WAIC, Marek, *Kulturně-výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací*, Praha 1998.

BERRYMAN, Jack, *Preface*, *Journal of History of Sport* 10, 1983, s. 5-10.

BÍLEK, Jiří, *Pomocné technické prapory 1950-1954*, Praha 1993.

BOURDIEU, Pierre, *Sport and Social Class*, *Social Science Information* 17, 1978, s. 819-840.

- BRAILSFORD, Denis, *British Sport: A Social History*, Cambridge 1992.
- BRAILSFORD, Denis, *Sport and Society: Elizabeth to Anne (Studies in Social History)*, Toronto 1969.
- CAILLOIS, Roger, *Man, Play and Games*, Urbana – Chicago, 2001.
- CÍCHA, Jaroslav – PRCHAL, Jaroslav, *130 let cyklistiky*, Praha 2013.
- CÍCHA, Jaroslav – PRCHAL, Jaroslav, *Encyklopedie cyklistiky*, Praha, 2013.
- CIHLÁŘ, Jaroslav, *Závodní cyklistika*, Praha 1976.
- COLLINS, Tony, *Sport in Capitalist Society. Short history*, London – New York 2013.
- FACCHINETTI, Paolo – RUBINO, Guido, *Campagnolo: 75 Years of Cycling Passion*, La Vergne 2008.
- FASORA, Lukáš, *Krajina revolučních tradic 1920-1989 – kolébka nového člověka. Příklad Brněnska, Kladenska a Rosicko-Oslavanska* in: Lukáš FASORA, – Jiří HANUŠ, – Denisa NEČASOVÁ, (edd.), *Svědnost sociálního experimentu. Nový člověk 20. století*.
- FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – NEČASOVÁ, Denisa (edd.), *Člověk na Moravě ve druhé polovině 20. století*, Brno 2011.
- FIEDLER, Jiří, *Okupace 1968*, Praha 2018.
- FRANC, Martin, *Řasy nebo knedlíky? Postoje odborníků na výživu k inovacím a tradicím v české stravě v 50. a 60. letech 20. století*, Praha 2003.
- HARTMAN-TEWS, Ilse, –PFISTER, Gertrud, *Sport and women: Social issues in international perspective*, London – New York 2003.
- HLAVÁČKOVÁ, Karla, *Móda za železnou oponou: Československo 1948-1989*, Praha 2016.
- HOLT, Richard, *Sport and the British: A Modern History*, Oxford 1990.

- HUIZINGA, Johan, *Homo ludens*, Praha 2000.
- CHALOUPKA, Jan, *Závod míru aneb Tour východu*, Praha 2018.
- JANDOVÁ, Marie, *Historie jihočeské cyklistiky*, České Budějovice 1997 (=Diplomová práce).
- KALINOVÁ, Lenka, *Konec nadějí a nová očekávání. K dějinám české společnosti v letech 1969-1993*, Praha 2012.
- KNAPÍK Jiří – FRANC, Martin, *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967, svazek I-II.*, Praha 2011.
- KOSATÍK, Pavel, *Emil Běžec*, Praha 2015.
- KÖSSL, Jiří – WAIC, Marek, *Český tramping 1918-1945*, Praha 1992.
- KROH, Josef, *Milevská tělovýchova a sport*, Milevsko 2004.
- KVAČEK, Robert, *Sport jako objekt zájmu historiků* in: Jan KALOUS – František Kolář (edd.), *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*, Praha 2015.
- LADURIE, Emanuel Le Roy, *Masopust v Romansu: Od Hromnic po Popeleční středu 1579-1580*, Praha 2001.
- LERNER, Gerder, *The Majority Finds its Past – Placing Women in History*, New York 1979.
- NEČASOVÁ, Denisa, *Buduj vlast – posílíš mír! Ženské hnutí v českých zemích 1945-1955*, Brno, 2011.
- NOLTE, Claire Elaine, *Our Brothers across the Ocean*, Kosmas: Czechoslovak and Central European journal 12, č. 2, 1993, s. 16-37.
- NOLTE, Claire Elaine, „Every Czech a Sokol“! *Feminism and Nationalism in the Czech Sokol Movement*, Austrian History Yearbook 24, 1993, s. 79-100.

NOLTE, Claire Elaine, *The Women's Question in the Sokol to 1914* in: Sokol, jeho vznik, vývoj a význam. Mezinárodní konference, Praha 1997 s. 49-61.

NOLTE, Claire Elaine, *The Sokol in the Czech Lands to 1914. Training for the nation*, New York 2002.

OLIVOVÁ, Věra, *Lidé a hry*, Praha 1979.

OSBORNE, Carol – SKILLEN, Fiona, *Women in Sports History*, New York 2011.

OTÁHAL, Milan – VANĚK, Miroslav *Sto studentských revolucí. Studenti v období pádu komunismu, životopisná vyprávění*, Praha 1999.

PERROT, Michelle, *Writing Women's History*, Cambridge 1992.

PFISTER, Gertud (ed.), *Gymnastics, a Transatlantic Movement: From Europe to America. Sport in the Global Society*, London 2011.

Připraven k práci a obraně vlasti. 50. let českého sportu v totalitní společnosti – katalog z výstavy, Praha 2004.

ROKOSKÝ, Jaroslav *Emigrace sportovců v období komunistického režimu 1948-1989*, in: Jan KALOUS – František KOLÁŘ (edd.), *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*, Praha 2015, s. 138.

ROUBAL, Petr, *Československé spartakiády*, Praha 2016.

SCHMARC, Vít, *Země lyr a ocele. Subjekty, ideologie, modely a rituály v kultuře českého stalinismu*, Praha 2017.

SCRATON, Sheila – FASTING, Kari – Gertud PFISTER – BUNUEL, Ana, *It's still a Man's game? The Experience of Top-level European Women Footballers*, *International review for the sociology of sport* 34, 1999, s. 99-111.

STRACHOVÁ, Milena, *Organizace sportu v Československé republice v letech 1952-1989* in: Jan KALOUS – František KOLÁŘ (edd.), *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*.

STRUNA, Nancy, *Beyond Mapping Experience: The Need for Understanding the History of American Sporting Women*, *Journal of Sport History* 11, 1984, s. 120-133.

ŠTUMBAUER, Jan – WAIC, Marek – KÖSSL, Jiří, *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, Praha 1998.

ŠTUMBAUER, Jan, *Přehled československých dějin tělesné výchovy a sportu*, České Budějovice 1990.

ŠTUMBAUER, Jan, *Dějiny německé spolkové tělesné výchovy a sportu v Českých Budějovicích od poloviny devatenáctého století do roku 1945*, České Budějovice 2014.

UHLÍŘ, Jan Boris – WAIC, Marek, *Sokol proti totalitě 1938-1952*, Praha 2001.

VANĚK, Miroslav, *Od prvních výzkumů orální historie k první konferenci české asociace OH v Českých Budějovicích v roce 2009 (a ještě kousek dál)* in: Zdeněk Petráš (ed.), *Příběh je základ a lidé příběhy potřebují... Aneb teoretické a praktické aspekty orální historie*, České Budějovice 2010 (= Jihočeský sborník historický – Supplementum 3), s. 5-6.

VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel, *Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie*, Praha 2015.

VEBER, Václav, *Osudové únorové dny*, Praha 2008.

VERTINSKI, Patricia, *Gender Relations, Women's History and Sport History: A Decade of Changing Enquiry*, 1983-1993.

WAGNEROVÁ, Alena, *Biografie německých občanů ze Sudet mezi individuálním příběhem a historickým dokumentem – neboli možnosti a hranice orálně historické metody jako vědecké disciplíny a její subversivní charakter* in: Zdeněk Petráš (ed.), *Příběh je základ a lidé příběhy potřebují... Aneb teoretické a praktické aspekty orální historie*, České Budějovice 2010 (= Jihočeský sborník historický – Supplementum 3), s. 9-20.

WARD, Paul, *Last Man Picked. Do Mainstream Historians Need to Play with Sports Historians?* in: Duncan STONE – John HUGHSON – Rob ELLIS, *New Directions in Sport History*, New York 2015.

WAIC, Marek, (ed.), *Sokol v české společnosti 1862-1938*, Praha 1997.

WAIC, Marek, (ed.), *Deutsche Turn-und Sportvereine in den tschechischen Ländern und in der Tschechoslowakei*, Praha 2007.

WAIC, Marek, *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace*, Praha 2013; Týž, *In the Shadow of Totalitarianism*, Praha 2014.

WAIC, Marek, *Sjednocení československé tělovýchovy a sportu po druhé světové válce* in: Jan KALOUS – František KOLÁŘ (edd.), *Sport v komunistickém Československu 1945-1989*, Praha 2015, s. 14-19.

WAIC, Marek, *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa*, Praha 2019.

Seznam příloh

Obrazové přílohy

Obrázek č. 1: Trasa mistrovství Československé republiky v roce 1984.

Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše. **Obrázek č. 2:** František Koupal, Leonard Larisch a Josef Velek v cyklistických čapkách.

Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše.

Obrázek č. 3: Kolo z dílny Antonína Periče vytvořené speciálně pro Jana Veselého, v roce 1949.

Zdroj: <https://www.sterba-bike.cz/album/611/category/zavodni-a-sportovni-kola> [cit. 29. 4. 2019].

Obrázek č. 4: Kolo z Dílny Antonína Periče vyrobené pro Jana Kubra v roce 1955.

Zdroj: https://www.ivalo.cz/casopis_clanek/53x11-2011-2-ukazka3/ [cit. 29. 4. 2019].

Obrázek č. 5: Závodní kolo Favorit F1 s doplňky Campagnolo z roku 1983.

Zdroj: <https://www.sterba-bike.cz/fotka/13816/category/zavodni-a-sportovni-kola> [cit. 29. 4. 2019].

Obrázek č. 6: Hromadný pád závodníků před stadionem Na Dlouhé louce v Českých Budějovicích během Závodu míru v roce 1964.

Zdroj: Soukromý archiv Petra Cirkla.

Obrázek č. 7: Československé družstvo pro Závod míru 1964 po příjezdu do Českých Budějovic. Zleva Rudolf Schejbal, Emanuel Lešetický, Jan Smolík, Josef Volf, Ladislav Heller, Pavel Doležal.

Zdroj: Soukromý archiv Petra Cirkla.

Obrázek č. 8: Diváci na trase etapy Závodu míru z Pardubic do Českých Budějovic v roce 1964.

Zdroj: Soukromý archiv Petra Cirkla. Zdroj: Soukromý archiv Petra Cirkla.

Obrázek č. 9: Budějovičtí cyklisté během závodu Strakonický Podsrp v roce 1957. Zleva Jan Kubr, neznámý, Oldřich Svačina, Jan Kubr, Miroslav Dvořák.

Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše.

Obrázek č. 10: Závodníci Motoru České Budějovice ve Strakonících v roce 1959. Horní řada zleva: Adolf Koberna, Čestmír Kalaš, František Joun, Jan Kubr (trenér),

neznámý, Zdeněk Aplt (Trenér). Dolní řada z leva Josef Novotný (Lokomotiva Tábor), Pavel Pavlíček.

Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše.

Obrázek č. 11: Cyklisté Motoru České Budějovice na startu závodu ve Strakonících v roce 1959.

Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše.

Obrázek č. 12: Trenéři Petr Cirkl, Karel Matouš a Čestmír Kalaš.

Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše.

Obrázek č. 13: Cyklisté Dynama České Budějovice. Zleva Jaroslav Štajer, Pavel Pavlíček, Bohumil Měšťan, Bohuslav Lajer (předseda oddílu), Čestmír Kalaš, Petr Cirkl, Ferdinand Hoch, Pavel Cirkl. Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše.

Obrázek č. 14: Propagační skříňka oddílu Dynamo České Budějovice z roku 1966.

Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše.

Obrázek č. 15: Vlastimil Zeman (oddíl Slavoj České Budějovice) během boje o třetí místo v závodě Jarní okruhy městem v Českých Budějovicích v roce 1960.

Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše.

Obrázek č. 16: Jan Kubr.

Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše.

Obrázek č. 17: Čestmír Kalaš a Adolf Koberna bez datace.

Zdroj: soukromý archiv Čestmíra Kalaše.

Obrázek č. 18: Bohuslav Lajer.

Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše.

Obrázek č. 19: František Starý a Jan Kubr během krajského přeboru v roce 1959.

Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše.

Obrázek č. 20: Cyklisté z oddílu JčPSM Tábor na soustředění v Bulharsku v roce 1976.

Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše, Kronika oddílu JčPSM Tábor.

Obrázek č. 21: Cyklisté z oddílu JčPSM Tábor během zimního soustředění na Nových Hutích v roce 1977.

Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše, Kronika oddílu JčPSM Tábor.

Obrázek č. 22: Ladislav Ferebauer a Hugo Valenta během kritéria v Českých Budějovicích.

Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše, Kronika oddílu ČSAD Tábor.

Obrázek č. 23: Peloton jihočeských závodníků.

Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše, Kronika oddílu ČSAD Tábor.

Obrázek č. 24: Mladí cyklisté na startu.

Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše, Kronika oddílu ČSAD Tábor.

Obrázek č. 25: Plochá dráha cyklistů na Stadiónu míru v Táboře před dojezdem 11. etapy Závodu míru 1983.

Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše, Kronika oddílu ČSAD Tábor.

Obrázek č. 26: Dojezd účastníků Závodu míru 1983 na Stadión míru v Táboře.

Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše, Kronika oddílu ČSAD Tábor.

Obrázek č. 27: Jihočeští cyklisté a cykloturisté ze Slovenska před manifestační jízdou do Prahy, kde předali petici Světovému kongresu za mír a život proti jaderné válce v roce 1983.

Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše, Kronika oddílu ČSAD Tábor.

Obrázek č. 28: Cyklisté z ČSAD Tábor během brigády pro JZD Dražice.

Zdroj: Soukromý archiv Čestmíra Kalaše, Kronika oddílu ČSAD Tábor.

Mapy

Mapa č. 1: Trasa první etapy závodu Mezi Dunajem a Vltavou z Českých Budějovice do Dolního Dvořiště v roce 1967.

Zdroj: <http://www.mapy.cz> [cit. 29. 4. 2019].

Mapa č. 2: Trasa druhé etapy závodu Mezi Dunajem a Vltavou z Dolního Dvořiště do Lince v roce 1967.

Zdroj: <http://www.mapy.cz> [cit. 29. 4. 2019].

Mapa č. 3: Trasa etap závodu míru z Pardubic do Českých Budějovic a z Českých Budějovic do Prahy v roce 1964.

Zdroj: <http://www.mapy.cz> [cit. 29. 4. 2019].

Mapa č. 4: Trojúhelník Suché Vrbné – Pohůrka – Dobrá Voda.

Zdroj: <http://www.mapy.cz> [cit. 29. 4. 2019].

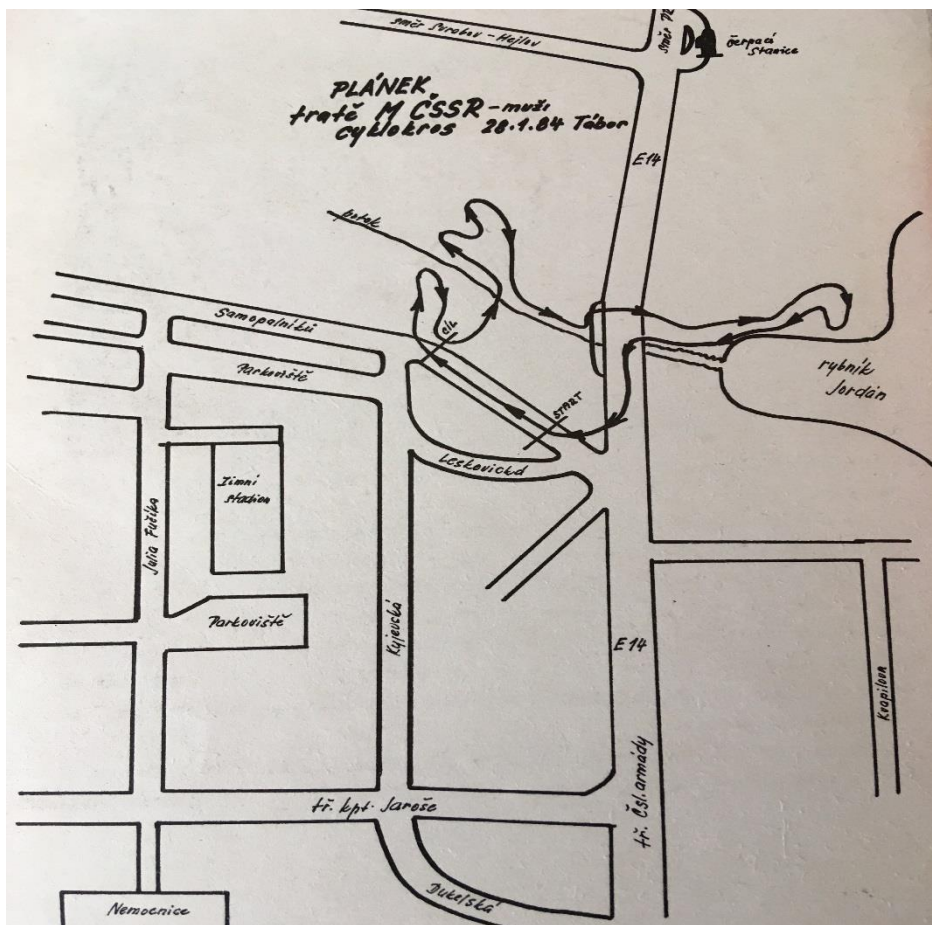
Mapa č. 5: Trasa Tábořských okruhů v roce 1972.

Zdroj: <http://www.mapy.cz> [cit. 29. 4. 2019].

Mapa č. 6: Trasa tréninku českobudějovických cyklistů o délce 115 kilometrů.

Zdroj: <http://www.mapy.cz> [cit. 29. 4. 2019].

Obrázek č. 1: Trasa mistrovství Československé republiky v roce 1984.

Obrázek č. 2: František Koupal, Leonard Larisch a Josef Velek v cyklistických čapkách.

Obrázek č. 3: Kolo z dílny Antonína Periče vytvořené speciálně pro Jana Veselého, v roce 1949.

Obrázek č. 4: Kolo z Dílny Antonína Periče vyrobené pro Jana Kubra v roce 1955.

Obrázek č. 5: Závodní kolo Favorit F1 s doplňky Campagnolo z roku 1983.

Obrázek č. 6: Hromadný pád závodníků před stadionem Na Dlouhé louce v Českých Budějovicích během Závodu míru v roce 1964.

Obrázek č. 7: Československé družstvo pro Závod míru 1964 po příjezdu do Českých Budějovic. Zleva Rudolf Schejbal, Emanuel Lešetický, Jan Smolík, Josef Volf, Ladislav Heller, Pavel Doležal.

Šestka, které jsme tleskali: Z levé strany na českobudějovickém náměstí stojí Rudolf Schejbal, Emanuel Lešetický, Jan Smolík, Josef Volf, Ladislav Heller a Pavel Doležal.

Obrázek č. 8: Diváci na trase etapy Závodu míru z Pardubic do Českých Budějovic v roce 1964.

Obrázek č. 9: Budějovičtí cyklisté během závodu Strakonický Podsrp v roce 1957. Zleva Jan Kubr, neznámý, Oldřich Svačina, Jan Kubr, Miroslav Dvořák.

Obrázek č. 10: Závodníci Motoru České Budějovice ve Strakonících v roce 1959. Horní řada zleva: Adolf Koberna, Čestmír Kalaš, František Joun, Jan Kubr (trenér), neznámý, Zdeněk Aplt (Trenér). Dolní řada zleva Josef Novotný (Lokomotiva Tábor), Pavel Pavlíček.

Obrázek č. 11: Cyklisté Motoru České Budějovice na stratu závodu ve Strakonících v roce 1959.

Obrázek č. 12: Trenéři Petr Cirkl, Karel Matouš a Čestmír Kalaš.

Obrázek č. 13: Cyklisté Dynama České Budějovice. Zleva Jaroslav Štajer, Pavel Pavlíček, Bohumil Měšťan, Bohuslav Lajer (předseda oddílu), Čestmír Kalaš, Petr Cirkl, Ferdinand Hoch, Pavel Cirkl.

Obrázek č. 14: Propagační skříňka oddílu Dynamo České Budějovice z roku 1966.

Obrázek č. 15: Vlastimil Zeman (oddíl Slavoj České Budějovice) během boje o třetí místo v závodě Jarní okruhy městem v Českých Budějovicích v roce 1960.

Obrázek č. 16: Jan Kubr.

Obrázek č. 17: Čestmír Kalaš a Adolf Koberna.

Obrázek č. 18: Bohuslav Lajer.

Obrázek č. 19: František Starý a Jan Kubr během krajského přeboru v roce 1959.

Obrázek č. 20: Cyklisté z oddílu JčPSM Tábor na soustředění v Bulharsku v roce 1976.

Obrázek č. 21: Cyklisté z oddílu ČSAD Tábor během zimního soustředění na Nových Hutích v roce 1977.

Obrázek č. 22: Ladislav Ferebauer a Hugo Valenta během kritéria v Českých Budějovicích.

Obrázek č. 23: Peloton jihočeských závodníků.

Obrázek č. 24: Mladí cyklisté na startu.

Obrázek č. 25: Plochá dráha cyklistů na Stadiónu míru v Táboře před dojezdem jedenácté etapy Závodu míru 1983.

Obrázek č. 26: Dojezd závodníků jedenácté etapy Závodu míru 1983 na Stadión míru v Táboře.

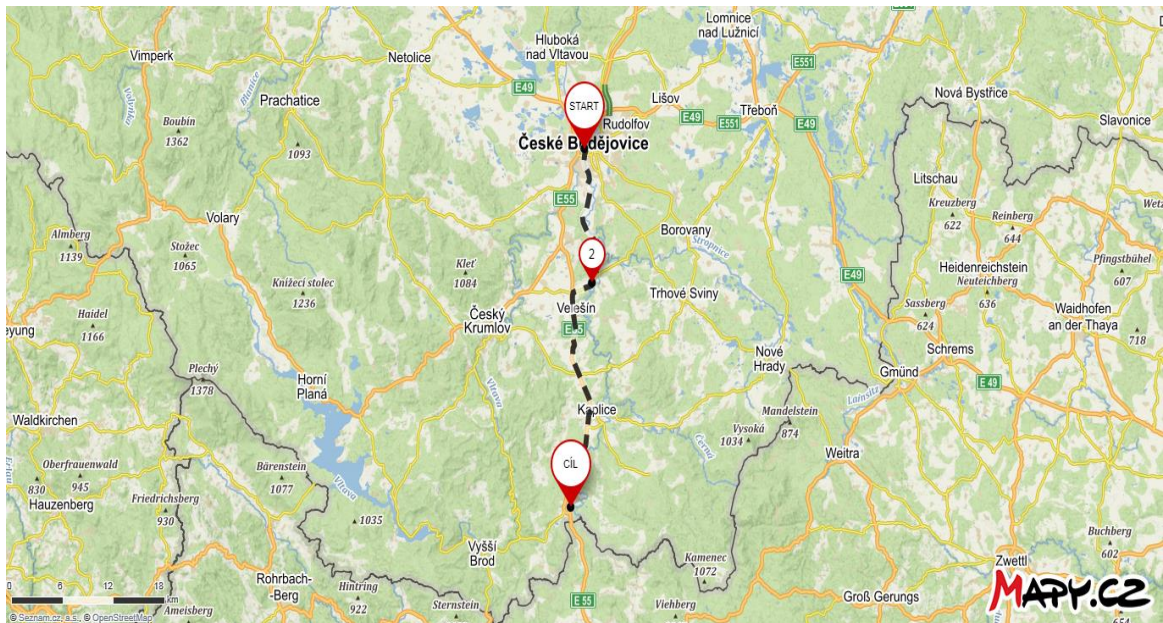
Obrázek č. 27: Jihočeští cyklisté a cykloturisté ze Slovenska před manifestační jízdou do Prahy, kde předali petici Světovému kongresu za mír a život proti jaderné válce v roce 1983.

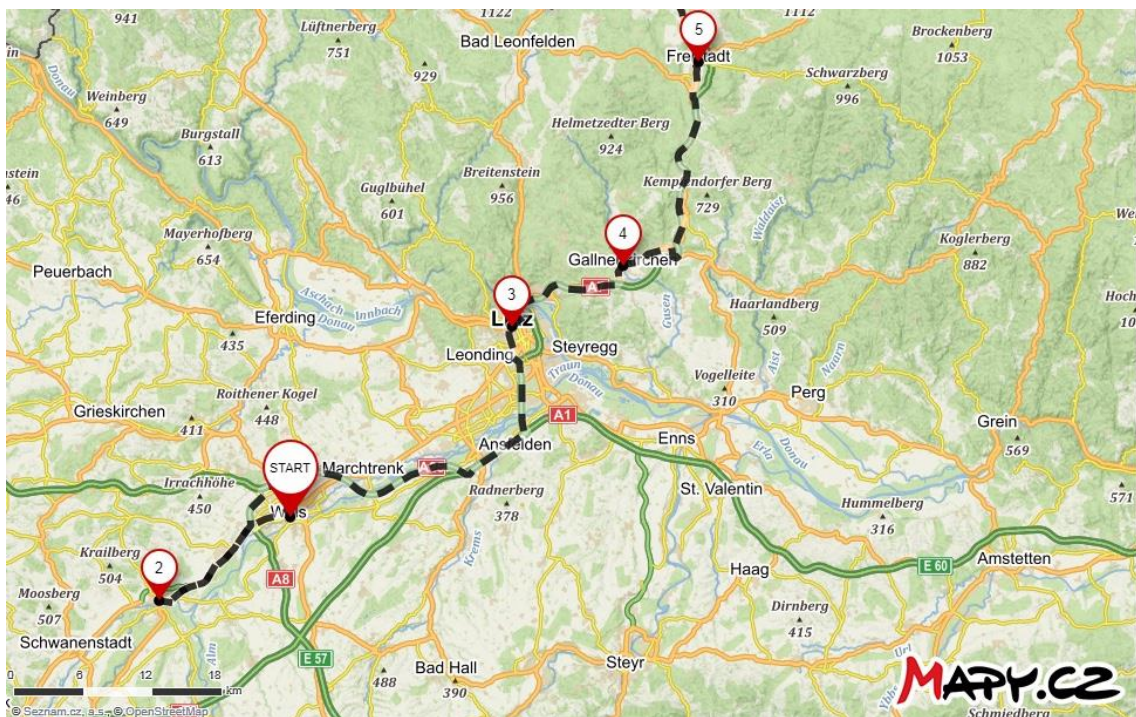
Obrázek č. 28: Cyklisté z ČSAD Tábor během brigády pro JZD Dražice.

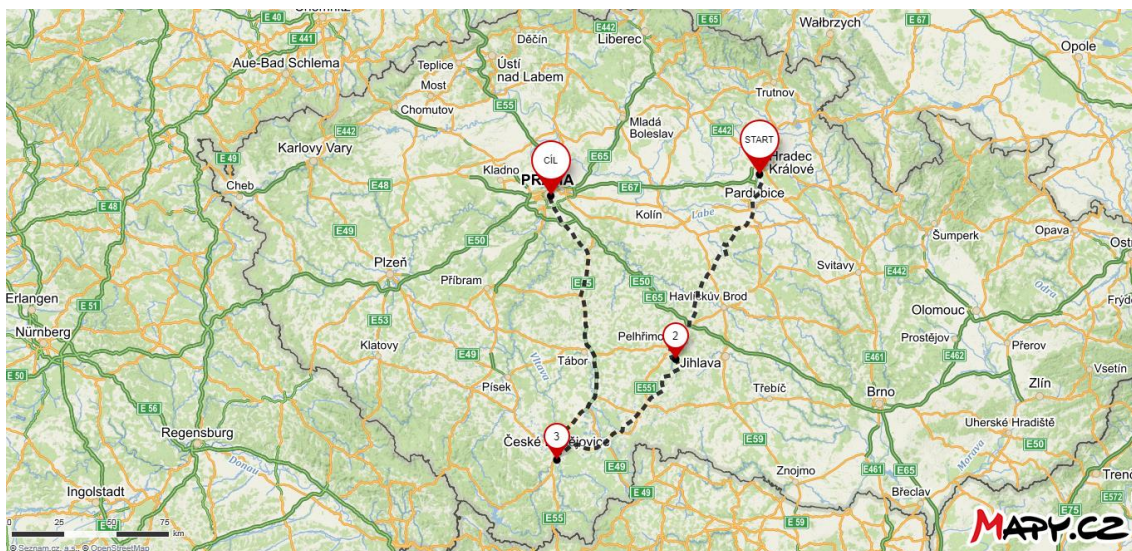
Mapa č. 1: Trasa první etapy závodu Mezi Dunajem a Vltavou z Českých Budějovic do Dolního Dvořiště v roce 1967.

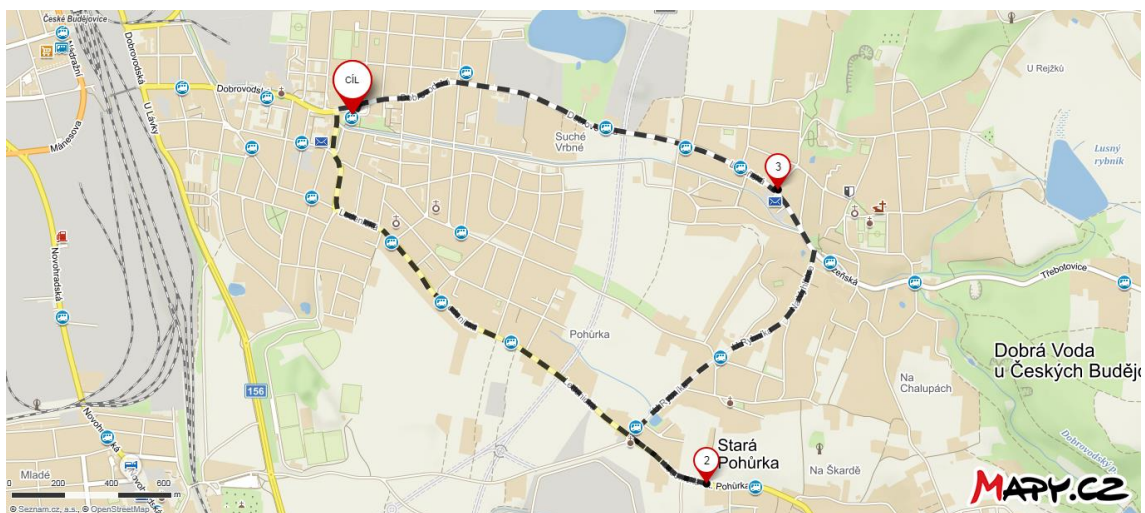
Mapa č. 2: Trasa druhé etapy závodu Mezi Dunajem a Vltavou z Dolního Dvořiště do Lince v roce 1967.

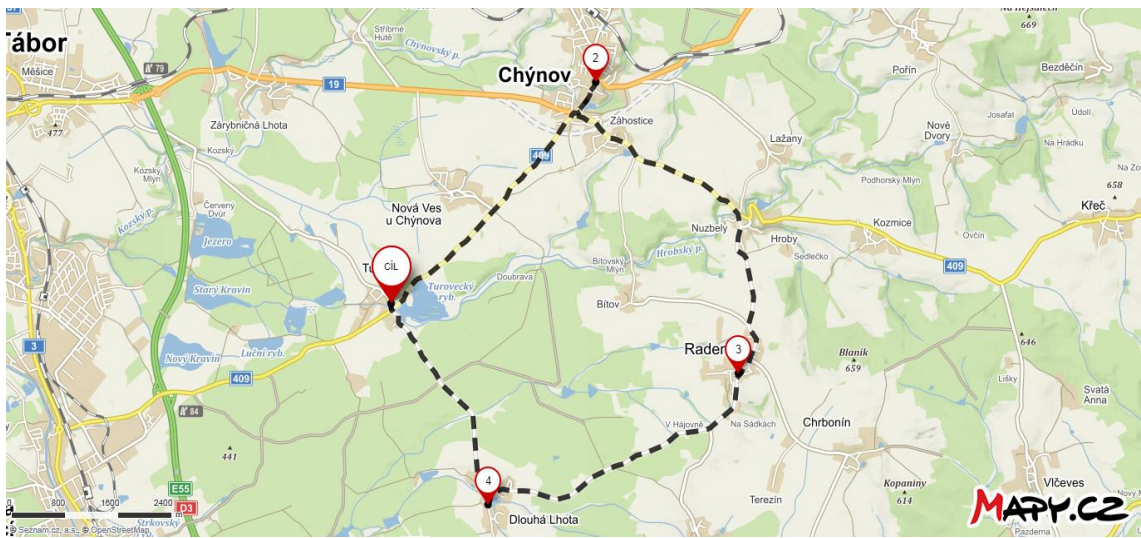
Mapa č. 3: Trasa etap závodu míru z Pardubic do Českých Budějovic a z Českých Budějovic do Prahy v roce 1964.

Mapa č. 4: Trojúhelník Suché Vrbné – Pohůrka – Dobrá Voda.

Mapa č. 5: Trasa Tábořských okruhů v roce 1972.

Mapa č. 6: Trasa tréninku českobudějovických cyklistů o délce 115 kilometrů.

